

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

2
0
2
2

TULEMUSARUANDE ANALÜÜTILINE LISA

Eesmärk

Analüütilise lisa eesmärk on anda ülevaade iga Haridus- ja Teadusministeeriumi poliitika-valdkonna põhistatistikast ja teha sissevaade probleemide olemusse. Lisa täiendab HTMi tulemusaruandeid, mis keskenduvad 2022. a tulemusvaldkonna ja programmide eesmärkide saavutamise seisust ning põhisaavutustest ülevaate andmisele.

Sisukord

Sisukord	3
Alusharidus	5
Üldharidus	11
Õpilaste arv ja koolivõrk	11
Õppekvaliteet	16
Kaasav haridus	23
Kutseharidus	26
Noorte edasiõppimisvalikud pärast põhiharidust	26
Pärast gümnaasiumi	27
Õppijad ja lõpetajad	27
LTT erialadel õppijad	30
Haridusliku erivajadusega õppijad	32
Lõpetajad	33
Katkestamine ja väljalangemine	35
Töökohapõhine õpe ja praktika	36
Kõrgharidus	37
Üliõpilased	37
Kõrgharidusega rahvastik	39
Keskharidusest kõrgharidusse	40
LTT erialad	43
Välisüliõpilased	45
Katkestamine ja lõpetamine	47
Doktorikraadini jõudmine	49
Haridustöötajad	51
Õpetajad	51
Juhid	56
Tugispetsialistid	62
Õpetajakoolituse õppekohtade arvu suurendamine kui õpetajate järelkasvu tagatis?	69
Õpetajakoolitus Eestis ja õpetajate asendusvajaduse näitajad EHISe andmete alusel	71
Õpetajakoolituse vastuvõtustatistika, vastuvõetute lõpetamine ja õpetajana töötamine	75
Järeldused	80
Haridus ja tööturg	81
Noorte käekäik tööturul	81
Õpingud ja töötamine	82

Lõpetanute hõive	84
Kutseõppe lõpetanute hõive ja sissetulek	87
Kõrgharidusõppe lõpetanute hõive ja sissetulek	89
Täiskasvanuharidus	94
Osalus elukestvas õppes	94
Tasemehariduse omandamine	96
Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanud	99
Täienduskoolitus	101
Riikliku koolitustellimuse koolitused	102
Noortevaldkond	104
Noorte statistiline pilt	104
Noorsootöö ja huvihariduse võimalused ning osalejate arv	105
Noortevaldkonna spetsialistide kvalifikatsioon ja töötasu	107
Noored kui aktiivsed kodanikud ja ühiskonna edasiviijad	109
Eesti keel ja keelteoskus	111
Eesti elanikkonna etnolingvistiline koosseis ja eesti keele oskus	111
Eesti keel emakeelena	112
Eesti keel teise keelena	112
Eesti keele õpe välismaal	117
Võõrkeelte õpe ja oskus	119
Valitsemisala rahastamine ning valitsussektori kulutused haridusele ja teadusele	123
Valitsussektori kulud haridusele ning teadus- ja arendustegevusele	124
Ukraina sõjapõgenike kriis	127
Sõjapõgenikud Eesti koolis	127
Sõjapõgenike õppekeel	129
Sõjapõgenikest töötajad Eesti koolides	130
Teadus- ja arendustegevus	133
Riiklik rahastamine	133
Uurimistoetused	135
Kulutused teadus- ja arendustegevusele	137
SKP	138
Valdkondlik TA: rahastamine ja kulutused	140
Lepinguline koostöö	141
Publikatsioonid ja teaduskoostöö	143
Patendid	144
Teadlased ja insenerid	145
Doktorantuuri lõpetanute käekäik	147

Alusharidus

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

Noortevaldkond

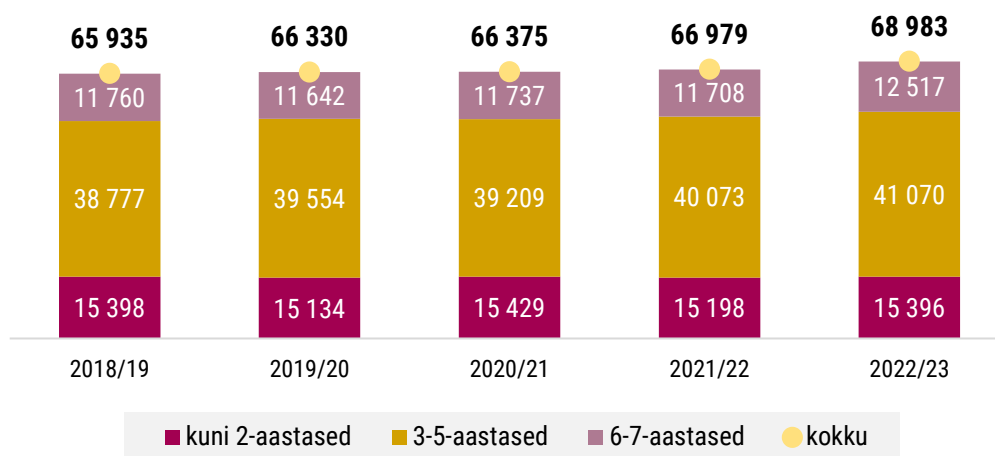
Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja- põgenike kriis

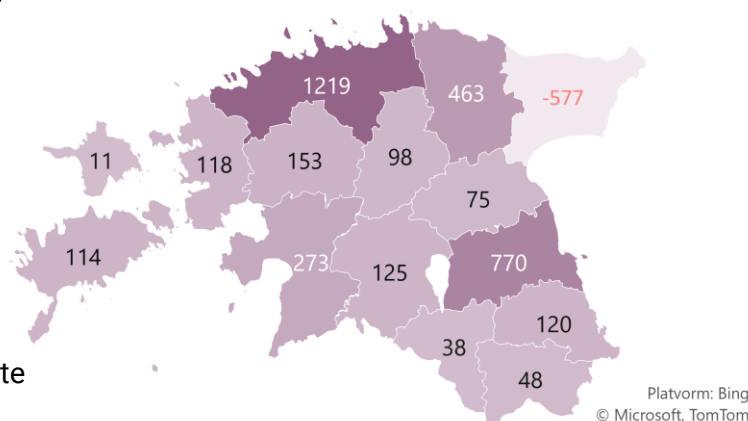
Teadus- ja arendustegevus

2022/23. õppeaastal osaleb alushariduses ligi 69 000 last (**Joonis 1**), lasteasutusi on 586 ja rühmi 3875 ehk on jätkunud eelnevate aastate trend, kus lasteasutuste arv väheneb, laste ja rühmade arv aga kasvab. Võrreldes 2018/19. õppeaastaga on käesoleval õppeaastal koolieelsetes lasteasutustes ligikaudu 3000 last rohkem (+5%). Laste arvu suurendasid märgatavalt Ukraina sõjapõgenikud, keda 10.11.2022 seisuga käis koolieelsetes lasteasutustes 1921, s.o ligikaudu 3% kõigist lasteaialastest. Sarnaselt võib ränne ka tulevikus alushariduses osalevate laste arvu mõjutada, kuid langevat sündimust arvestades peaks laste arv hakkama edaspidi siiski kahanema. Ukraina õpilastest Eesti haridussüsteemis saab täpsemalt lugeda eraldi alapeatükist.

Joonis 1. Alushariduses osalevate õpilaste arv 2018/19.–2022/23. õa
Allikas: EHIS

Maakondade lõikes on alushariduses osalevate laste arv viie aasta jooksul kasvanud kõigis maakondades, välja arvatud Ida-Virumaal, kusjuures enim lapsi on lisandunud Harju- ja Tartumaale (**Joonis 2**). Mõnevõrra mõjutas seda dünaamikat ka Ukraina laste lisandumine 2022. aastal – nendeta oleks laste arvu kahanemine Ida-Virumaal veelgi suurem ning Tartumaa järel oleks laste arv enim kasvanud Lääne-Virumaal, samas kui Harjumaal oleks kasv oluliselt väiksem.

Joonis 2. Lasteaialaste arvu muutus 2022/23 võrreldes 2018/19. Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

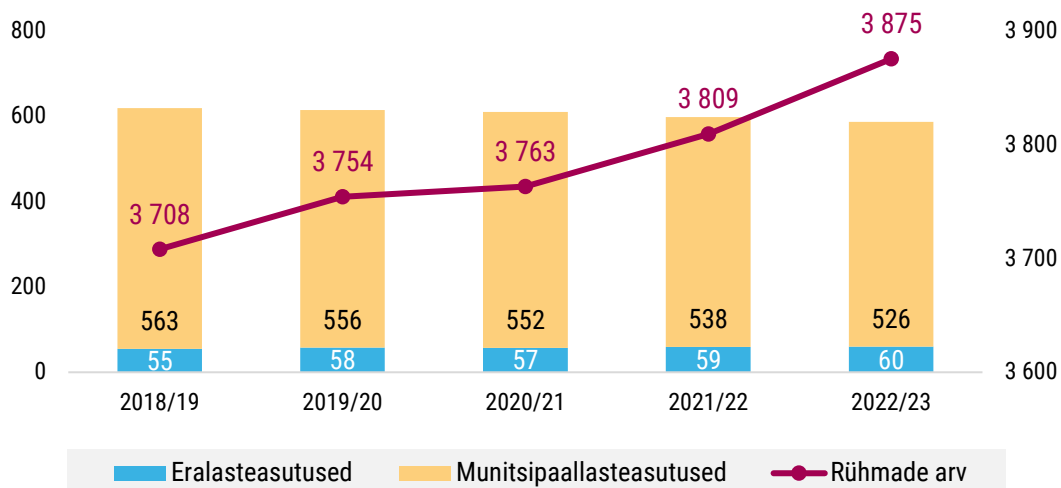
Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja- põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Joonis 3. Lasteasutuste ja rühmade arv 2018/19.–2022/23. õa
Allikas: EHIS

Lasteasutuste arvu vähenemise üheks põhjuseks on haridusvõrgu korrastamine kohalike omavalitsuste poolt, võttes arvesse rahvastikuprognoose ja juba toimunud muutusi laste arvu ja paiknemises. Lasteaedu on liidetud nii koolidega kui ka mitu väiksemat lasteaeda üheks suuremaks lasteasutuseks, säilitades samal ajal seni eraldi asutustena tegutsenud õppekohad. Täpse ülevaate koolieelsetest lasteasutustest maakonniti saab allolevast tabelist (**Tabel 1**).

Tabel 1. Koolieelsed lasteasutused maakonniti 2022/23.
Allikas: EHIS.

Maakond	Lastesõim – kuni 3a	Erilasteaed – kuni 7a erivajadustega	Lasteaed – kuni 7a	Lasteaed-põhikool ¹	Lasteaed-keskkool	Kokku
Harju maakond	4	2	194	20	3	223
Hiiu maakond			5	2		7
Ida-Viru maakond			45	3		48
Jõgeva maakond			6	9		15
Järva maakond			8	8		16
Lääne maakond			10	5		15
Lääne-Viru maakond			17	9	1	27
Põlva maakond			12	2		14
Pärnu maakond			24	15		39
Rapla maakond			15	8		23

¹ Kaks lasteaed-põhikooli ja üks lasteaed-keskkool Harjumaal ning üks lasteaed-põhikool Põlvamaal, Tartumaal ja Viljandimaal on koolid tuge vajavatele õpilastele (st kokku 6 lasteaed-kooli).

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja- põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Maakond	Lastesõim – kuni 3a	Erilasteaed – kuni 7a erivajadustega	Lasteaed – kuni 7a	Lasteaed-põhikool ¹	Lasteaed-keskkool	Kokku
Saare maakond			15	6		21
Tartu maakond	1		58	12	1	72
Valga maakond			6	10		16
Viljandi maakond			18	10	1	29
Võru maakond			14	7		21
Kokku	5	2	447	126	6	586

Hoiurühmi on moodustatud 25 koolieelse lasteasutuse või lasteaed-kooli juurde, enim Tartumaal (13 lasteasutust). Kokku on hoiurühmades 560 last, neist 170 Tartu vallas ja 198 Tartu linnas.

Haridusliku erivajadusega lastest enamik on tavarühmades. Ligikaudu kolmandikus kõigist koolieelsetest lasteasutustest (189 asutust) on loodud erivajadustega laste rühmi ja sobitusrühmi, kus erivajadustega lapsed käivad koos teiste lastega. Täpse ülevaate eri- ja sobitusrühmadest ning vastavate rühmade laste arvust maakonniti saab järgnevast tabelist (**Tabel 2**).

Tabel 2. Eri- ja sobitusrühmadega koolieelsete lasteasutuste arv, rühmade arv, laste arv maakonniti 2022/23. Allikas: EHIS

Maakond	Kokku asutusi	Rühmade arv		Laste arv	
		Eriühmi	Sobitusrühmi	Eri-rühmades	Sobitus-rühmades
Harju maakond	80	95	94	878	1578
Tartu maakond	37	24	84	208	1 360
Ida-Viru maakond	21	28	17	255	259
Rapla maakond	5	2	5	18	82
Valga maakond	4		6		74
Võru maakond	5	3	5	36	71
Jõgeva maakond	2	2	4	23	70
Lääne-Viru maakond	8	4	6	43	68
Viljandi maakond	5	6	4	48	51
Saare maakond	4	2	3	23	50
Järva maakond	4	2	3	13	44
Põlva maakond	4	1	3	5	44
Hiiu maakond	1	1		12	
Lääne maakond	1	2		19	
Pärnu maakond	8	12		129	
Kokku	189	184	234	1 710	3 751

2022. a on kõigist 3aastastest kuni kooliealistest lastest koolieelses lasteasutuses käinud 91,6%, mis jääb pisut alla arengukavas sihiks seatud 92%, kuid on veidi rohkem kui aasta varem. Viie aasta võrdluses ei ole see osakaal siiski olulisel määral muutunud. Tuleb hinnata, kas olemasolevad ja kavandatud meetmed ja tegevused on piisavad soovitud kasvu saavutamiseks järgnevatel aastatel.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja- põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Tabel 3. 3–6aastaste laste alushariduses osalemise määr kõikidest eagrupi lastest.
Allikas: EHIS

	2018	2019	2020	2021	2022	2022	Sihttasemed	
							2026	2035
3aastaste kuni kooliealiste laste osakaal, kes on käinud koolieelses lasteasutuses	91,3%	91,1%	91,6%	91,2%	91,6%	92%	93%	95%

Alushariduses osalemise määr erineb maakonniti, eriti alla 3aastaste laste puhul (**Joonis 4**). Nt Tartu- ja Raplamaal käib lasteaias ligikaudu kolmandik, kuid Saare- ja Hiiumaal pooled ning Ida-Virumaal koguni kaks kolmandikku kõigist alla 3aastastest. Seda võib seostada regionaalse ebavõrdsusega sissetulekutes, sest 2021. a alushariduse ja lapsehoiu uuring² näitas, et mida madalam on leibkonna sissetulek, seda levinum on lasteaias kasutamine. 3–5aastaste laste puhul on madalaimad alushariduses osalemise määrad Valga-, Harju- ja Tartumaal. Viimaste puhul võib üheks põhjuseks pidada asjaolu, et osa kiire rahvastiku kasvuga kohalikest omavalitsustest ei suuda tagada kõigile soovijatele lasteaiakohti (**Lang jt 2021**). 6-aastaseid koolieelses õppes osalejaid on kõigis maakondades üle 90%, keskmiselt 92,5% ja enam kui pooltes maakondades vähemalt 95%.

2022. a sügisel läks Eestis kooli 1311 last, kes ei käinud eelneval aastal lasteaias. Seda on oluliselt enam kui eelnevatel aastatel, mil lasteaias mitte käinute arv on kõikunud 700–850 lapse piires. Kuigi PISA uuringu järgi on seos lasteaias käimise ja hilisemate õpitulemuste vahel Eestis nõrk (**Valk ja Selliov 2018**), on alushariduses osalemisel siiski tõestatult positiivne mõju laste arengule, eriti nende laste puhul, kelle kodune keskkond on kehvem³. Mida varem hakkab laps käima lasteaias, seda varem on ka võimalik märgata hariduslikke erivajadusi, sh andekust, ning pakkuda vajalikku tuge, et tagada iga lapse individuaalne areng ja koolivalmidus. Seega on oluline, et alushariduses osalemise määr oleks võimalikult kõrge.

² Lang, A., Sandre S.-L., Kallaste, E., Sõmer, M. (2021). Alushariduse ja lapsehoiu uuring. Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar.

³ European Commission/EACEA/Eurydice, 2019. [Key Data on Early Childhood Education and Care in Europe – 2019 Edition. Eurydice Report](#). Luxembourg: Publications Office of the European Union.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

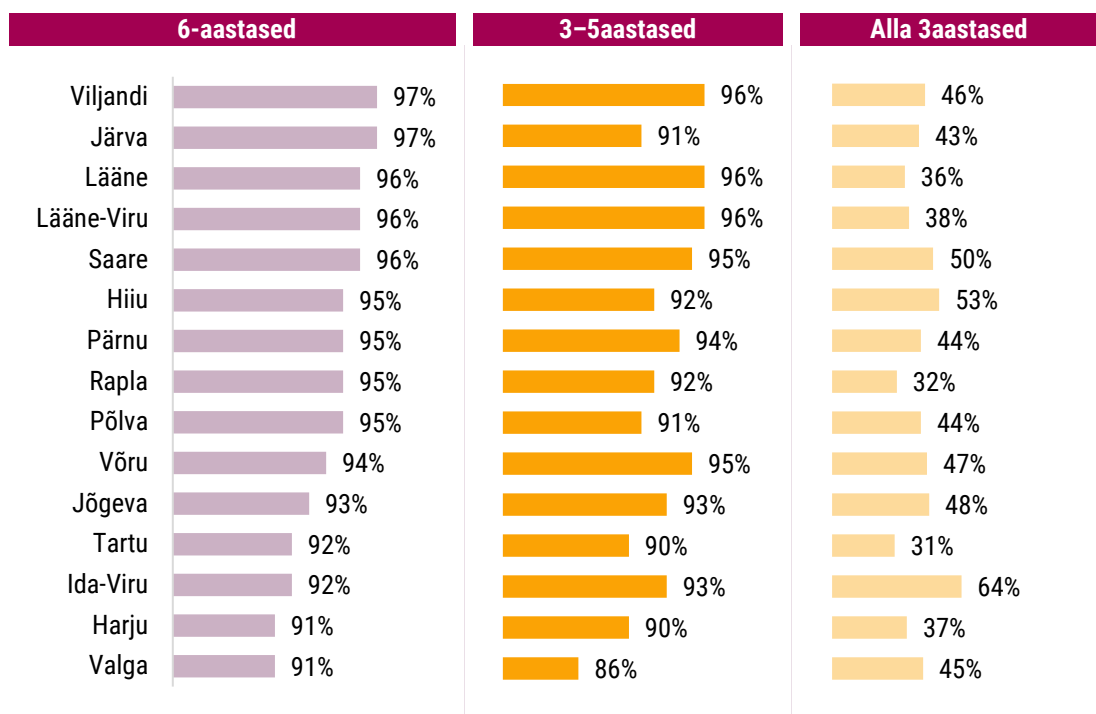
Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja- põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Joonis 4. Alushariduses osalemise määr maakonniti 2022/23. õa
Allikas: EHIS

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse järgi (§9 lg 2) on koolikohustuslik laps, kes on saanud enne käimasoleva aasta 1. oktoobrit seitsmeaastaseks. Kui laps ei ole koolikohustuslikku ikka jõudes saavutanud vajalikku koolivalmidust, võib koolivälise nõustamismeeskonna soovitusel kooli minekut ühe õppeaasta võrra edasi lükata. 2022/23. õppeaastaks anti koolipikenduse soovitus 519 lapsele. Koolikohustuse edasilükkamise soovitusel põhjuseks on mitmesugused hariduslikud erivajadused, sh näiteks kõnepuue, tervislikud põhjused, püsivad õpiraskused, aktiivsus- ja tähelepanuhäired, tundeelu- ja käitumishäired jne. Koolipikenduse soovitusel saanud õpilastest 12 alustas siiski kooliteed.

Vanema taotlusel ja koolivälise nõustamismeeskonna või lasteaia soovitusel võib kooli minna ka enne koolikohustuslikku ikka jõudmist. 2022. a 10. novembri seisuga õppis üldhariduskoolide statsionaarses õppes 2277 6-aastast ja 13 5-aastast last, ligikaudu 15% 1. klassi õpilastest on alla 7-aastased. 56% alla 7-aastasena kooliteed alustanutest on tüdrukud ja 44% poisid. Võrreldes eelnevate aastatega on alla 7-aastaste laste osakaal üldhariduskoolides pisut kasvanud, kusjuures nende osakaal erineb suurel määral sõltuvalt sellest, kas laps õpib eesti või vene keeles – kui eesti keeles õppivatest 1. klassi õpilastest on ligikaudu iga seitsmes noorem kui 7-aastane, siis vene keeles õppijatest umbes iga viies. (Joonis 5). Väärib põhjalikumalt analüüsi, mis põhjustel arvestatav osa venekeelseid peresid panevad oma lapsed varem kooli ning kuivõrd on see seotud venekeelsete koolide madalamate PISA- ja eksamitulemustega põhikooli lõpus.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

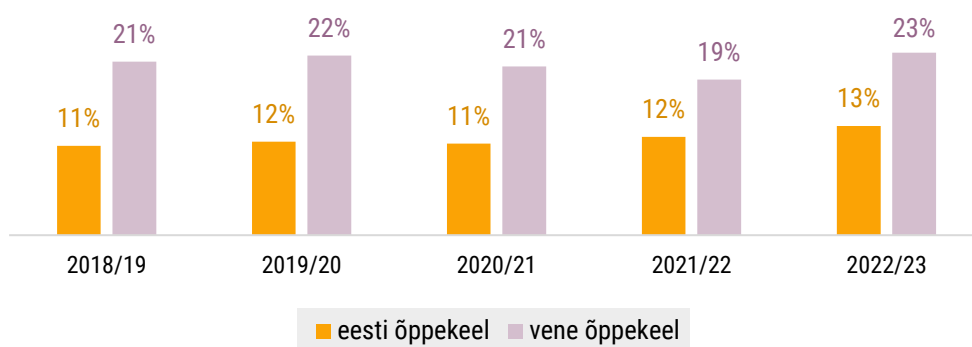
Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja- põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Joonis 5. Alla 7-aastaste õpilaste osakaal kõigist 1. klassi õpilastest 2018/19. – 2022/23. õa. Allikas: EHIS

Üldharidus

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

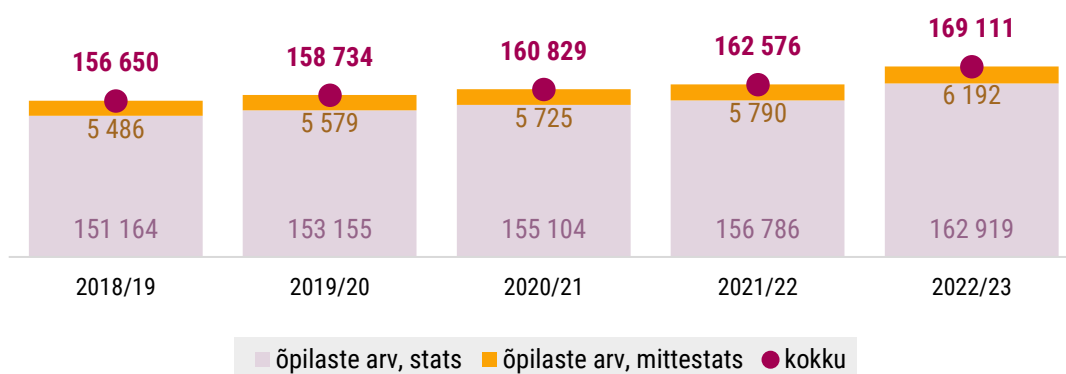
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õpilaste arv üldhariduskoolides on viimastel aastatel liikunud tõusvas joones (**Joonis 6**). Võrreldes 2018/19. õppeaastaga on käesoleval õppeaastal üldharidus-süsteemis kokku pea 12 500 õppijat rohkem (+8%). Õpilaste arvu langustrend peatus tegelikult juba 2014/15. õppeaastal ning sealt alates on õpilaste arv aasta-aastalt mõõdukalt kasvanud. Õpilaste arvu kasvu taga on ühelt poolt olnud sündimuse kasv võrreldes 1990ndate keskpaigaga ja lisaks suurenenud sisseränne, sh tagasipöördumine. Viimase kahe õppeaasta õpilaste arvu on muidugi mõjutanud ka sõjapõgenike saabumine.

Joonis 6. Üldhariduskoolide õpilaste arv perioodil 2018/19-2022/23

Allikas: EHIS

Viimati õppis Eesti üldhariduskoolide statsionaarses õppes praegusest rohkem õpilasi 2006/07. õppeaastal (siis oli õppijaid veidi üle 164 000). Kui võrrelda käesoleva õppeaasta ja 2018/19. õppeaasta üldhariduskoolide statsionaarse õppe õpilaste arvu kooliastmeti, näeme, et II–IV kooliastmes on käesoleval õppeaastal rohkem õpilasi kui 2018/19. õppeaastal, kuid esimeses kooliastmes on täna õpilasi juba vähem (**Joonis 7**). See tuleneb peamiselt sündimuse näitajatest, sest 2018/19. õppeaastal õppisid esimeses kooliastmes lapsed, kes on sündinud üle 15 000 aastakäikudes, kuid käesoleval õppeaastal õpivad esimeses kooliastmes lapsed, kelle sünniaastatel sündis Eestis juba alla 14 000 lapse. Peale 2010. aastat ongi sündimus jäänud 13–14 000 sünni kanti aastas. 2022. aastal sündis Eestis 11 588 last, mis on läbi aegade madalaim sündide arv⁴. Seega sündimusest lähtudes peaks õpilaste arv üldhariduskoolides hakkama lähiaastatel taas langema, kuid oluliseks mõjutajaks on ka ränne, mida praegustes oludes on keerukas prognoosida.

⁴ Allikas Statistikaamet. Statistikaametil sündimuse andmed alates 1919. aastast.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja
koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Ka mittestatsionaarse õppes osalejate arv on suurenenud (+13% võrreldes 2018/19. õppeaastaga). Mittestatsionaarne õpe on täiskasvanud õppijatele suunatud õpe, kus õppetundide kõrval on võrreldes statsionaarse õppega suurem osakaal iseseisval õppimisel⁸. Mittestatsionaarset õpet viiakse läbi kas eraldi täiskasvanute gümnaasiumis või kutseõppeasutuse ja riigigümnaasiumi juures. Kui üldiselt ei ole täiskasvanute mittestatsionaarses õppes väga suuri muutusi õppijate arvus õppeasutuseti toimunud, eristub teistest Narva Täiskasvanute Kool. Narva Täiskasvanute Kooli õppijaskond on viimase viie õppeaastaga märkimisväärselt suurenenud – kui 2018/19. õppeaastal oli seal 298 õppijat, siis 2022/23. õppeaastal juba 720 õppijat! Suur osa Narva Täiskasvanute Koolis õppijatest on aga vanuses, mille järgi nad võiks õppida üldhariduse statsionaarses õppes (15–19aastased moodustavad käesoleval õppeaastal lausa 42% koolis õppijatest). 15–19aastaste vanusegrupp on ka teistes täiskasvanute mittestatsionaarset õpet läbiviivates koolides suure osakaaluga.

Kahtlemata on põhjused, miks nii noored õppijad täiskasvanutele mõeldud mittestatsionaarsesse õppesse satuvad, väga erinevad, kuid eesmärgiks tuleks võtta, et võimalikult suurel osal 15–19aastastest noorest oleks võimalik keskharidust omandada statsionaarse õppega gümnaasiumis või kutseõppeasutuses. 2018. aastal avaldatud analüüs tõi mh välja, et keskhariduse omandamiseni jõudmine on just mittestatsionaarses õppes kõige vähem tõenäoline⁹. Õppetööst väljalangevuse määr mittestatsionaarses üldharidusõppes oli 2022. aastal 32% ja see näitaja on viimasel paaril aastal kasvanud (näiteks 2020. aastal 28%), vrd üldhariduse statsionaarsest õppest 1. aastal väljalangevus oli 2022. aastal 1,2% ja põhikooli kolmandast kooliastmest statsionaarses õppes 0,3%. Kindlasti on oluline analüüsida, millised tegurid üldhariduse mittestatsionaarsest õppest väljalangevuse niivõrd suureks muudavad ning toetada väljalangevuse vähenemist. 15–19aastaste vanusegrupi vaates on äärmiselt oluline leida toetusvõimalusi, et kõigil noortel oleks võimalik omandada keskharidus statsionaarses õppes kas gümnaasiumis või kutseõppeasutuses. Üldhariduse mittestatsionaarse õpe peaks jääma üldhariduse omandamiseks vanemale sihtgrupile.

Üks suur reform seoses täiskasvanute gümnaasiumidega on juba algatatud. Alustatud on täiskasvanute gümnaasiumide järkjärgulist liitmist riigikoolidega, tagamaks täiskasvanud õppuritele üldhariduse kättesaadavus nüüdisaegse taristuga kutseõppeasutustes või riigigümnaasiumides. Reform algas juba 2019. aastal, kui eraldiseisva õppeasutuseks lõpetas tegevuse Haapsalu Täiskasvanute Gümnaasium. Läänemaa täiskasvanute mittestatsionaarne üldharidusõpe jätkub Haapsalu Kutsehariduskeskuses. Seejärel on eraldiseisvate õppeasutustena tegevuse lõpetanud täiskasvanute gümnaasiumid Jõgeval, Paldiskis, Rakveres, Raplas, Valgas ja Võrus. Täiskasvanute mittestatsionaarset üldharidusõpet viiakse neis maakondades nüüd läbi kas kutsehariduskeskuse või riigigümnaasiumi juures. Samal ajal avas 2022. aasta sügisel Tallinnas uksed uus eraomandis Täiskasvanute E-Gümnaasium (24 õpilast 2022. a 10. nov seisuga). Tallinnas tegutseb juba kaks KOVi peetavat täiskasvanute gümnaasiumi ja kohaliku omavalitsuse poolt on õppekohti loodud piisavalt.

⁸ Allikas: Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus

⁹ Serbak, K. (2018). Mis mõjutab keskhariduseni jõudmist Eestis? Analüüs EHISe andmetel. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

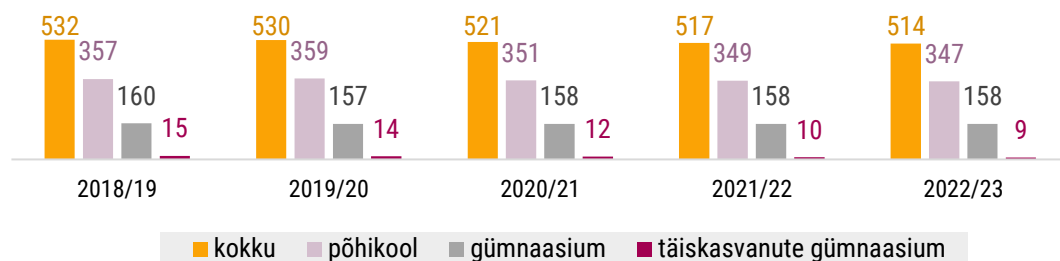
Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Üldhariduskoolide koguarv on viimase viie õppeaastaga vähenenud 18 kooli (-3%) võrra (**Joonis 9**). Eespool viidatud reformi tõttu on vähenenud täiskasvanute gümnaasiumide arv (15-st koolist alles 9, -40%). Põhikoolide arv on vähenenud kümne kooli võrra (-3%) ja gümnaasiumiastmega koolide arv on vähenenud kahe kooli võrra (-1%).

Joonis 9. Üldhariduskoolide arv 2018/19.–2022/23. õa
Allikas: EHIS

Riigigümnaasiume tegutseb 2022/23. õppeaastal 24 ja nende asutamisega liigitakse eesmärgiks seatud tempos (2024. aastaks 26 kooli). 2022. aasta sügisel alustasid tegevust Rakvere Riigigümnaasium ja Saue Riigigümnaasium. Samuti alustas tegevust Tallinna Tõnismäe Riigigümnaasiumi Vabaduse Kool. Ukraina noortele mõeldud Vabaduse Koolis alustas 2022. aasta sügisel õppetööd 560 põhikooli- ja gümnaasiumiõpilast. Õppetöö toimub Vabaduse Koolis eesti ja ukraina keeles ning koolis on mh võimalik õppida ka ukraina keelt ja kultuuri. Ukrainaga sõlmitud kokkuleppes lähtudes tunnustavad Ukraina koolid noorte tagasipöördumisel nende õpinguid Eestis. 2022. sügisel alustas uue riigiõppeasutusena tööd ka Tallinna Muusika- ja Balletikool MUBA, mis asutati seni tegutsenud Tallinna Muusikakeskkooli (üldhariduskool) ja Tallinna Balletikooli (kutsehariduskeskus) baasil. MUBA-s saab õppida nii põhikooli, gümnaasiumi kui kutseõppekavade järgi.

Paljudes kohalikes omavalitsustes on käimas arutelud koolivõrgu ümberkorraldamise üle. Rohkem on avalikus ruumis arutletud väikeste põhikoolide ja algkoolide tuleviku üle, vähem diskussiooni on olnud väikegümnaasiumide teemal. Üldine hariduspoliitiline seisukoht on, et võimalikult kodu lähedal peavad olema kaks esimest kooliastet (1.–3. ja 4.–6. klass). Vajaduse korral peaks kolmas kooliaste koonduma suurematesse keskustesse ja gümnaasiumiaste maakonnakeskustesse. Koolivõrgu programmis aastateks 2019–2022 seati eesmärgiks, et 2022. aastal tegutseb ca 100 gümnaasiumiastmega kooli¹⁰. Praegune gümnaasiumide arv (158) on sellest eesmärgist veel kaugel. Kahe praegu tegutseva gümnaasiumi puhul on sulgemisotsus juba tehtud (Oskar Lutsu Palamuse Gümnaasium ja Aravete Keskool). Arutelud gümnaasiumiastme jätkusuutlikkuse üle on käimas veel ca kümnes kohalikus omavalitsuses. 2022. aastal avaldatud Riigikontrolli auditis¹¹ tuuakse välja, et paljud omavalitsused jätkavad väikeste munitsipaalgümnaasiumide pidamist, sest üldkeskhariduse kvaliteedi ja kättesaadavuse kohta puuduvad selged nõuded, mis oleks koolide jätkamise või sulgemise aluseks. Samas Riigikontrolli auditis (2022) tuuakse välja, et muudatusi gümnaasiumivõrgus pidurdab hajutatud

¹⁰ Koolivõrgu programm 2019–2022; [Lisa 4 - Koolivõrgu programm 2019–2022 \(hm.ee\)](#)

¹¹ Riigikontroll (2022); Gümnaasiumivõrgu kujundamine: Kas Haridus- ja Teadusministeeriumi tegevus gümnaasiumivõrgu ümberkorraldamisel on viinud soovitud tulemusteni?; Tallinn; [15114_RKTR_2549_2-1.4_2289_002-1.pdf](#)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

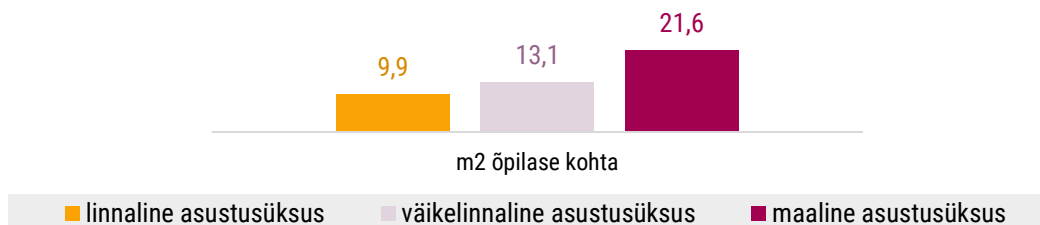
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

vastutus (riik ja KOVid) ning seetõttu soovib Riigikontroll ära otsustada, milline valitsemistasand vastutab üldkeskhariduse omandamise võimaluse pakkumise eest, ning kokku leppida, kuidas korraldada üleminek ühe vastutajaga süsteemile. Nagu juba viidatud, on gümnaasiumivõrgu korrastamine küll paljudes omavalitsustes arutelu all, kuid mitmed tegurid (nt negatiivne avalik arvamus, vähene arusaam hariduse kvaliteedinäitajatest jmt) takistavad vajalike otsuste tegemist. Seetõttu on lähiaastatel vaja riigi poolt jõulisemalt toetada teemakohast arutelu, keskendudes eelkõige hariduse kvaliteedile ja kättesaadavusele.

Kuivõrd gümnaasiumide arv ei ole oodatud tempos vähenenud ja ka põhikoolide võrk ei ole maapiirkondades oluliselt koondunud, ei ole ka õppeasutuste kasutatav pind vähenenud algselt eeldatud määral¹². Suurimat osa haridusvaldkonna pinnast kasutavad üldhariduskoolid (69% indikaatori pinnast 2021/22. õppeaastal). Keskmine pinnakasutus ühe õpilase kohta varieerub üldhariduskoolides suuresti. Kõige enam pinda on ühe õpilase kohta maalistes asustusüksustes¹³ paiknevates üldhariduskoolides (**Joonis 10**). 71%-s statsionaarse õppega üldhariduskoolides on 2022/23. õppeaastal normatiivsetest õppekohtadest täidetud alla 90%, 28% üldhariduskoolides on täidetud alla poole normatiivsetest õppekohtadest¹⁴.

Joonis 10. Keskmine pind üldhariduskoolides ühe statsionaarse õppe õpilase kohta 2022/23. õa¹⁵.

Allikas: EHIS

¹² 3 mln m² pinda 2023. aastaks. Siinkohal on oluline välja tuua, et haridusvaldkonna pinnakasutuse indikaatori alla koonduvad õppeasutused üldhariduse, kutsehariduse ja kõrghariduse valdkondadest.

¹³ Asustusüksuste liigitus maalisteks, väikelinnalisteks ja linnalisteks põhineb Eesti haldus- ja asustajaotuse (EHAK) klassifikaatorile, mille järgi asustustihedusest lähtuvalt määrati tihedusklassid: Linnalised asustusüksused – tihedus ≥ 1000 elanikku ruutkilomeetril; väikelinnalised asustusüksused – tihedus ≥ 200 elanikku ruutkilomeetril; maalised asustusüksused – tihedus alla 200 elaniku ruutkilomeetril.

¹⁴ Normatiivne õppekohtade arv näitab kooli tüübist, klasside/õpperühmade koosseisust või rakendatavatest õppekavadest tulenevat maksimaalset võimalikku õppekohtade arvu õppeasutuses. Normatiivne õppekohtade arv võrdub maksimaalse võimaliku õpilaste arvuga, keda on õppeasutuses samaaegselt ühes vahetuses võimalik õpetada, arvestades põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses sätestatud klassi täitumuse ülemistest piirnormidest, õppeasutuse tegelikust ruumiprogrammist ja tervisekaitse-õueteist tulenevate piirangutega.

¹⁵ Asustusüksuste liigitus (maaline, väikelinnaline ja linnaline) põhineb Eesti haldus- ja asustajaotuse klassifikaatorile (EHAK).

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

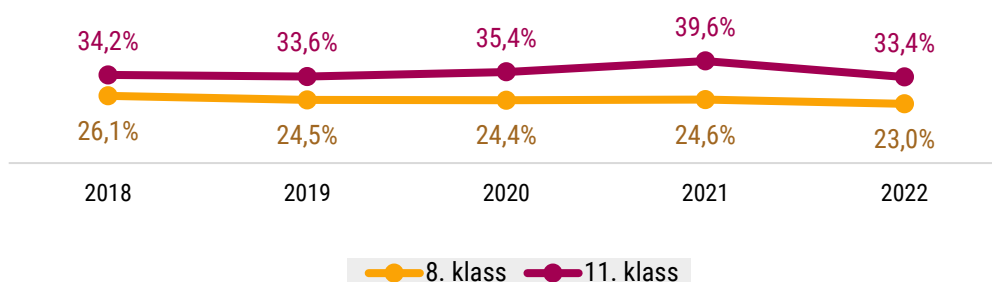
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

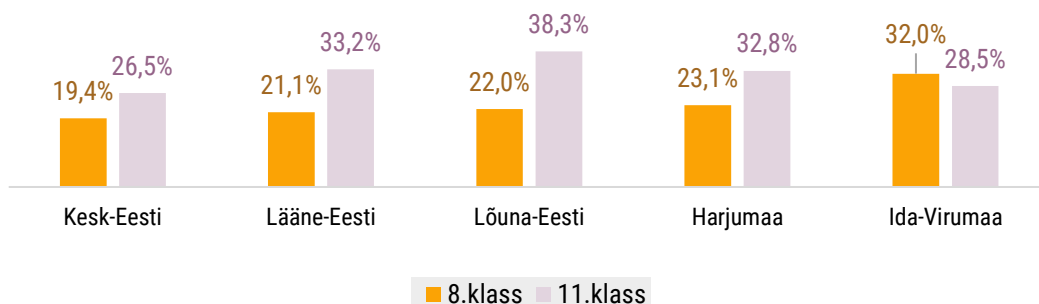
Õppekvaliteet

Üldhariduse õppekvaliteeti iseloomustavad mitmed näitajad alates osaliste heaolust (nt õpilaste ja õpetajate rahulolu) ja õpitulemustest (nt põhikooli lõpueksamite ja gümnaasiumi riigieksamite tulemused) kuni õppeprotsessi efektiivsuse (nt väljalangejad ja edasiõppijad) ja haridustee jätkamiseni (nt keskhariduse omandanud). Oluline on saavutada tasakaal, kus koos heade õpitulemuste saavutamisega oleks tagatud ka õppijate heaolu ja see, et ühegi õpilase haridustee ei katkeks enneaegselt.

Osaliste rahulolu mõõdetakse üleriigiliste rahuloluküsitlustega, mis 2022. a viidi läbi üldhariduskoolide õpilaste seas. Järgmine õpetajaid ja lapsevanemaid hõlmav riiklik rahulolu-uuring toimub 2024. a. Muret tekitavalt on langenud kooliga rahul olevate õpilaste osakaal, eriti suur langus on toimunud 11. klassi õpilaste hinnangutes (Joonis 11). Tüdrukute rahulolu kooliga on poiste omast madalam. Samuti on madalam nende õpilaste rahulolu, kes hindavad, et nende pere rahalised vahendid ei võimalda teha eakaaslastega samu asju. Piirkondlikus võrdluses on õpilaste kooliga rahulolu madalaim Kesk-Eestis ja enim on kooliga rahul Lõuna-Eesti gümnaasistid. 8. klassi õpilastest on teiste Eesti piirkondadega võrreldes kooliga oluliselt rohkem rahul Ida-Virumaa õpilased (Joonis 12). Kooliga rahulolu kui rahulolu üldnäitaja hindamise aluseks on õpilaste hinnangud väidetele „koolis on huvitav“, „tunnen ennast koolis hästi“ ja „enamasti lähen kooli hea meelega“.

Joonis 11. Kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal 2018–2022
Allikas: riiklikud rahuloluküsitlused

Joonis 12. Kooliga pigem rahul või täiesti rahul olevate õpilaste osakaal piirkondade võrdluses 2022. Allikas: riiklikud rahuloluküsitlused

Samuti langes 2022.a kõigi vanuserühmade õpilaste rahulolu liikumisvõimalustega koolis. Ka selle näitaja puhul on silmatorkav just gümnaasiumiõpilaste vähenenud

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

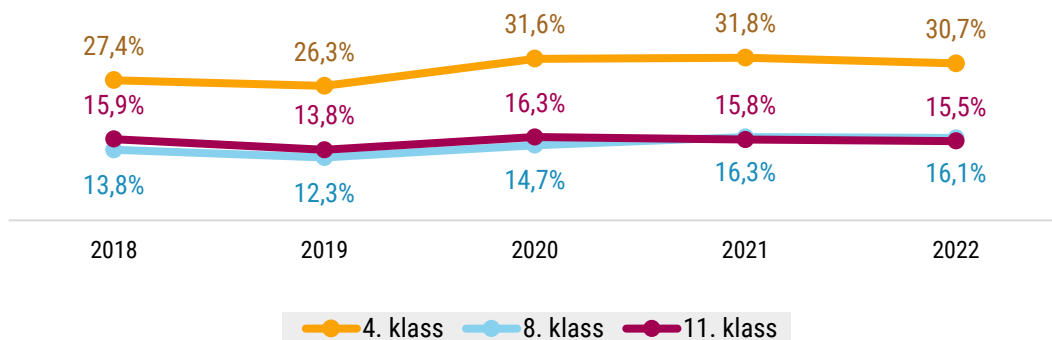
Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

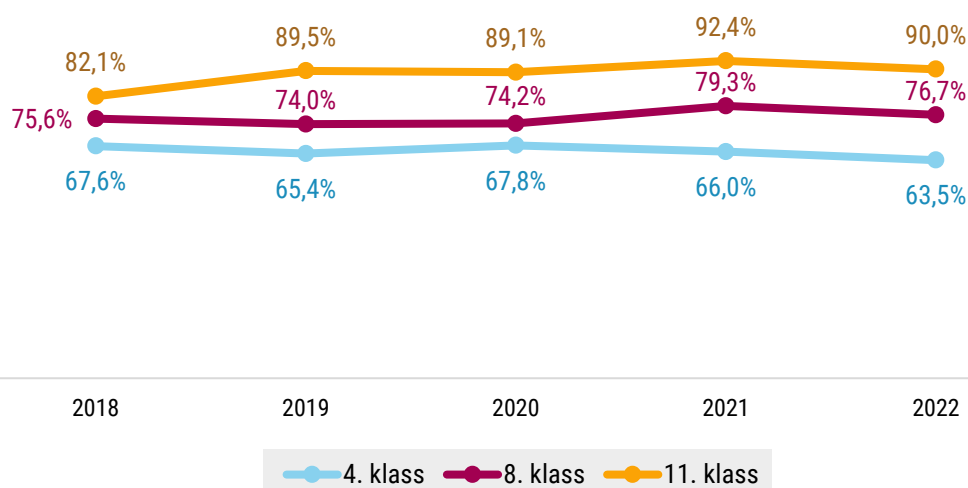
Teadus- ja arendustegevus

rahulolu – nemad on nüüd vanuserühmade võrdluses liikumisvõimalustega koolis kõige vähem rahul (**Joonis 13**).

Joonis 13. Õpilaste osakaal, kes on liikumisvõimalustega koolis pigem rahul või väga rahul 2018–2022. Allikas: riiklikud rahuloluküsitlused

Tajutud kiusamine on võrreldes eelneva aastaga kasvanud kõigis vanuserühmades (**Joonis 14**). Ligikaudu iga kolmas 4. klassi õpilane ja iga neljas 8. klassi õpilane koges küsitlusele eelnenud kahe nädala jooksul korduvat kiusamist, mis tähendab, et kiusamine on Eesti koolides endiselt väga suur probleem. 2022.a Praxise kiusamisennetuse uuring¹⁶ näitas, et koolitöötajate hoiakud küll soosivad kiusuennetust, kuid ennetusprogrammide rakendamist tajuvad ülekoormatud õpetajad sageli lisakoormusena. Samuti leiti, et ennetustegevused pole koolides alati järjepidevad, sest kiusuennetuseks puudub läbimõeldud ja eesmärgistatud kogu kooli hõlmav lähenemine. Uuringu autorid andsid mitmeid poliitikasoovitusi, mille rakendamine aitaks edaspidi kiusamist vähendada.

Joonis 14. Õpilaste osakaal, keda ei ole viimase kahe nädala jooksul korduvalt kiusatud 2018–2022. Allikas: riiklikud rahuloluküsitlused

Õpilaste rahuloluhinnangute langust võib selgitada Ukraina sõjast ja sellega kaasnevatest kriisidest tingitud ühiskondliku ärevuse ja pingetega, mis on kandunud ka kooli. Arvestades, et juba eelmisel kahel pandeemia-aastal töötasid koolid

¹⁶ Kendrali, E., Allemann, M., Murasov, M., Haugas, S., Mägi, E. (2022). Kiusamist ennetavate ja vähendavate sekkumiste tõhusus ning haridusasutuste kogemused nende rakendamisel. Tallinn: Mõttekoda Praxis.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

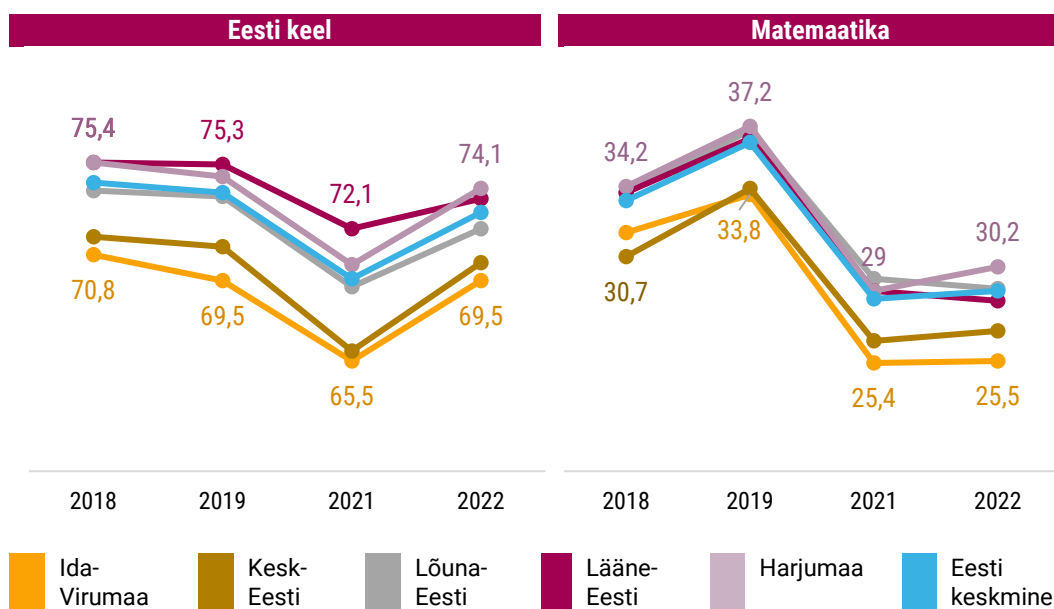
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

kriisioludes, mis mõjutas negatiivselt nii õpilaste kui ka õpetajate vaimset tervist, võib pidada mõneti loomulikuks, et see on avaldanud mõju ka rahulolule. Siiski näitab see suurt vajadust pöörata nüüd ja edaspidi erilist tähelepanu õpilaste heaolu toetamisele koolis.

Põhikooli lõpueksamite tulemused on võrreldes 2021. aastaga pisut tõusnud. Eesti keele eksamitulemused on jõudnud tagasi pandeemiaeelsele tasemele, kuid matemaatika tulemustes on näha tekkinud õpilünkade püsivamat mõju. Aastast aastasse on nii eesti keele kui matemaatika tulemused paremad Harjumaal, Lääne- ja Lõuna-Eestis ning madalamad Ida-Virumaal ja Kesk-Eestis (**Joonis 15**). Eksamitulemused peegeldavad üldist kasvavat piirkondlikku ebavõrdsust Eestis, mis on otseselt seotud rahvastiku kahanemisega ja majandustegevuse kokkukuivamisega ääremaal.¹⁷ Nii on ka varasemad PISA uuringu tulemused näidanud erinevust maa- ja linnakoolide vahel – väga kõrgeid keskmised PISA tulemused esinevad ainult kõrgema sotsiaalmajandusliku staatusega linnakoolides. Sotsiaalmajanduslikud erinevused koolide vahel tulenevad nii piirkondlikest erinevustest kui ka sarnase taustaga õpilaste koondumisest samadesse koolidesse.¹⁸

Joonis 15. Põhikooli lõpueksamite keskmised tulemused 2018–2022 eesti keeles ja matemaatikas. 2020. a põhikooli lõpueksameid ei toimunud. Maksimumpunktid eesti keeles 100 ja matemaatikas 50. Allikas: Eksamite Infosüsteem (EIS)

Gümnaasiumihariduse omandanud noorte eesti keele riigieksami keskmine tulemus 2022. a eelmise õppeaastaga võrreldes väga palju ei muutunud, küll aga on tulemustes märgata piirkondlikke erinevusi. Kui Lääne- ja Lõuna-Eestis ning Harjumaal on tulemused veidi paranenud, siis Kesk-Eestis ja Ida-Virumaal tulemused langesid. Sealjuures on Ida-Virumaa noorte eesti keele riigieksami tulemused keskmiselt oluliselt madalamad, kui teistes Eesti piirkondades (**Joonis 16**).

¹⁷ Loewen, B., Plüschke-Altof, B. ja Leetmaa, K. (2020). [Keskuse ja ääremaa lõhe Eestis](#).

¹⁸ Täht, K., Rämmer, A., Seppo, I., Kivi, L., Konstabel, K. (2023). [Edukus – oma võimete realiseerimine kui osa vaimsest heaolust](#). Eesti inimarengu aruanne 2023.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

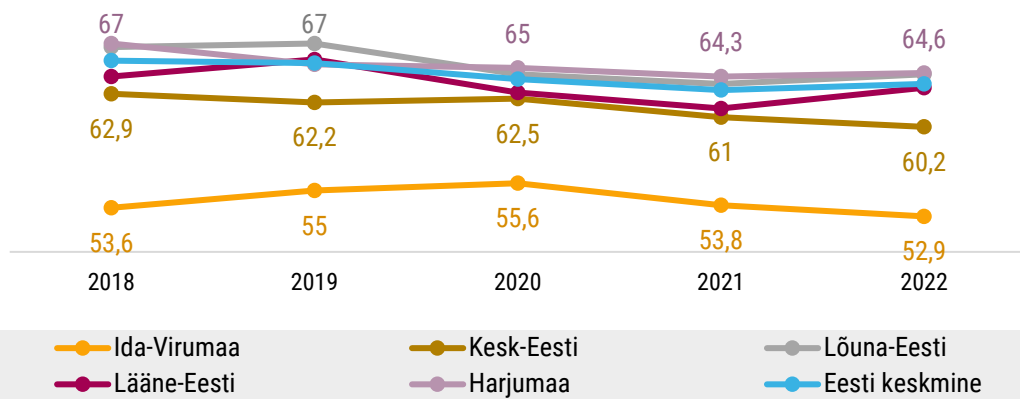
Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

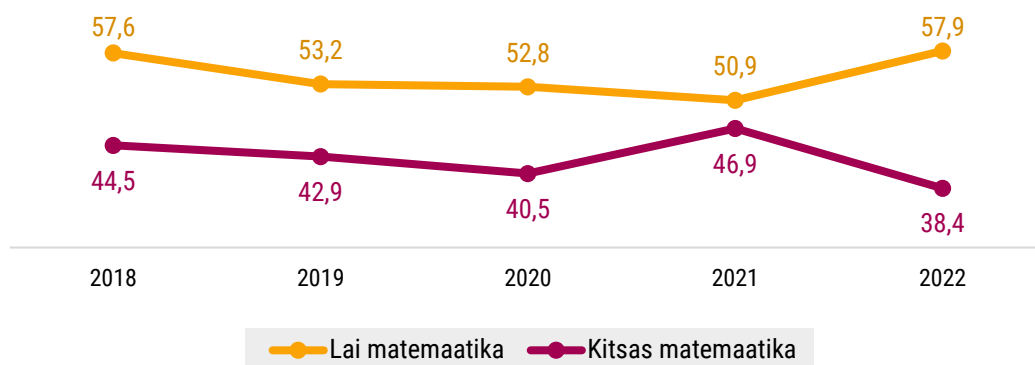
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 16. Gümnaasiumihariduse omandanud noorte eesti keele riigieksami keskmine tulemus punktides 2018–2022 (maksimaalne 100). Allikas: EIS

Gümnaasiumihariduse omandanud noorte matemaatika riigieksamite keskmised tulemused võrreldes eelmise aastaga laias matemaatikas tõusid ja kitsas matemaatikas langesid (Joonis 17). Kitsa matemaatika tulemuste langust selgitab asjaolu, et eelmisel kahel aastal oli eksami sooritamine vabatahtlik ja nõrgemad õpilased, kes enamasti valivad kitsa matemaatika eksami, tõenäoliselt loobusid eksamist, kuid 2022. a olid riigieksamid taas kõigile lõpetajatele kohustuslikud. Matemaatika riigieksami tulemuste piirkondlikus võrdluses torkab silma, et nii kitsa kui laia matemaatika puhul on viimasel viiel aastal kõige nõrgemaid tulemusi saavutanud Kesk-Eesti gümnaasiumide lõpetajad, kelle keskmine punktiskoor jääb Eesti keskmisele järjepidevalt ligikaudu kümne punktiga alla.

Joonis 17. Gümnaasiumihariduse omandanud noorte laia matemaatika ja kitsa matemaatika riigieksami tulemused 2018–2022. Allikas: EIS

Vähemalt ühes võõrkeeles B2-taseme saavutanud gümnaasiumi statsionaarse õppe lõpetajate osakaal on tõusnud.¹⁹ Paraku on ka võõrkeeleeõppe tulemustes suured piirkondlikud erisused – Ida-Virumaa gümnaasiumilõpetajatest vähem kui pooled saavutavad vähemalt ühes võõrkeeles B2-taseme, samas kui ülejäänud Eesti piirkondades jõuab vastava tasemeni vähemalt 80% lõpetajatest.

¹⁹ Tulemusi tuleb võrrelda koroonaeelse tasemega, sest 2020. aasta kevadel võõrkeelee riigieksamit ei toimunud. Osad õpilased sooritasid rahvusvahelisi keeleeksameid, kuid nende põhjal ei saa teha üldistust kõigi õpilaste kohta. 2021. aasta kevadel riigieksam toimus, kuid oli vabatahtlik ja selle sooritas 86% lõpetajatest, kelle tulemused ei ole kõigile üldistatavad.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

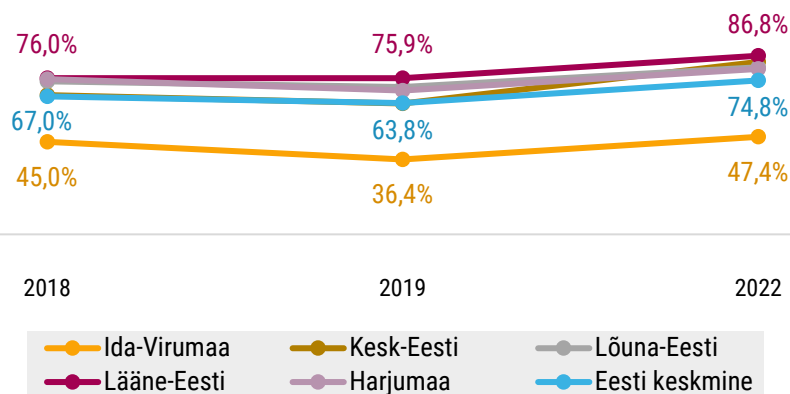
Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

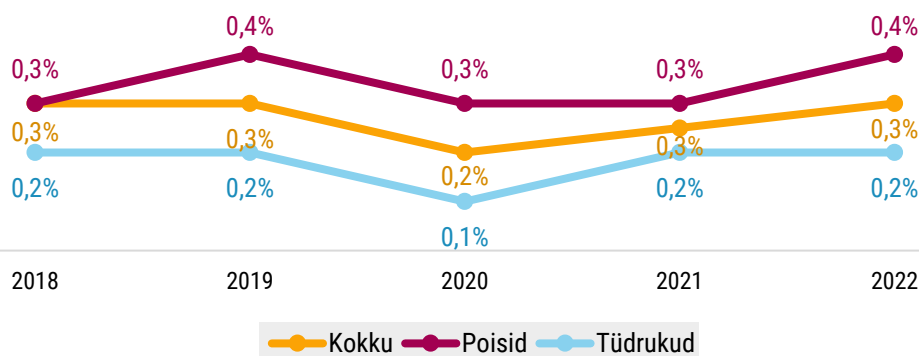
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

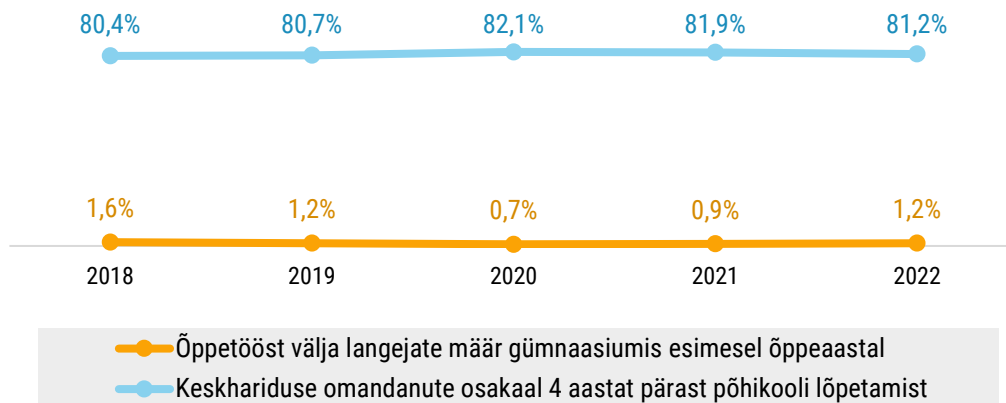
Joonis 18. Vähemalt ühes võõrkeeles B2 saavutanud gümnaasiumi statsionaarse õppe lõpetajate osakaal 2018–2022. Allikas: EIS

Põhikoolist väljalangejate määr kolmandas kooliastmes (7.–9. klassis) on kasvanud ja jõudnud osakaaluna tagasi 2019. a tasemele (Joonis 19). Kuna õpilaste arv on samal perioodil kasvanud, on kasvanud ka nende õpilaste arv, kes statsionaarses õppes põhikooli lõpetamiseni ei jõua – 2019. a langes põhikoolist välja 116 õpilast, 2022. a 141 õpilast.

Joonis 19. Põhikoolist väljalangejate määr statsionaarse õppe kolmandas kooliastmes (%) 2018–2022. Allikas: EHIS

Kasvanud on ka õppetööst määr gümnaasiumis esimesel õppeaastal ja vähenenud nende õppurite osakaal, kes neli aastat pärast põhikooli lõpetamist on jõudnud keskhariduse omandamiseni.

Joonis 20. Gümnaasiumist väljalangemine ja põhikoolilõpetajate keskhariduseni jõudmine 2018–2022. Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja
koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Väljalangemine on kasvanud peamiselt poiste arvelt, mistõttu väärib poiste väljalangevuse küsimus täpsemat analüüsi. Siinkohal on aga oluline rõhutada, et väljalangevus pole ainus näitaja, mis peegeldab soolist lõhet Eesti hariduses. Sooline ebavõrdsus väljendub laiemalt poiste ja tüdrukute erinevates õpitulemustes ja õpiteedes ning meeste madalamas haridustasemes võrreldes naistega. Poisid langevad põhiharidusest välja kaks korda enam kui tüdrukud, põhikooli lõpus on poiste seas tüdrukutega võrreldes palju enam madala õppeedukusega õppijaid ja neid, kes järgmisel õppeaastal õpinguid ei jätka ning vähem poisse jõuab keskkooli.

2020. a rahvusvaheline alushariduse ja laste heaolu uuring näitas, et juba viie-aastaselt on poiste lugemise ja kirjutamise eeluskused, sotsiaal-emotsionaalsed oskused ja eneseregulatsiooni oskused keskmiselt kehvemad kui tüdrukutel.²⁰ 2018. a PISA uuringus jäi poiste lugemisoskus tüdrukute omale tublisti alla ning erinevalt varasematest uuringutest edestasid tüdrukud poisse ka loodusteaduste valdkonnas, kusjuures poiste sooritus oli võrreldes 2015. aastaga langenud.²¹ Poisid puutuvad rohkem kokku kiusamisega koolis, samuti puuduvad ja hilinevad poisid rohkem kui tüdrukud. Teisalt on tüdrukute vaimse tervise ja rahulolunäitajad poistega võrreldes kehvemad.

Eesti üliõpilaskonnas on naisüliõpilaste osakaal 60% ja mehi on kõrghariduses stabiilselt vähem. Haridustee pikenedes esimeselt kõrghariduse astmelt teisele sooline lõhe hariduses süveneb, st naiste osakaal magistriõppes on veel suurem kui I astme õppes. Madala haridustasemega mitteõppivaid 18–24-aastasi naisi on 7,5%, mehi aga peaaegu poole rohkem – 14,3%.

Haridus- ja teadusministeeriumi 2016. aasta analüüsis „Soolised lõhed hariduses“²² nenditi, et soolist võrdõiguslikkust hariduses on Eestis palju uuritud ja sellega on projektipõhiselt tegeletud, kuid poliitikakujundamises on see seni vähe tähelepanu saanud. Paraku pole olukord viimasel seitsmel aastal selles osas muutunud.

Sooline hariduslõhe ei ole Eestile universaalne nähtus, vaid maailmas laialt levinud probleem. Ka probleemi põhjuseid on maailmas põhjalikult uuritud ja erialakirjanduses on valdavaks sotsiokultuurilised põhjendused (nt [Chivite Monleon 2020](#), [Khorramdel et al 2020](#), [Lestari ja Yulindrasari 2020](#), [Stoet ja Geary 2020](#), [Bian, Leslie ja Cimpian 2017](#), [Kollmayer, Schober ja Spiel 2018](#), [Zhao et al 2018](#)), mis keskenduvad kultuuriliste faktorite mõjule. See tähendab, et traditsioonilised soo-stereotüübid ja uskumused mõjutavad laste motivatsiooni ja võimekususkumusi, mis omakorda mõjutavad tulemusi. Näiteks vanemate ja õpetajate teadvustamata hoiakud seoses poiste ja tüdrukute õppimisega (nt tüdrukute edasijõudmist seletatakse usinusega ja poiste oma andekusega, tüdrukute ebaedu tõlgendatakse andetusena ja poiste oma laiskusega), väljenduvad erinevates ootustes poistele ja tüdrukutele (nt poisse nähakse aktiivsete ja lärmakatena, tüdrukuid sõnakuulelike ja tundlike) ning lapsed käituvad vastavalt sellele, mida neilt oodatakse. On leitud, et poiste puhul iseloomustab soolist identiteeti suhteline huvipuudus kooli vastu üldiselt ja eriti lugemise vastu; tüdrukute puhul mõjutab sooline identiteet negatiivselt huvi matemaatika

²⁰ OECD (2020), [Early Learning and Child Well-being in Estonia](#), OECD Publishing, Paris.

²¹ Tire, G., Puksand, H., Lepmann, T., Henno, I., Lindemann, K., Täht, K., Lorenz, B. & Silm, G. (2019). [PISA 2018 Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused funktsionaalses lugemises, matemaatikas ja loodusteadustes](#). Tallinn: SA Innove.

²² Valk, A. (2016). [Soolised lõhed hariduses](#). Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja
koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

vastu.²³ Lühidalt ja lihtsustatuna öeldes on peamiseks soolise hariduslõhe põhjuseks erinevad ühiskondlikud ootused poistele ja tüdrukutele.

Üheks näiteks, kus erinevad ühiskondlikud ootused ja soostereotüübid poiste ja tüdrukute käitumist ning selle kaudu õpitulemusi mõjutavad, on lugemisharjumus. Statistikaameti viimasest ajakasutuse uuringust ilmnes, et kõige vähem kõigist vanuserühmadest loevad 10–14-aastased poisid, kes pühendavad sellele päevas keskmiselt 6 minutit, samas kui sama vanade tüdrukute lugemise aeg on poistega võrreldes neli ja pool korda pikem (27 minutit päevas). Suure osa 10–14-aastaste poiste vabast ajast neelavad erinevad mängud (sh arvuti-, konsoli- ja mobiilmängud, laua- ja rühmamängud ning omaette mängimine) – kui poisid mängivad päevas 2 tundi ja 11 minutit, siis tüdrukud rohkem kui poole võrra vähem (64 minutit).²⁴ Lugemisharjumus kujundab lugemisoskusi, mis omakorda on oluliseks eelduseks teiste õppeainete omandamisele. Õpilastele, kelle lugemisoskused on kehvemad, on oluline õpetada teksti mõistmise strateegiaid. Hiljutine Tartu Ülikooli teadlaste uuring näitas, et lugemisstrateegiate õpetamise tulemusel paranevad enim just nõrgemate õpilaste oskused.²⁵

Oluline väljalangevuse mõjutaja nii poiste kui ka tüdrukute puhul on see, kuivõrd hästi või halvasti nad ennast koolis tunnevad. Heaolu oluliseks mõjutajaks omakorda on suhted õpetajatega. 2018. a PISA ja TALIS uuringute andmeid ühendav uuring näitas, et headel suhetel õpetajatega on suurem positiivne mõju just poistele. Koolides, mille õpetajate hinnangul on neil õpilastega head suhted, on erinevused poiste ja tüdrukute lugemistulemustes väiksemad.²⁶

Teaduskirjanduses on käsitletud ka küsimust, kuivõrd mõjutab poiste madalamaid haridustulemusi meesõpetajate vähesus. On leitud, et rollieeskujuna võib samast soost õpetajal olla õpilaste tulemustele ja karjääriootustele positiivne mõju (nt [Breda et al 2020](#), [Carrell, Page ja West 2010](#), [Dee 2005](#)), kuid see ei pruugi kehtida kõigis kontekstides. Näiteks PISA ja TALIS tulemusi ühendavas uuringus²⁷ oli Buenos Airese, Tšehhi ja Türgi puhul meesõpetajate suurem osakaal seotud poiste paremate tulemustega, kuid Austraalia, Kolumbia, Taani ja Gruusia puhul seos puudus. Eestis on õpetaja soo mõju õpilaste õppimisele uuritud seni vaid eri osapoolte hinnangute alusel (nt [Aavik ja Ümarik 2019](#), [Kuurme 2014](#), [Kuurme, Kasemaa ja Roots 2013](#)).

Kokkuvõttes võib seniseid uuringutulemusi üldistades öelda, et tagamaks tüdrukutele ja poistele õppimises nii täna kui ka edasisel haridusteel võrdsed võimalused, peab õpe olema õppijakeskne ja õpilaste heaolu väärtustav ning õpetamine vaba soolistest eelarvamustest ja stereotüüpidest. Oluline on õpetada kõigile õpilastele õpioskusi, sh lugemisstrateegiaid.

Poiste koolist välja langemise probleemi sügavamaks mõistmiseks ei tohiks seda samas taandada ainult soolise ebavõrdsuse küsimuseks, vaid võtta arvesse ka teisi väljalangevuse põhjuseid, eriti sotsiaalmajandusliku tausta mõju. Näiteks Eurostati

²³ OECD (2015), The ABC of Gender Equality in Education: Aptitude, Behaviour, Confidence, PISA, OECD Publishing, Paris, <https://dx.doi.org/10.1787/9789264229945-en>.

²⁴ Kivilo-Paas, E. (2023). [Mida noored oma ajaga teevad?](#) Andmed 2019–2021 toimunud ajakasutuse uuringust. Statistikaameti blogi.

²⁵ Triinu Kärbla, Krista Uibu & Mairi Männamaa (2023). Short- and long-term effects of a strategy intervention on school students' text comprehension, Literacy Research and Instruction, DOI: [10.1080/19388071.2023.2167675](https://doi.org/10.1080/19388071.2023.2167675)

²⁶ OECD (2021), Positive, High-achieving Students?: What Schools and Teachers Can Do, TALIS, OECD Publishing, Paris, <https://doi.org/10.1787/3b9551db-en>.

²⁷ Samas.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Tabel 5. Põhihariduse statsionaarse õppe õpilaste jaotus õppekavade lõikes 2018–2022.
Allikas: EHIS

Õppekava	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
põhikooli riiklik õppekava (RÕK)	125 426	127 301	128 247	129 115	134 424
rahvusvahelised õppekavad (IB, EB)	622	669	813	924	952
põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava lihtsustatud õpe	1 713	1 614	1 553	1 495	1 468
põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava toimetulekuõpe	663	673	700	717	722
põhikooli lihtsustatud riiklik õppekava hooldusõpe	227	209	203	195	201
Kokku	128 651	130 466	131 516	132 446	137 767

Erikoolide võrgus 2022. a muutusi ei olnud ning Eestis on jätkuvalt kokku 37 erivajadusega lastele suunatud üldhariduskooli. Neist riigi pidamisel on 14 erikooli, kohalike omavalitsuste pidamisel 17 erikooli ja 6 erikooli on eraomanduses. Arvestades, et nii õpilaste koguarv kui ka toevajadusega õpilaste osakaal on kasvutrendis, võib erikoolide arvu muutumatuna püsimist pidada positiivseks, sest see näitab, et kohalikud omavalitsused suudavad üha enam kaasata erivajadusega õppijaid kodulähedasse kooli. Positiivses trendis liiguvad ka teised hariduslike erivajadustega õpilaste kaasatuse ja tugiteenuste rakendamise näitajad (Tabel 6).

Tabel 6. Hariduslike erivajadustega õpilaste kaasatus ja tugiteenuste rakendamine üldhariduses 2019–2022 ning sihid 2022 ja 2026

	2019	2020	2021	2022	Sihttasemed	
					2022	2026
Koolivälise nõustamismeeskonna soovitatud tugispetsialisti teenuste rakendamise osakaal põhihariduses (%)	69	72	74	76	75	80
Tavaklassi kaasatud tõhustatud ja erituge saavate õpilaste osakaal kõigist tõhustatud ja erituge saavatest õpilastest (%)	31,1	32,1	34,4	36,2	>31	36
Tavakooli kaasatud tõhustatud ja erituge saavate õpilaste osakaal kõigist tõhustatud ja erituge saavatest õpilastest (%)	63,5	64,9	68,4	70,8	69	75

Haridusliku erivajadusega õpilaste põhikoolijärgset haridustee jätkamist ja tööturule siirdumist toetatakse Eestis kahe meetmega: lisaõpe põhikoolides ning kutsevaliku õppekava kutseõppeasutustes. Mõlema eesmärk on toetada õpilaste üldoskuste ning esmaste karjääri- ja kutseoskuste omandamist.

2022. a viis Rakendusüuringute Keskus Centar Haridus- ja Teadusministeeriumi tellimisel läbi lisaõppe ja kutsevalikuõppe analüüsi, mis näitas, et lisaõpet kasutavad edasiõppimiseks suuremat tuge vajavad haridusliku erivajadusega õpilased, kes on põhikoolis õppinud hooldus-, toimetuleku- või lihtsustatud õppes ning kelle jaoks on keeruline senisest tuttavast keskkonnast edasi liikuda. Kutsevaliku õppekava

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Õpilaste arv ja
koolivõrk

Õppekvaliteet

Kaasav haridus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

sihtrühm on laiem, sh põhikooli katkestajad; noored, kes ei õpi ega tööta või on ebakindlad oma tulevikuvalikutes. Haridusliku erivajadusega noortest kasutavad kutsevalikuõpet peamiselt riikliku õppekava õpilased ning iseseisvamalt toime tulevad lihtsustatud õppe õpilased. Ilmnes ka, et kui lisaõpet pakuvad praegu peamiselt eri- ja tõhustatud tuge vajavate õpilaste koolid ning teistest põhikoolidest vaid üksikud, siis kutsevaliku õppekava on avatud enamikus riiklikes kutseõppeasutustes.

Analüüs näitas, et nii lisaõpet kui kutsevalikuõpet peavad sihtrühmad asjakohaseks ja tulemuslikuks meetmeks edasiõppimise toetamisel, kuid neil on ka mitmeid parenduskohti, näiteks lisaõppevõimaluste laiendamine rohkematesse koolidesse, arvestamine lisaõppe suurema kulukusega, kutseõppes toimetulekuõppe õpilaste õppimisvõimaluste laiendamine ning abiõpetajate ja tugiisikute suurem kasutamine kutsevaliku õppes. Analüüs kinnitas, et kuigi ühiskonnas aktsepteeritakse erivajadusega inimesi varasemast laiemalt, on endiselt keeruline leida erivajadusega õppuri-tele tööandjaid ja praktikakohti. Seega tuleb jätkata kaasavate ja mitmekesisust toetavate väärtuste ja hoiakute edendamist.²⁹

²⁹ Kallaste, E., Lang, A., Rentel, A., Räis, M. L., Sömer, M. (2022). [Lisaõppe ja kutsevaliku õppe analüüs](#). Eesti Rakendusuuringu Keskus Centar.

Kutseharidus

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

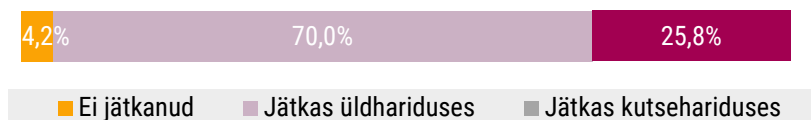
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

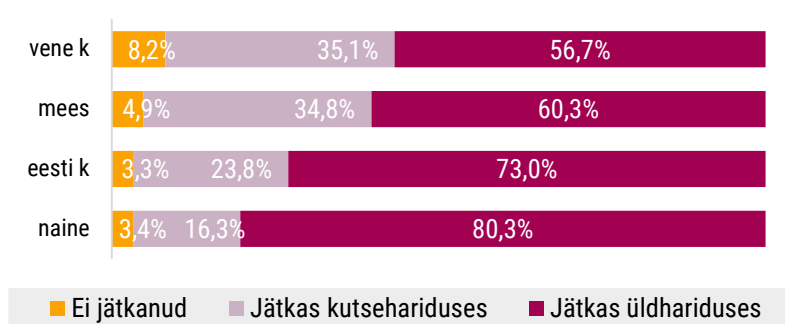
Noorte edasiõppimisvalikud pärast põhiharidust

Noorte valikud põhikooli lõpetamise järel on üle kümne aasta püsunud suhteliselt muutumatud – kutsehariduses jätkab pärast põhihariduse omandamist ligikaudu veerand riiklikul õppekaval statsionaarses õppes õppinud põhikoolilõpetajatest.

Joonis 22. 2021/22. õppeaastal põhikooli lõpetanute edasiõppimisvalikud (statsionaarne õpe, riiklik õppekava, %). Allikas: EHIS

Ka õpilase soo ja põhikooli õppekeele lõikes on valikud püsunud muutumatud – kutsekoolis jätkavad põhikooli lõpetamise järel endiselt pigem noormehed ja pigem vene keeles põhihariduse omandanud õpilased.

Joonis 23. 2021/22. õppeaastal põhikooli lõpetanute edasiõppimisvalikud põhikooli õppekeele ja õpilase soo lõikes (statsionaarne õpe, riiklik õppekava, %). Allikas: EHIS

Piirkonniti on kutseõpe põhikoolilõpetajate seas kõige populaarsem Järva-, Valga- ja Läänemaal ning kõige väiksem on kutseõppesse suundujate osakaal Harju- ja Saaremaal.

Kahjuks on järjest kasvanud nende põhikoolilõpetajate osakaal, kes põhikooli lõpetamisele järgneval õppe-aastal õpinguid ei jätka. 2022. aasta lõpetajate seas on õpingute mitte-jätkajaid 4,2% (võrreldes eelmise aastaga 1,2 protsendipunkti enam). Mittejätkajate seas on viimasel viiel aastal olnud enam poisse ja vene õppekeeles põhikooli lõpetanuid. Piirkondadest on kõige enam õpingute mittejätkajaid Põlva- ja Valgamaal. Nendes piirkondades on õpingute mittejätkajate osakaal koguni ligi 7%.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

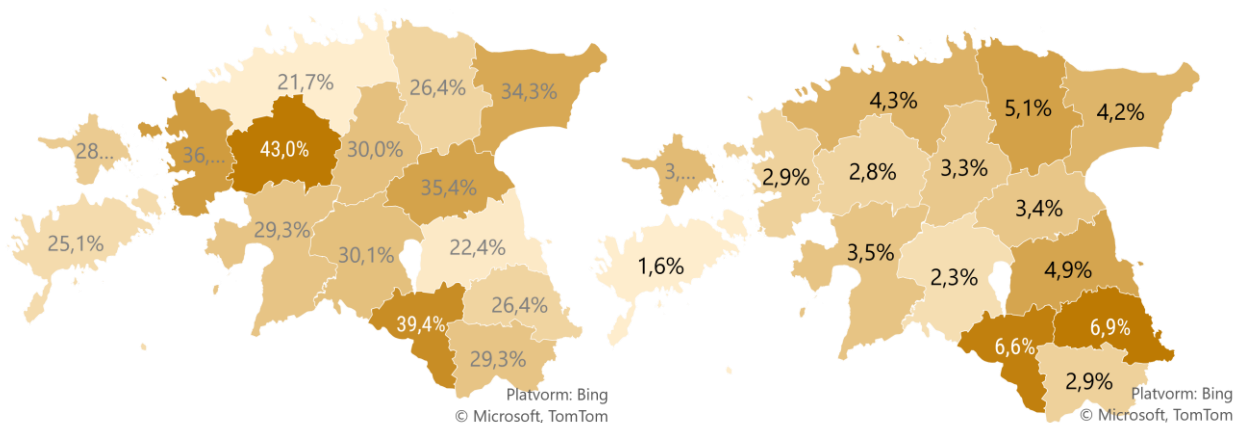
Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

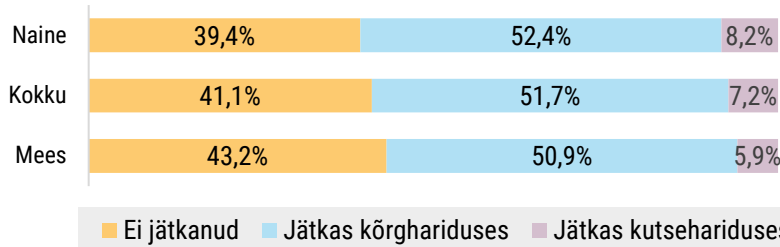

Joonis 24. 2021/22. õppeaastal põhikooli (statsionaarne õpe, riiklik õppekava, %) lõpetanute jätkamine kutsehariduses (maakonniti). Allikas: EHIS

Joonis 25. 2021/22. õppeaastal põhikooli (statsionaarne õpe, riiklik õppekava, %) lõpetanud ja õpinguid mittejätkanud noored maakonniti. Allikas: EHIS

Pärast gümnaasiumi

Viimasel viiel aastal on kutseõppesse suundunud gümnaasiumilõpetajate osakaal olnud suhteliselt stabiilne, kuid 2022/23. õppeaastal astus kutseõppesse 7,2% kõigist gümnaasiumilõpetanutest, mis on ligi 1 protsendipunkti vähem kui eelmisel õppeaastal. Kui põhiharidusejärgselt suunduvad kutseõppesse pigem noormehed, siis gümnaasiumilõpetajate puhul on kutseõppesse suunduvate neidude osakaal suurem.

Joonis 26. 2021/22. õppeaastal gümnaasiumi lõpetanute edasiõppimisvalikud õpilase soo lõikes (statsionaarne õpe, riiklik õppekava, %). Allikas: EHIS

Õppijad ja lõpetajad

2022/23. õppeaastal on kutsehariduse tasemeõppes õpilasi 30 kutseõppeasutuses, neist 25 tegutsevad Haridus- ja teadusministeeriumi haldusalas, 3 eraomanduses ning 2 kohaliku omavalitsuse omanduses. Lisaks saab kutseõppe tasemel õppida viies rakenduskõrgkoolis.

2022/23. õppeaastal õpib kutsehariduses 25 469 õpilast. Õpilaste arv on peale paar aastat kestnud kasvu taas langenud (Tabel 7), 2021/22. õppeaastaga võrreldes on 393 õpilast vähem.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

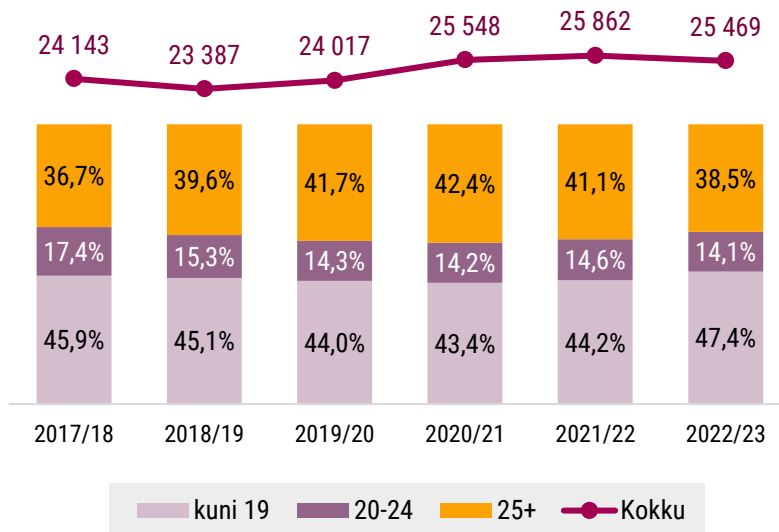
Teadus- ja arendustegevus

Tabel 7. Õpilaste arv kutseõppe liikides ja kutsekeskhariduseõppe osakaal (%) 2018/19.–2022/23. õppeaastal. Allikas: EHIS

Õppeliik	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Teise taseme kutseõpe	129	170	257	334	536
Kolmanda taseme kutseõpe	1 052	1 261	1 277	1 315	986
Neljanda taseme kutseõpe kokku	8 269	8 668	9 382	9 145	8 752
Viienda taseme kutseõpe kokku	3 908	4 021	4 332	4 423	4 229
Õpilasi kokku	23 387	24 017	25 548	25 862	25 469
Kutsekeskharidus kokku	10 027	9 897	10 300	10 645	10 966
Kutsekeskhariduseõppe osakaal	42,9%	41,2%	40,3%	41,2%	43,1%

Samas on kutsekeskhariduse õppekavadel neljandat aastat järjest õpilaste arv kasvanud, sellel õppeaastal õpib kutsekeskhariduses 10 966 õpilast (+321, kasv 3%). Kõige enam on protsentuaalselt langenud põhihariduse nõudeta kutseõppes õppijate arv (7,7%).

Viimastel aastatel on järjest suurenenud kuni 19-aastaste õppijate arv ja osakaal. 2022/23. õppeaastal on koguni 47,4% õppijatest selles vanusegrupis. Võrreldes eelmise õppeaastaga on kuni 19-aastaste õppijate arv kasvanud 630 võrra (5,5%). Täiskasvanud õppijate arv on kutsehariduses küll endiselt suur, ent viimase paari aasta langus jätkub ka 2022/23. õppeaastal, mil 25-aastaseid ja vanemaid õppijaid on kutsehariduses 844 võrra vähem (-7,9%). Täiskasvanud õppijate arv on pidevalt langenud ka kutsekeskhariduses, eelmise õppeaastaga võrreldes on 20 õppijat vähem.

Joonis 27. Kutseõppes õppijad vanuserühmade kaupa 2017/18.–2022/23. õa (%). Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

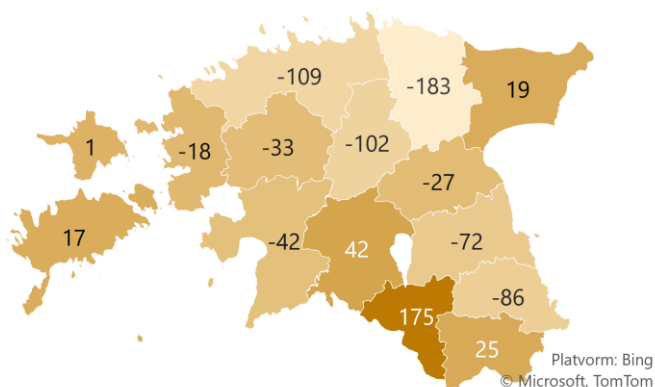
Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Regionaalselt on kutseõppes enim õppijaid Harju-, Tartu- ja Ida-Virumaal ning õppijate osakaal vastab üldjoontes ka maakonna suurusele. Nii on Harjumaal 37% kõigist õppijatest, Tartumaal 14% ning Ida-Virumaal 10%. Enim on õppijaid lisandunud Valgamaale ning vähenenud Lääne-Virumaal.

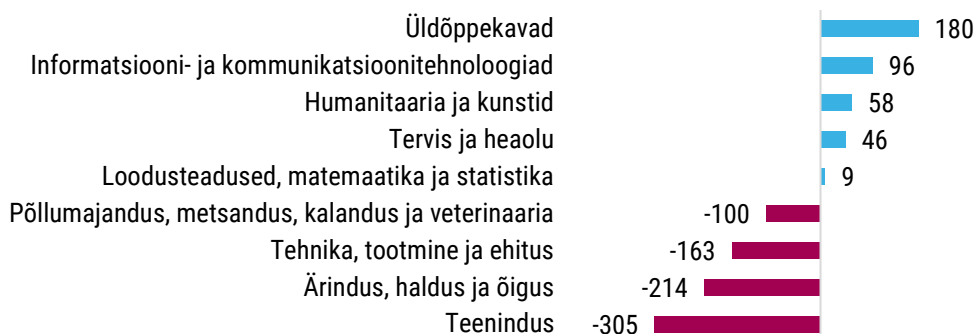

Joonis 28. Kutseõppes õppijate arvu muutus võrreldes 2021/22. õppeaastaga, maakondade lõikes. Allikas: EHIS

Kõige enam (9636) on õppijaid tehnika, tootmise ja ehituse õppekavadel, ent eelmise õppeaastaga võrreldes on toimunud väike langus (163 õppijat, 1,7% vähem). Õppijate arv on enim kasvanud üldõppekavade valdkonnas, kus 2022/23. õppeaastal on 324 õppijat (neist pea pooled on Ukraina sõjapõgenikud). Enim on õppijate arv langenud teeninduse, ärimise, halduse ja õiguse ja tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas.

Tabel 8. Kutseõppes õppijate arv valdkonniti (2017/18.–2022/23. õa). Allikas: EHIS

Valdkond	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22	2022/23
Tehnika, tootmine ja ehitus	8 773	8 572	8 614	9 413	9 799	9 636
Teenindus	5 350	4 945	5 256	5 442	5 207	4 902
Ärindus, haldus ja õigus	3 084	2 749	2 666	2 806	2 896	2 682
Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad	2 379	2 387	2 378	2 537	2 524	2 620
Põllumajandus, metsandus, kalandus ja veterinaaria	1 711	1 858	1 948	1 973	2 109	2 009
Humanitaaria ja kunstid	1 582	1 532	1 612	1 729	1 728	1 786
Tervis ja heaolu	1 204	1 268	1 417	1 479	1 341	1 387
Üldõppekavad		30	73	144	324	
Loodusteadused, matemaatika ja statistika	60	76	96	96	114	123

Joonis 29. Õpilaste arvu muutus 2022/23. õppeaastal võrreldes 2021/22. õppeaastaga, valdkonniti. Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

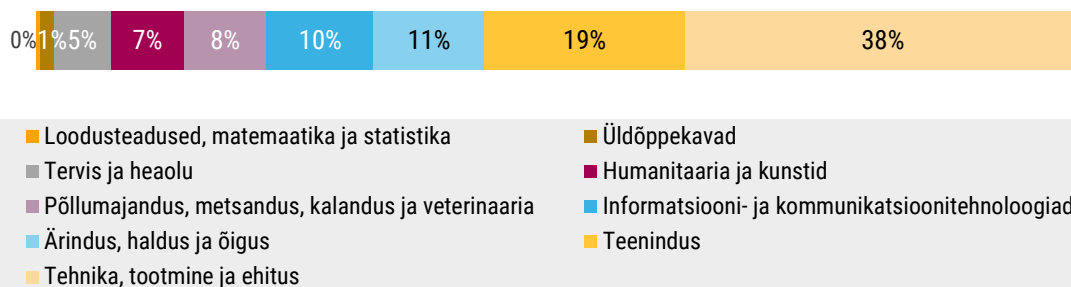
Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Õppijate osakaalud valdkondades on viimasel viiel aastal püsinud suhteliselt muutumatuna, erandina üldõppekavade valdkond, kuhu hakati õppijaid vastu võtma 2019/20. õppeaastal ning mille õppijate osakaal on nelja aastaga suurenenud 1,3 protsendipunkti võrra. Jätkuvalt on õppijate osakaal suurim tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas (38% kõigist õppijatest). IKT õppekavadel õpib võrreldes eelmise õppeaastaga 96 õppijat (3,8%) enam, osakaal kõigist õppijatest on viimastel aastatel olnud stabiilselt 10%.

Joonis 30. Õppijate osakaalud valdkonniti.
Allikas: EHIS

LTT erialadel õppijad

OSKA üldprognoosis 2022-2031³⁰ tõdetakse, et tarkvaraarenduse spetsialistid on vaatamata vastavate erialade populaarsusele üks suurima tööjõu puudujäägiga kutsealagruppe, seejuures on puudujääk tingitud kutseala kiirest kasvust. Puudujäägi leevendamise võimalustena nähakse lühemaajalise väljaõppe suurendamist ning välistööjõu rakendamist tööjõuturul ning katkestamise vähendamist. 2019. aastal alustas IT Akadeemia kutsehariduse pilootprogramm ning võrreldes eelmise õppeaastaga on tarkvaraarenduse õppekaval õppijate arv kasvanud 83 õppija võrra. OSKA üldprognoosile tuginedes on kutseõppes prioriteediks ka tehnikaalade väljaõppe suurendamine. Viimasel kolmel aastal on tehnikaalade õppijate arv olnud kasvutrendis, kuid kasvu tempo on igal aastal vähenenud. 2022/23. õppeaastal õpib valdkonnas 39 õppijat rohkem.

Järgmistel aastatel langus tõenäoliselt jätkub, kuna õppesse vastuvõetute arvud on võrreldes eelmise õppeaastaga vähenenud kõigis LTT valdkondades peale arhitektuuri ja ehituse. Tervikuna on õppesse astunud 112 õppijat vähem kui 2021/22. õppeaastal. Valdkonna lõpetajate arv on võrreldes eelmise aastaga tervikuna kasvanud (85 õppija võrra), kasv on eelkõige tingitud arhitektuuri ja ehituse õppesuuna lõpetajate arvu kasvust, vähenenud on nii IKT kui ka tehnikaalade lõpetajate arv.

Kui analüüsida LTT valdkondade õppijate arvude muutusi võrreldes 2015/16. õppeaastaga, siis ilmneb, et tervikuna on valdkonna õppijate arv kasvanud 1,8% ning kasv on peamiselt tulnud IKT valdkonna kasvu arvelt. Kõige enam on kahanenud tootmise ja töötlemise õppesuunda õppijate arv.

³⁰ Rosenblad, Y., Leoma, R., Krusell, S. (2022). OSKA üldprognoos 2022–2031. Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. Tallinn: SA Kutsekoda.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja
lõpetajad

Töökohapõhine
õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

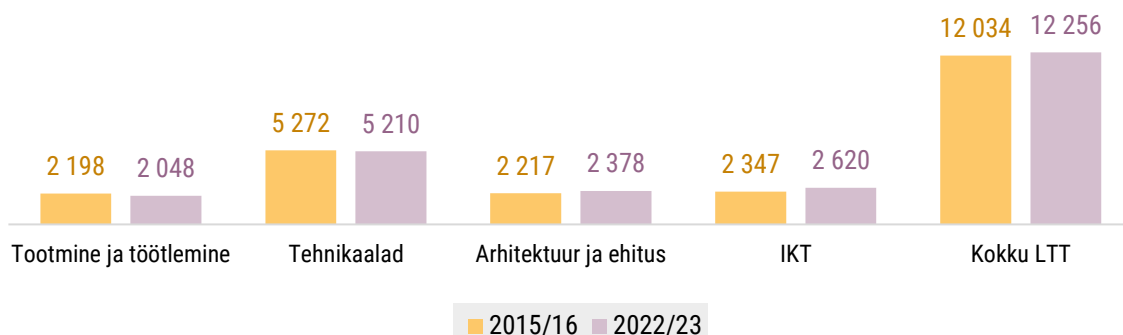
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

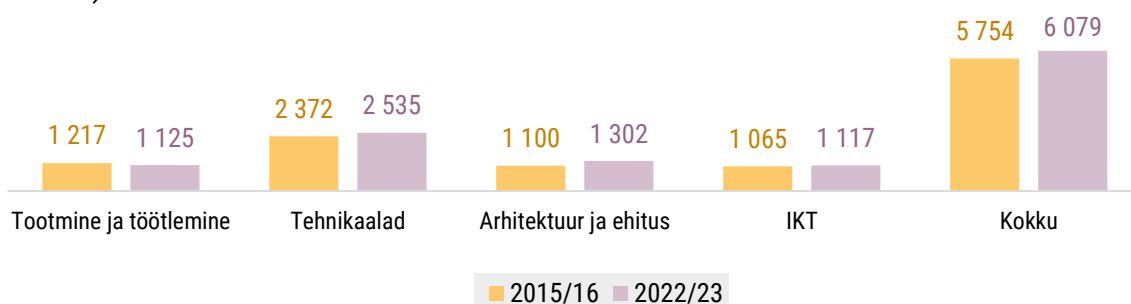
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

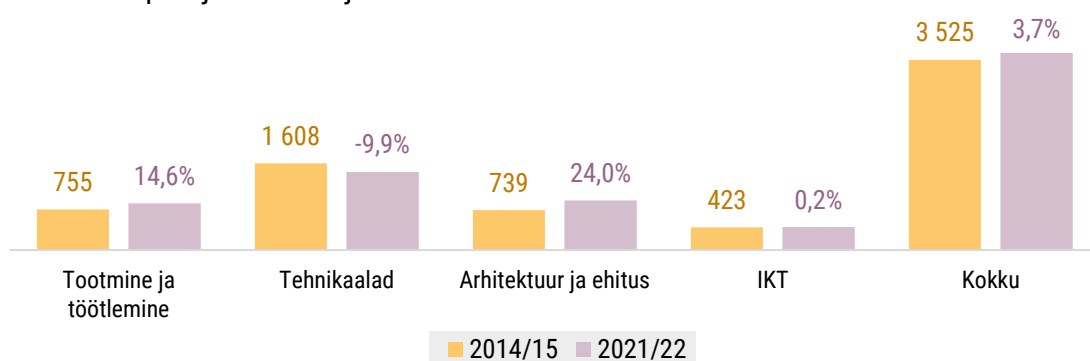
Joonis 31. Kutseõppe LTT erialade õppijate arvu muutus õppesuundade järgi (2015/16. ja 2022/23. õa). Allikas: EHIS

Vastuvõetud õpilaste arv on samuti kasvanud (+325 õppijat, 5,6%) ning kasv on toimunud kõigis valdkondades peale tootmise ja töötlemise (7,6% vähem vastu- võetuid).

Joonis 32. Kutseõppe LTT erialadele vastuvõetud õppijate arvu muutus õppesuundade järgi (2015/16. ja 2022/23. õa). Allikas: EHIS

Lõpetanute puhul on vaadeldud lõpetamist aastatel 2015. ja 2022. Lõpetanute arv on tervikuna kasvanud 3,7%. Tehnikaalade lõpetanute arv on vähenenud 9,9% ning IKT valdkonna lõpetajate arv on jäänud samale tasemele.

Joonis 33. Kutseõppe LTT erialade lõpetajate arvu muutus õppesuundade järgi (2014/15. ja 2021/22. õa). Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

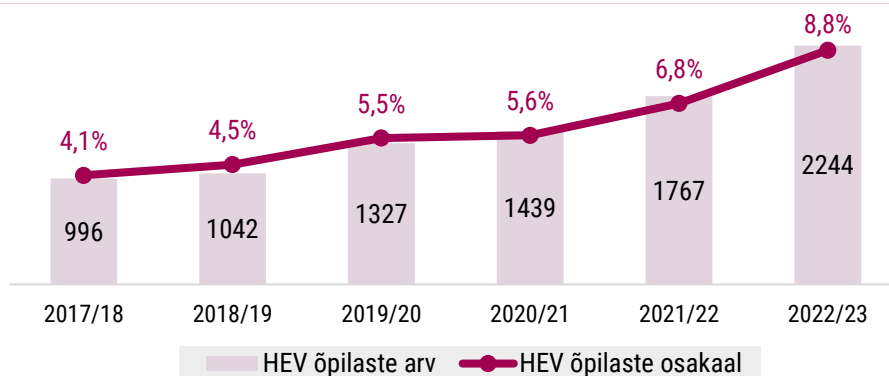
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Haridusliku erivajadusega õppijad

2022/23. õppeaastal moodustavad haridusliku erivajadusega õpilased 8,8% kutseõppe õppijatest. Eelmise õppeaastaga võrreldes oli kasv taas märkimisväärne - 2 protsendipunkti, aastaga lisandus 477 HEV õppijat, kokku õpib kutseõppes 2244 haridusliku erivajadusega õppijat. Enim on kasvanud püsivate õpiraskustega ning ebapiisava eesti keele oskusega õpilaste arv.

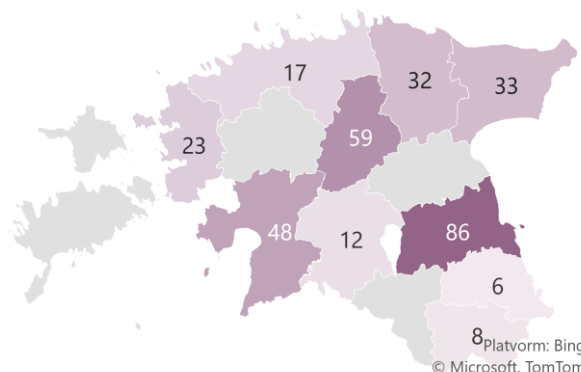

Joonis 34. HEV õpilaste arv ja osakaal kutsehariduses (2017/18–2022/23).

Allikas: EHIS

2019. aastal kutseõppe seadusesse tehtud muudatused lubavad koolidel taseme-õppe osana pakkuda kutsevaliku õpet.

Kutsevaliku õpe võimaldab õpilastel tutvuda erinevate erialadega ning selle põhjal otsustada edasine haridustee. Kutsevaliku õppe eesmärk on vähendada kutsekoolides õpingute katkestamist ning toetada õppija sujuvat üleminekut põhikoolist edasisele haridusteele või tööturule.

Joonis 35. 2022/23. õppeaastal kutsevaliku õppekavadel õppijad maakonniti. Allikas: EHIS

Kutsevaliku õpet pakutakse kahes mahus – 30 EKAP ja 60 EKAP. HEV-õpilastele on reeglina mõeldud kutsevaliku õpe suuremas mahus. 2022/23. õppeaastal õpib kutsevaliku õppekaval 324 õpilast, sh 159 HEV-õpilast. 96% kutsevaliku õppekavadel õppijaist on kuni 19 aastased ja 3,1% 20–24 aastased (25+ õppijaid vaid 2). Kutsevaliku õppekavadel õppijate jaotust maakonniti näitab .

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Lõpetajad

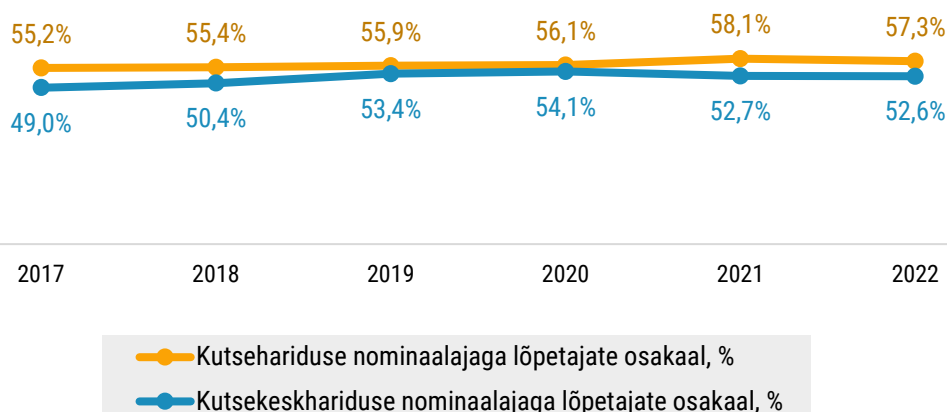
Kutseõppe lõpetajate arv on aastate jooksul olnud suhteliselt stabiilne ning igal aastal lõpetab üle kolmandiku kõikidest õppijatest. 2021/22. õppeaastal lõpetas kutseõppe 48 õppijat rohkem kui eelmisel õppeaastal.

Tabel 9. Lõpetajate arv kutseõppe liigiti 2017/18.–2021/22. õppeaastal.

Allikas: EHIS

Õppeliik	2017/18	2018/19	2019/20	2020/21	2021/22
Põhihariduse nõudeta kutseõpe	19	2	0	0	0
Teise taseme kutseõpe	42	74	120	208	381
Kolmanda taseme kutseõpe	640	717	907	880	788
Põhihariduse nõudeta kutseõpe kokku	701	793	1 027	1 088	1 169
Kutseõpe põhihariduse baasil	72	0	0	0	0
Neljanda taseme kutseõppe esmaõpe	2 931	3 356	3 582	3 824	3 760
Neljanda taseme kutseõppe jätkuõpe	127	135	155	283	176
Kutseõpe põhihariduse baasil kokku	3 130	3 491	3 737	4 107	3 936
Kutsekeskharidusõpe	1 014	4	0	0	0
Neljanda taseme kutseõppe esmaõpe (kutsekeskharidusõpe)	1 738	2 413	2 138	2 109	2 199
Kutsekeskharidusõpe kokku	2 752	2 417	2 138	2 109	2 199
Kutseõpe keskhariduse baasil	369	1	0	0	0
Viienda taseme kutseõppe esmaõpe	965	859	772	856	983
Viienda taseme kutseõppe jätkuõpe	380	560	621	731	652
Kutseõpe keskhariduse baasil kokku	1 714	1 420	1 393	1 587	1 635
Kokku	8 297	8 121	8 295	8 891	8 939
Kokku osakaal	34,4%	34,7%	34,5%	34,8%	34,6%

Nominaalajaga lõpetas õpingud 57,3% kõigist kutseõppes õppijatest, kutsekeskhariduses oli näitaja mõnevõrra madalam, 52,6%.

Joonis 36. Kutsehariduse lõpetajad 2017-2022.

Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja
lõpetajad

Töökohapõhine
õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Kõige enam kasvas võrreldes eelmise aastaga lõpetanute arv üldõppekavade valdkonnas (165 lõpetajat enam) ning tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas (160 lõpetajat enam).

Tabel 10. Kutsehariduse lõpetajad 2017-2022 õppevaldkonniti.

Allikas: EHIS

Valdkond	14/15	15/16	16/17	17/18	18/19	19/20	20/21	21/22
Tehnika, tootmine ja ehitus	3 102	3 173	3 198	2 934	3 046	2 705	3 070	3 230
Teenindus	2 357	2 321	2 319	2 257	2 038	2 381	2 490	2 302
Ärindus, haldus ja õigus	872	806	883	935	861	770	794	832
Tervis ja heaolu	347	417	513	689	640	892	936	815
Põllumajandus, metsandus, kalandus ja veterinaaria	492	677	685	619	603	600	564	590
Humanitaaria ja kunstid	423	439	539	520	507	486	499	424
Informatsiooni- ja kommunikatsiooni- tehnoloogiad	368	397	408	343	412	392	410	455
Üldõppekavad						57	115	281
Loodusteadused, matemaatika ja statistika	41	24	16	0	14	12	12	10

Kutseksamil osales 2022. aastal 7078 kutseõppe lõpetajat, neist 90% sooritas eksami. Kõige edukamad on kutseksamil olnud tervise ja heaolu ning humanitaaria ja kunstide õppevaldkonna lõpetajad, kellest vaid üksikutel ei õnnestunud kutseeksami sooritada. Keskmisest nõrgemalt sooritasid kutseeksameid informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning tehnika, tootmine ja ehitus õppevaldkonna lõpetajad (Joonis 37).

Joonis 37. Kutseeksami sooritanute osakaal kutseõppe lõpetajatest, kes osalesid 2022. a kutseksamil (%). Valdkonnalühendi järel sulgudes on toodud eksamil osalenute arv.

Allikas: Kutseregister

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja lõpetajad

Töökohapõhine õpe ja praktika

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Katkestamine ja väljalangemine

Alates 2018. aastast ei loeta katkestajaks õpilasi, kes on jätkanud õpinguid samas koolis teises õppekavarühmas, surnud või välismaale kolinud. Arvesse võetakse aga ka neid õpilasi, kes ei olnud 10. novembril õpilaste nimekirjas, vaid võeti õppima õppeaasta kestel. Väljalangejate alla loetakse õpilasi, kes on õpingud katkestanud ja haridussüsteemist välja langenud, st ei ole pärast kutsekeskhariduse tasemel õpingute katkestamist jätkanud õpinguid üheski teises kutseõppeasutuses ega gümnaasiumis.

2022. aastal oli katkestajate osakaal kutsehariduses tervikuna 21% ning katkestamise osakaal on eelmise õppeaastaga võrreldes taas kasvanud (0,7 protsendipunkti). Kutsekeskhariduse tasemel (1. õppeaastal) on katkestajate osakaal samuti tõusnud (20,6%).

Tabel 11. Katkestamine ja väljalangevus kutseõppes, 2017–2022.
Allikas: EHIS

Näitaja	2017	2018	2019	2020	2021
Õppetöö katkestajate osakaal kutsehariduses kokku, %	19,5	21,7	21,2	19,2	20,3
Õppetöö katkestajate osakaal kutsekeskhariduses I aastal, %	22,4	23,4	23,4	19,2	19,2
Väljalangejate osakaal kutsekeskhariduses I aastal, %	10,1	11,7	10,6	9,4	8,9

Viimaste aastate väljalangevuse langustrend on 2022. aastal kahjuks taas tõusule pöördunud. 2022. aastal langes kutsekeskharidusest (1. aastal) välja 10,7% õppijatest. Kõige kõrgem on katkestajate osakaal üldõppekavadel (25,6%), pea veerand õppijatest katkestab aga ka äriduse, halduse ja õiguse ning IKT õppekavadel. Kõige väiksem on katkestajate osakaal loodusteaduse, matemaatika ja statistika õppekavadel (seal on ka absoluutarvud muidugi väikesed).

Joonis 38. Katkestajate ja väljalangejate osakaal kutsehariduses valdkonniti, 2022/23. õa.
Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Edasiõppimine

Õppijad ja
lõpetajad

**Töökohapõhine
õpe ja praktika**

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

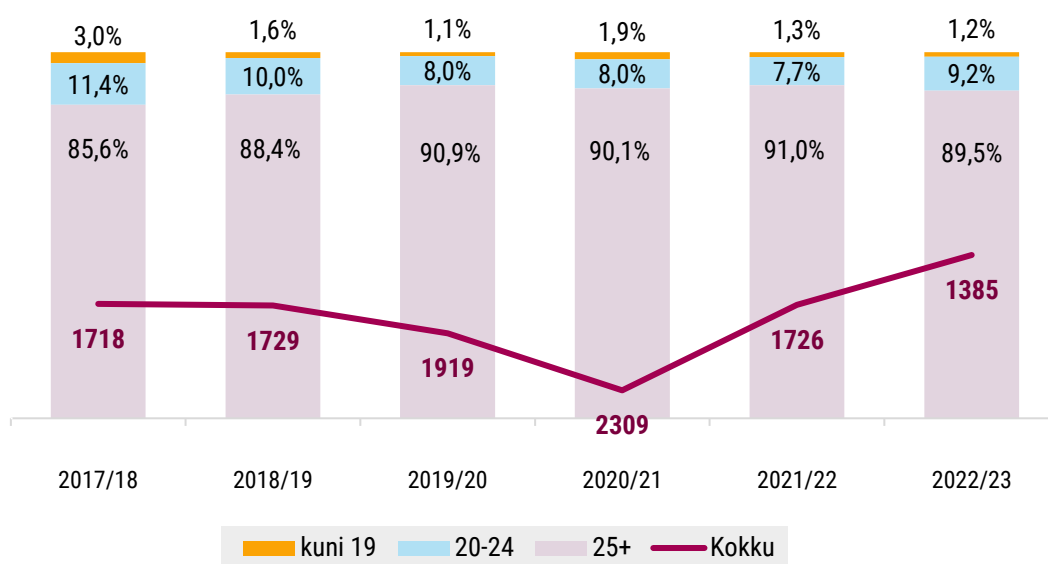
Töökohapõhine õpe ja praktika

2022/23. õppeaastal õpib töökohapõhises õppes 1385 õpilast. Kokku moodustavad töökohapõhise õppe õpilased 5,4% kõigist kutseõppe õpilastest. Töökohapõhises õppes õppijate arv hakkas kiiresti kasvama 2016/17 õppeaastal tänu PRÕMi³¹ tegevuste käivitumisele ning peale 2020/21. õppeaastal saavutatud tippu on viimasel kahel aastal õppijate arv taas langustrendis. Seda peamiselt PRÕM toetusmeetme lõppemise tõttu.

Konkurentsitult kõige enam on töökohapõhises õppes õppijaid tervise ja heaolu valdkonnas, kus töökohapõhisel õppel on olnud oluline roll valdkonna tööjõupuuduse leevendamisel. Tervise ja heaolu valdkonnas moodustavad töökohapõhises õppes õppijad 40,4% kõigist valdkonnas õppivatest õpilastest (561 õpilast). Tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas õpib töökohapõhises õppes 5,5% (528 õpilast) õpilastest ning teistes valdkondades veelgi vähem.

Töökohapõhises õppes õpivad jätkuvalt peamiselt täiskasvanud õppijad. 2022/23. õppeaastal moodustavad vanemad kui 25-aastased õppijad 89,5% kõigist töökohapõhises õppes õppijatest. Kuni 19-aastaste õppijate osakaal on olnud stabiilselt madal hoolimata katsetest noori töökohapõhisesse õppesse kaasata (2018.aasta PRÕM katseprojekt). Sel õppeaastal on kuni 19-aastaste õppijate arv veelgi vähenenud (17 õpilast).

Töökohapõhise õppe lõpetas 2021/22. õppeaastal 1176 õppijat, mis moodustab 13,2% kõigist kutseõppe lõpetanutest.

Joonis 39. Töökohapõhises õppes õppijad 2017/18–2022/23 vanusegruppide kaupa.
Allikas: EHIS

³¹ PRÕM – Euroopa Sotsiaalfondist rahastatav programm „Tööturu vajadustele vastava kutse ja kõrghariduse arendamine“

Kõrgharidus

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

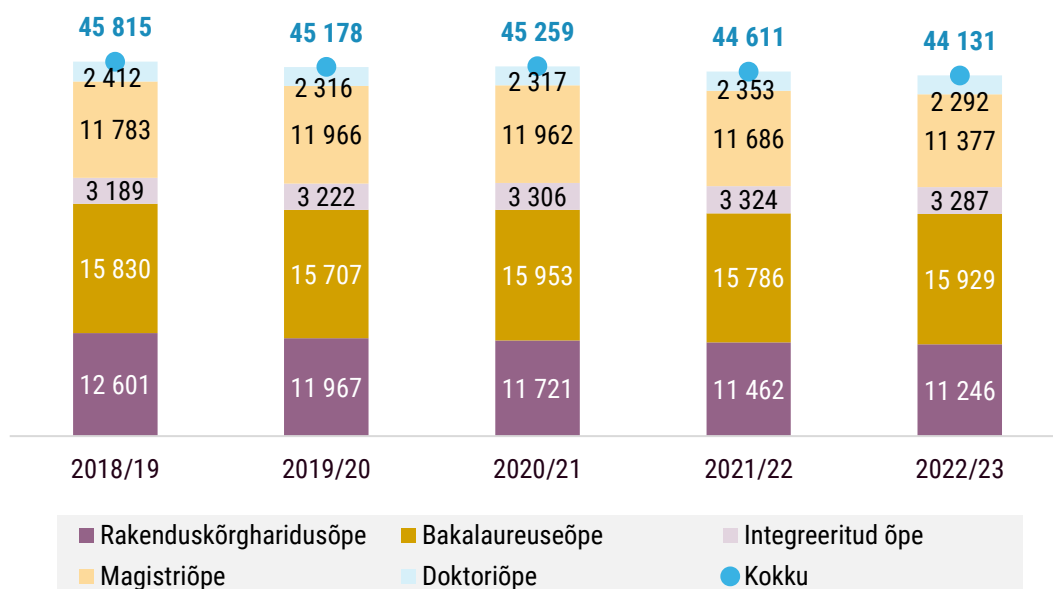
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Üliõpilased

2022/23. õppeaastal tegutseb Eestis 18 kõrgkooli, sh 7 ülikooli ³² ja 11 rakenduskõrgkooli³³, ning neis õpib kokku 44 131 üliõpilast. Seda on 480 üliõpilase võrra vähem kui aasta tagasi. Üliõpilaste arv enim vähenenud magistri- ja doktoriõppes (mõlemas õppes -2,6%). Tänu suurenenud vastuvõtule on pisut kasvanud bakalaureuseõppe üliõpilaste arv (+0,9%).

2021/22. õppeaastaga võrreldes on üliõpilaste arv enim kasvanud Tartu Ülikoolis (+345). Kõige enam vähenes üliõpilaste arv Tallinna Tehnikaülikoolis (-380) ja Tallinna Ülikoolis (-277).

Joonis 40. Üliõpilaste arv kõrghariduse astmete lõikes, 2018/19–2022/23.

Allikas: EHIS

Meessoost üliõpilaste arv on viimastel aastatel vähenenud enam kui naisüliõpilaste arv. 2022/23. õa õpib kõrghariduses aasta varasemaga võrreldes 421 meest ja 59 naist vähem. Meesüliõpilaste arv on langenud kõigil kõrgharidusastmetel.

2022/23. õa on üliõpilaste hulgas naised 26 350 (59,7%) ja mehi 17 781 (40,3%). Kõige suurem on naiste osakaal magistriõppes ning integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppes. Magistriõppes on naiste osakaal viimasel viiel õppeaastal pidevalt kasvanud, 2018/19. õa oli see 3 protsendipunkti väiksem (63%).

³² Ülikoolide jaotus omandivormi järgi: 6 avalik-õiguslikku ülikooli ja 1 eraülikool.

³³ Rakenduskõrgkoolide jaotus omandivormi järgi: 7 riiklikku rakenduskõrgkooli ja 4 erarakenduskõrgkooli.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

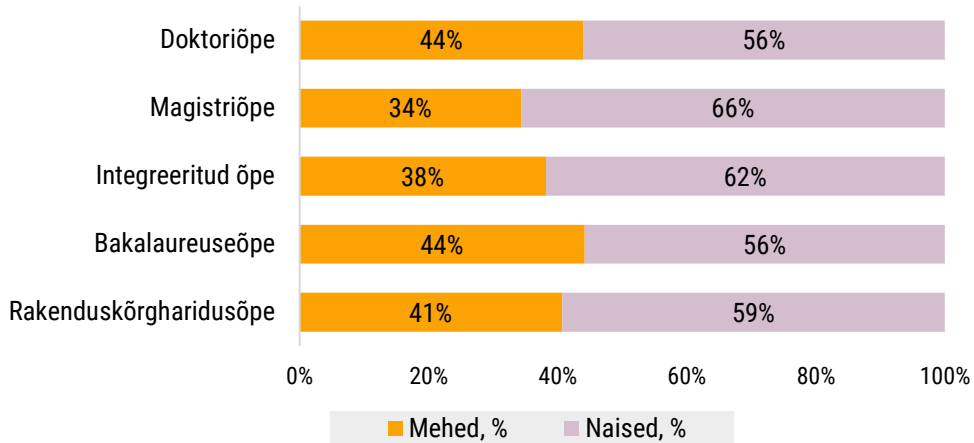
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

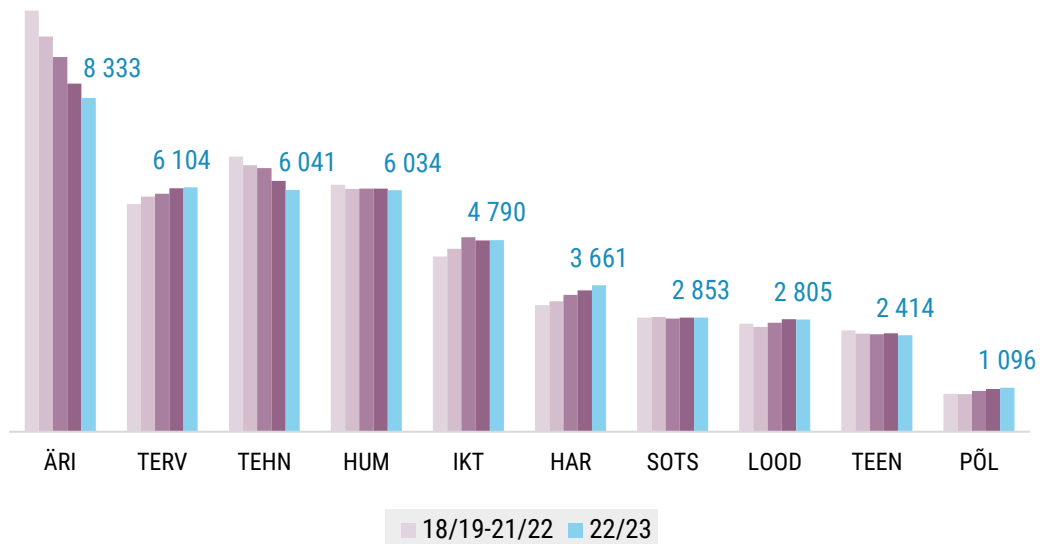
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 41. Üliõpilaste sooline jaotus 2022/23. õa õpete lõikes (%).
Allikas: EHIS

Üliõpilaste arv on viimastel aastatel järjepidevalt kasvanud hariduse, tervise ja heaolu ning põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria valdkonnas. Tervise ja heaolu valdkond on üliõpilaste arvult möödunud tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnast, kus üliõpilaste arv on järjest vähenenud.

Joonis 42. Üliõpilaste jaotus valdkonniti, 2018/19–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Üliõpilaste vanuseline struktuur on valdkonniti erinev (**Joonis 42**). Kõrghariduse I ja II astmel on kõige enam kuni 24-aastased üliõpilasi loodusteaduste, matemaatika ja statistika õppevaldkonnas. 35+ vanuses üliõpilasi on enim hariduse, ärimise, halduse ja õiguse ning tervise ja heaolu valdkonnas.

Hariduse, ärimise, halduse ja õiguse ning tervise ja heaolu valdkondades on hilisemas eas haridustaseme tõstmine või karjääripöörde tarbeks uuel õppekaval õpingute alustamine levinud, samas loodusteaduste või tehnika valdkonnas tuleb seda harvem ette. Seega aitavad paindlikud õppimisvõimalused leevendada töötajate nappust nii hariduse kui tervise valdkonnas. LTT erialadel on hiljem valdkonda sisenejaid märksa vähem. Üks võimalikke põhjuseid on, et õpingute alustamiseks

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

**Kõrgharidusega
rahvastik**

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

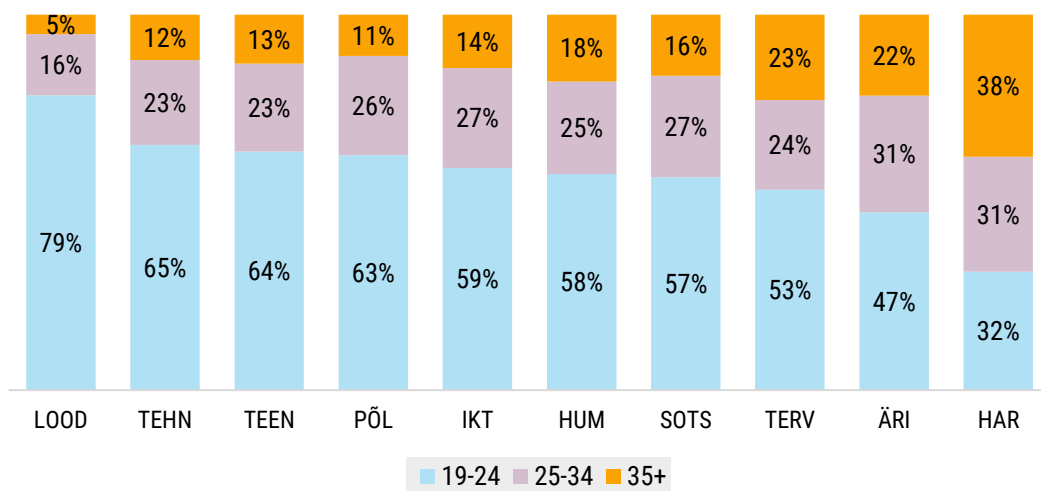
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

vajalikud reaalsustega seotud teadmised ununevad, kui neid ei ole vahepealsete õpingute või töö käigus olnud vaja kasutada. Seetõttu on oluline panustada pigem noortele suunatud tegevustesse (sh huvi tekitamine ja teadlikkuse suurendamine LTT valdkonna karjäärivõimalustest).

Joonis 43. Kõrghariduse I ja II astme üliõpilaste jaotus valdkonna ja vanuserühma järgi, 2022/23. õa. Allikas: EHIS

Kõrgharidusega rahvastik

Kõrgharidusega inimeste osakaal Eesti tööealisest rahvastikust (vanuses 25–64 aastat) oli 2021. aastal 41,2 %, mis on 7,8 protsendipunkti kõrgem EL-27 keskmisest (33,4%).³⁴

25–34-aastaste vanuserühmas oli kolmanda haridustasemega inimeste osakaal 2022. aastal 43,9%, mis on aasta varasemast näitajast 0,7 protsendipunkti kõrgem (2021 – 43,2%). Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 sihiks on jõuda 2035. aastaks vähemalt 45%-ni. EL-27 sama näitaja oli 2022. aastal 42,0%³⁵ ning sihiks on saavutada 45% juba 2030. aastal.

Kui EL-27 riikide võrdluses on Eestis kõrgharidusega 25–34-aastaste osakaal keskmisest kõrgem, siis OECD riikide 2021. a näitajale (46%) jääb Eesti näitaja alla³⁶.

2022. a andmetel oli 25–34-aastaste vanuserühmas kõrgharidusega 55% Eesti naistest ja 34% meestest. Aasta varasemaga võrreldes on kõrgharidusega 25–34-aastaste osakaal nii meeste kui naiste hulgas veidi tõusnud (meestel 0,9 ja naistel 0,5 protsendipunkti). Eesti naiste ja meeste haridustaseme lõhe on ELi suurimate seas – 2022. aastal oli see Eestis 21 protsendipunkti ja ELis keskmiselt 11 protsendipunkti. Kõrgharidusega 25–34-aastaste meeste osakaal on Eestis võrreldes ELi keskmisega

³⁴ See näitaja kajastab rahvusvaheliselt kasutusel olevat kolmanda haridustaseme mõistet, mis Eesti puhul sisaldab ka keskharidusjärgset keskeriharidust. Allikas: Eurostat 2022

³⁵ Allikas: Eurostat

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_03_custom_6002130/default/table?lang=en

³⁶ OECD, (2022). Education at a Glance 2022. OECD Indicators. Eesti – riigi ülevaade.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/eestikeelne_kokkuvote_veebi.pdf

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

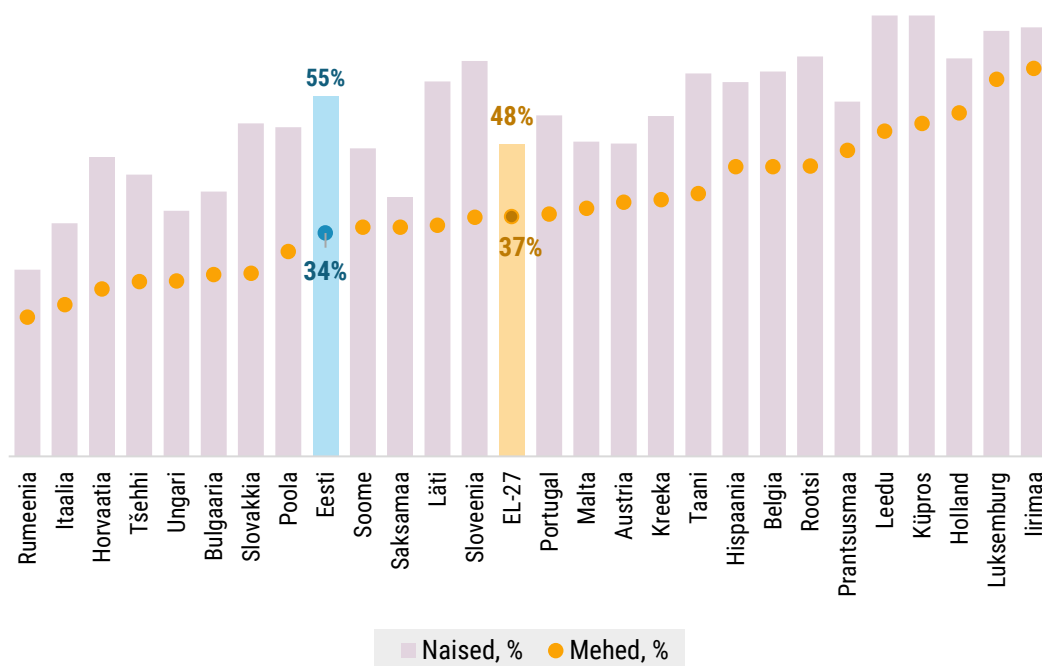
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

kolm protsendipunkti madalam, samas kõrgharidusega naiste osakaal samas vanuserühmas on seitse protsendipunkti kõrgem.

Joonis 44. Kõrgharidusega 25–34-aastaste meeste ja naiste osakaal vanuserühmas (%), EL-27 riigid, 2021. Allikas: Eurostat³⁷

Keskharidusest kõrgharidusse

Viimastel õppeaastatel on igal aastal gümnaasiumi lõpetanud ca 7000 noort, neist jätkab samal või järgmisel aastal kõrghariduses õpinguid veidi alla 4500 noore. Arvestades seda, et kõrghariduse I astmele on viimastel aastatel vastu võetud ca 9000 uut üliõpilast, moodustavad värsked gümnaasiumilõpetajad kokku umbes poole bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõppesse vastu võetud üliõpilastest.

Üliõpilaste arvu üldise vähenemise taga on olnud ühelt poolt rahvastikuprotsessid ja noorte arvu üldine vähenemine, kuid lisaks on seda mõjutanud ka noorte muutunud käitumine – keskhariduse lõpetajate seas on kasvanud nende osakaal, kes otsustavad mitte jätkata haridusteed Eesti kõrgkoolis. Gümnaasiumi lõpetamisega samal aastal kõrghariduses jätkajate osakaal on aastatel 2011–2021 tunduvalt kahanenud. Kümme aastat tagasi jätkas kohe pärast lõpetamist 64% gümnaasiumilõpetajatest, 2022. aastal vaid 54%. Võrreldes eelmise õppeaastaga on 2022/23. õppeaastal õpingute jätkajaid kevadiste gümnaasiumilõpetajate seas siiski veidi enam, meestest jätkas 52% ja naistest 55%.

Kasvanud on õpingute edasilükkajate osakaal ehk rohkem on noori, kes ei jätka õpinguid gümnaasiumi lõpetamisega samal aastal, vaid aasta hiljem (nn vaheaastal olijad). Kui aastatel 2011–2013 oli vaheaastal 6–7% lõpetajatest, siis viimastel aastatel on pärast vaheaastat kõrgharidusse astunud juba pea 12%. Ka kutsekesk-

37

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_03_custom_6002130/default/table?lang=en

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

**Kõrgharidusega
rahvastik**

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

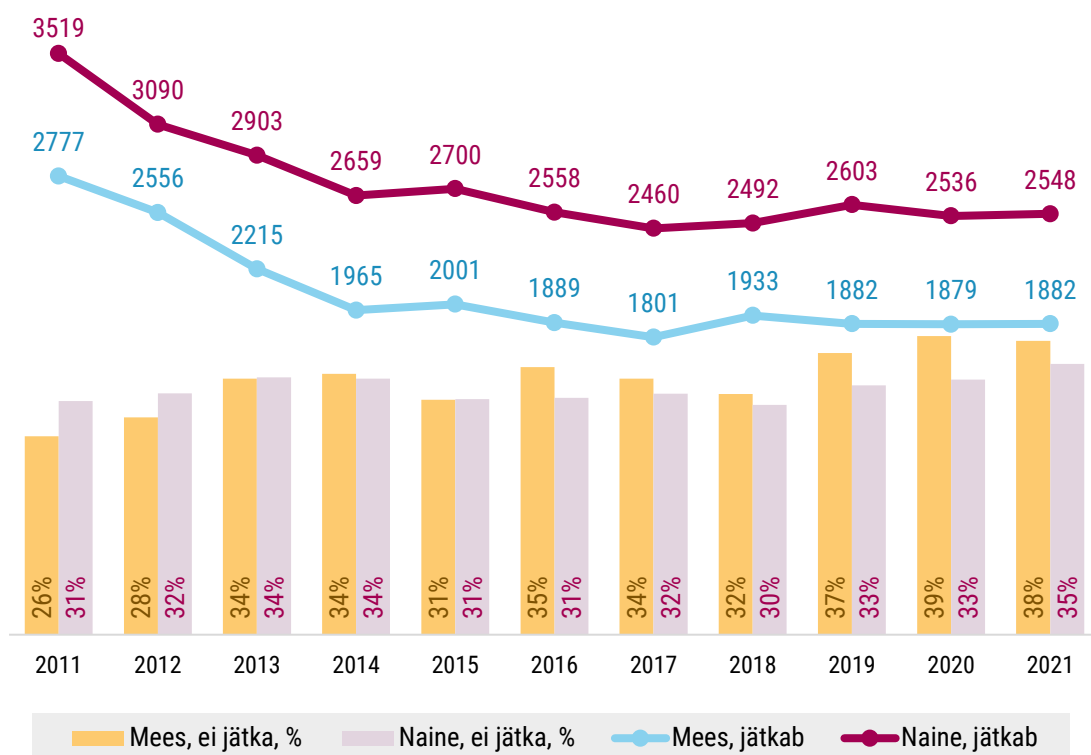
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

hariduse lõpetajaid, kes samal aastal jätkavad kõrghariduses on jäänud vähemaks (10%-lt 6%-le). Vaheaasta järel jõuab kõrgharidusse 2–3% kutsekeskhariduse lõpetajatest.

Kõrghariduses mittejätkajate osakaalu suur kasv tuleneb eeskätt noorte meeste muutunud käitumisest (**Joonis 45**). 2011. aastal gümnaasiumi lõpetanud meestest ei jätanud samal ega järgneval aastal õpinguid kõrghariduses 26%, kuid 2021. aastal on mittejätkajate osakaal kasvanud 38%-ni (vahe 12 protsendipunkti). Naiste seas on mittejätkajate osakaal kasvanud 31%-lt ja 35%-ni (vahe 4 protsendipunkti).

Kuigi osakaaluna on kõrghariduses jätkamine vähenenud, on kõrghariduses jätkajate absoluutarv püsinud viimastel aastatel stabiilne nii noormeeste kui neidude seas, kuna gümnaasiumilõpetanute arv on veidi kasvanud.

Joonis 45. Samal või järgmisel aastal kõrghariduses jätkanud gümnaasiumilõpetajate arv ja mittejätkanud gümnaasiumilõpetajate osakaal (%). Allikas: EHIS

Õpingute mittejätkamise trendi üheks põhjuseks peetakse noormeeste suundumist kaitsevähke, kuid akadeemilist puhkust võttes on võimalik ajateenistust ja kõrgharidusõpinguid üsna paindlikult ühendada. See ei seleta seda, miks üha enam noormehi loobub õpingutest Eesti kõrgkoolides.

Kõrgharidusõpingute alternatiiviks ei ole ka kutsehariduses jätkamine. Kui 2011. aasta kutsekeskhariduse lõpetanud meestest astus samal või järgmisel aastal kutsehariduses edasi õppima 15%, siis 2021. aasta lõpetajatest 13%, naistest vastavalt 24% ja 21%. Gümnaasiumi 2011. aastal lõpetanud meestest astus kahe aasta jooksul kutseharidusse 14% ja 2021. lõpetajatest 13%, naistel olid osakaalud vastavalt 16% ja 14%. Seega tuleb tõdeda, et nii meest kui naiste puhul on ka kutsehariduses edasiõppimine vähenenud ja suurenenud on nende lõpetajate osakaal, kes aasta-kahe jooksul pärast keskhariduse omandamist Eestis edasi ei õpi.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Keskhariiduse omandanu valik, kas jätkata kõrghariiduses, on seotud tema põhikooli õppekeelega. 2021. a gümnaasiumi lõpetanud noortest, kes olid põhihariiduse omandanud vene keeles (edaspidi vene õppekeele taustaga), 47% ei alustanud lõpetamisega samal ega sellele järgneval aastal Eestis kõrghariiduseõpinguid, eesti keeles õppinutest aga 34% (vahe 13 protsendipunkti). Eriti suur on vahe eesti ja vene õppekeele taustaga naiste käitumises – samal või järgmisel aastal jätkas Eestis kõrghariiduse omandamist 68% eesti õppekeele taustaga naistest ja 49% vene õppekeele taustaga naistest (vahe 19 protsendipunkti).

2022. aasta gümnaasiumilõpetajatest oli samal aastal kõrghariiduses jätkajate osakaal suurim Tartu maakonnas, kus asub samal aastal mõnes kõrgkoolis õppima 65% lõpetajatest. Keskmisest kõrgem oli kõrghariiduses jätkajate osakaal ka Hiiu- ja Saaremaal, Viljandi maakonnas, aga ka Ida-Virumaal. Kutsehariiduses jätkajate osakaal oli suurim Põlva maakonnas.

Mittejätkajate osakaal oli suurim Võru ja Jõgeva maakonna lõpetajate hulgas. Ka Harju maakonnas, kus on suur vene õppekeele taustagalõpetajate osakaal, ei jätkanud kutse- ega kõrghariiduses 42%. Harjumaal oli mittejätkajate osakaal kõige kõrgem vene õppekeele taustaga naiste hulgas – kui eesti õppekeele taustaga naistest ei jätkanud 37%, siis vene taustaga lõpetajate hulgas oli mittejätkajaid 59% ning kõrghariidusesse jõudis vene õppekeele taustaga naisi 21 protsendipunkti vähem. Ida-Virumaal oli see vahe ainult 11 protsendipunkti. Meeste puhul ei olnud kummaski maakonnas olulist erinevust eesti ja vene õppekeele taustaga lõpetajate edasiõppimises.

Välismaale õppima suundujate kohta Eestis eraldi andmeid ei koguta. Kaudselt saab välismaale õppima suundujaid tuvastada välismaal õppimiseks õppelanu võtnute ja ravikindlustust taotlenute ning noore õpetlase stipendiumi saanute andmete põhjal. Selliselt saadud andmed ei ole täielikud, kuid annavad siiski infot välismaale õppima läinute arvu ja profiili kohta.

Samal aastal Eestis kutse- ega kõrghariiduses mitte jätkanud gümnaasiumilõpetajatest ligi kümnendik siirdus õppima välismaale, seejuures lahkuvad naised võõrsile rohkem kui mehed (vastavalt 9% ja 5% 2021. aastal lõpetanutest, kes Eestis õpinguid ei jätkanud). Vene keeles põhikoolis õppinud gümnaasiumilõpetajatest läheb tunduvalt suurem osakaal edasi õppima välismaale, 2016. a oli neid lausa viiendik, ent viimastel aastatel on välismaale siirdujate osakaal kahanenud. 2021. aastal läks eesti taustaga gümnaasiumilõpetajatest, kes ei olnud jätkanud haridusteed Eestis, välismaale õppima vähemalt 7%, vene taustaga lõpetajatest aga 11%.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

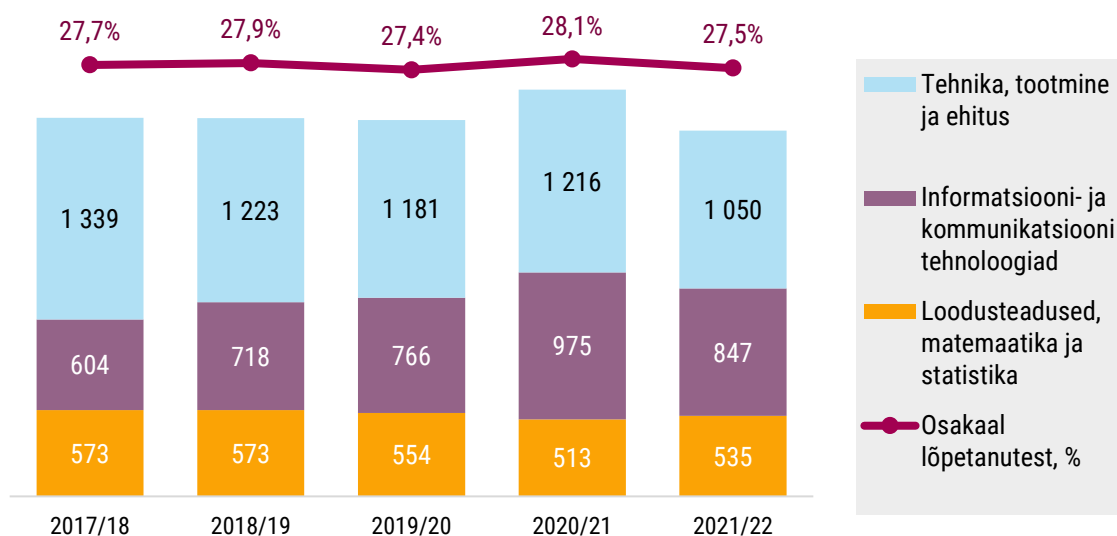
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

LTT erialad

LTT ehk loodus-, täppisteaduste ja tehnoloogia valdkonna³⁸ arengute jälgimiseks kasutatakse haridus- ja noorteprogrammis kahte indikaatorit: 1) LTT erialade lõpetajate osakaal ja 2) IT õppesuuna lõpetajate arv. Mõlema indikaatori sihttasemed jäid 2022. a täitmata.

2022. a sihiks oli, et LTT erialade lõpetajate osakaal kasvaks 30%-ni, tegelik tulemus oli 27,5%. IT õppesuuna lõpetajate arvu siht oli vähemalt 975, tegelik lõpetajate arv oli 847 ehk 128 võrra vähem. 2021/22. õa kasvas lõpetajate arv üksnes loodusteaduste valdkonnas (+23).

Joonis 46. LTT valdkonna lõpetajate arv õppevaldkondade lõikes ning LTT valdkonna lõpetajate osakaal kõigist lõpetajatest, 2017/18.–2021/22. õa. Allikas: EHIS

Lõpetajate arvu olulist tõusu lähiaastatel oodata ei ole, kuna LTT valdkonnas õppivate üliõpilaste arv on võrreldes eelmise õppeaastaga 221 võrra vähenenud. LTT valdkonnas on üliõpilaste arv protsentuaalselt langenud kõigi valdkondade keskmisest isegi veidi enam (-1,6% vs -1,1%).

Vastuvõtt LTT õppekavadele kahanes teist õppeaastat järjest. 2022/23. õa võeti võrreldes eelneva õppeaastaga vastu 152 üliõpilast vähem, kuid vähenemine on tulnud eelkõige magistriõppe ja välisüliõpilaste arvelt. I astme vastuvõtt LTT valdkonna õppekavadele oli võrreldes eelmise õppeaastaga 175 uue üliõpilase võrra suurem, magistriõppes võeti vastu 296 üliõpilast vähem.

Nii tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas kui ka IKT valdkonnas oli väiksem vastuvõtt seotud välisüliõpilaste vastuvõtu kahanemisega. Tehnika valdkonnas võeti vastu 105 välisüliõpilast vähem ning IKT valdkonnas 35 võrra vähem. See tähendab, et Eesti üliõpilasi asus neis valdkondades õppima eelneva õppeaastaga võrreldes isegi pisut enam (Joonis 47).

³⁸ LTT valdkonda kuuluvad loodusteaduste, matemaatika ja statistika; tehnika, tootmise ja ehituse ning informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiate (IKT) valdkonnad.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

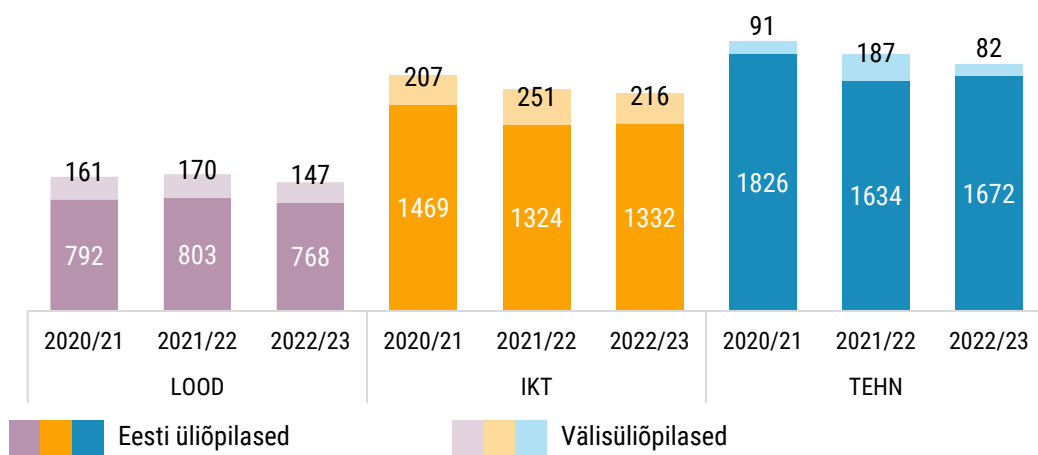
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

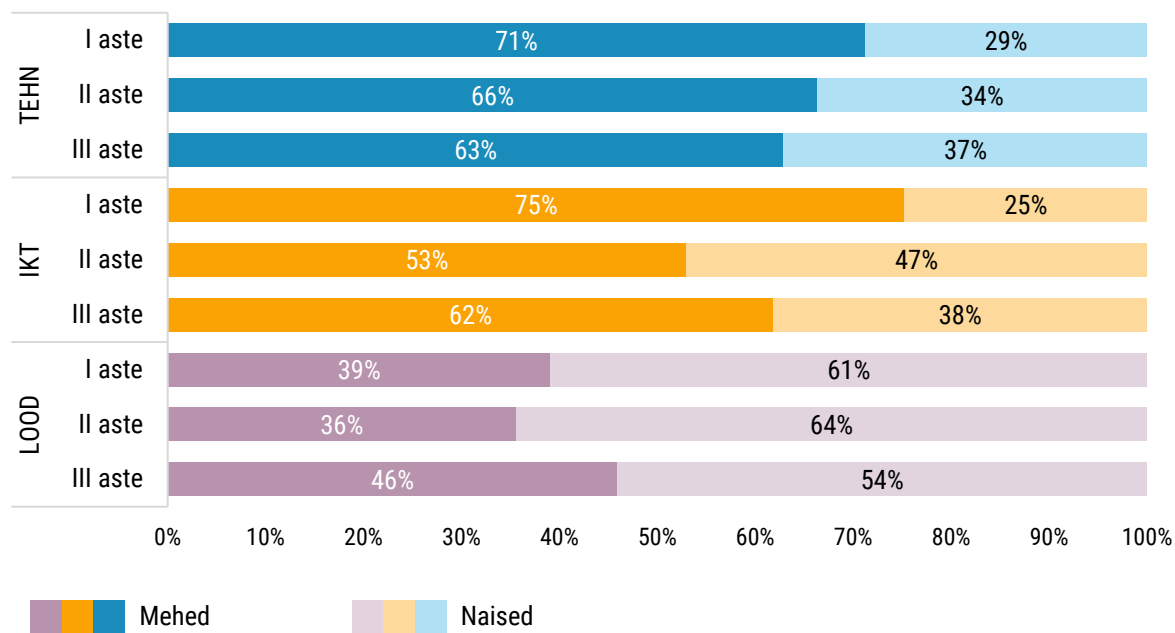
Teadus- ja
arendustegevus

Viimasel kolmel õppeaastal on LTT valdkonnas õppivate välisüliõpilaste arv kahanenud. Kõige suurem on välisüliõpilaste osakaal kõigist valdkonna üliõpilastest loodusteaduste valdkonnas (17%). Keskmisest enam on välisüliõpilasi ka IKT valdkonna õppekavadel (14% kõigist valdkonna üliõpilastest). Suhteliselt vähem on välisüliõpilasi tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna õppekavadel (6%).

Joonis 47. LTT valdkonda vastuvõetud üliõpilased, 2021/21–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

LTT valdkonnas on ülekaalus meesüliõpilased. Naisüliõpilaste osakaal on suurim loodusteaduste, matemaatika ja statistika õppevaldkonna õppekavadel. IKT valdkonnas on naisüliõpilaste osakaal kasvanud 32%-ni, seejuures magistriõppes on naiste osakaal juba 47%, samas kui kõrghariduse I astmel on naisüliõpilasi IKT valdkonnas vaid 25%. Tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas on naiste osakaal püsinud stabiilselt 30% ümber.

Joonis 48. LTT valdkonna üliõpilaste sooline jaotus valdkonniti ja astmeti, 2022/23. õa. Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Välisüliõpilased³⁹

Kõrghariduse ühe või mitme astme läbimiseks Eestisse tulnud välisüliõpilaste⁴⁰ arv on viimastel aastatel langenud nii Covid-19 pandeemia kui ka 2022. a alanud sõja tõttu Ukrainas.

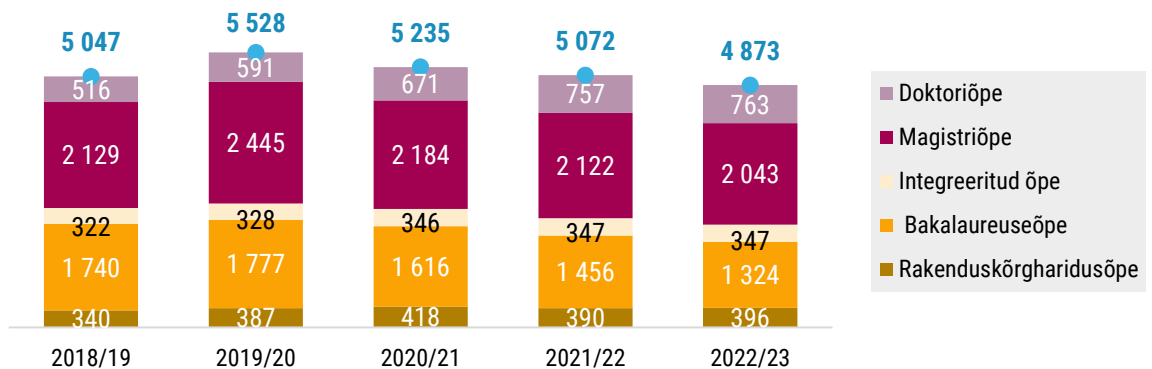
2022/23. õppeaastal õpib Eesti kõrgkoolides 4873 välisüliõpilast, mis on 199 võrra vähem kui aasta varem. Välisüliõpilased moodustavad Eesti üliõpilaskonnast 11% (2021/22 oli see 11,4%). Haridus- ja noorteprogrammis on seatud sihiks, et välisüliõpilaste osakaal oleks vahemikus 10–15%.

Kõige enam on välisüliõpilaste arv vähenenud bakalaureuseõppes (-132) ja magistriõppes (-79). Doktoriooppes on välismaalt tulnute arv ja osakaal kiiresti kasvanud. 2022/23. õa on 33,3% kõigist doktorantidest välismaalased, viis aastat tagasi oli nende osakaal 21,4%.

Rahvusvahelises võrdluses on välisüliõpilaste osakaal Eesti kõrgkoolides suurem kui OECD riikides keskmiselt. Kui Eestis oli 2020. a vastav näitaja 12,3%, siis OECD riikides keskmiselt 6,6%.⁴¹

Kui kogu üliõpilaskonnas on naised ülekaalus, siis välisüliõpilaste seas on domineerinud mehed, kuigi aja jooksul on meeste osakaal tuntavalt vähenenud. 2022/23. õa oli välisüliõpilaste seas mehi 52% ja naisi 48%.

Kõigist Eesti kõrgkoolides õppivatest meesüliõpilastest on välisüliõpilasi 14,3%, naisüliõpilastest on välismaalased 8,8%. Doktorantuuris õppivatest meestest on välisüliõpilasi 43%, naisdoktorantidest on välismaalasi 25%.

Joonis 49. Välisüliõpilaste arv, 2018/19–2022/23. õa.

Allikas: EHS

³⁹ Välisüliõpilasteks loetakse üliõpilased, kelle keskhariiduse omandamise riik/elukohamaa ei ole EHISes "Eesti" (või "määramata" või "tühi") ja kellel ei ole samal ajal EHISe andmetel alalist elamisõigust/pikaajalise elaniku elamisloa ning kelle kodakondsus pole „Eesti“. Lisaks nende kolme tunnuse alusel leitud välisüliõpilastele arvestatakse välisüliõpilastena ka neid isikuid, kelle kohta õppeasutused on märkinud, et tegemist on välisüliõpilastega.

⁴¹ OECD EAG andmebaas, Table B6.1. International and foreign student mobility in tertiary education (2015 and 2020) https://www.oecd-ilibrary.org/education/education-at-a-glance-2022_573e058e-en

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

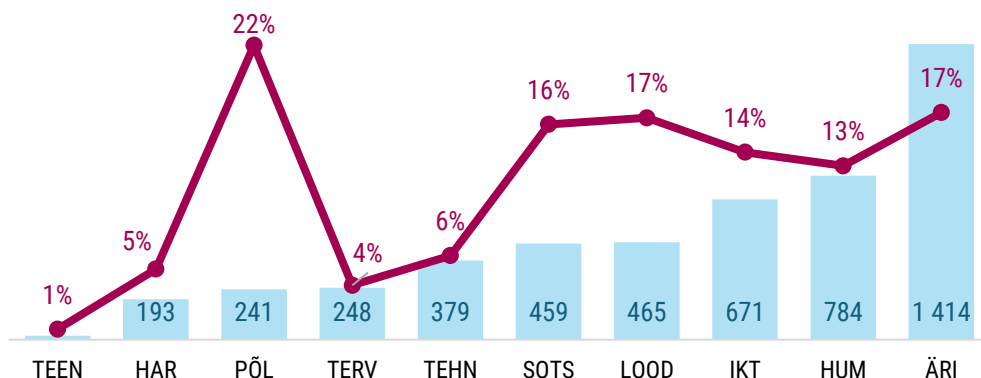
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Valdkondade lõikes õpib arvuliselt enim välisüliõpilasi ärinduse, halduse ja õiguse õppekavadel (**Joonis 50**). Siiski on välisüliõpilaste arv selles valdkonnas 2022/23. õppeaastal eelmise õppeaastaga võrreldes oluliselt vähenenud (-160). Proportsionaalselt on enim välisüliõpilasi põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria õppevaldkonnas, kus välispäritolu on 22% üliõpilastest.

Joonis 50. Välisüliõpilaste arv ja osakaal valdkonna üliõpilastest (%), 2022/23. õa. Allikas: EHIS

Doktoriõppes on kõige enam välisüliõpilasi IKT valdkonnas (56%) ning tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas (43%).

Välisüliõpilaste vastuvõtt vähenes 2022/23. õppeaastal aasta varasemaga võrreldes 15%, vastu võeti 264 välisüliõpilast vähem. Kõige enam vähenes välisüliõpilaste vastuvõtt Tallinna Tehnikaülikoolis (-139) ja Tallinna Ülikoolis (-112). Esmakordselt võeti välisüliõpilasi vastu Eesti Lennuakadeemias (+19). Tallinna Tervishoiu Kõrgkoolis, kus varem on õppinud vaid üksikud välisüliõpilased, asus seoses Ukraina põgenikele suunatud rakenduskõrgharidusõppe õe õppekava avamisega õppima 22 välisüliõpilast.

Doktoriõppesse vastuvõetutest on 39% välisüliõpilased, sh 54% IKT valdkonda ja 51% loodusteaduste, matemaatika ja statistika valdkonda vastuvõetutest.

Tänu täiesti uute õpperühmade avanemisele kasvas välisüliõpilaste vastuvõtt kõige enam rakenduskõrgharidusõppes (+63). Oluliselt vähenes eelmise õppeaastaga võrreldes välisüliõpilaste vastuvõtt magistriõppes (-239) ning doktoriõppes (-47).

Seoses Venemaa ja Valgevene kodanikele seatud piirangutega on oluliselt vähenenud neist riikidest õppima tulemine, samas kolmekordistus Ukrainast pärit välisüliõpilaste arv. 70% Eestisse õppima asuvatest välisüliõpilastest on saabunud kolmandatest riikidest. Välisüliõpilaste lähteriikide pingerida juhivad Soome, Ukraina, Venemaa, Nigeeria ja India.

Õppeasutuste lõikes õpib enim välistudengeid Tartu Ülikoolis (1754 välisüliõpilast, 36% kõigist Eesti kõrgkoolides õppivatest välisüliõpilastest), Tallinna Tehnikaülikoolis (987, 20%) ning Tallinna Ülikoolis (812, 17%). HTMi eelarvest rahastatavatest kõrgkoolidest on välisüliõpilaste osakaal suurim Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias, mille üliõpilastest 28% on välismaalased.

Üle poole välisüliõpilastest õpib tasulistel õppekohtadel. Valdkondlikud erinevused on siiski suured. Tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas õpib tasulistel õppekohtadel

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

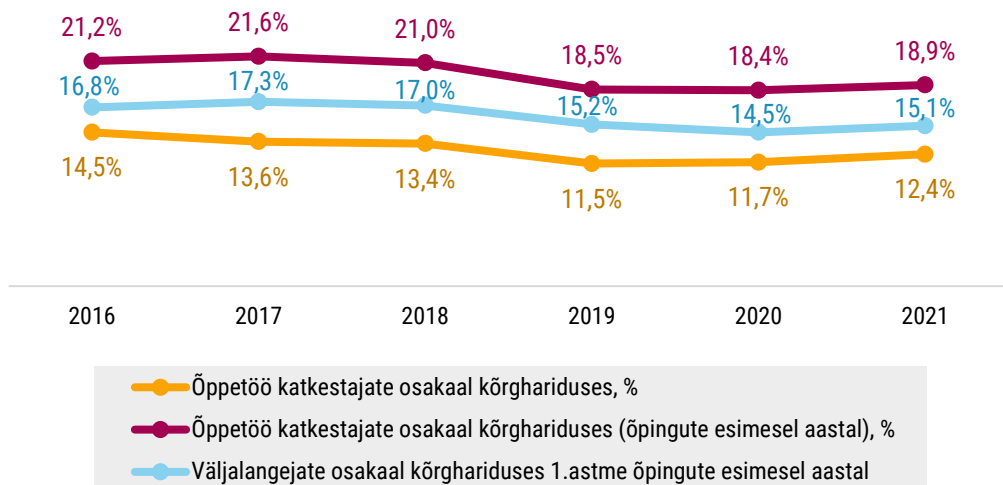
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

30% välisüliõpilastest, loodusteaduste, matemaatika ja statistika valdkonnas 33% ja IKT-s 40%. Teeninduse valdkonnas õppivatest välismaalastest on tasulistel õppekohtadel 95%, põllumajanduses, metsanduses, kalanduses ja veterinaarias on tasulistel kohtadel õppijaid 87% ning äriduses, halduses ja õiguses 75%.

Katkestamine ja lõpetamine

Katkestajate osakaal õppijatest 2021/22. õppeaastal veidi kasvas.

Joonis 51. Õppetöö katkestajad ja väljalangejad (%) kõrghariduses 2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Valdkonniti oli katkestajate osakaal 2021/22. õppeaastal keskmisest kõrgem põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria, tehnika, tootmise ja ehituse ning IKT valdkondades, viimases on katkestamine siiski aasta varasemaga võrreldes veidi vähenenud.

Tabel 12. Õppetöö katkestajate osakaal kõrghariduses valdkonniti (%). Allikas: EHIS

Valdkond	2017	2018	2019	2020	2021
Haridus	12%	10%	9%	7%	10%
Humanitaaria ja kunstid	14%	14%	12%	11%	12%
Sotsiaalteadused, ajakirjandus ja teave	13%	11%	10%	9%	11%
Ärindus, haldus ja õigus	14%	15%	11%	11%	12%
Loodusteadused, matemaatika ja statistika	16%	16%	14%	15%	15%
IKT	17%	16%	15%	17%	16%
Tehnika, tootmine ja ehitus	16%	15%	14%	15%	16%
Põllumajandus, metsandus,...	12%	13%	13%	15%	17%
Tervis ja heaolu	7%	8%	7%	6%	7%
Teenindus	12%	14%	12%	11%	14%

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

**Katkestamine ja
lõpetamine**

Doktorikraadini
jõudmine

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

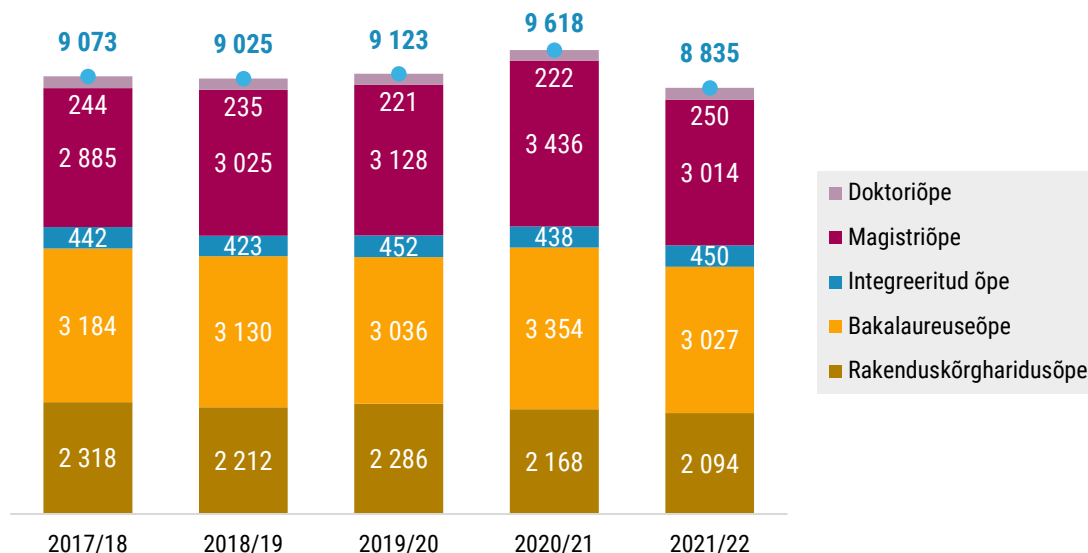
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Kõrghariduse kõigi astmete lõpetajate arv langes 2021/22. õppeaastal esmakordselt alla üheksa tuhande. Kokku oli lõpetajaid 8835, aasta varem oli neid 9618 ehk 783 võrra enam. Magistriõppes oli lõpetajate arv 422 võrra väiksem, kuid siin tasub silmas pidada, et võrdlusbaasiks oleval 2020/21. õppeaastal oli magistriõppes lõpetajaid rekordiliselt palju.

Joonis 52. Kõrgharidusõppe lõpetajate arv tasemeti, 2018/19-2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Nominaalajaga lõpetas 2021/22. õa kõrgharidusõppe 56,1% alustanutest. Nominaalajaga lõpetamine on kahel viimasel õppeaastal oluliselt kasvanud ning oleme jõudnud lähedale 2035. aastaks seatud sihttasemele (57%). Nominaalajaga lõpetajaid on kõige enam magistriõppes (64%) ning integreeritud õppes (59%). Bakalaureuseõppe suutis nominaalajaga lõpetada 51% ja rakenduskõrgharidusõppe 55% alustanutest.

Kõige tulemuslikumalt suudavad õpingud lõpetada tervise ja heaolu valdkonnas õppivad üliõpilased (70% lõpetab nominaalajaga). Kõige madalam on nominaalajaga lõpetamise näitaja IKT valdkonnas (46%), põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria valdkonnas (48%) ning tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas (50%).

OECD riikide võrdluses on Eestis kolm aastat pärast nominaalaja lõppu lõpetanud 64% bakalaureuseõppe üliõpilastest, OECD keskmine on 68%. Eesti näitajat mõjutab meeste madalam lõpetamise määr – kui naistest on kolm aastat peale nominaalaja lõppu bakalaureusekraadini jõudnud 73%, siis meestest 53%.⁴²

2021/22. õa bakalaureuse- ja magistriõppe lõpetajatest osales õpingute ajal lühiajalises õpirändes 8%. 2022. a sihiks on 8,5% ja 2035. a 15%.

⁴² OECD, (2022). OECD, (2022). Education at a Glance 2022. OECD Indicators. Eesti – riigi ülevaade.
https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-10/eestikeelne_kokkuvote_veebi.pdf

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

**Doktorikraadini
jõudmine**

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

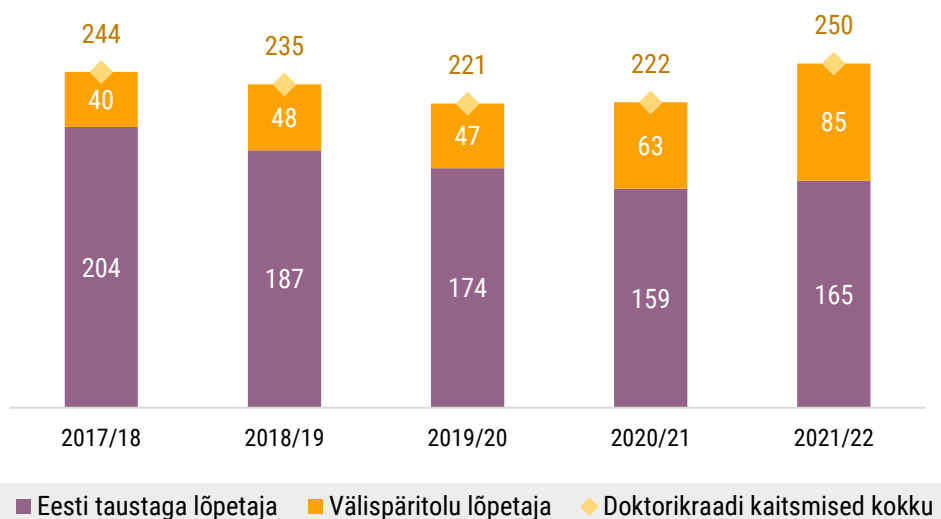
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Doktorikraadini jõudmine

Doktorikraadi kaitsmiste arv on üks haridus- ja noorteprogrammi indikaatoreid. Sihiks on, et igal õppeaastal jõuaks kaitsmiseni 300 doktorioõppe lõpetajat. 2021/22. õa oli kaitsmisi 250, mis on viimase viie õppeaasta parim tulemus, kuid sihttasemest siiski viiendiku võrra vähem. Doktorikraadini jõudnute arvu kasvu on andnud olulise panuse välispäritolu lõpetajad (Joonis 53).

Joonis 53. Doktorioõppe kaitsmiste arv.
Allikas: EHIS

2022. a jõudis doktorikraadiga inimeste osatähtsus 25-64-aastaste hulgas esmakordselt 1%-ni.⁴³ Arengustrateegia „Eesti 2035“ sihiks on saavutada 1,5%.

Senist doktorioõppe vastuvõtu ja üliõpilaste arvu trendi vaadates ei ole kaitsmiste arvu hüppeline tõus tõenäoline. 2022/23. õppeaastal on doktorioõppe üliõpilaste arv 61 võrra väiksem kui eelmisel õppeaastal. Kraadi kaitsnute arvu aitaks kasvatada senisest efektiivsem õppetöö. Nominaalajaga suutis 2021/22. õa doktorioõppe lõpetada üksnes 34% alustanutest.

2022/23. õa jõustusid mitmed doktorioõppe korraldust puudutavad muudatused, mille eesmärk on toetada noorteadlaste järelkasvu, suurendada doktorioõppe efektiivsust ning soodustada teadusasutuste ja ettevõtete koostööd ettevõtlusdoktorantuuri kaudu. Kuna muudatused puudutavad alates 2022/23. õa doktorioõppesse vastuvõetuid, siis saab nende mõju lõpetamise efektiivsusele hinnata kõige varem nelja aasta pärast.

Doktorikraadi saanutest kujuneb Eesti kõrgkoolide õppejõudude ja teadlaste järelkasv. Eestikeelse kõrghariduse jätkusuutlikkust silmas pidades on oluline, et lõpetajate seas oleks piisavalt Eesti taustaga või eesti keele omandanud inimesi. Valdkonniti on doktorioõppe rahvusvahelistumise määr väga erinev. Välispäritolu doktorioõppe lõpetajate osakaal on suurim IKT valdkonnas, kus 26-st doktorikraadi kaitsnust 20 olid välispäritolu (77%). Teistes valdkondades oli välispäritolu

⁴³ Statistikaamet. (2023). https://andmed.stat.ee/et/stat/eri-valdkondade-statistika_saastev-areng/EE01/table/tableViewLayout2

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Üliõpilased

Kõrgharidusega
rahvastik

LTT erialad

Välisüliõpilased

Katkestamine ja
lõpetamine

**Doktorikraadini
jõudmine**

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

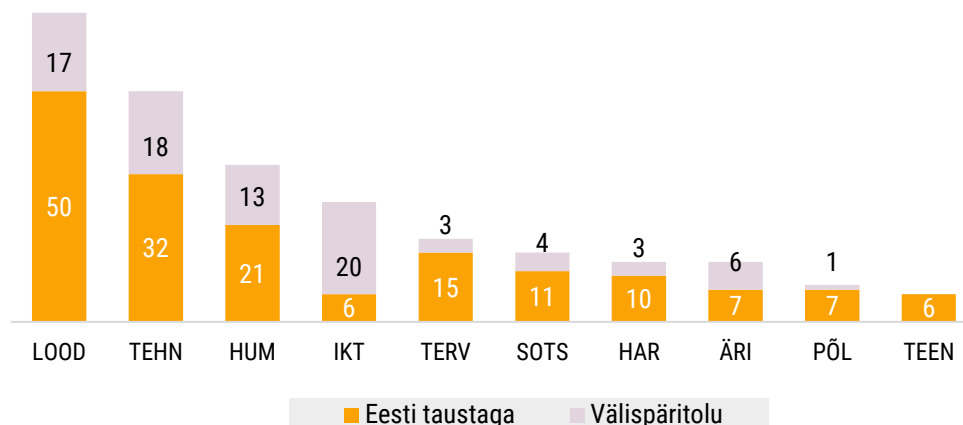
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

doktoriõppe lõpetajate osakaal alla 50%, kuid keskmisest kõrgem oli see ka ärimeditsiini (46%), humanitaaria (38%) ja tehnika valdkonnas (36%).

Joonis 54. Doktorikraadi kaitsmised 2021/22. õa valdkonniti.

Allikas: EHIS

Haridustöötajad

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

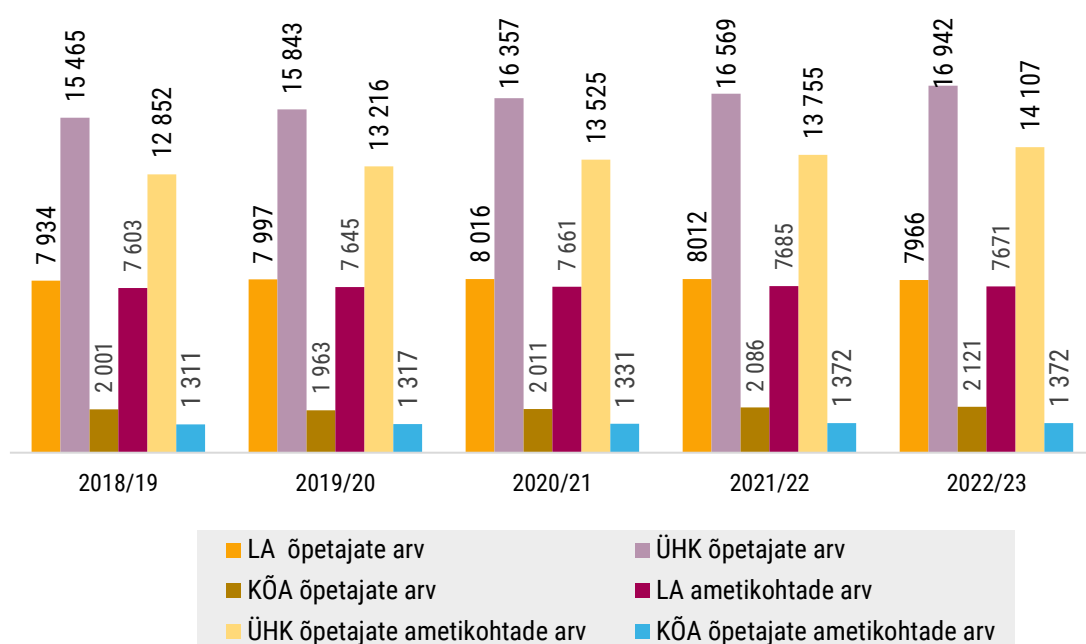
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Õpetajad

Õpetajate arv on võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga üldhariduskoolides ja kutseõppeasutustes kasvanud. Üldhariduskoolides⁴⁴ töötab 2022/23. õppeaastal 1477 õpetajat enam kui 2018/19. õppeaastal (kasv 9%) ja kutseõppeasutustes⁴⁵ 120 õpetaja võrra enam (kasv 3%). Lasteaedade⁴⁶ õpetajate arv on samal perioodil püsinud üldjoontes stabiilselt 8000 kandis (2022/23. õa +32 õpetajat enam kui 2018/19. õppeaastal). Õpetaja ametikohtade arv järgib samu tendentse.

Joonis 55. Õpetajate arv ja ametikohtade arv.

Allikas: EHIS

2022/23. õppeaastal ei ole võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga õpetajate maakondlikus paiknemises suuri muutusi toimunud. 2022/23. õppeaastal töötab üle poole lasteaedade (59%) ning üldhariduskoolide (56%) õpetajatest Harju- ja Tartumaal. Üldhariduskoolide õpetajate arv on pisut kahanenud võrreldes 2018/19. õa-ga ainult Ida-Virumaal (-19) ja Võrumaal (-5), suurim tõus õpetajate arvus on olnud Harju- ja Tartumaal. Lasteaedade õpetajate arv on langenud üheksas maakonnas (suurima langus Ida-Virumaal -39 ja Jõgevamaal -23), kõige rohkem on kasvanud

⁴⁴ Üldhariduskoolid – põhikoolid ja gümnaasiumid ning kutseõppeasutuste mittestatsionaarne üldharidusõpe, kuni 2021/22. õa Tallinna Balletikooli üldharidusklassid, alates 2022/23. õa MUBA üldharidusklassid; üldhariduskoolide õpetajad: õpetajad ja klassiõpetajad ning juhid ja tugispetsialistid, kes tegelevad õppetööga.

⁴⁵ Kutseõppeasutuste õpetajad: üldharidusainete õpetajad ja kutseõppeasutuste õpetajad ning juhid ja tugispetsialistid, kes tegelevad õppetööga.

⁴⁶ Lasteaiad – koolieelsed lasteasutused ja ühe asutusena tegutsevad lasteaed-koolid; õpetajad: alushariduse õpetajad, muusikaõpetajad, ujumisõpetajad, liikumisõpetajad, eesti keele õpetajad, erirühma ja sobitusrühma õpetajad.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

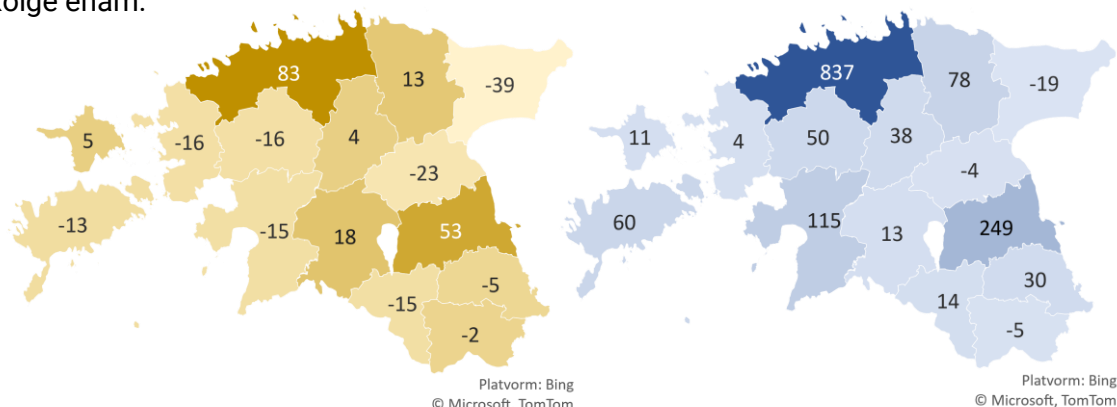
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

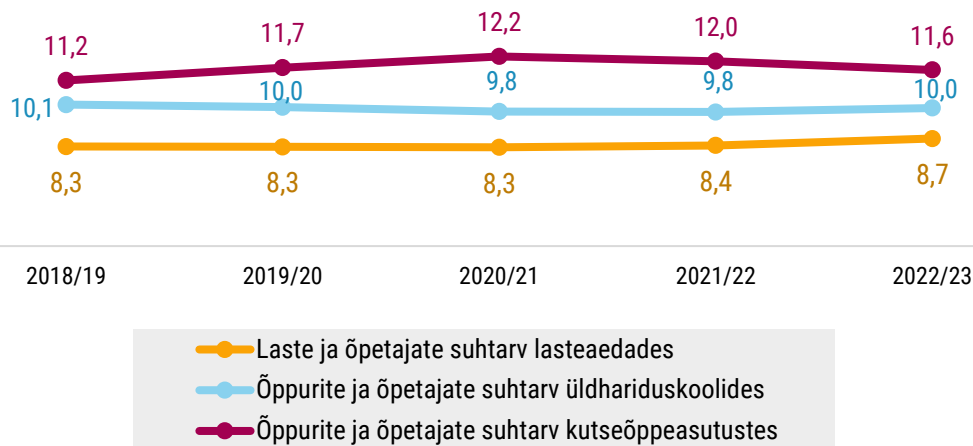
Harjumaa (+83) ja Tartumaa (+53) õpetajaskond (**Joonis 56**). Õpetajate kontsentreerumine kahte maakonda on seotud lasteaiaaialiste laste ning õpilaste koondumisega nimetatud maakondadesse, kus on ka laste arv tõusnud ootuspäraselt kõige enam.

Joonis 56. Lasteaedade ja üldhariduskoolide õpetajate arvu muutus maakonniti 2022/23 võrreldes 2018/19. õa. Allikas: EHIS

Lasteaedade õpetajad on töötanud perioodil 2018/19–2022/23. õa stabiilselt keskmise koormusega 0,96, üldhariduskoolide õpetajad koormusega 0,83 ning kutseõppeasutuste õpetajate keskmine koormus on püsinud vahemikus 0,65–0,67 (2022/23. õa keskmine koormus 0,65).

Laste/õpilaste ja õpetajate suhtarvud ei ole viimasel viiel õppeaastal kuigivõrd muutunud: lasteaedades 2022/23. õa 8,7 last õpetaja kohta, üldhariduskoolides 10 õpilast õpetaja kohta ja kutseõppeasutustes 11,6 õpilast õpetaja kohta.

Joonis 57. Õpilaste ja õpetajate suhtarvud⁴⁷. Allikas: EHIS

Lasteaedade ja üldhariduskoolide laste/õpilaste ja õpetajate ametikohtade suhtarvudes pole suuri muudatusi viimasel viiel õppeaastal toimunud. Kutseõppeasutuste õppurite ja õpetajate ametikohtade suhtarv on perioodil 2018/19–2020/21. õa olnud 17,1 - 18,5 õpilast õpetaja ametikohta kohta.

⁴⁷ Üldhariduskoolide õpilaste ja õpetajate suhtarvu arvutamisel on võetud vaatluse alla kõik õpilased olenemata õppevormist, sest õpetajate hulgast ei saa eristada mittestatsionaarse õppe õpetajaid.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

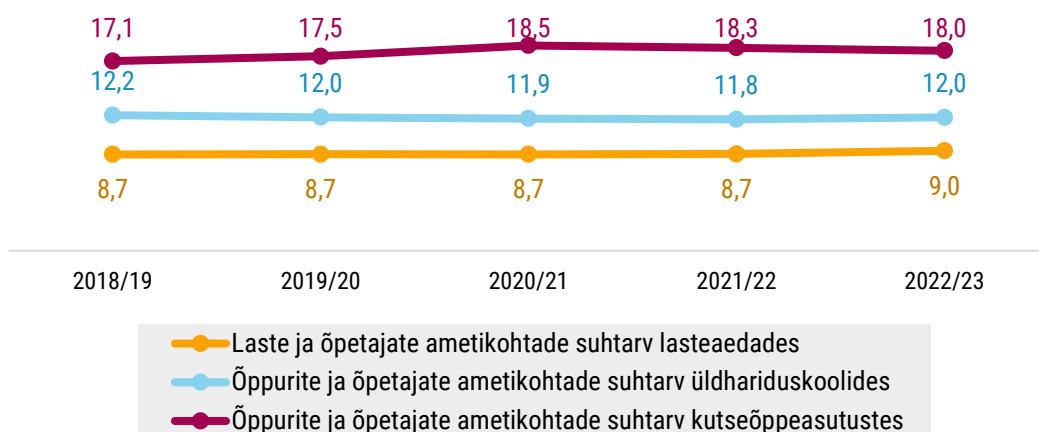
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

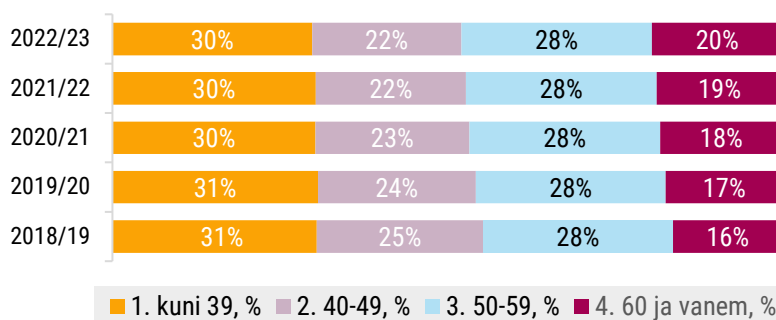
Joonis 58. Õpilaste ja õpetajate ametikohtade suhtarvud.

Allikas: EHIS

Õpetajaskonnas domineerivad jätkuvalt naised. 2022/23. õppeaastaks on mees-õpetajate osakaal lasteaiaõpetajate hulgas tõusnud esmakordselt ilma ümardamata 1%-ni. Üldhariduskoolide ja kutseõppeasutuste õpetajate hulgas on meesõpetajate osakaal viimasel viiel õppeaastal püsinud stabiilne: üldharidus-koolides 14,5–14,8% vahemikus, kutseõppeasutustes 40,1% ringis. Mida kõrgemal haridustasemel õpet läbi viiakse, seda rohkem on õpetajaskonnas mehi.

Keskmine vanus on kõige kõrgem kutseõppeasutuste õpetajatel ja madalaim lasteaedade õpetajatel, kuigi vahed ei ole suured: kutseõppeasutuste õpetajate puhul 50a (viimasel viiel õppeaastal muutuseta), üldhariduskooli õpetajatel 49a (vrd 2018/19-2021/22. õa 48a) ja lasteaiaõpetajatel 47a (püsinud stabiilne).

Õpetajaskonna vanusjaotuse ülevaade on üheks kaudseks õpetajate asendusvajaduse näitajaks. Nii lasteaedade, üldhariduskoolide kui kutseõppeasutuste õpetajaskonna vanusjaotuse andmed osutavad, et ligikaudu 50% Eesti õpetajatest kuulub jätkuvalt vanematesse vanusgruppidesse. Ka lasteaiaõpetajate hulgas on 50+ vanusgruppi kuuluvate õpetajate osakaal tõusnud 2018/19.–2022/23. õppeaastal 45%-lt 48%-le. Noorimate, st kuni 39-aastaste õpetajate osakaal on kõigis nimetatud õppeasutustes viimasel viiel õppeaastal pisut langenud. Lasteaedade õpetajate hulgas on kuni 39a õpetajaid 2022/23. õppeaastal 30%, üldhariduskoolides 26% ja kutseõppeasutustes 23%. 60-aastaste ja vanemate õpetajate arvu ja osakaalu mõjutab pensioniea tõus. 60+ vanusgruppi kuuluvate õpetajate osakaal on 2018/19.–2022/23. õppeaastal õpetajaskonnas tervikuna kasvanud.

Joonis 59. Lasteaiaõpetajate vanusjaotus.

Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

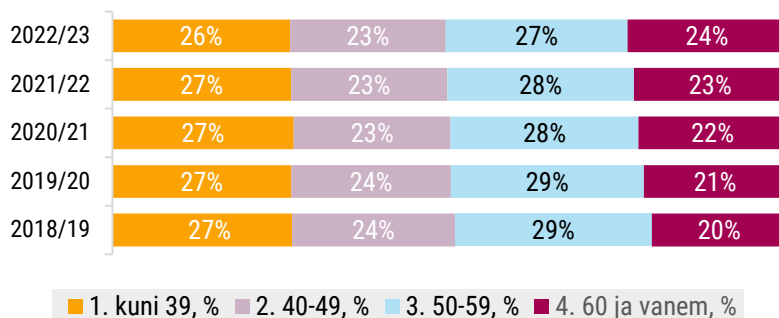
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

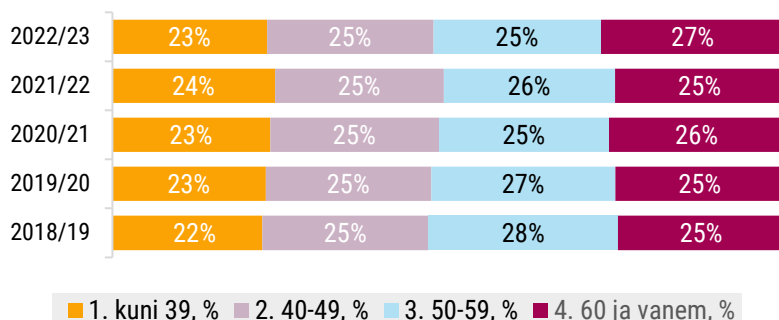
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 60. Üldhariduskoolide õpetajate vanusjaotus.
Allikas: EHIS

Joonis 61. Kutseõppeasutuste õpetajate vanusjaotus.
Allikas: EHIS

Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate määr on samuti üks õpetajate puudusele ja järelkasvu vajadusele viitav indikaator. Lasteaedades ja üldharidus-koolides on kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal viimasel viiel õppeaastal langenud, kutseõppeasutustes on see 2020/21–2022/23. õppeaastal püsinud stabiilsena.

Määrus koolieelse lasteasutuse kvalifikatsiooninõuded kehtestab lasteaia õpetajate kvalifikatsiooninõud⁴⁸. Lasteaegade õpetajate hulgas oli 2020/21. õppeaastal 88% kvalifikatsiooninõuetele vastavaid õpetajaid, 2022/23. õppeaastaks on see langenud 86%-le. Viimasel viiel õppeaastal on keskmiselt 51% lasteaegade õpetajate kõrgeimaks omandatud kvalifikatsiooniks rakenduskõrgharidus või vastav kvalifikatsioon või bakalaureusekraad või vastav kvalifikatsioon. Keskmiselt 20% õpetajate kõrgeimaks omandatud kvalifikatsiooniks on viimasel viiel õppeaastal olnud magistrikraad või vastav kvalifikatsioon. Madalam magistrikraadi või vastava kvalifikatsiooniga õpetajate osakaal kogu õpetajaskonnas tuleneb sellest, et läbi ajaloo on neid õpetajaid koolitatud bakalaureuse- või rakenduskõrgharidusõppes, magistriõpe lisandus alates 2015/16. õppeaastast.

⁴⁸Koolieelsete lasteasutuste pedagoogide kvalifikatsiooninõuded. <https://www.riigiteataja.ee/akt/105072022002>. Kvalifikatsiooninõuded viidi seadusesse, seega jõustuvad eesti keele oskuse nõuded 1. augustist 2023. a. Samast kuupäevast kaotab kehtivuse ka kvalifikatsiooninõuetele määrus. Õpetajatele rakendatakse eesti keele oskuse nõudeid alates 1. augustist 2024.a. Põhikooli ja gümnaasiumi seaduse ning teiste seaduste muutmise seadus (eestikeelsele õppele üleminek) <https://www.riigiteataja.ee/akt/128122022008>. Viide kehtib nii lasteaegade, üldhariduskoolide kui kutseõppeasutuste õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuse hindamise korral.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

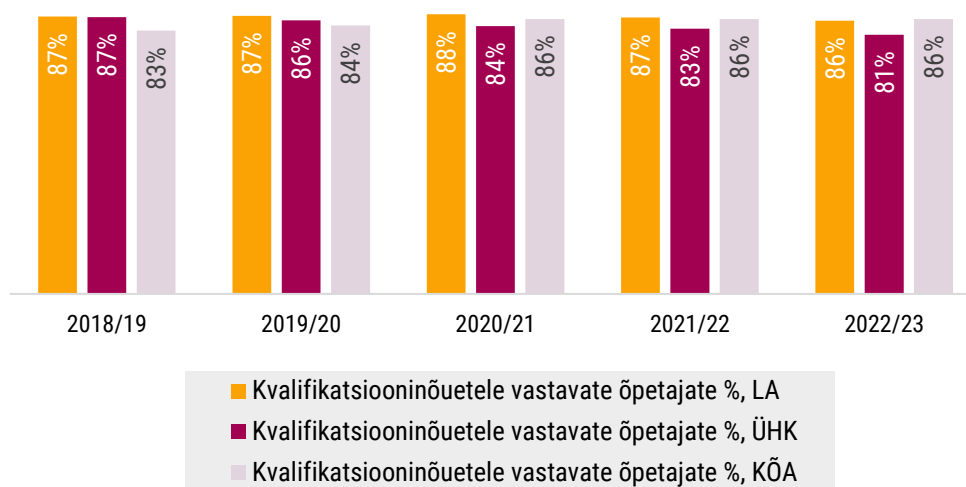
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Määrus direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded⁴⁹ kehtestab üldhariduskoolide õpetajate kvalifikatsiooninõuded. Üldhariduskoolide õpetajate hulgas on kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal langenud kõige enam: viimase viie õppeaastaga 87%-lt 81%-le. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaalu langus on seotud tõigaga, et ametist lahkunud õpetajate⁵⁰ hulgas on olnud kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal kõrgem kui ametis alustanud õpetajate⁵¹ hulgas. Viimase kümne õppeaasta õpetajate liikuvuse andmed näitavad, et üldhariduskoolidest lahkunud õpetajate hulgas on olnud keskmiselt 74% kvalifikatsiooninõuetele vastavaid õpetajaid, alustanud õpetajate hulgas aga keskmiselt 62%. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaalud on langenud nii alustanud kui lahkunud õpetajate hulgas. Põhikooli ja gümnaasiumi õpetaja üheks kvalifikatsiooninõudeks on magistrikraadi või vastava kvalifikatsiooni omamine. Viimasel viiel õppeaastal on üldhariduskoolide õpetajaskonnas olnud 67% neid, kelle kõrgeim omandatud kvalifikatsioon on magistrikraad või vastav kvalifikatsioon või magistrikraadi- ja doktorikraadi vaheline kvalifikatsioon.

Kutseõppeasutuste õpetajate kvalifikatsiooninõuded on esitatud õpetaja ja kutseõpetaja kutsestandardites⁵². Kutseõppeasutuste õpetajate hulgas on viimasel kolmel õppeaastal olnud stabiilselt 86% õpetajakonnast kvalifikatsiooninõuetele vastavad. Keskmiselt poolte kutseõppeasutuste õpetajate kõrgeimaks omandatud kvalifikatsiooniks on 2018/19.–2022/23. õppeaastal olnud magistrikraad või vastav kvalifikatsioon või magistri- ja doktorikraadi vaheline kvalifikatsioon, keskmiselt 28%-l aga rakenduskõrgharidus või bakalaureusekraad või vastav kvalifikatsioon.

Joonis 62. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate osakaal 2018/19.–2022/23. õa. Allikas: EHIS

⁴⁹ Direktori, õppealajuhataja, õpetajate ja tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded. <https://www.riigiteataja.ee/akt/105072022003>

⁵⁰ Lahkunud õpetajad: ajutiselt eemal viibijad ja ametist lõplikult lahkunud.

⁵¹ Alustanud õpetajad: ametisse naasjad ja õpetajana esmakordselt alustanud

⁵² Kutseõppeasutuste seadus. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020008>.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

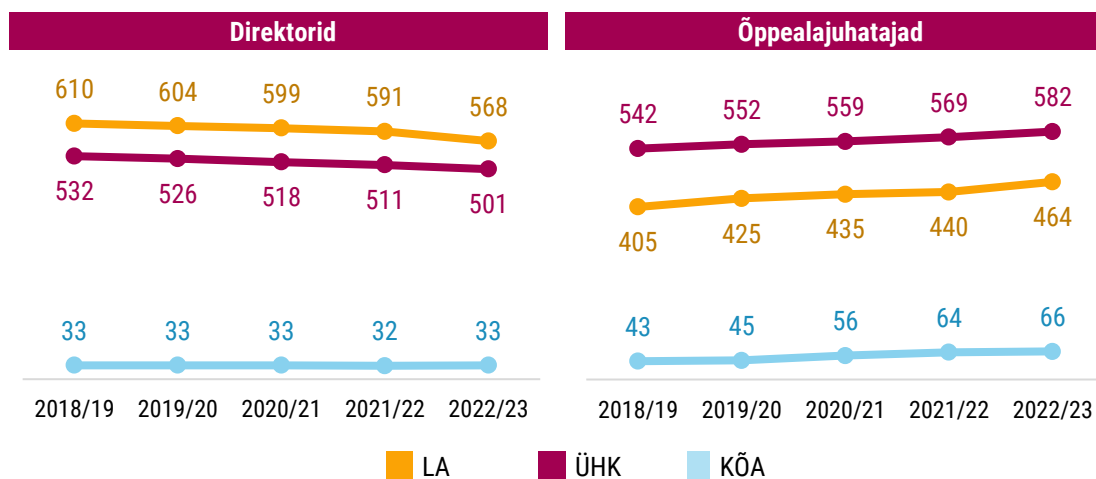
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Juhid

Lasteaedade ja üldhariduskoolide direktorite arv on perioodil 2018/19–2022/23 vähenenud, ainsana püsib see näitaja stabiilsena kutseõppeasutustes. Direktorite arvu langus on seotud lasteaedade ja üldhariduskoolide arvu vähenemisega. Õppealajuhatajate arv on aga seevastu kasvanud. Õppealajuhatajate arvu tõus on seotud lasteaedade laste ning üldhariduskoolide õpilaste arvu kasvuga perioodil 2018/19–2022/23, mis lasteaedade ja koolide arvu vähenemisega seoses on suurendanud osades lasteaedades ning koolides laste ja õppurite arvu, tekitades uute õppealajuhatajate ametikohtade loomise vajaduse.

Joonis 63. Direktorite ja õppealajuhatajate arvu muutus 2018/19–2022/23. Õa.
Allikas: EHIS

Direktorid töötavad keskmiselt suurema koormusega kui õppealajuhatajad. Kui direktorid on viimasel viiel õppeaastal töötanud täiskoormusega või selle lähedal, siis õppealajuhatajate keskmine koormus on olnud väiksem: üldhariduskoolides 0,78 ja lasteaedades 0,83. Erandiks on kutseõppeasutuste õppealajuhatajad, kelle koormus on olnud 0,96.

Sarnaselt õpetajatega on nii direktorid kui õppealajuhatajad valdavalt naised. Ainsaks erandiks on kutseõppeasutuste direktorid, kelle hulgas viimasel viiel õppeaastal on olnud rohkem mehi kui naisi. Perioodil 2018/19–2022/23 on lasteaiade direktoritest olnud keskmiselt 94% naised (keskmiselt 560 naist 594-st) ja õppealajuhatajatest lausa 99% naised (keskmiselt 432 naist 434-st). Keskmiselt 2/3 üldhariduskoolide direktoritest (339 naist 518-st) ja 94% õppealajuhatajatest (529 naist 561-st) on viimasel viiel õppeaastal olnud naised. Kutseõppeasutuste direktoritest olid perioodil 2018/19–2022/23 keskmiselt 68% mehed (keskmiselt 22 meest 33-st) ja õppealajuhatajatest 84% naised (45 naist 55-st).

Perioodi 2018/19–2022/23 keskmise vanuse andmed näitavad, et direktorite hulgas on keskmiselt kõige vanemad kutseõppeasutuste direktorid ning õppealajuhatajate hulgas üldhariduskoolide õppealajuhatajad. Kutseõppeasutuste direktorid on viie viimase õppeaasta keskmise vanuse näitaja alusel 57-aastased, üldhariduskoolide ja lasteaedade juhid aga keskmiselt 52-aastased. Üldhariduskoolide õppealajuhatajad on keskmiselt 50-aastased, kutseõppeasutustes 49-aastased ning lasteaedades keskmiselt 48-aastased. Viimase viie õppeaasta andmed näitavad üldhariduskoolide

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

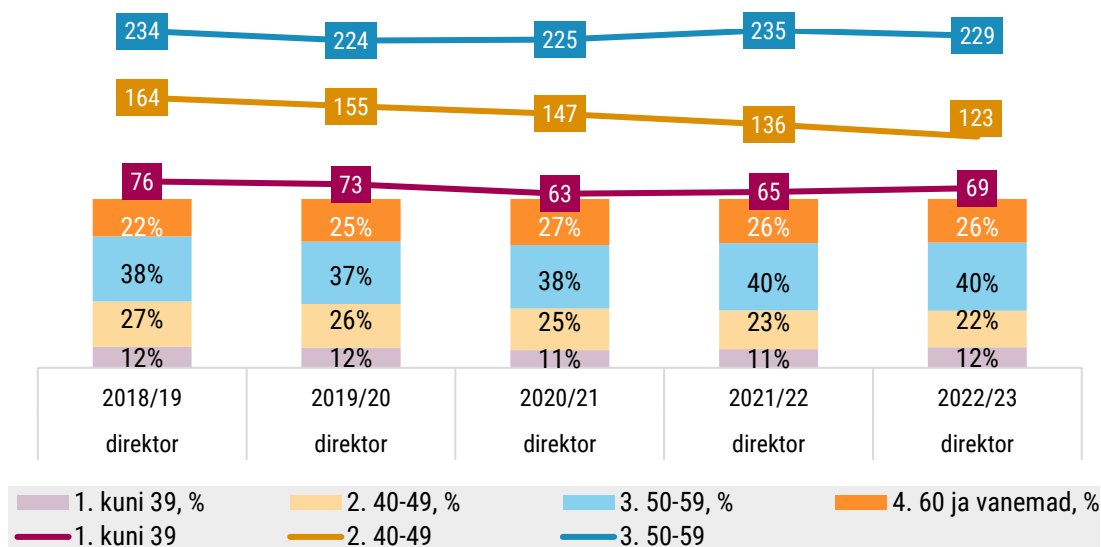
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

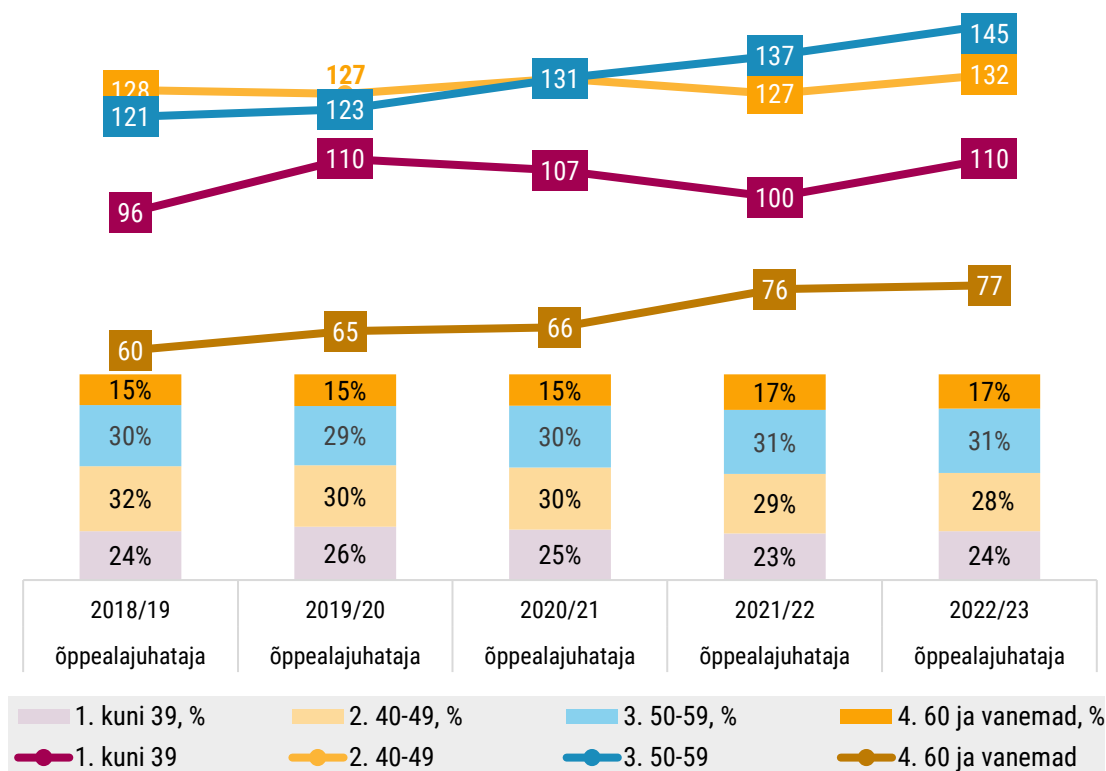
Teadus- ja
arendustegevus

direktorite ning õppealajuhatajate keskmise vanuses näitaja tagasihoidlikku langust, kutseõppeasutuste puhul aga keskmise vanuse tõusu.

Lasteaedade direktorite keskmine vanus on perioodil 2018/19–2022/23 pisut tõusnud ja vanemate vanuserühmade osakaal kasvanud. Lasteaedade õppealajuhatajate seas seevastu on noorimaid (kuni 39-aastaseid) olnud rohkem kui 60-aastaseid ja vanemaid, kuid nooremate osakaal ei ole suurenenud.

Joonis 64. Lasteaedade direktorite vanusjaotus 2018/19.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Joonis 65. Lasteaedade õppealajuhatajate vanusjaotus 2018/19.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

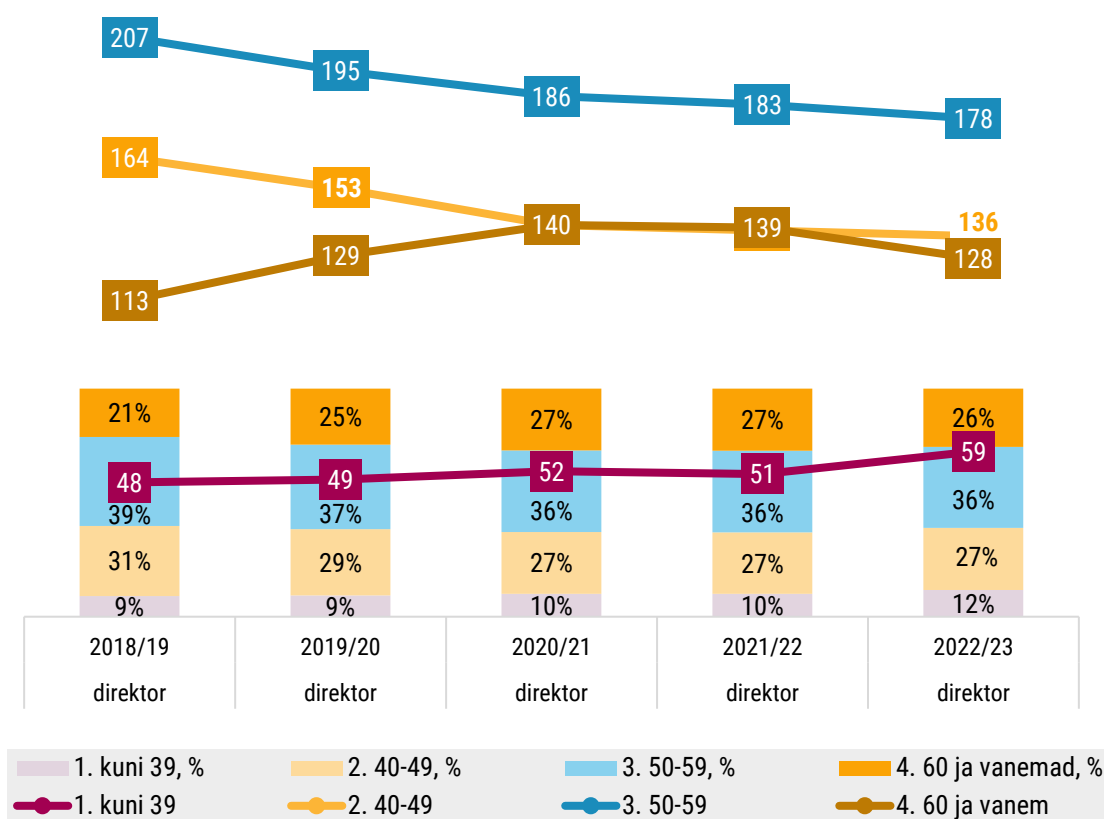
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Üldhariduskoolide direktorite ja õppealajuhatajate vanusjaotuse andmed viitavad sarnaselt üldhariduskoolide õpetajatele juhtide stabiilselt kõrgele vanusele, mida küll mõnevõrra tasakaalustab nooremate juhtide lisandumine. Kõigist üldharidus-koolide direktoritest on 50-aastaseid ja vanemaid direktoreid olnud 2018/19.–2022/23. õa keskmiselt 62%, õppealajuhatajate hulgas aga keskmiselt 55%. Võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga, on 50-aastaste ja vanemate direktorite osakaal tõusnud 1% võrra (60%-lt 61%-le), õppealajuhatajate sama grupi osakaal on aga langenud 2% ehk nimetatud vanusgruppide suuruses on täheldatav stabiilsus. 60-aastaste ja vanemate direktorite osakaal on samuti viimasel viiel õppeaastal tõusnud, õppealajuhatajate puhul on see kõikunud 20–21% vahel. Kuigi 60-aastaseid ja vanemaid on nii direktorite kui õppealajuhatajate seas rohkem kui noorimaid (kuni 39-aastaseid) juhte, on kõige noorema vanuserühma osakaal stabiilselt kasvanud: direktorite puhul 9-lt 12%ni ja õppealajuhatajate puhul 13-lt 17%ni.

Joonis 66. Üldhariduskoolide direktorite vanusjaotus 2018/19.–2022/23. õa.

Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

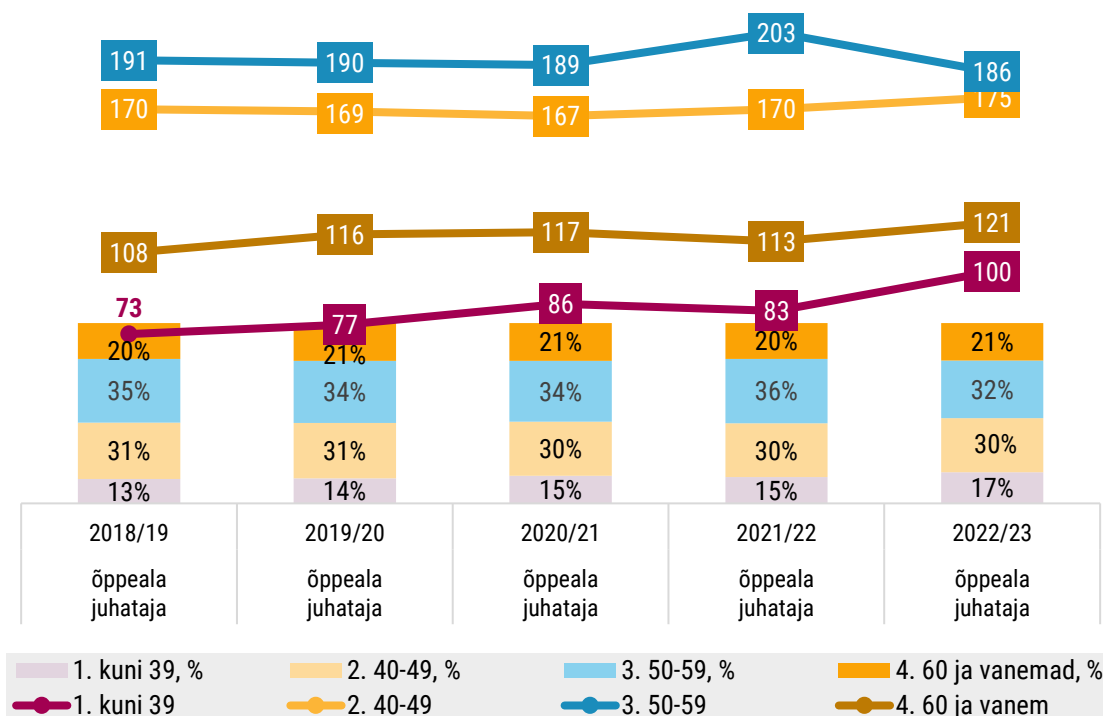
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

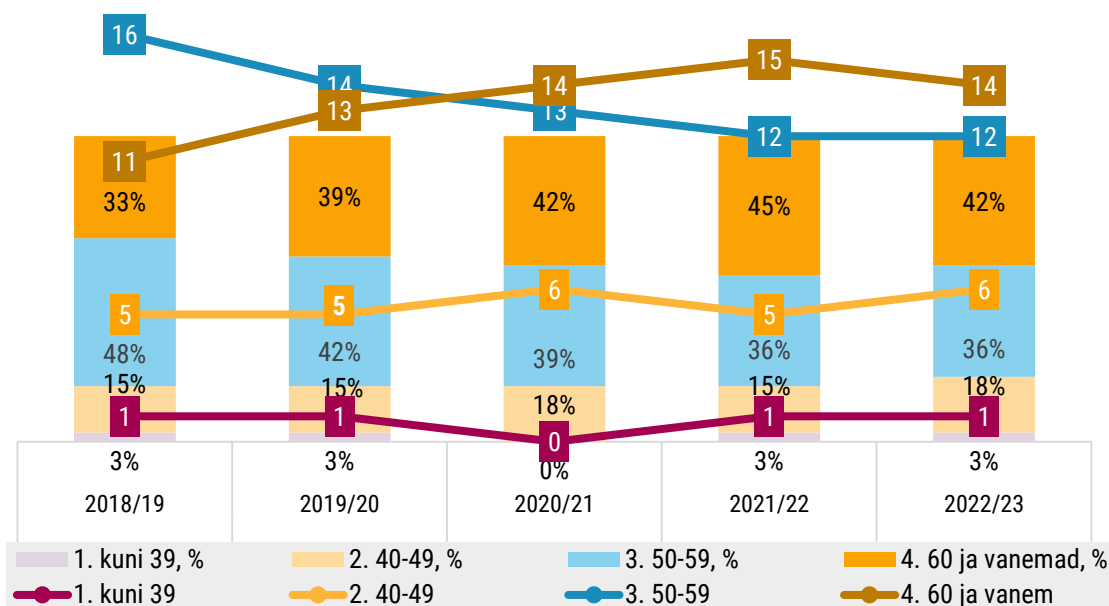
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 67. Üldhariduskoolide õppealajuhatajate vanusjaotus 2018/19.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Kutseõppeasutuste juhtide keskmine vanus on kõige kõrgem. Perioodil 2018/19.–2022/23 on 50-aastaseid ja vanemaid kutseõppeasutuste juhte olnud keskmiselt 81%, see osakaal on langenud 82%-lt 79%-le. Keskmiselt pooled õppealajuhatajad on nimetatud perioodil olnud 50-aastased või vanemad, see vanusgrupp on kasvanud viie viimase õppeaastaga 40%-lt 59%-le. Kutseõppeasutuste direktorite hulgas on vanimate, st 60+ vanusgruppi kuuluvate direktorite osakaal kasvanud viie õppeaastaga 33%-lt 42%-le ja noori, st kuni 39-aastaseid direktoreid praktiliselt ei ole.

Joonis 68. Kutseõppeasutuste direktorite vanusjaotus 2018/19.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

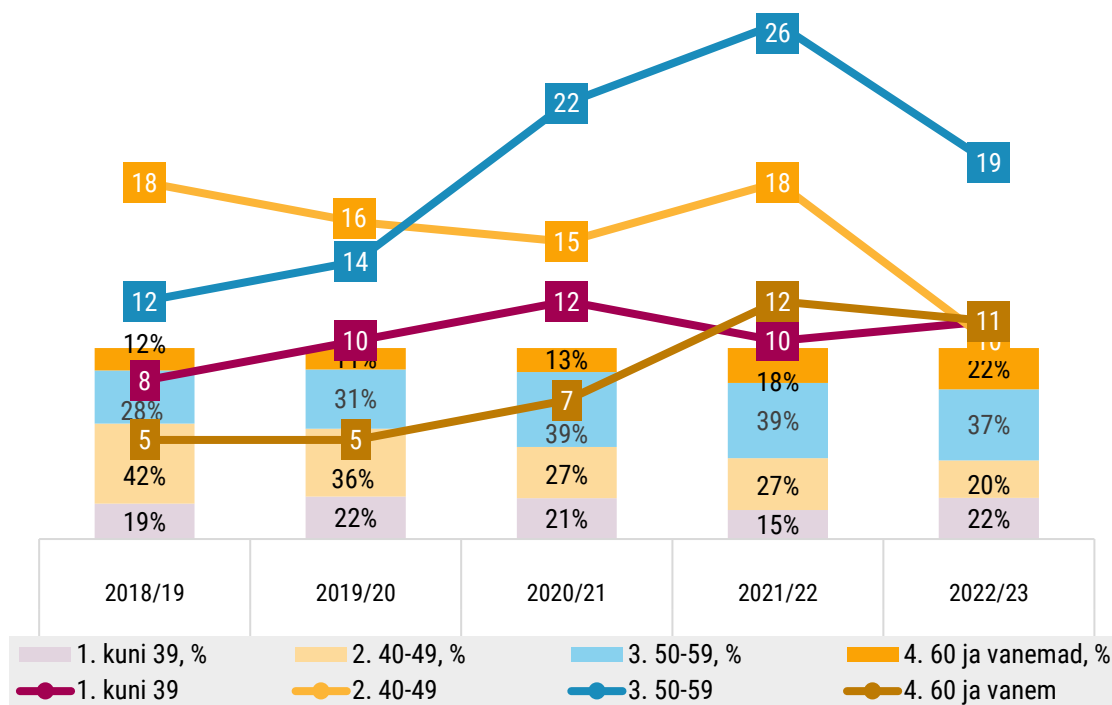
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 69. Kutseõppeasutuste õppealajuhatajate vanusjaotus 2018/19.–2022/23. õa.

Allikas: EHIS

Positiivsena saab välja tuua, et kutseõppeasutuste õppealajuhatajate hulgas ületab kuni 39-aastaste osakaal vanimate, st 60-aastaste ja vanemate grupi osakaalu.

EHISE andmed näitavad, et suur enamik Eesti lasteaedade, üldhariduskoolide kui kutseõppeasutuste juhtidest vastavad kvalifikatsiooninõuetele. Direktorite ja õppealajuhatajate kvalifikatsiooninõuded on kehtestatud valdkondlikes määrustes⁵³ ning kutseõppeasutuse seaduses.

Allolev näitab, et perioodil 2018/19–2022/23 on kvalifikatsiooninõuetele vastavate direktorite osakaal olnud kõrgeim üldhariduskoolide direktorite hulgas. Viimasel neljal õppeaastal on see püsinud 96% juures. Ka lasteaedades on kvalifikatsiooninõuetele vastavate direktorite osakaal viimasel viiel õppeaastal suurenenud. Keskmiselt 87% üldhariduskoolide direktoritest on viimase viie õppeaasta andmetel olnud vähemalt magistrikraadi või vastava kvalifikatsiooni või magistrikraadi- ja doktorikraadi vahelise kvalifikatsiooniga (kasv 85%-lt 89%-le). Lasteaedade direktorite hulgas on olnud viimasel viiel õppeaastal keskmiselt 71% magistrikraadiga või vastava kvalifikatsiooniga või magistri- ja doktorikraadi vahelise kvalifikatsiooniga direktoreid (kasv 61%-lt 2018/19. õppeaastal 74%-le 2022/23. õppeaastaks). Kutseõppeasutuste direktorite keskmine on viimasel viiel õppeaastal olnud 80% (kasv 79%-lt 85%-le).

⁵³ Vt viited 51-53.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

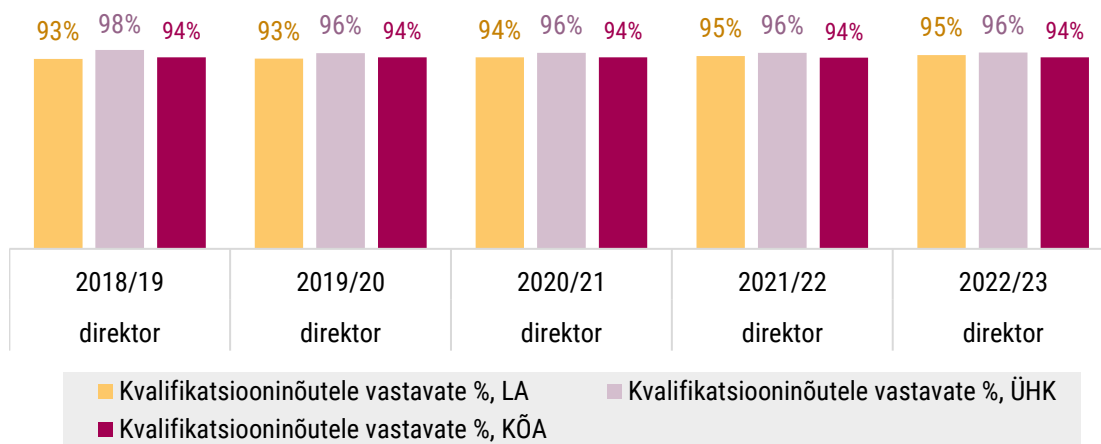
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

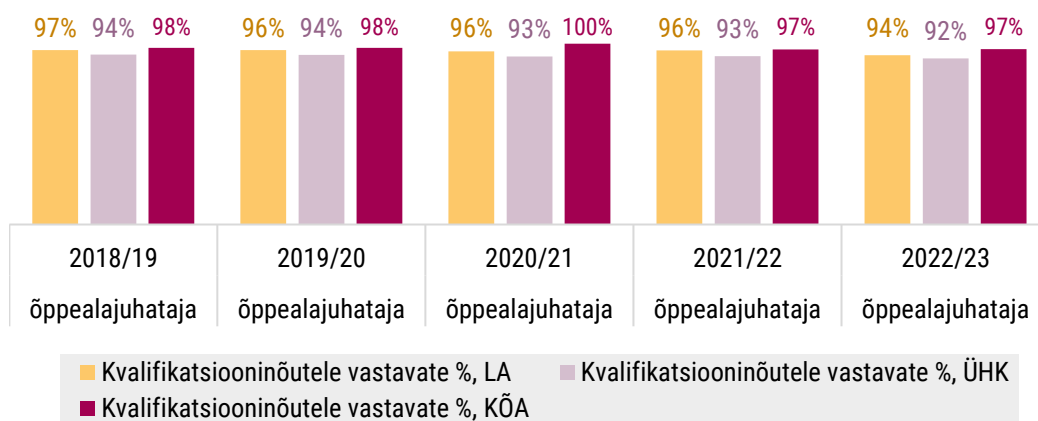
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 70. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate direktorite osakaal 2018/19.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Allolev näitab, et peaaegu kõik kutseõppeasutuste õppealajuhatajad on vastanud viimasel viiel õppeaastal kvalifikatsiooninõuetele. Kõige vähem on kvalifikatsiooninõuetele vastavaid õppealajuhatajaid perioodil 2018/19–2022/23 olnud üldhariduskoolides ja näitaja on olnud languses. Kvalifikatsiooninõuetele vastavuse näitaja on langenud ka lasteaedade õppealajuhatajate hulgas. Samaselt direktoritega, on ka õppealajuhatajate hulgas olnud viimasel viiel õppeaastal enim neid, kelle kõrgeimaks omandatud kvalifikatsiooniks on olnud magistrikraad või vastav kvalifikatsioon või magistri- ja doktorikraadi vaheline kvalifikatsioon. Keskmiselt 58% lasteaedade õppealajuhatajate kõrgeimaks kvalifikatsiooniks oli magistrikraad või vastav kvalifikatsioon või magistri- ja doktorikraadi vaheline kvalifikatsioon (kasv 55%-lt 59%-le). Lasteaedade õppealajuhatajate hulgas on olnud ka märkimisväärselt neid, kelle kõrgeimaks kvalifikatsiooniks oli rakendus-kõrgharidus või bakalaureusekraad või vastav kvalifikatsioon – perioodil 2018/19–2022/23 keskmiselt 41%. Kutseõppeasutuste õppealajuhatajate hulgas on olnud viimasel viiel õppeaastal keskmiselt 68% (2018/19. õa 70%, 2022/23. õa 68%) ning üldhariduskoolide õppealajuhatajate hulgas keskmiselt 81% (2018/19. õa 82%, 2022/23. õa 81%) magistrikraadiga või vastava kvalifikatsiooniga või magistri- ja doktorikraadiga õppealajuhatajaid.

Joonis 71. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate õppealajuhatajate osakaal 2018/19.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

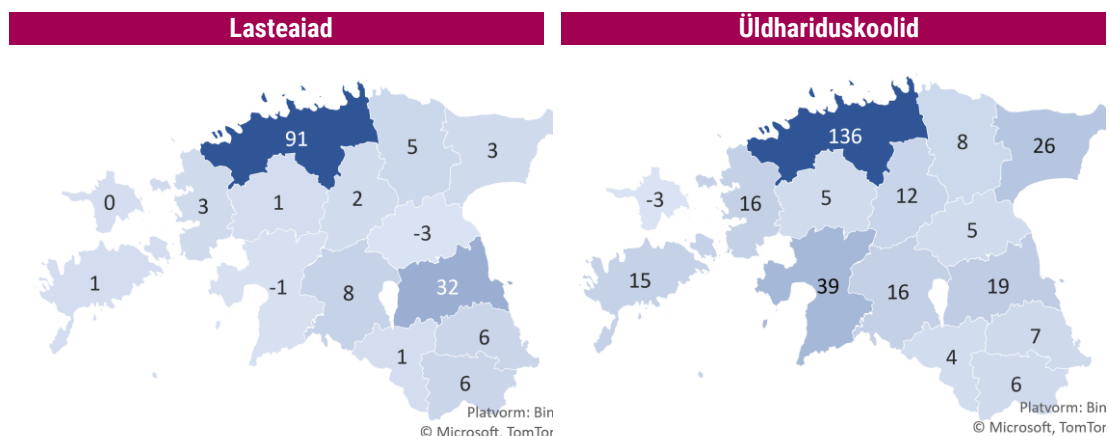
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Tugispetsialistid

EHISesse kogutakse infot eripedagoogide, logopeedide, sotsiaalpedagoogide ja koolipsühholoogide kohta⁵⁴. EHISe andmed näitavad, et perioodil 2018/19.–2022/23. õa on nii lasteaedades, üldhariduskoolides kui kutseõppeasutustes tugispetsialistide arv tõusnud.

Sarnaselt õpetajatega, on ka lasteaedade tugispetsialistide arv kasvanud võrreldes 2018/19. õppeaastaga eelkõige Harju- ja Tartumaal, üldhariduskoolide tugispetsialistide arv aga eelkõige Harju- ja Pärnumaal. Pooled (54%) üldhariduskoolide tugispetsialistidest ning lausa 60% lasteaedade tugispetsialistidest töötavad käesoleval õppeaastal Harju- ja Tartumaal. Lasteaedade tugispetsialistide arv on jäänud ülejäänud maakondades 2022/23. õppeaastal võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga praktiliselt samaks, õige veidi on tugispetsialistide arv kahanenud ainult Jõgeva- ja Pärnumaal (vastavalt -1 ja -3). Ainult Hiiumaa üldhariduskoolide tugispetsialistide arv on langenud võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga (-3), enamikus teistes maakondades on tugispetsialistide arv jäänud praktiliselt samaks või on kasv olnud tagasihoidlik. Kutseõppeasutuste tugispetsialiste on väga vähe, kutseõppeasutusi on vähe, seetõttu regioniti ei saa kutseõppeasutuste tugispetsialistide andmeid kuvada.

Joonis 72. Lasteaedade ja üldhariduskoolide tugispetsialistide arvu muutus maakonniti 2022/23. õa võrreldes 2018/19. õa. Allikas: EHIS

Lasteaedades töötavad eripedagoogid ja logopeedid. Viimase viie õppeaasta andmed näitavad, et alushariduse eripedagoogide arv on lasteaedades praktiliselt kahekordistunud. Logopeedide arvu kasv on olnud tagasihoidlikum, 2022/23. õa töötab lasteaedades võrreldes 2018/19. õppeaastaga 35 logopeedi enam.

⁵⁴ Alates 02.10.2018 kogutakse EHISesse infot nende tugispetsialistide kohta, kes töötavad õppeasutuses ehk kuuluvad õppeasutuse töötajate koosseisu või töötavad kohaliku omavalitsuse hallatavas asutuses ning lepingu lisas on välja toodud koormus õppeasutuses. Erasektoris töötavad tugispetsialistid: kui tööleping on õppeasutus fikseeritud töötamise kohana (st et ka koormus on teada), siis tuleb need tugispetsialistid sisestada EHISe andmebaasi. Võlaõiguslike lepingute alusel tugiteenuse pakkuja sisestamine andmebaasi on vabatahtlik.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

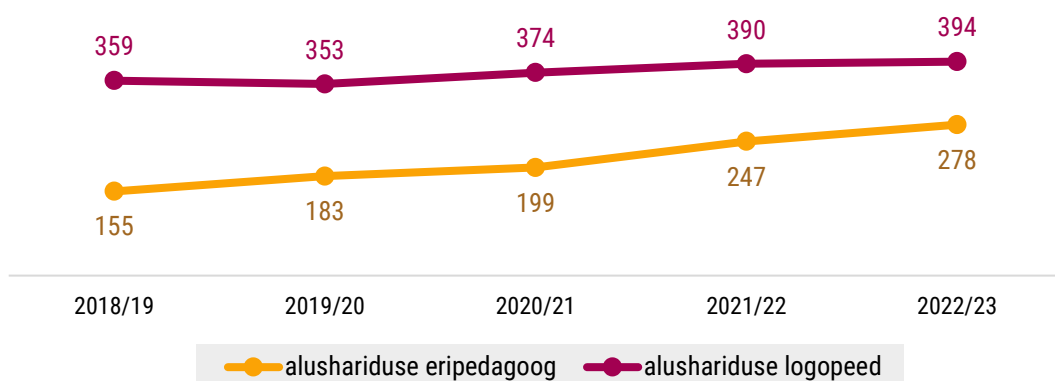
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 73. Lasteaegade tugispetsialistide arv 2018/19.–2022/23. õa.

Allikas: EHIS

2022/23. õa töötab tugispetsialiste 383 lasteaia (65%) 587⁵⁵-st lasteaia. Viis õppeaastat tagasi oli tugispetsialiste 369 (60%) lasteaia 614⁵⁶, st lastaia. Seega on tugispetsialistidega kaetus paranenud. 2022/23. õppeaastal töötab eripedagoog 218 lasteaia, logopeed aga 297 lastaia.

HEV laste ja tugispetsialistide suhtarvu võib käsitleda ühe tugiteenuse kättesaadavuse indikaatorina⁵⁷. Võrreldes 2018/19. õppeaastaga on 2022/23. õppeaastaks kasvanud lasteaedades nii tugispetsialistide kui ka HEV laste arv. HEV laste arv ühe tugispetsialisti kohta on jäänud samaks – viis õppeaasta tagasi on see 24, 2022/23. õppeaastal on aga 23, seega võimalus saada vajalikku tuge ei ole muutunud. Kui võtta vaatluse alla HEV laste ja tugispetsialistide suhtarv ametinimetuste lõikes, siis näitavad andmed, et HEV laste võimalus saada logopeedilist tuge on paranenud käesolevaks õppeaastaks: kui 2018/19. õppeaastal pakkus logopeed tuge keskmiselt 57 tuge vajavale lapsele, siis käesoleval õppeaastal on see näitaja 46. Eripedagoogilise toe kättesaadavus on halvenenud, HEV laste arv eripedagoogi kohta on kasvanud: 2018/19. õa oli see näitaja 42, 2022/23 on aga 56.

Sarnaselt lasteaedadega, on ka üldhariduskoolides viie viimase õppeaastaga enim kasvanud just eripedagoogide arv. 2022/23. õppeaastal töötab üldhariduskoolides võrreldes 2018/19. õppeaastaga 143 eripedagoogi rohkem. Jõudsalt on lisandunud ka sotsiaalpedagooge: võrreldes 2018/19. õppeaastaga töötab käesoleval õppeaastal üldhariduskoolides 105 sotsiaalpedagoogi enam. Logopeedide arv on viie viimase õppeaasta jooksul õpilaste arvu tõusule vaatamata püsinud sama.

⁵⁵ Lapsi on EHISe andmetel 2022/23. õppeaastal 586 lasteaia, ühes lasteaia töötab aga üks õpetaja, aga lapsi EHISe andmetel pole. Ka see ühe õpetajaga lasteaed loetakse pedagoogide andmetes lasteaedade hulka.

⁵⁶ 614 lasteaia oli olemas vähemalt üks õpetaja, kokku oli lasteaedu 618 (nende hulgas üksikud lasteaia, millel oli kehtiv tegutsemisluba, aga õppetööd ei toimunud).

⁵⁷ EHISe andmete alusel ei saa laste ega ka õpilaste andmeid siduda tugispetsialistide andmetega. Seega EHISe andmetest ei tule välja, kas vastava erivajadusega laps või õppur saab just talle vajalikku tuge (nt kõnepuuduga laps on saanud logopeedilist abi).

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

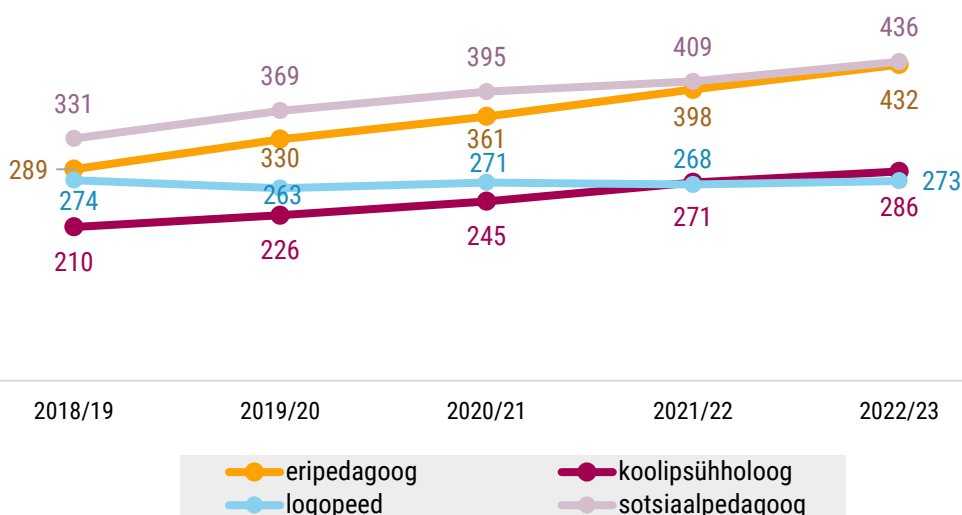
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 74. Üldhariduskoolide tugispetsialistide arv 2018/19.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Käesoleval õppeaastal töötab tugispetsialiste 471 koolis 525⁵⁸ koolist, seega 90% üldhariduskoolides on kättesaadav tugispetsialistide pakutav tugi. 2018/19. õppeaastal töötas tugispetsialiste 440 koolis ehk 82% üldhariduskoolidest, seega andmed näitavad, et üldhariduskoolides on tugispetsialistide kaetus paranenud. Eripedagoogid töötavad 2022/23. õppeaastal 299-s, koolipsühholooge 267-s, logopeede 239-s ning sotsiaalpedagooge 354 koolis.

Tugispetsialistide (va logopeedid) ja HEV õpilaste arvud on üldhariduskoolides kasvanud võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga. HEV õpilaste arv logopeedide kohta on kasvanud, HEV õpilaste arv teiste üldhariduskoolides töötavate tugispetsialistide kohta on aga langenud. 2018/19. õppeaastal oli HEV õpilaste ja logopeedide suhtarv 34, käesoleval õppeaastal tegeleb üks logopeed keskmiselt 41 HEV õpilasega. HEV õpilaste ja eripedagoogide suhtarv on langenud 32-lt 26-le, HEV õpilaste ja koolipsühholoogide suhtarv 44-lt 39-le ning HEV õpilaste ja sotsiaalpedagoogide suhtarv 29-lt 26-le võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga.

Kutseõppeasutustes töötab väga vähe tugispetsialiste. EHISe andmed näitavad, et eripedagoogide arv on jäänud viimase viie õppeaasta jooksul praktiliselt muutumatuks. Nii koolipsühholoogide kui sotsiaalpedagoogide arv on kasvanud võrreldes 2018/19. õppeaastaga viie võrra. 2022/23. õppeaastal töötab kutseõppeasutustes 14 koolipsühholoogi ja 22 sotsiaalpedagoogi. Kutsehariduses on HEV õppijate osakaal kasvanud 8,8%, mis üle kümne aasta püsis 3-4% vahel, kutseõppe valiku õppeõppurite (nende hulgas ka HEV õppurid) arv on samuti kasvamas, seega tuleks tähelepanu pöörata kutseõppeasutustes töötavate tugispetsialistide arvu suurendamisele.

⁵⁸ Vt viide 47.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

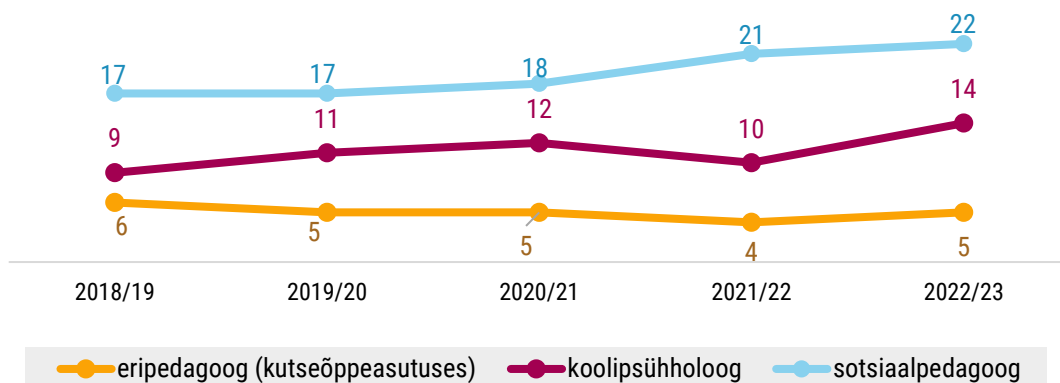
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 75. Tugispetsialistide arv kutseõppeasutustes 2018/19.–2022/23. õa.

Allikas: EHIS

Tugispetsialiste töötab 2022/23. õppeaastal 20 kutseõppeasutuses (65%) 31-st. Eripedagoogide töötab viies, koolipsühholooge 10-s ja sotsiaalpedagooge 14-s kutseõppeasutuses. Kolmes kutseõppeasutuses töötab vähemalt üks eripedagoog, koolipsühholoog ning sotsiaalpedagoog. Viis õppeaastat tagasi töötas tugispetsialiste 18 kutseõppeasutuses (56%) 32-st. Andmed näitavad, et kuigi kutseõppeasutustes töötab vähe tugispetsialiste, on tugispetsialistidega kooliti kaetus paranenud. 2018/19. õppeaastal oli 34 HEV õpilast tugispetsialisti kohta, käesoleval õppeaastal on aga vastav suhtarv 55. HEV õpilaste juurdepääs tugiteenusele on suhtarvu näitaja põhjal halvenenud.

Perioodi 2018/19–2022/23 tugispetsialistide koormuste andmed näitavad, et keskmiselt suurima koormusega töötavad kutseõppeasutuste tugispetsialistid. Esitatud perioodil oli kutseõppeasutuste eripedagoogide ja sotsiaalpedagoogide keskmine koormus 0,91, koolipsühholoogidel aga 0,75. Kahel viimasel õppeaastal on kutseõppeasutuste eripedagoogid töötanud täiskoormusega, viie viimase õppeaasta koormuse andmed näitavad koormuse kasvu. Seevastu kutseõppeasutuste sotsiaalpedagoogide koormus on 2018/19.–2022/23. õa langenud 0,95-lt 0,86-le. Koolipsühholoogide koormus on samuti viimasel neljal õppeaastal pisut langenud (2019/20. õa oli see näitaja 0,8, 2022/23. õa aga 0,68).

Lasteaedade logopeedid on töötanud 2018/19.–2022/23. õppeaastal keskmise koormusega 0,83 ametikohta, eripedagoogid koormusega 0,75.

Üldhariduskoolides töötavad kõige madalama keskmise koormusega logopeedid ja kõrgeima keskmise koormusega sotsiaalpedagoogid. Perioodil 2018/19–2022/23 töötasid logopeedid keskmise koormusega 0,68 ametikohta ning sotsiaalpedagoogid keskmise koormusega 0,83 ametikohta. Üldhariduskoolide eripedagoogid töötasid viimasel viiel õppeaastal keskmise koormusega 0,73 ametikohta (2022/23. õppeaastal koormusega 0,75, koormus on tõusnud) ning koolipsühholoogide keskmise koormusega 0,77 ametikohta.

Tugispetsialistid on nii lasteaedades, üldhariduskoolides kui kutseõppeasutustes valdavalt naised. Lasteaedade eripedagoogide ja logopeedide ning kutseõppeasutuste sotsiaalpedagoogide ja koolipsühholoogide hulgas on olnud vaid üksikuid mehi. 2022/23. õppeaastal töötab üldhariduskoolide psühholoogide hulgas 21 meest (s.o 7% koolipsühholoogidest), 10 meest sotsiaalpedagoogide (s.o 2% kõigist

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

sotsiaalpedagoogidest) ning 4 meest eripedagoogide hulgas (s.o 1% eripedagoogidest).

Enamiku tugispetsialistide keskmine vanus ei ole EHISe andmete alusel märkimisväärselt tõusnud. Perioodi 2018/19–2022/23 andmed näitavad, et keskmiselt kõige nooremad eripedagoogid töötavad lasteaedades (41 a) ning keskmiselt vanimad kutseõppeasututes (50 a), üldhariduskoolide eripedagoogid on keskmiselt 44 aastased. Võrreldes viie õppeaasta taguse ajaga, on enim tõusnud kutseõppeasutuste eripedagoogide vanus (47-lt 51-le). Üldhariduskoolide eripedagoogide keskmine vanus on püsinud stabiilne.

Lasteaedades töötavad logopeedid on keskmiselt nooremad kui üldhariduskoolide logopeedid. 2018/19–2022/23. õa oli lasteaia logopeed keskmiselt 50-aastane, üldhariduskooli logopeed aga keskmiselt 55-aastane. Käesolevaks õppeaastaks on võrreldes 2018/19. õppeaastaga lasteaedade logopeedide keskmine vanus langenud (51-lt 50-le aastale), üldhariduskoolide logopeedide puhul on aga tõusnud (53-lt 56-le aastale).

Üldhariduskoolide koolipsühholoogide keskmine vanus on perioodil 2018/19–2022/23 pisut kasvanud (44-lt 46-le aastale), kutseõppeasutuste psühholoogidel langenud 52-lt aastalt 50-le aastale. Sotsiaalpedagoogide keskmine vanus on üldhariduskoolides viie õppeaasta jooksul püsinud stabiilne (44 a) ja kutseõppeasutustes tõusnud 41-lt 45 eluaastale.

Lasteaedade tugispetsialistide vanusjaotuse andmetest selgub positiivsena, et lasteaedades töötavate eripedagoogide hulgas on olnud viimasel viiel õppeaastal keskmiselt 48% kuni 39-aastaseid noori. 60-aastaste ja vanemate vanusgruppi on kuulunud 2018/19–2022/23. õppeaastal alla 10% eripedagoogidest. Veerand lasteaedade eripedagoogidest on olnud viimasel viiel õppeaastal keskmiselt 50-aastased ja vanemad. See näitab ameti väärtustamist: eripedagoogide arvu kahekordistudes on lasteaedadesse jõudnud rohkem nooremaid töötajaid. Vastupidiselt lasteaedades töötavatele eripedagoogidele, on logopeedidest kuulunud viimasel viiel õppeaastal keskmiselt 56% 50-aastaste ja vanemate vanusgruppi. 60-aastaste ja vanemate logopeedide vanusgrupp on nii osakaalude kui absoluutarvude alusel suurem kuni 39-aastaste vanusgrupist. 2022/23. õppeaastaks on noorimasse ja vanimasse vanusgruppi kuulunute arv ja osakaal võrdsustunud (veerand logopeedidest on noorimad ja veerand vanimad).

Ka üldhariduskoolide tugispetsialistide vanusjaotuse andmed näitavad positiivset tendentsi. Üldhariduskoolide eripedagoogide, koolipsühholoogide ning sotsiaalpedagoogide hulgas on nii absoluutarvudes kui ka osakaalu poolest enim kuni 39-aastaseid. Perioodil 2018/19–2022/23 kuulus noorimasse kuni 39-aastaste vanusgruppi keskmiselt 38% eripedagoogidest (keskmiselt 138), keskmiselt 37% koolipsühholoogidest (keskmiselt 91) ning keskmiselt 39% sotsiaalpedagoogidest (keskmiselt 152). Üksnes logopeedide keskmine vanus on kõrge ja tõuseb. Nende hulgas on vähe noori, keskmiselt ainult 11% logopeedide on kuni 39-aastased. Kui eripedagoogidest, koolipsühholoogidest ning sotsiaalpedagoogidest on olnud viimasel viiel õppeaastal keskmiselt 10–13% 60-aastased ja vanemad, siis logopeedide hulgas on 2/3 olnud 50-aastased ja vanemad ning keskmiselt 37% 60-aastased ja vanemad.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

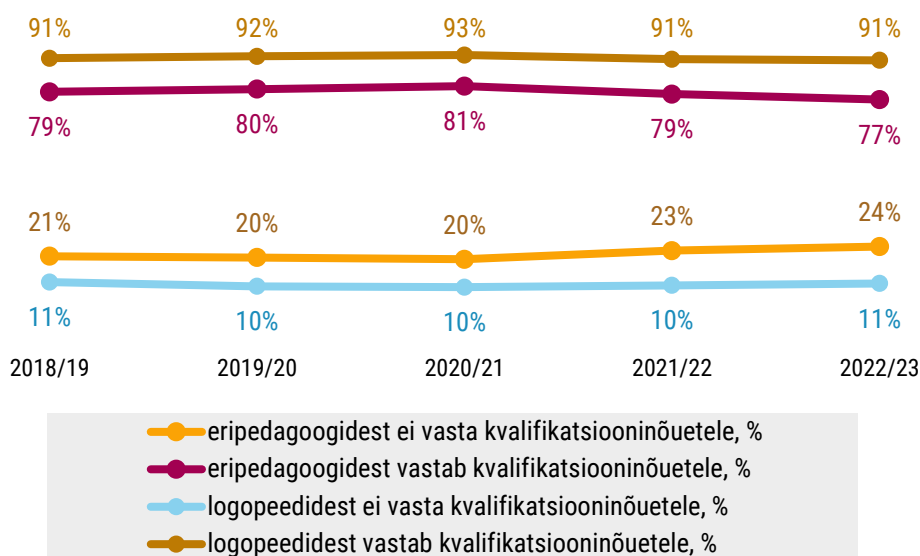
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Kutseõppeasutustes töötab vähe tugispetsialiste, vanusgrupid on väiksed. Kutseõppeasutustes ei tööta näiteks kuni 39-aastaseid eripedagooge, peaaegu kõik eripedagoogid on vanuses 40–49 eluaastat. Keskmiselt $\frac{3}{4}$ sotsiaalpedagoogidest on viiel viimasel õppeaastal kuulunud kuni 49-aastaste gruppi. Üksikud sotsiaalpedagoogid on olnud vanemad kui 49-aastased.

Tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuetele vastavuse andmed näitavad, et valdav osa logopeedidest vastab kvalifikatsiooninõuetele. Lasteaegades on kasvanud nõuetele mittevastavate eripedagoogide osakaal, üldhariduskoolides koolipsühholoogide ja sotsiaalpedagoogide osakaal.

Tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuded on kehtestatud valdkondlikes määrustes⁵⁹. Perioodi 2018/19–2022/23 lasteaegade tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuetele vastavuse andmed näitavad, et keskmiselt on viimasel viiel õppeaastal vastanud kvalifikatsiooninõuetele 79% eripedagoogidest ning 92% logopeedidest. Eripedagoogide arv on kahekordistunud võrreldes 2018/19. õppeaastaga, teisalt kvalifikatsiooninõuetele vastavate eripedagoogide osakaal on langenud. St et eripedagoogidena on tööle asunud erialase ettevalmistuseta inimesi. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate logopeedide arv on samuti kasvanud, aga osakaal on püsinud praktiliselt muutumatuna (91% nii viis õppeaastat tagasi kui 2022/23. õppeaastal). Logopeedilist tuge pakuvad lasteaegades suuresti vastava ettevalmistusega inimesed, üle 20% eripedagoogidest aga puudub nõuetekohane ettevalmistus. Viie viimase õppeaasta jooksul on olnud eripedagoogide hulgas keskmise 61% ning logopeedide hulgas keskmiselt 79% neid, kelle kõrgeimaks omandatud kvalifikatsiooniks on magistrikraad või vastav kvalifikatsioon või magistri- ja doktorikraadi vaheline kvalifikatsioon.

Joonis 76. Lasteaegade tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuetele vastavus 2018/19.–2022/23. õa. Allikas: EHIS

Viimase viie õppeaasta, st 2018/19.–2022/23. õa andmed näitavad, et keskmiselt 85% üldhariduskoolide eripedagoogidest, 86% sotsiaalpedagoogidest, 87% koolipsühholoogidest ning 93% logopeedidest on vastanud kvalifikatsiooninõuetele. Suuri

⁵⁹ Vt viide 51-53.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

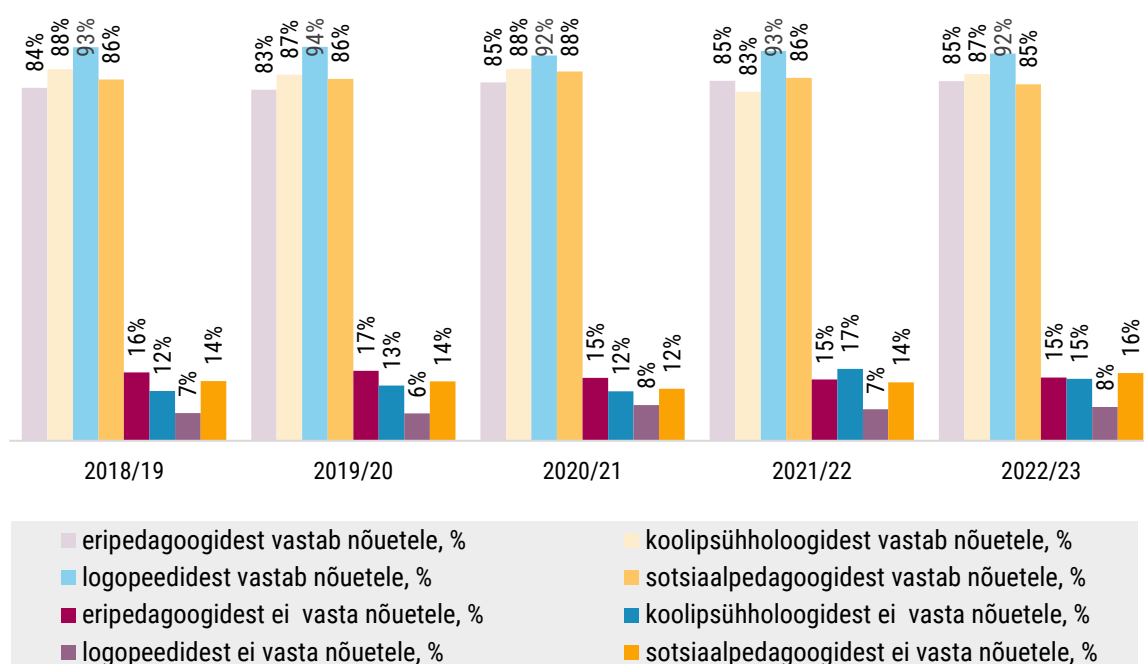
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

kõikumisi kvalifikatsiooninõutele vastavuse osakaaludes tugispetsialistide ametikohtade lõikes täheldada ei saa. Perioodil 2018/19.–2022/23 on olnud eripedagoogide ja koolipsühholoogide hulgas keskmiselt 74%, logopeedide hulgas keskmiselt 86% ning sotsiaalpedagoogide hulgas keskmiselt 46% neid, kelle kõrgem omandatud kvalifikatsioon on magistrikraad või vastav kvalifikatsioon või magistri- ja doktorikraadi vaheline kvalifikatsioon. Kuna sotsiaalpedagooge koolitatakse nii bakalaureuse- kui magistriõppes, siis on igati loogiline, et magistrikraadiga või vastava kvalifikatsiooniga sotsiaalpedagoogide osakaal on palju madalam kui muude tugispetsialistide vastav näitaja. Viimase viie õppeaasta jooksul on olnud sotsiaalpedagoogide hulgas keskmiselt 49% rakenduskõrghariduse või bakalaureusekraadiga või vastava kvalifikatsiooniga sotsiaalpedagooge.

Joonis 77. Üldhariduskoolide tugispetsialistide kvalifikatsiooninõuetele vastavus 2018/19.–2022/23. õa. Allikas: EHIS

Viimasel viiel õppeaastal vastasid kõik kutseõppeasutuste eripedagoogid kvalifikatsiooninõuetele. 2018/19.–2022/23. õppeaastal vastas kvalifikatsiooninõuetele keskmiselt 74% koolipsühholoogidest ning 89% sotsiaalpedagoogidest. Kvalifikatsiooninõuetele vastavate koolipsühholoogide ja sotsiaalpedagoogide osakaal on viie õppeaasta jooksul kasvanud: keskmiselt 87% eripedagoogide, 84% koolipsühholoogide ning 59% sotsiaalpedagoogide kõrgeimaks kvalifikatsiooniks olnud magistrikraad või vastav kvalifikatsioon või magistri- ja doktorikraadi vaheline kvalifikatsioon. Keskmiselt 40% sotsiaalpedagoogidest oli omandanud rakenduskõrghariduse või bakalaureusekraadi või vastava kvalifikatsiooni. Taaskord saab sotsiaalpedagoogide keskmiselt madalamat kvalifikatsiooni põhjendada sellega, et neid koolitatakse nii bakalaureuse- kui magistriõppes.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Õpetajakoolituse õppekohtade arvu suurendamine kui õpetajate järelkasvu tagatis?

Kutsekoja koostatud tööjõuvajaduse seire- ja prognoosisüsteemi OSKA raames on valminud kaks põhjalikku uuringut, mis käsitlevad haridusvaldkonna tööjõuvajadust⁶⁰. Et õpetajakoolituse mahu suurendamine on üks esmastest meetmetest õpetajate puuduse leevendamiseks, vaadeldakse OSKA prognoosidest lähtudes õpetajakoolituse olukorda ja õpetajate rakendumist ning kaardistatakse nendega seotud probleeme ja andmelünki.

Nii OSKA 2018. a haridusvaldkonna uuring kui üldprognoos 2022–2031 käsitlesid õpetajate vanusest tulenevat asendusvajadust ja viitasid tõsisemale õpetajate puudusele, eriti loodus- ja reaalarinetes.

Tööjõu üldprognoos nendib, et tööturule sisenevaid noori on vähem kui tööturult vanuse tõttu lahkujaid, kuna loomulik iive on aastakümneid püsinud negatiivseks. Viimastel aastatel on Eesti rahvastik vähenemise asemel siiski kasvanud, kuna positiivne rändesaldo ületab negatiivset loomulikku iivet. Lähitulevikus jääb tööturule potentsiaalselt siirduvate noorte ja ka parimas tööeas (20–64) inimeste arv väiksemaks ning hõivatute arvu senisel tasemel hoidmine või kasvatamine osutub proovikiviks⁶¹.

Uue tööjõu vajadust mõjutab oluliselt töötajate keskmine vanus. Õpetajad ja õppejõud kuuluvad ametialade hulka, kus on pensionile jääjate prognoositud asendusvajadus järgneva kümne aasta jooksul suurim. Tervikuna on järgmise kümne aasta prognoositud tööjõuvajadus suurem kui tööturule sisenev põlvkond suudab ära katta. Tööeluks vajalike oskuste omandamisel suureneb täiendus- ja ümberõppe, sh mikrokraadide roll⁶².

2018. a haridusvaldkonna prognoosi järgi on EHIS-e andmete põhjal üldhariduse õpetajate vanusest tulenevaks aastaseks asendusvajaduseks ligikaudu 380 õpetajat (320 ametikohta). Loodusainete ja matemaatikaõpetajate aastane asendusvajadus on järgmine: 16 füüsika-, 13 keemia-, 15 geograafia-, 15 bioloogia- ja 60 matemaatikaõpetajat. Seega peab haridussüsteem pakkuma aastail 2018–2025 vanusest tulenevat asendust rohkem kui 200 klassiõpetajale ning 130 füüsika-, 100 keemia-, 120 geograafia- ja bioloogiaõpetajale ning 480 matemaatikaõpetajale. Klassiõpetajate puhul on see näitaja umbes 45 õpetajat (35 ametikohta). Kuna laste arv vanuses 7–12 aastat väheneb aastaks 2025 võrreldes 2017. aastaga 5%, on sama õpilaste ja õpetajate suhtarvuga jätkates vaja aastaks keskmiselt 17 klassiõpetajat (13 ametikohta) vähem⁶³. Osutati ka sellele, et kaasava hariduse põhimõtete rakendamine ning teatud määral ka keelekümbeluse võivad veidi suurendada õpetajate

⁶⁰ Mets, U., Viia, A. (2018). Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus. Uuringu lühiaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda. <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/09/OSKA-Hariduse-ja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf>; Rosenblad, Y., Leoma, R., Krusell, S. (2022). OSKA üldprognoos 2022–2031. Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. Tallinn: SA Kutsekoda. <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2023/02/OSKA-Uldprognoos-2022-2031.pdf>

⁶¹ OSKA üldprognoos 2022–2031. Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. Tallinn: SA Kutsekoda. <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2023/02/OSKA-Uldprognoos-2022-2031.pdf>

⁶² Vt eelmine viide.

⁶³ Mets, U., Viia, A. 2018. Tulevikuvaade tööjõu- ja oskuste vajadusele: haridus ja teadus. Uuringu lühiaruanne. Tallinn: SA Kutsekoda. <https://oska.kutsekoda.ee/wp-content/uploads/2018/11/OSKA-Hariduse-ja-teaduse-uuringuaruanne-2018.pdf>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

vajadust, aga eeskätt kasvatab see vajadust uute abiõpetajate ja õpetajate abide järele. Praeguseks käivitunud üleminek eestikeelsele õppele süvendab õpetajate puudust. EHISe andmetel ei vastanud 2021/22. õppeaastal keeleoskuskriteeriumidele või oli teadmata keeleoskuse tasemega u 2200 Eesti alus-, üld- ja kutsehariduse õpetajat, s.o ligi kümnendik õpetajaskonnast.⁶⁴

Õpetajate ja õppejõudude nappuse puhul on osaliselt tegemist ka turutõrkega, kus sobivate erialade lõpetajad ei vali sageli õpetaja- või õppejõukarjääri või lahkuvad sealt mõne aasta järel. 2021. aastal sai ametialagrupp siiski teistest ametialagruppidest üle 800 töötaja juurde, mis võis osaliselt olla tingitud COVID-19-st tulenenud tööturukriisist. Õppevaldkonna tasandil on lõpetajate erialane rakendamine üks tugevamaid (78% kõrghariduse esimese astme ja 79% teise astme lõpetajatest töötas 2021. aastal tugeva seosega ametialal). Samas, kui vaadata kümme aastat tagasi (2010–2012) lõpetanuid, siis koolieelikute õpetajate ja klassiõpetaja ÕKR⁶⁵-i lõpetajatest töötas 2021. aastal endiselt umbes 80% erialasel tööl, kuid aineõpetajate koolituse ÕKR-i puhul vaid 56% (BAK/RAK) / 70% (MAG) ja kasvatusteaduse ÕKR-i lõpetajatest 61% (BAK/RAK) / 63% (MAG). Seega ei tee märgatav osa aineõpetajate koolituse ja kasvatusteaduse erialade lõpetajatest kümme aastat hiljem enam erialast tööd. Kutseala puhul, kus väljaõpe on ajamahukas ja ka erialase professionaalsuse väljakujunemine võtab aega, võiks see näitaja olla kõrgem⁶⁶.

OSKA üldprognoos 2022–2031 toob välja, et õpetajate nappuse leevendamiseks on loodud noorte õpetajate tugisüsteeme ning sisenemisprogramme kooli tööle suundumiseks. Probleemi juurpõhjused peituvad siiski enam töökoormuses, -tasus jm töötingimustes. Sarnaselt üldhariduskoolidega on probleem terav ka kutseõpetajate ja õppejõudude puhul, eriti kõrgema töötasuga erialadel, kus õppeasutused ei suuda palgatasemelt konkureerida teiste karjäärivalikutega. Õpetajad (eriti reaal- ja loodusainete õpetajad, kutseõpetajad, eripedagoogid) kuuluvad ka kategooriasse, kus pikk väljaõpe ja/või kõrge oskustase on ühendatud keerulise töötingimustega, mis suurendab tööjõu volavust. Nende ametialade puhul on vaja arvuliselt suurendada spetsialistide väljaõpet, kuid ka tegeleda töökorralduse ja töötingimuste kitsaskohtadega (tugisüsteemid, töötasu, töökoormus, sh probleemiks võib olla nii liiga suur töökoormus kui ebapiisav koormus maapiirkondades)⁶⁷.

⁶⁴ Eestikeelsele õppele ülemineku tegevuskava 2022–2030 seletuskiri.

https://www.hm.ee/sites/default/files/documents/2022-11/Eestikeelsele%20õppele%20ülemineku%20tegevuskava%202022_2030%20seletuskiri_2.pdf

⁶⁵ ÕKR - õppekavarühm

⁶⁶ Vt viide 61.

⁶⁷ Rosenblad, Y., Leoma, R., Krusell, S. (2022). OSKA üldprognoos 2022–2031. Ülevaade Eesti tööturu olukorrast, tööjõuvajadusest ning sellest tulenevast koolitusvajadusest. Tallinn: SA Kutsekoda.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Õpetajakoolitus Eestis ja õpetajate asendusvajaduse näitajad EHISe andmete alusel

Eesti õpetajakoolituse struktuur on nüansirikas. Õpetajate koolitust viib Eestis läbi kaks ülikooli – Tartu Ülikool ja Tallinna Ülikool, üksikud õpetajakoolituse õppekavad on ühised ka Tallinna Tehnikaülikooli või Eesti Kunstiakadeemiaga. Õpetajakoolituse õppekavad ei kuulu ainult hariduse õppevaldkonda, neid õppekavasid on ka näit humanitaaria ja kunstide ning teeninduse õppevaldkondades. Kõik hariduse õppevaldkonda kuuluvad õppekavad aga ei anna õpetajana tööle asumiseks ettevalmistust.

Enamusele magistriõppe õpetajakoolituse õppekavadele võib sisse astuda mis iganes bakalaureuseõppe õppekava lõpetanu, st et bakalaureuseõppe eeldus-õppekavasid ei ole. Kõige üldisemalt jaotub õpetajakoolitus kaheks: õppekavad, mis annavad ettevalmistuse asuda tööle õpetajana (enamuse õppekavade lõpetanutele omistatakse õpetaja kutse) ning õppekavadeks, mille lõpetamisel ei saa ettevalmistust asuda tööle õpetajana. Esimesse gruppi kuuluvad õppekavade rühmade alusel aineõpetajate, klassiõpetajate, koolieelsete lasteasutuste, kutse-õpetajate koolitus ning ka eripedagoogika ja õpetajate koolitus⁶⁸. Eripedagoogika bakalaureuseõppe lõpetanud võivad töötada lasteaias õpetajana, magistriõppe lõpetanud saavad ettevalmistuse töötada tuge vajavate õpilastega, aga õpetaja kutset nad ei saa.

Tabel 13. Õpetajakoolituse õppekavade jaotus⁶⁹.

Allikas: EHIS

Õpetajakoolituse jaotus	Õpetajakoolituse õppekavade rühm	Õpe
Annab ettevalmistuse töötada õpetajana	Aineõpetajate koolitus	Magistriõpe
	Eripedagoogika	Magistriõpe
	Eripedagoogika (ettevalmistus töötada lasteaias õpetajana)	Bakalaureuseõpe
	Klassiõpetajate koolitus	Integreeritud õpe
	Koolieelikute õpetajate koolitus	Bakalaureuseõpe ja magistriõpe
	Koolieelikute õpetajate koolitus (ettevalmistus töötada lasteaias muusikaõpetajana)	Bakalaureuseõpe ja rakenduskõrgharidusõpe
	Kutseõpetajate koolitus	Bakalaureuseõpe ja magistriõpe
Ei anna ettevalmistust asuda tööle õpetajana	Õpetajakoolitus (kompetents toetada hariduslike erivajadustega õppijat)	Magistriõpe
	Aineõpetajate koolituseks ettevalmistav õppekava	Bakalaureuseõpe

Õpetajakoolituse õppekavade rühma kuuluvad kaasava hariduse õppekavad on mõeldud juba praktiseerivatele õpetajatele täiendava hariduslike erivajadustega õppija toetamise kompetentsi omandamiseks. Ainsana kuuluvad õpetajakoolituse

⁶⁸ Nimetatud õppekavade rühmade puhul ei ole tegemist rahvusvahelise ühtse hariduse liigituse ISCED õppekavade rühmade jaotusega (selles ei jaotata õpetajakoolituse õppekavasid meile sobivas jaotuses), vaid HTM analüütiku ja ekspertide koostatud jaotusega.

⁶⁹ Muudatused õpetajakoolituse õppekavade hõlmatuses ja jaotuses võrreldes 2021/22. ja eelnevate õppeaastade andmetega.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

õppekavade hulka, mille lõpetamisel ei saa ettevalmistust asuda tööle õpetajana, üksikud TÜ ja TLÜ bakalaureuseõppe õppekavad, mis valmistavad üliõpilasi ette astuma aineõpetajate koolituse magistriõppesse.

Eesti hariduse infosüsteemi (EHIS) andmete alusel on väga keeruline leida vastust uurimisküsimusele, kas pidev õpetajakoolituse õppekavadele vastuvõetute arvu suurendamine on õpetajate järelkasvu tagatis? Seda seetõttu, et uurimisküsimusega soovitakse leida vastust mh ka õpetajate puuduse probleemile. Puudu olevate õpetajate andmed EHISes aga ei kajastu.

EHISe andmete alusel on võimalik hinnata õpetajate asendusvajadust ning sedagi ainult kaudsete näitajate põhjal:

- õpetajate kvalifikatsiooninõuetele mittevastavus;
- vanusest tulenev asendusvajadus;
- õpetajate liikuvus.

Nimetatud kaudsete näitajate keerukus seisneb omakorda selles, et kõik näitajad on omavahel põimunud.

Tabel 14. Kvalifikatsiooninõuetele mittevastavate õpetajate arvud ja osakaalud 2014/15.–2022/23. õa. Allikas: EHIS

Õppe- aasta	Õpetajate arv	Ei vasta kvalifi- katsiooni- nõuetele	Ei vasta kvali- fikatsiooni- nõuetele, %	Sh ei vasta kvali- fikatsiooni- nõuetele, kõrg- haridusega	Sh ei vasta kvali- fikatsiooni- nõuetele, kõrg- haridusega, %	Sh ei vasta kvali- fikatsiooni- nõuetele, MA+DOK	Sh ei vasta kvali- fikatsiooni- nõuetele, MA+DOK, %
2014/15	14 329	1 537	11%	956	7%	429	3%
2015/16	14 409	1 612	11%	1 227	9%	608	4%
2016/17	14 581	1 672	11%	1 287	9%	616	4%
2017/18	14 905	1 842	12%	1 194	8%	415	3%
2018/19	15 465	2 180	14%	1 495	10%	485	3%
2019/20	15 843	2 394	15%	1 658	10%	514	3%
2020/21	16 357	2 786	17%	1 965	12%	640	4%
2021/22	16 569	2 988	18%	2 133	13%	717	4%
2022/23	16 942	3 344	20%	2 366	14%	810	5%
9 õa keskmine	15 489	2 262	14%	1 587	10%	582	4%
5 õa keskmine	16 235	2 738	17%	1 923	12%	633	4%

MA – kõrgeim omandatud kvalifikatsioon magistrikraad või vastav kvalifikatsioon
DOK – kõrgeim omandatud kvalifikatsioon doktorikraad

Kvalifikatsiooninõuetele mittevastavate õpetajatega sõlmitakse õpetajana töötamiseks tähtajaline leping, seega on tegemist ajutiste töötajatega. Võimaluse korral vahetatakse sellesse gruppi kuuluvad õpetajad kvalifikatsiooninõuetele vastavate õpetajate vastu välja. EHISe andmed näitavad, viimasel üheksal õppeaastal ehk

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

perioodil 2014/15–2022/23⁷⁰ on üldhariduskoolide õpetajate hulgas olnud keskmiselt 14% kvalifikatsiooninõuetele mittevastavaid õpetajaid ehk keskmiselt 2262 õpetajat (**Tabel 14**). Kvalifikatsiooninõuetele mittevastavate õpetajate arv ja osakaal on kasvanud stabiilselt 2017/18.–2022/23. õa. Käesoleval õppeaastal on Eesti üldhariduskoolide õpetajaskonnas 20% ehk 3344 õpetajat, kes ei vasta kvalifikatsiooninõuetele. Seega kui eeldada, et need 3344 õpetajat ei omanda õpetaja kutset ja nad soovivad edaspidigi töötada õpetajana, siis on tulevikus nad vaja asendada nõuetele vastavate õpetajatega.

Õpetajatele rakendatakse eesti keele oskuse nõudeid kvalifikatsiooninõuetena alates 1. augustist 2024. a, mis võib suure tõenäosusega veelgi suurendada kvalifikatsiooninõuetele mittevastavate õpetajate arvu.

Kvalifikatsiooninõuetele mittevastavate õpetajate grupp on ka kvalifikatsioonide jaotuses varieeruv. Kõrgharidus on kvalifikatsiooninõuetele mittevastavatest õpetajatest perioodil 2018/19–2022/23 olnud keskmiselt 1923 õpetajat (12%) ja kõrghariduse arv on kasvanud. Magistrikraadi või vastava kvalifikatsiooniga või doktorikraadiga on olnud keskmiselt 633 õpetajat (4%) ja nende arv on samuti kasvanud. 2022/23. õa on Eesti üldhariduskoolides tööl 2366 kõrgharidusega kvalifikatsiooninõuetele mittevastavat õpetajat (14%), nende hulgas on 810 magistrikraadiga või vastava kvalifikatsiooniga või doktorikraadiga õpetajat (5%). Kui kõik vähemalt kõrgharidusega õpetajad jõuaksid õpetajakutse omandamiseni, võiks eeldada, et probleem on 978 õpetajaga (2022/23. õa andmete alusel õpetaja kutseta, kõrgeim omandatud kvalifikatsioon on kõrgharidusest madalam).

Teise võimaliku kaudse õpetajate asendusvajaduse näitajana saab EHISe andmete alusel välja tuua pensioniealiste õpetajate grupi suuruse⁷¹.

Tabel 15 näitab, et pensioniealiste õpetajate arv ja osakaal on õpetajaskonnas kasvanud – üldhariduskoolide õpetajaskond vananeb aasta-aastalt ja üha enam pensioniikka jõudvaid õpetajad tuleb lähitulevikus asendada.

Tabel 15. Pensioniealiste õpetajate osakaal üldhariduskoolide õpetajaskonnas viimasel kümnel õppeaastal. Allikas: EHIS

Õppeaasta	64+ vanuses õpetajate arv	Õpetajate arv kokku	64+ vanuses õpetajate %
2013/14	1 081	14 226	8%
2014/15	1 144	14 329	8%
2015/16	1 184	14 409	8%
2016/17	1 294	14 581	9%
2017/18	1 412	14 905	9%
2018/19	1 588	15 465	10%
2019/20	1 762	15 843	11%
2020/21	1 868	16 357	11%

⁷⁰ 2013/2014. õa andmed ei usaldusväärsed, kuna 2013. a sügisel kehtestati uus kvalifikatsiooninõuete määrus.

⁷¹ Kuna käesolevaks 2022/23. õppeaastaks on pensioniga tõusnud juba 64 aasta ja 3 kuu peale, arvatakse pensioniealisteks vanusegrupp 64 a ja vanemad. Pensioniiga hakkas järk-järgult tõusma alates 1. jaanuarist 2017 ning 2026. aastaks jõuab see 65. eluaastani. Vt Sotsiaalkindlustusamet.

<https://sotsiaalkindlustusamet.ee/pension-ja-seotud-huvitised/pensioni-taotlemine/pensioniga>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Õppeaasta	64+ vanuses õpetajate arv	Õpetajate arv kokku	64+ vanuses õpetajate %
2021/22	1 993	16 569	12%
2022/23	2 185	16 942	13%
Kümne õppeaasta keskmine	1 551	15 363	10%
Viie õppeaasta keskmine	1 879	16 235	12%

Asendusvajadusega on otseselt seotud ka õpetajate liikuvus. Allolevas tabelis () kajastub üldhariduskoolide õpetajaskonna iga-aastane liikuvus, sh õpetajad, kes on ajutiselt töölt eemal (nt lapsehoolduspuhkusel viibijad). Ajutiselt eemal viibivate õpetajate asendamine tuleb koolides katta uute õpetajatega või siis jaotada töö olemasolevate õpetajate vahel ära. Kuna üldhariduskoolide õpetajate arv on pidevalt kasvanud, on esmakordselt õpetajaametis alustanute ja ametisse naasnute grupp igal aastal suurem ametist lahkunute grupist (nii ajutiselt eemal viibijad kui lõplikult ametist lahkunud).

Esmakordselt õpetajatööd alustanute, naasnute, ametist lahkunute ja ajutiselt eemal viibijate hulgas on olnud kvalifikatsiooninõuetele mittevastavaid ja vastavaid õpetajaid, pensioniealisi ja nooremaid, õpetajakoolituse lõpetanud ja ka karjääripöörjaid. Kuna õpetajakoolituse õppekavad on kaardistatud alates 2006. aastast ja seega pole EHISe andmete alusel võimalik leida õpetajakoolituse lõpetanute ning muudelt eluvaldkondadelt õpetajaametisse siirdunute arve ega proportsioone, siis pole võimalik esmakordselt alustanute ja ametisse naasnute ning ametist ajutiselt või lõplikult lahkunute puhul eristada õpetajakoolituse ettevalmistusega ning muu ettevalmistusega inimesi.

Tabel 16. Üldhariduskoolide õpetajaskonna liikuvus 2013/14.–2022/23. õa.
Allikas: EHIS

Õppeaasta	Õpetajate arv	Esmakordselt õpetajatööd alustanud + ametisse naasnud õpetajad	%	Lõplikult ametist lahkunud + ajutiselt eemal viibijad	%	Aastane liikuvus
2013/14	14 226	1 480	10	1 316	9	23
2014/15	14 329	1 419	10	1 362	10	103
2015/16	14 409	1 442	10	1 289	9	80
2016/17	14 581	1 461	10	1 244	9	172
2017/18	14 905	1 568	11	1 268	9	324
2018/19	15 465	1 828	12	1 351	9	560
2019/20	15 843	1 729	11	1 308	8	378
2020/21	16 357	1 822	11	1 484	9	514
2021/22	16 569	1 696	10	1 704	10	212
2022/23	16 942	2 077	12			373
Kümne õppeaasta keskmine	15 363	1 652	11	1 370	9	274
Viimase viie õppeaasta keskmine	16 235	1 830	11	1 462	9	407

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

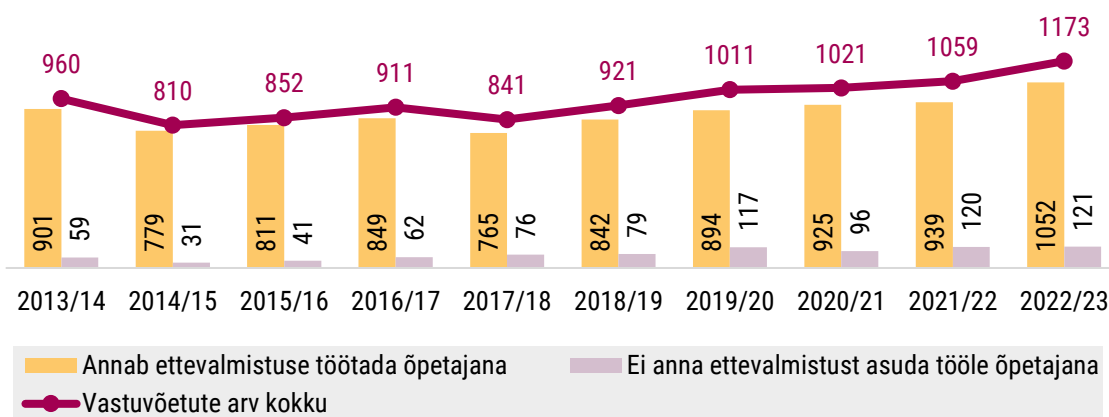
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

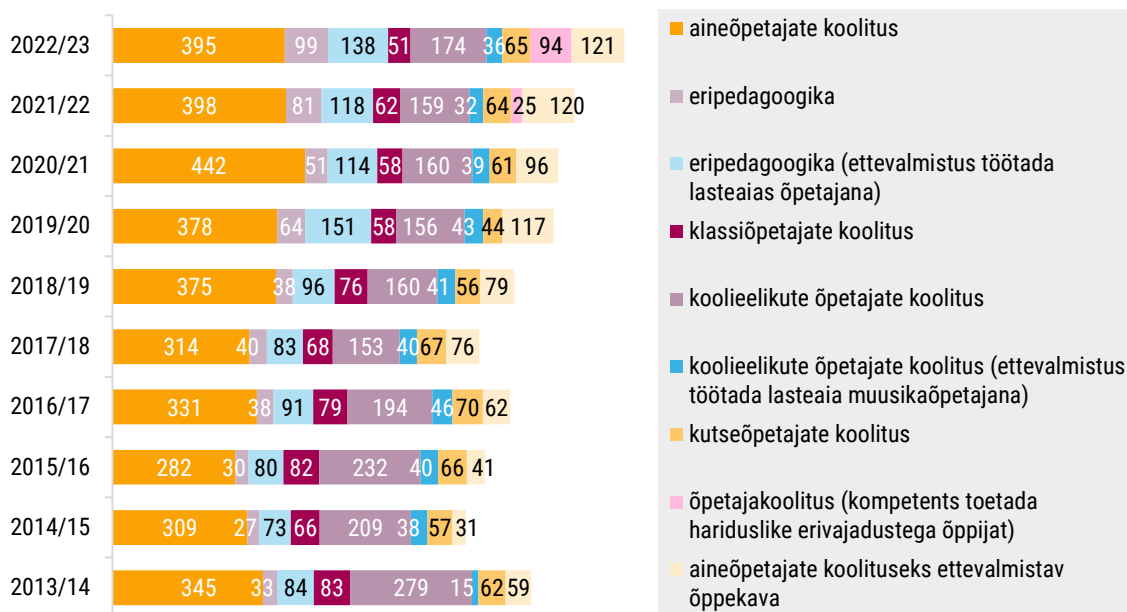
Teadus- ja
arendustegevus

Õpetajakoolituse vastuvõtustatistika, vastuvõetute lõpetamine ja õpetajana töötamine

Õpetajakoolituse vastuvõtu koguarvud näitavad, et 2022/23. õppeaastal astus õpetajakoolituse õppekavadele õppima 252 õppurit enam kui viis õppeaastat tagasi ning 213 üliõpilast enam kui kümme õppeaastat tagasi⁷². Kui arvata õpetajakoolituse hulgast välja eripedagoogika õppekavad ja aineõpetajate koolituseks ettevalmistavad õppekavad, mille lõpetamisel ei saa kutset ega ettevalmistust asuda õpetajana tööle, siis võeti õpetajakoolituse erinevatele õppekavadele 2022/23. õa õppima 107 üliõpilast enam kui 2018/19. õa (815 vastuvõetut 2022/23. õa vs 708 vastuvõetut 2018/19). Viimasel kümnel õppeaastal on õpetajakoolituse vastuvõtuarvud väikeste kõikumistega kasvanud.

Joonis 78. Vastuvõetute arv perioodil 2013/14–2022/23. Allikas: EHIS

Joonis 79. Õpetajakoolituse vastuvõetute arvud õppekava rühmade kaupa perioodil 2013/14–2022/23. Allikas: EHIS

⁷² Kõigist õpetajakoolituse õppekavadele vastuvõetutest ei pea õpingute läbimisel saama õpetajaid, st vastuvõetute arvud on liiga. Nt eripedagoogika õppekavadel koolitatakse eelkõige tugispetsialiste ja ka kõik aineõpetajate koolituseks ettevalmistavad õppekavad ei anna lõpetanule õpetaja kutset.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

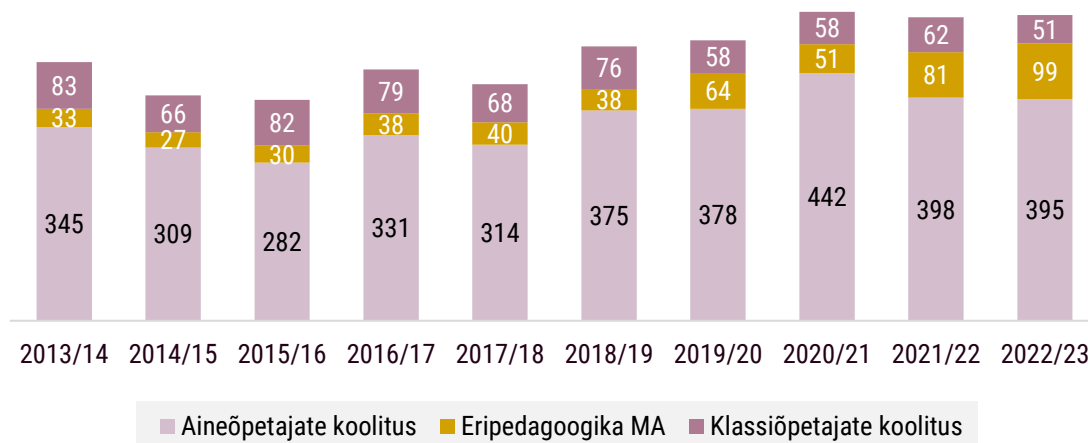
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Kui jätta vaatluse alt välja koolieelsete lasteasutuste õpetajate ja kutseõpetajate koolitus ning keskenduda otseselt üldhariduskoolide õpetajate koolitusele, selgub, et nende vastuvõtt on püsinud viimastel aastatel muutumatuna või isegi kahanenud. Allolev näitab, et aineõpetajate, klassiõpetajate ja eripedagoogide (MA) koolituse õppekavadele vastuvõetute arv tõusis alates 2017/18. õppeaastast, kuid on viimasel kolmel õppeaastal püsinud praktiliselt muutumatuna. Ainult aineõpetajate ja klassiõpetajate koolituse osas on vastuvõetute arvud viimasel kolmel õppeaastal kahanenud.

Joonis 80. Aineõpetajate (MA õppekavad), klassiõpetajate ning eripedagoogika MA õppekavadele vastuvõtt

Vastuvõtustatistikast olulisemgi on see, kui paljud vastuvõetutest jõuavad õpetajakoolituse diplomi ja kutseni ning asuvad tööle õpetajana. Kui lõpetamiseni jõuavad vähesed, võib vastuvõttu suurendada kordades, aga õpetajate järelkasvu napib ikkagi. Õpetajakoolitusse ressursse suunates tasub kaaluda, kas efektiivsem on suurendada vastuvõttu või hoopis toetada vastuvõetute lõpetamist.

Perioodil 2013/14–2018/19 lõpetas õpetajakoolitusse vastuvõetutest õpingud keskmiselt 534 (vastuvõetuid keskmiselt 883, Tabel 17).⁷³ Neil õpetajakoolituse õppekavadel, mis annavad ettevalmistuse õpetajana töötamiseks, oli nimetatud perioodil keskmiselt 509 lõpetanut (vastuvõetuid keskmiselt 825).

⁷³ Kuna õppeaeg varieerub, tuuakse EHISE andmetel välja, kui palju vastava õppeaasta õpetajakoolituse vastuvõetutest on lõpetanud seisuga 2021/22. õa. Lõpetamiseni kuluv aeg õppeaastates ning lõpetamise õppeaastad jäävad vaatluse alt välja. Et rahastusmudeli alusel loetakse alla 4-aastaste õppekavade puhul nominaalajaga lõpetamiseks +1 aastat ning üle 4-aastaste õppekavade puhul +2 aastat, on vaatluse all 2013/14.–2018/19. õa vastuvõetute lõpetamise andmed.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

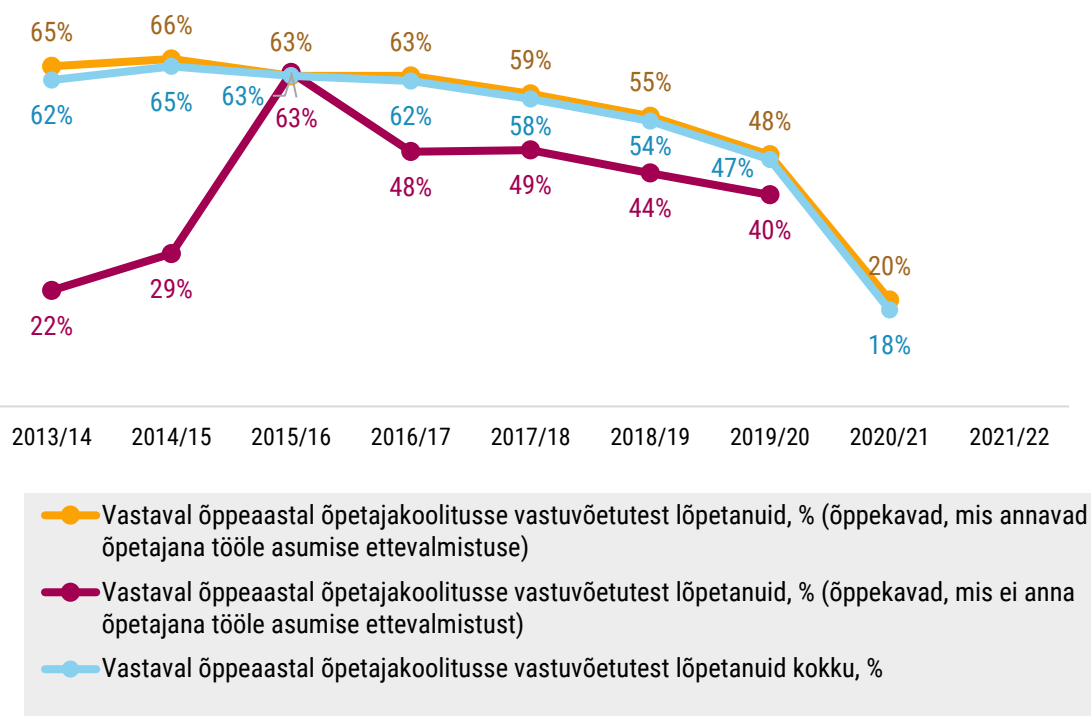
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Tabel 17. Õpetajakoolituse õppekavadele vastuvõetutest õpingud lõpetanute arvud õppeaastati (lõpetamise periood 2013/14.–2021/22. õa)

Õppe- aasta	Vastuvõetute arv			Lõpetanute arv		
	ÕK annavad õpetajana tööle asumise ettevalmistuse	ÕK ei anna õpetajana tööle asumise ettevalmistuse	Kokku	Vastaval õppeaastal vastuvõetutest 2021/22. õa seisuga		
				ÕK annavad õpetajana tööle asumise ette- valmistuse	ÕK ei anna õpetajana tööle asumise ette- valmistuse	Kokku
2013/14	901	59	960	582	13	595
2014/15	779	31	810	514	9	523
2015/16	811	41	852	509	26	535
2016/17	849	62	911	533	30	563
2017/18	765	76	841	454	37	491
2018/19	842	79	921	464	35	499
2019/20	894	117	1011	427	47	474
2020/21	925	96	1021	187		187
2021/22	939	120	1059	1		1

Perioodil 2013/14–2018/19 vastuvõetutest on lõpetanud 2021/22. õa andmetel keskmiselt 61% kõigist õpetajakoolituse õppekavadele vastuvõetutest ja 62% kõigist neist õpetajakoolituse õppekavadele sisseastujatest, mis annavad ettevalmistuse asuda tööle õpetajana (Joonis 81).

Joonis 81. õpetajakoolituse õppekavadele vastuvõetutest õpingud lõpetanute osakaal õppeaastati (lõpetamise periood 2013/14.–2021/22. õa)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

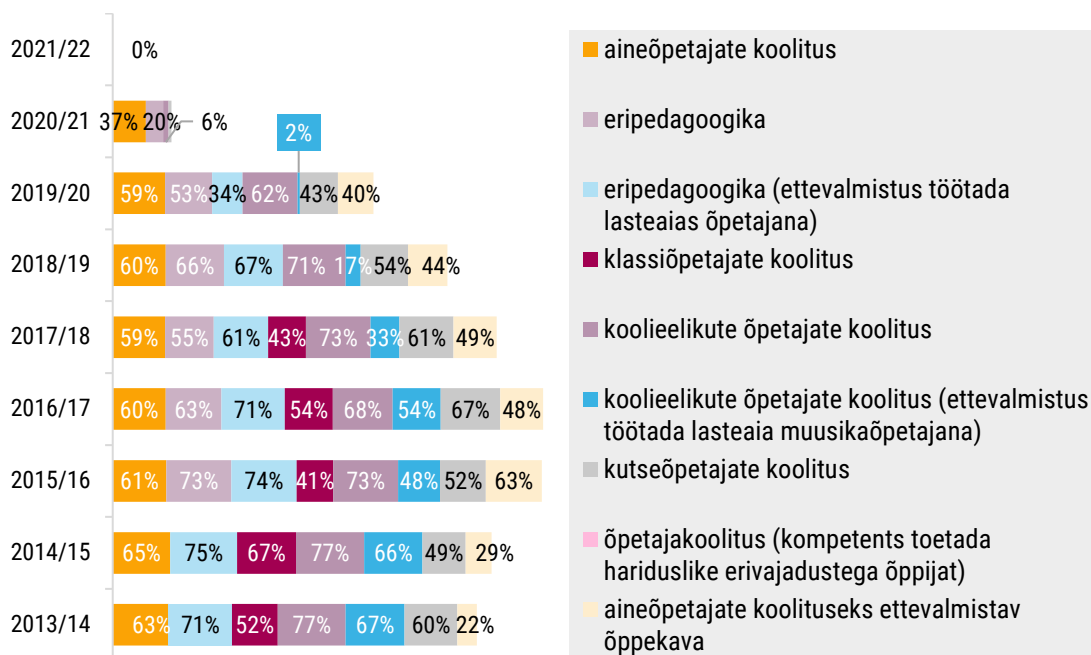
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

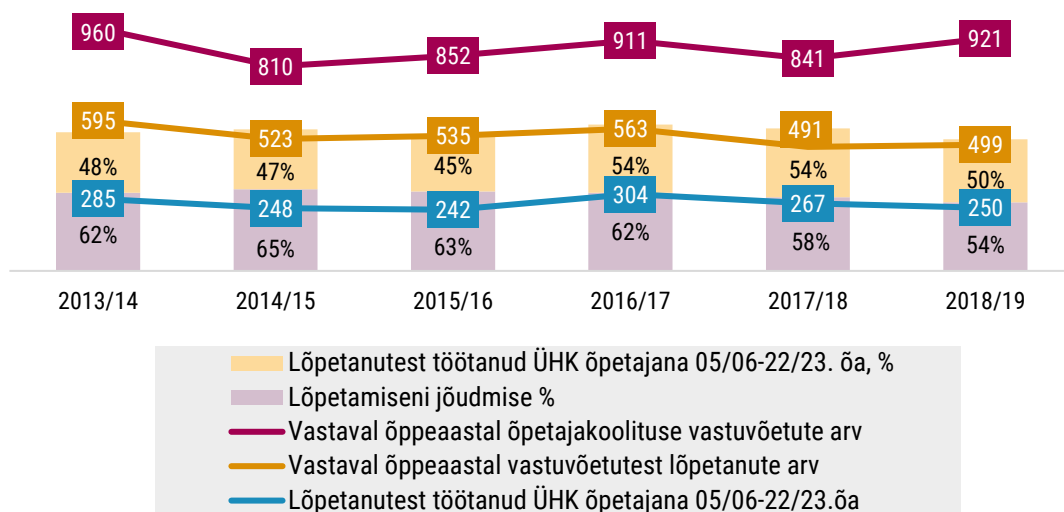
Teadus- ja
arendustegevus

Täpsemad õppekavade rühmade jaotuses vastuvõetutest lõpetanute osakaalud leiab allolevalt jooniselt (**Joonis 82**). 2020/21. ja 2021/22. õppeaastal lõpetanute tulbad eristuvad, kuna need õpilased ei ole enamuses veel lõpetamiseni jõudnud.

Joonis 82. Õpetajakoolitusse õppekavadele vastuvõetutest õpingud lõpetanute osakaal õppeaastati õppekavade rühmade jaotuses (lõpetamise periood 2013/14–2021/22)

Keskmiselt pooled 2013/14.–2018/19. õa õpetajakoolituse vastuvõetutest, kes on stuudiumi lõpetanud, on 2005/06.–2022/23. õa töötanud üldhariduskoolis õpetajana vähemalt ühe õppeaasta.⁷⁴

Joonis 83. Õpetajakoolituse õppekavadele vastuvõetutest õpingud lõpetanute arvud ning perioodil 2005/06–2022/23 neist lõpetanutest üldhariduskoolis õpetajana töötanute arv ja osakaal õppeaastati

⁷⁴ Õpetajana on töötanud vähemalt üks õppeaasta eelkõige kas vastuvõtu õppeaastal või pärast seda kuni 2022/23. õa. Samas tuleb meele pida, et kõik õpetajakoolituse lõpetanud ei peagi tööle asuma üldhariduskoolidesse (nt koolieelikute õpetajad ja kutseõpetajad).

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

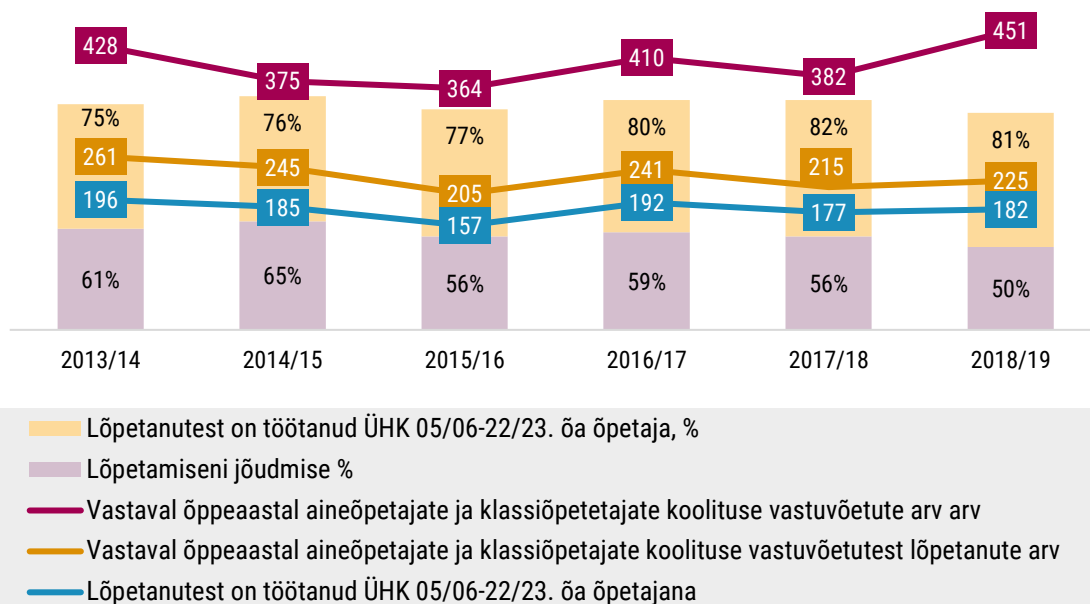
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

2013/14.–2018/19. õa aineõpetajate ja klassiõpetajate koolituse vastuvõetutest, kes on õpingud lõpetanud, töötas perioodil 2005/06–2022/23 vähemalt ühe õppeaasta üldhariduskoolis õpetajana keskmiselt 78%. Vaadeldava perioodi andmed toovad välja vastuolu – kui õpetajana töötamise osakaal on kasvanud, siis vastuvõetutest lõpetanute osakaal on kahanenud. EHISE andmed viitavad seega, et ressursid tuleks suunata pigem õpingute lõpetamise toetamisele.

Joonis 84. Aineõpetajate ja klassiõpetajate koolituse õppekavadele vastuvõetutest õpingud lõpetanute arvud ning perioodil 05/06–22/23 neist lõpetanutest üldhariduskoolis õpetajana töötanute arv ja osakaal õppeaastati

Sidudes omavahel õpetajate kvalifikatsiooninõuetele vastavuse, pensioniealised õpetajad, alustanud (esmakordselt ametisse astujad ja ametisse naasjad) ning lahkunud (ajutiselt eemal viibijad ja ametist lõplikult lahkunud) õpetajad aineõpetajate ja klassiõpetajate koolituse lõpetanutega, näeme, et alustanute ning lahkunute profiilid on varieeruvad. Alustanutest on etteaimatavalt valdav enamik alla 64-aastased (keskmiselt 95% perioodil 2013/14–2022/23), alustanud õpetajate hulgas on viis protsendipunkti vähenenud kvalifikatsiooninõuetele vastavate alustanud õpetajate arv ja osakaal (2013/14.–2022/23. õa keskmine 62%, 2018/19.–2022/23. õa keskmine 57%). 2013/14.–2021/22. õa lõpetanuid on õpetajaametis alustanute hulgas vähe, mis tähendab, et enamik alustanud õpetajatest ei ole väärselt õpetajakoolituse lõpetanud, vaid mingi aeg tagasi lõpetanud, muudelt elualadelt tulnud või need, kes töötasid juba õpingute ajal. Õpetajaametist lahkuvad pigem kvalifikatsiooninõuetele vastavad õpetajad (2012/13–2021/22 keskmiselt 74%, 2016/17–2021/22 on näitaja langenud 78%-lt 68%-le). 2012/13.–2021/22. õa oli lahkunud õpetajate hulgas keskmiselt 84% alla 64-aastaseid, viimasel viiel õppeaastal on see osakaal kõikunud. 2013/14.–2021/22. õa aineõpetajate ja klassiõpetajate koolituse lõpetanuid on õpetajatöölt lahkunute hulgas olnud igal vaadeldaval õppeaastal, aga vähem kui õpetajana alustanute hulgas.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Õpetajad

Juhid

Tugispetsialistid

Õpetajakoolitus

Järeldused

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Järeldused

- Taaskord saab nentida, et üldhariduskoolide õpetajaskond vananeb aasta-aastalt ja üha enam pensioniikka jõudvaid õpetajaid tuleb lähitulevikus asendada.
- Õpetajaskond muutub üha mitmekesisemaks, pole teada, mis eelkõige iseloomustab alustanud ning lahkunud õpetajaid.
- Aineõpetajate ja klassiõpetajate koolituse vastuvõtt on viimastel aastatel vähenenud.
- Üldhariduskoolides õpetajana töötamise osakaal on kasvanud nende aineõpetajate ja klassiõpetajate koolituse vastuvõetute hulgas, kes on õpingud lõpetanud. Samas vastuvõetutest lõpetanute osakaal on kahanenud.
- Õpetajakoolituse vastuvõetutest, kes asuvad õppima õppekavadele, mis annavad ettevalmistuse asuda tööle õpetajana, lõpetab õpingud keskmiselt 62%.
- Andmed viitavad, et lisaks õpetajakoolituse vastuvõtu suurendamisele oleks otstarbekas toetada ka õpingute lõpetamist.
- Kaardistada tuleks õpetajakoolituse õppekavade üliõpilaste õpingute kulgu iseloomistavad mustrid, alustanud ning lahkunud õpetajate profiilid, õpetajakoolituse lõpetanute õpetajaametisse siirdumise teekonnad.
- Kaudsed õpetajate asendusvajaduse näitajad, st kvalifikatsiooninõuetele vastavus, pensioniealisus ning õpetajate liikuvus üksi või põimituna ei kirjelda õpetajate puuduse või järelkasvu vajadust. Selleks on vaja veel täiendavaid näitajaid.

Kõiki kirjeldatud keerukusi, andmelünki ja järeldusi arvesse võttes ei ole võimalik tulemusaruande analüütilise lisa raames uurimisprobleemile vastust anda. Õpetajate puuduse probleemi lahendamiseks tuleks esmalt lahendada kitsaskohad ning andmelüngad. Järeldused ning andmelüngad võiksid anda sisendi edasiste uuringuvajaduste kaardistamiseks (HTM uuringuplaan) ning EHISe arendusse.

Haridus ja tööturg

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Õpinguteaegset ja lõpetamisjärgset töötamist seiratakse Eestis registriandmete ja küsitlustega kogutud andmete põhjal. Kuna mõlemal lähenemisel on omad eelised ja puudused, kasutatakse haridus- ja noorteprogrammis nii „Edukus tööturul“ registriandmete⁷⁵ kui ka küsitlusandmetele tugineva Eesti tööjõu-uuringu⁷⁶ põhjal arvutatud indikaatoreid.

Noorte käekäik tööturul

Üleüldise kõrge tööhõive tuules on ka noorte aktiivsus tööturul viimasel kümnel aastal märgatavalt kasvanud. Üha enam noori soovib kas õpingute kõrvalt või põhi-tegevusena töötada. Tööturul on üha aktiivsemad ka 15–19-aastased noored.

ETU andmetel tuginev tööjõus osalemise määr⁷⁷ näitab tööturul aktiivsete inimeste osakaalu rahvastikust. Tööturul aktiivsete hulka loetakse töötavad inimesed ja töötud, kes soovivad tööle asuda. 15–19aastaste earühmas on tööjõus osalemise määr 2022. a kasvanud 17%-ni (2021 – 13%), 20–24aastaste seas on see näitaja 75% (2021 – 69%) ning 25–29aastaste seas 92% (2021 – 88%). Statistikaameti aegreas on need näitajad viimase 10 aasta kõrgeimate seas⁷⁸, mis osutab, et noorte aktiivsus tööturul on väga kõrge.

2022. aastal noorte üldine seisund tööturul paranes – nende tööhõive taastus peaaegu koroonakriisi eelse aja tasemele. Noorte tööpuudus samal määral veel ei taandunud, mis tähendab, et tööturule on küll lisandunud tööd teha soovivaid noori, kuid töö leidmine ei ole noore jaoks siiski väga lihtne. 2022. a oli töötuse määr⁷⁹ 20–24aastaste vanusegrupis 16% (2021 – 13%), samas kui 25–29aastaste seas vaid 5% (2021 – 7%).

⁷⁵ EHISE, Maksu- ja Tolliameti, Töötukassa, Sotsiaalkindlustusameti, kaitseväekohustuslaste registri ja rahvastikuregistri andmeid kombineeriv andmestik „Edukus tööturul“ sisaldab andmeid kõigi alates 2005. a Eesti hariduse infosüsteemis kajastatud kutse- ja kõrghariduse omandanute ning nende lõpetamisjärgse tegevuse kohta. Registriandmed on küsitlusandmetest täpsemad, kuid nende analüüsimisel on viitaeg, kuna eri registrite andmed saavad kättesaadavaks eri aegadel. Seetõttu on käesolevas analüüsis registriandmetele tuginedes käsitletud lõpetajate rakendumist ja sissetulekuid 2021. aastal.

⁷⁶ Eesti tööjõu-uuring (ETU) on valimil põhinev uuring, mida viib läbi Statistikaamet ja mis toimub sama metoodika alusel kõikides Euroopa Liidu riikides. Tulemused on representatiivsed Eesti elanikkonna suhtes ja neid kasutatakse rahvusvahelises võrdluses. ETU andmete eeliseks on nende kiirem avaldamine, tänu millele on võimalik analüüsida lõpetajate käekäiku tööturul 2022. aastal. ETU andmete puhul on oluline teada, et need põhinevad uuringu valimisse sattunud isiku ütlustel ning kitsamates lõigetes võib valimi väiksusest tulenevalt esineda suuri kõikumisi aastate lõikes.

⁷⁷ Tööjõus osalemise määr (aktiivsuse määr) – tööjõu osakaal rahvastikust.

⁷⁸ Statistikaamet, tabel TT330 https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tooturg_tooturu_uldandmed_aastastatistika/TT330

⁷⁹ Töötuse määr – töötute osakaal tööjõust.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

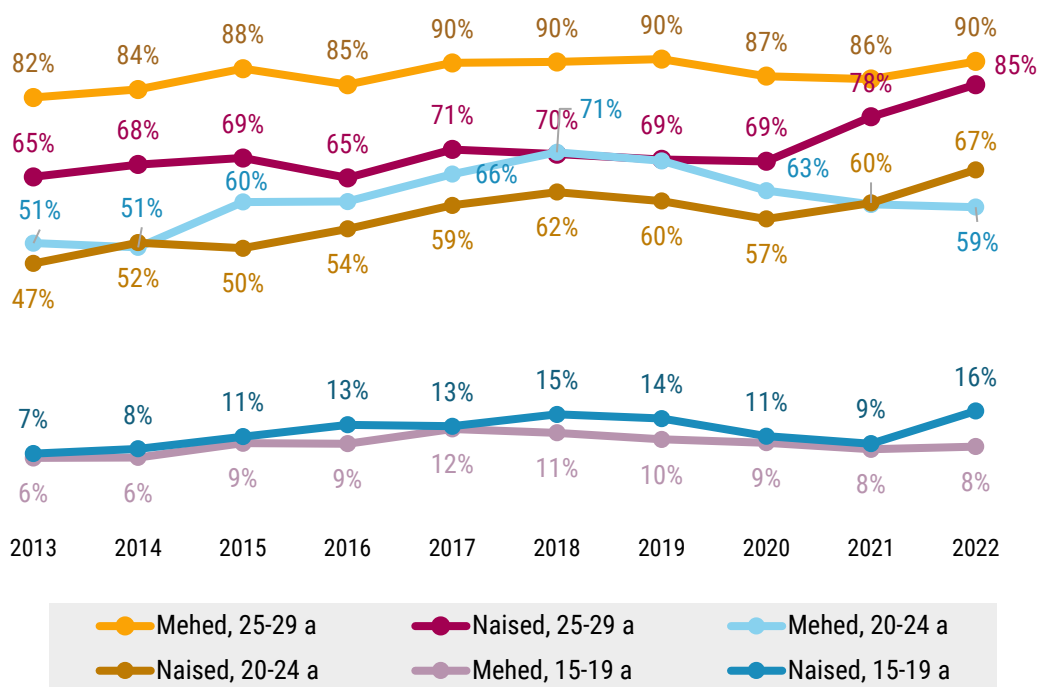
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Koroonajärgset aega tööturul iseloomustavad olulised soolised erinevused noorte tööhõives (**Joonis 85**). Noorte naiste tööhõive on taastunud palju edukamalt kui noortel meestel. 2022. aastal on noorte naiste tööhõive määr⁸⁰ olnud isegi kõrgem, kui see oli enne koroonakriisi 2018. ja 2019. aastal. Noorte meeste tööhõive määr jääb kriisieelsele tasemele märgatavalt alla nii 15–19aastaste kui ka 20–24aastaste eärühmas. Noorte naiste kõrge tööhõive taga nähakse eelkõige teenuste ja turismi sektori taastumist. Mehed on enam hõivatud tööstussektoris, mida mõjutasid nii energiakriis, Ukraina sõda kui ka nõudluse vähenemine peamistes ekspordi sihtriikides.⁸¹

Joonis 85. Noorte tööhõive määr soo ja vanuserühma järgi (%).

Allikas: Statistikaamet

Õpingud ja töötamine

Kõrge tööhõive ja töötajate nappuse tingimustes on tööturul üha enam võimalusi ka nende õppijate jaoks, kes soovivad õpinguid ja töötamist ühendada. Paindlikud töötingimused nii töötamise aja, koha kui koormuse osas soosivad õppijate töötamist.

Eestis on siiani seiratud eelkõige üliõpilaste töötamist, seda nii Eurostudenti küsitluste raames⁸² kui ka registriandmetele toetudes⁸³. Lisaks on ka Eurostat

⁸⁰ Tööhõive määr – hõivatute osakaal rahvastikust.

⁸¹ Urke, K., Matsulevitš, L., Soosar, O. (2023). Tööturu ülevaade 1/2023. Eesti Pank.

⁸² Koppel, K., Haugas, S., Mägi, E. 2020. EUROSTUDENT VII: Eesti lühülevaade. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. <https://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2020/05/Eurostudent-VII-Eesti-analuus.pdf>

⁸³ Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju Eesti tööturul osalemine 2021/2022. https://www.stat.ee/sites/default/files/2023-02/valistudengid_2022.pdf

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

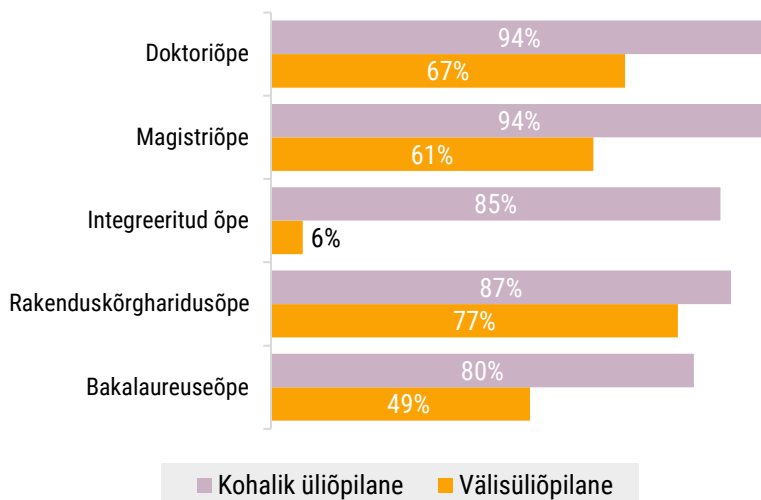
Teadus- ja
arendustegevus

hakanud tööjõu-uuringu andmete põhjal õpinguteaegse töötamise kohta andmeid koguma.⁸⁴

Töötamise registri ning Maksu- ja Tolliameti tulu- ja sotsiaalmaksu deklaratsioonide andmete põhjal läbi viidud hiljutises välisüliõpilaste majandusliku mõju uuringus⁸⁵ võrreldi kohalike ja välisüliõpilaste ning vilistlaste töötamist. Analüüsist selgus, et töötavate üliõpilaste osakaal on viimastel aastatel kasvanud ning see kehtib nii kohalike kui ka välisüliõpilaste kohta. 2021/22. õa töötas vähemalt ühel korral⁸⁶ 86% kohalikest üliõpilastest ja 56% välisüliõpilastest. Valdav osa üliõpilastest on töötanud pikaajaliselt ehk rohkem kui kolm kuud.

Kohalikest naisüliõpilastest on 2021/22. õa töötanud 89% ja meesüliõpilastest 83%. Välisüliõpilaste seas on vastupidiselt mehed tööturul aktiivsemad – õpingute ajal töötas 62% meesüliõpilastest ja 48% naisüliõpilastest.

Kõige suurem on töötavate üliõpilaste osakaal magistri-, doktori- ja rakendus- kõrgharidusõppes (**Joonis 86**).

Joonis 86. Töötavate üliõpilaste osakaal haridusastme järgi, 2021/22. õa (%).

Allikas: Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju Eesti tööturul osalemine 2021/22.

Kui kohalikul üliõpilasel on õppeaasta jooksul keskmiselt 2,4 tööepisoodi, siis välisüliõpilastel on erinevaid töötamisi märksa enam – 6,5, mis võib tähendada aktiivsemat tööampsude tegemist⁸⁷.

Üliõpilaste teenitav tulu jääb Eesti keskmisele brutokuupalgale alla. Keskmiselt teenis 2021/22. õa töötav kohalik üliõpilane kuus brutotulu 1352 eurot ja välisüliõpilane 1273 eurot.⁸⁸

⁸⁴ Eurostat, EDAT_LFS_9919.

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFS_9919_custom_5122083/default/table?lang=en

⁸⁵ Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju Eesti tööturul osalemine 2021/2022.

https://www.stat.ee/sites/default/files/2023-02/valistudengid_2022.pdf

⁸⁶ Töötamine tähendab vähemalt ühe päeva kestnud töösuhet, mis oli töötamise registris registreeritud. Õppeaasta jooksul võis üliõpilasel olla mitmeid töötamisi.

⁸⁷ Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju Eesti tööturul osalemine 2021/2022.

https://www.stat.ee/sites/default/files/2023-02/valistudengid_2022.pdf

⁸⁸ Keskmine brutokuupalk oli 2021. aastal 1548 eurot. Allikas: Statistikaamet <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/palk-ja-toojoukulu/keskmine-brutokuupalk>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Õpingute kõrvalt töötavad üliõpilased on aidanud teenida riigile tulu nende töötasult laekuva tulu- ja sotsiaalmaksu näol. 2021/22. õa töist tulu teeninud üliõpilaste töötasudelt laekus riigile kokku 78,8 miljonit eurot tulumaksu ja 156,5 miljonit eurot sotsiaalmaksu. Kaks aastat varasemaga võrreldes on makstud tulumaksu summa kasvanud 6,4 miljoni euro ja sotsiaalmaksu summa 26,1 miljoni euro võrra.⁸⁹

Värskelt valminud Eurostudenti küsitlusuuringu järgi töötab kogu semestri vältel või aeg-ajalt 70% Eesti üliõpilastest.⁹⁰ Võrreldes 2019. aastaga on töötavate üliõpilaste osakaal tõusnud kahe protsendipunkti võrra (2019. a töötas 68% üliõpilastest). Töötatakse eelkõige elamiskulude katmiseks (78% töötavatest üliõpilastest) ja selleks, et osta endale asju, mida muidu lubada ei saaks (77%). Väga oluline töötamise põhjus on töökogemuse saamine (69%). 43% töötavatest üliõpilastest töötab seetõttu, et muidu ei saaks nad endale kõrghariduse omandamist lubada.⁹¹

Lõpetanute hõive

Haridusvaldkonna arengukavas aastateks 2021–2035 seiratakse hõivatute osakaalu eri- ja kutsealase haridusega 20–34a inimeste seas aasta ja viis aastat pärast lõpetamist. Selle näitaja arvutamiseks kasutatakse „Edukus tööturul“ andmestikku koondatud registriandmeid. 2021. a tulemus näitab, kui suur osa 2020. ja 2016. a lõpetanutest oli 2021. aastal hõivatud.

2020. aastaga võrreldes on lõpetajate hõive kasvanud, kuid koroonaeelsete aastate tasemel see veel ei ole. 2021. aastal oli üks aasta pärast lõpetamist hõivatud 75,2% 20–34aastastest kutse- ja erialase hariduse omandanud lõpetajatest ja viis aastat peale lõpetamist 73,9%. Kui vahetult pärast lõpetamist on naised enam hõivatud kui mehed (78% naistest ja 72% meestest), siis viis aastat pärast lõpetamist on meeste seas hõivatuid enam kui naiste seas (77% meestest ja 71% naistest).

Aasta pärast lõpetamist on kõrghariduse lõpetajad enam hõivatud kui kutsehariduse lõpetajad (78% vs 71%, vahe on 7 protsendipunkti). Viis aastat pärast lõpetamist on hõivatute osakaalu vahe kõrg- ja kutsehariduse lõpetanute vahel oluliselt väiksem (75% vs 73%, vahe 2 protsendipunkti).

Vahetult pärast lõpetamist on kõige enam hõivatuid kõrghariduse lõpetanud naiste seas. Viis aastat pärast lõpetamist ületab meeste hõivatuse näitaja naiste oma nii kutse- kui kõrghariduse lõpetajate seas.

⁸⁹ Andmete allikas: Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju Eesti tööturul osalemine 2021/2022. Autori arvutused.

⁹⁰ Haugas, S., Kendrali, E., Kletter, T. (2023). EUROSTUDENT 8 Eesti tulemuste lühiülevaade. Tallinn: Mõttekoda Praxis.

⁹¹ Haugas, S., Kendrali, E., Kletter, T. (2023). EUROSTUDENT 8 Eesti tulemuste lühiülevaade. Tallinn: Mõttekoda Praxis.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

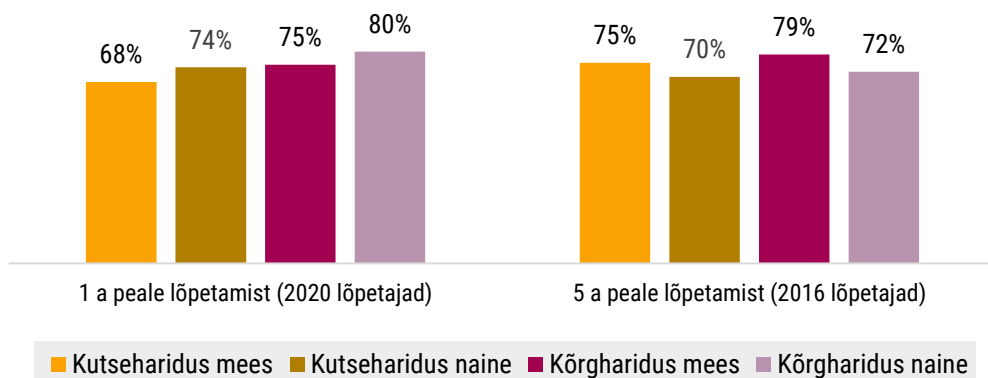
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 87. Hõivatute osakaal kutse- ja kõrgharidusega 20–34a inimeste hulgas üks ja viis aastat pärast lõpetamist, 2021. a (%). Allikas: „Edukus tööturul“ andmestik

1–3 aastat tagasi õpingud lõpetanud 20–34a inimeste tööhõive määr on näitaja, mida seiratakse ka rahvusvahelises võrdluses. Seejuures on oluline silmas pidada, et näitaja arvutamisel võetakse arvesse vaid neid lõpetajaid, kes ei ole pärast lõpetamist õpinguid jätkanud.

Tasemeõppe lõpetanute rakendumine Eesti tööturul on olnud rahvusvahelises vaates veidi üle keskmise. Eestis teise ja kolmanda taseme hariduse⁹² lõpetanute tööhõive määr on viimastel aastatel olnud 1,1–1,4 protsendipunkti kõrgem kui ELis keskmiselt (2021. a Eesti – 80,8%, EL – 79,6%).⁹³ Samas on ka riike, kus see näitaja on viimastel aastatel olnud stabiilselt üle 85% (nt 2021. a Hollandis 93%, Maltal 89%, Austrias 88%, Rootsis 87%).

Haridus- ja noorteprogrammi indikaator on 1–3 aastat tagasi kutse- ja kõrghariduse omandanud 20–34aastaste tööhõive. 2022. aastal on see näitaja kõrghariduse lõpetajate puhul 87,3%, mis on aasta varasemaga võrreldes 5,2 protsendipunkti langenud, kuid 2021. aastal oli see ka erakordselt kõrgel tasemel (92,4%). Sihttasemeks on seatud 88% ja sellele jäi 2022. a näitaja napilt alla.

Kutseõppe lõpetanute tööhõive määr oli 2022. a 75,1%, mis on 4,5 protsendipunkti võrra enam kui aasta varem (**Joonis 88**). Sellest hoolimata jääb kutseõppe lõpetanute tööhõive määr sihile (80%) alla. Vaid 2019. a on näitaja olnud sihttasemest kõrgem – 82,7%.

Üldkeskhariduse omandanute tööhõive määr on vähenenud 9,4 protsendipunkti võrra ja oli 2022. a 57,8%. Indikaatorina seda näitajat ei kasutata, küll aga annab see indikatsiooni, milline on kutse- ja erialase hariduseta inimeste positsioon tööturul.

⁹² Teine ja kolmas haridustase põhinevad ISCED-A klassifikatsioonile, mille kohaselt teise taseme haridus hõlmab üldkeskharidust, kutsekeskharidust ja keskhariduse baasil kutseharidust ning kolmanda taseme haridus hõlmab kõrgharidust ja keskhariduse baasil keskeriharidust (viimased lõpetanud olid Eestis 2001/02. õa ja nooremad eearühma statistilistes näitajates keskerihariduse lõpetajate puhul ei kajastu).

⁹³ Eurostat, tabel: EDAT_LFSE_24.

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EDAT_LFSE_24_custom_5106883/default/table?lang=en

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

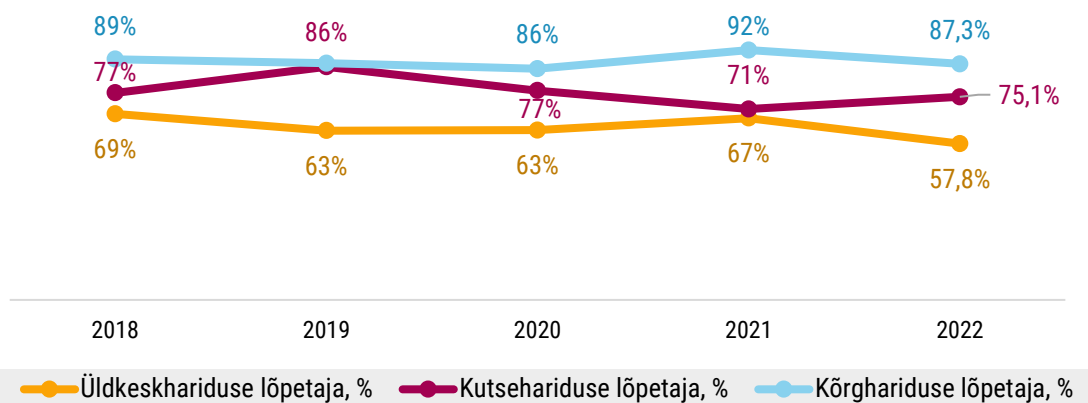
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

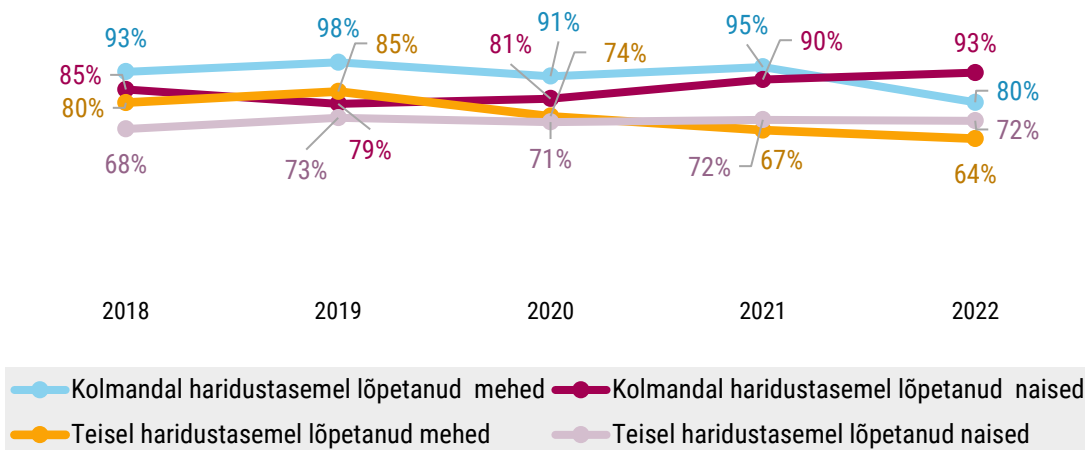
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 88. 1–3 aastat tagasi üldkeskhariduse, kutsehariduse⁹⁴ või kõrghariduse lõpetanud 20–34-aastaste tööhõive määr (%). Allikas: Statistikaamet⁹⁵

Koondandmed teise ja kolmanda taseme õppe lõpetajate kohta näitavad, et 1–3 aastat tagasi õpingud lõpetanud 20–34aastaste naiste tööhõive määr oli 2022. a oluliselt kõrgem kui meestel (naistel 84%, meestel 71%). Eriti tugevalt on langenud kõrghariduse omandanud meeste tööhõive määr: 15 protsendipunkti võrra 95%-lt 80%-ni, samas on kõrghariduse omandanud naiste tööhõive määr 93%. Sedavõrd suur muutus kõrgharidusega meeste tööhõives võib osalt tuleneda Eesti tööjõu-uuringu valimi väiksusest. Oluline on jälgida seda näitajat järgmistel aastatel, et saada selgust, kas tegu on ühekordse kõikumisega või püsiva trendiga. Suured käärid meeste ja naiste tööhõives ilmnevad ka teisel haridustasemel õpingud lõpetanute seas (Joonis 89).⁹⁶

Joonis 89. 1–3 aastat tagasi kolmanda või teise haridustaseme⁹⁷ lõpetanud 20–34-aastaste tööhõive määr soo lõikes (%). Allikas: Statistikaamet⁹⁸

⁹⁴ Kutsehariduse näitaja hõlmab kutsekeskharidust ja keskhariduse baasil kutseharidust.

⁹⁵ Statistikaamet, tabel TT0100 - https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tooturg_rahvastiku_haridustase_haridustase-ja-keeleoskus/TT0100

⁹⁶ Statistikaamet ei avaldanud 2022. a kohta soo lõikes andmeid eraldi üldkeskhariduse ja kutsehariduse omandanute kohta, mistõttu on soo lõikes näidatud teise haridustaseme lõpetajaid koos.

⁹⁷ ISCED-A klassifikatsiooni järgi

⁹⁸ Statistikaamet, tabel TT0100 - https://andmed.stat.ee/et/stat/sotsiaalelu_tooturg_rahvastiku_haridustase_haridustase-ja-keeleoskus/TT0100

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

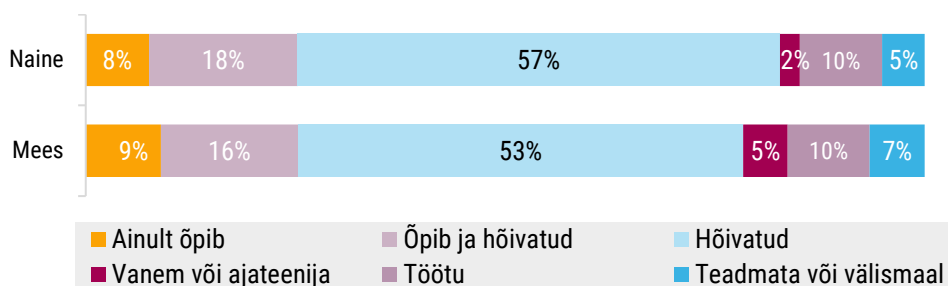
Teadus- ja
arendustegevus

Võrreldes kahte haridus- ja noorteprogrammi lõpetanute hõive indikaatorit omavahel, on näha, et registriandmete põhjal arvatud hõivatute osakaalu näitaja on kõrghariduse lõpetajate puhul märksa väiksem kui ETU andmete põhjal arvatud näitaja⁹⁹ puhul, samuti on vahe kutse- ja kõrghariduse lõpetajate hõives väiksem. See tuleneb valimi koostamise meetodilistest erinevustest. Registriandmete valim on kõikne ehk arvesse võetakse kõik lõpetajad, kuid osade kohta neist puuduvad Eesti registrites andmed ning suure tõenäosusega on nad peale lõpetamist Eestist lahkunud.¹⁰⁰ Seega näitavad registriandmete põhjal arvatud hõivatute näitajad eelkõige seda, kui suur osa lõpetajatest on peale lõpetamist Eesti tööturul hõivatud, ETU andmete põhjal arvatud tööhõive näitaja aga Eesti rahvastiku aktiivsust tööturul lähtuvalt erinevatest taustatunnustest (lõpetatud haridustase, lõpetamisest möödunud aeg, kindel vanuserühm).

Kutseõppe lõpetanute hõive ja sissetulek

Kutseõppel on oluline roll täiskasvanute elukestvas õppes ning seetõttu on kutseõppe lõpetajate seas arvukalt kõrgharitud või neid, kes on varem lõpetanud mõne muu kutseõppe eriala. Kutseõppe lõpetajatena käsitatakse siin vaid neid, kelle jaoks lõpetatud kutseõppe on kõrgeim omandatud erialane haridustase. Järgnevas 2020. aasta lõpetajate ja ka perioodi 2005–2020 lõpetajate analüüsis ei käsitleta neid kutseõppe lõpetajad, kellel on olnud varasem kõrgharidus või kes on omandanud kõrghariduse pärast kutseõppe lõpetamist. 2020. a lõpetas kutseõppe 8354 isikut¹⁰¹, kuid tööalase käekäigu analüüsi valimisse kuulus neist 2021. a 6618 (79%).

2020. aastal kutseõppe lõpetanutest oli 2021. aastal hõivatud 72%, mis oli samal tasemel aasta varasema näitajaga.¹⁰² Kutsehariduse lõpetanud naistest oli hõivatud 75% ja meestest 68%. Meeste ja naiste hõivenäitaja erinevus tuleb sellest, et meeste seas on enam neid, kelle seisund on teadmata (meestest on teadmata seisundiga 8% ja naistest 5%), samuti on osa kutseõppe lõpetanud meestest tööturult eemal ajateenistuse tõttu.

Joonis 90. Kutseõppe 2020. a lõpetanute seisund 2021. aastal lõpetaja soo lõikes, osakaal lõpetajatest (%). Allikas: „Edukus tööturul“ andmestik

⁹⁹ Haridus- ja noorteprogrammi indikaator: 1–3 aastat tagasi kutsehariduses/ kõrghariduses õpingud lõpetanud 20–34a inimeste tööhõive määr, %.

¹⁰⁰ 2021. a puudusid Eesti registrites andmed 12% kõrghariduse ja 7% kutsehariduse lõpetanute kohta (2020. a lõpetajad).

¹⁰¹ Lõpetamissündmusi oli 2020. aastal 8451. 60 isikut lõpetas 2020. a mitu kutseõppe õppekava.

¹⁰² Leppik, M. (2022). Kutse- ja kõrgharidusõppe lõpetanute edukus tööturul 2021. aastal: statistiline ülevaade.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

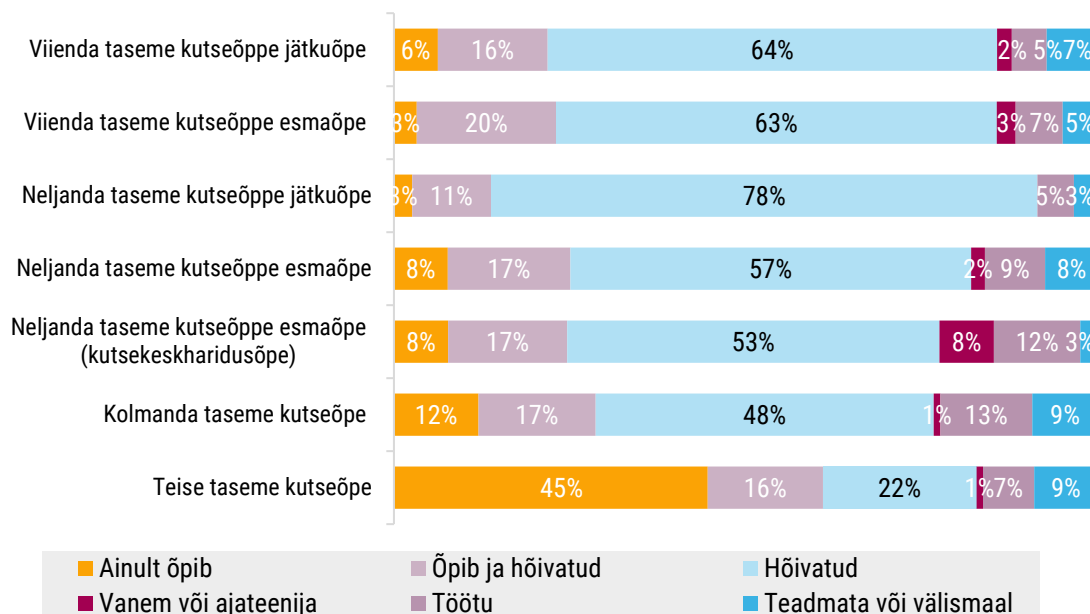
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Töötute lõpetajate osakaal 2020. aastaga võrreldes pisut kasvas (9%-lt 10%-ni). Enim oli töötuid kolmanda taseme kutseõppe (13%) ja kutsekeskharidusõppe lõpetajate seas (12%). Kutseõppe lõpetanud naiste ja meeste seas töötute osakaalu osas erinevust ei olnud. 25% lõpetanutest jätkas järgmisel aastal õpinguid tasemeõppes, kaks kolmandikku õpingute jätkajaist oli samal ajal ka tööturul hõivatud. Õppeliigiti on õpingute jätkajaid enim teise ja kolmanda taseme kutseõppe lõpetajate seas (Joonis 91).

Joonis 91. Kutseõppe 2020. a lõpetanute seisund 2021. aastal õppeliigiti, osakaal lõpetajatest (%). Allikas: "Edukus tööturul" andmestik

2020. a kutseõppe lõpetajate keskmine töötasu 2021. aastal oli 1058 eurot, mis on 32% Eesti keskmisest palgast¹⁰³ väiksem. Võrreldes aasta varasemaga on kutseõppe lõpetaja keskmine töötasu kasvanud 5,5%, s.o vähem, kui oli 2021. a Eesti keskmise töötasu kasv võrreldes 2020. aastaga (6,9%).¹⁰⁴

Mida kauem on kutsehariduse lõpetaja pärast lõpetamist tööturul olnud, seda kõrgem on tema töötasu. Perioodil 2005–2020 kutseõppe lõpetanu keskmine kuine töötasu oli 2021. a 1228 eurot, mis on 320 eurot ehk 21% vähem kui oli sama aasta Eesti keskmine palk.

Lõpetamise järel teenivad kõrgeimat palka keskhariduse baasil kutseõppe lõpetajad.¹⁰⁵ Kutsekeskhariduse lõpetajatel on enim potentsiaali palgakasvuks, kuna selle õppeliigi lõpetajate töötasu on aja jooksul enim kasvanud (Joonis 92).

¹⁰³ 2021. aastal oli Eesti keskmine palk 1548 eurot. Allikas: Statistikaamet, (2022). Keskmine brutokuupalk tõusis 2021. aastal 6,9%. <https://www.stat.ee/et/uudised/keskmise-palk-iv-kvartal-2021>

¹⁰⁴ Ibid.

¹⁰⁵ Siia kuuluvad viienda taseme kutseõppe lõpetajad ning kuni 1.09.2013 kehtinud keskhariduse baasil kutseõppe lõpetajad.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

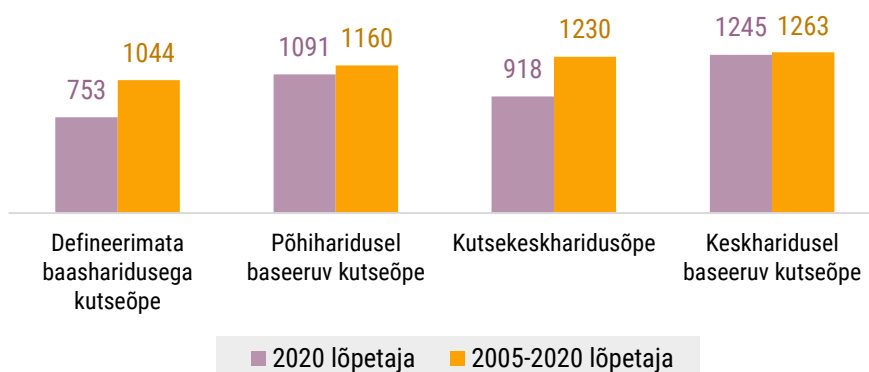
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

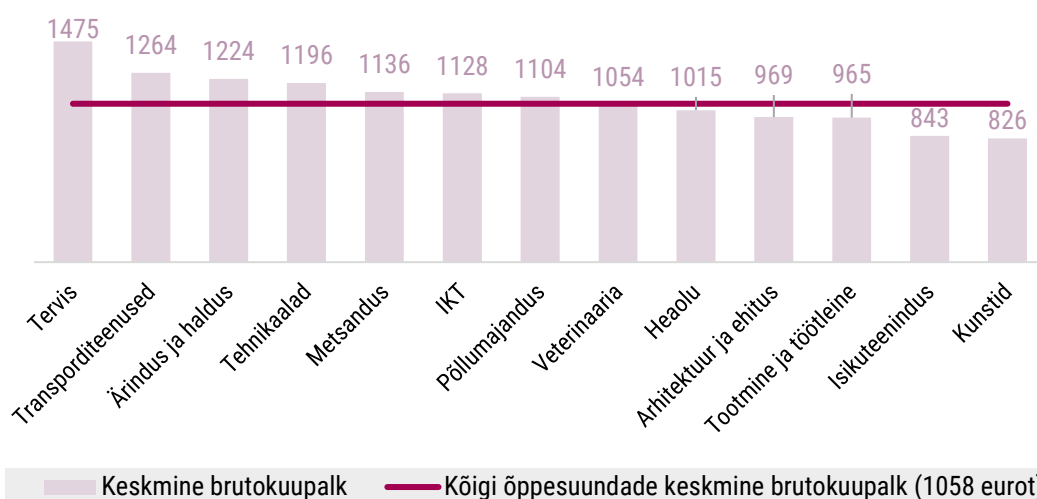
Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 92. Kutseõppe vilistlaste 2021. aasta keskmine brutotöötasu kuus, eurodes

Pärast lõpetamist teenisid kutseõppe lõpetanud mehed 2021. aastal keskmiselt 31% ehk u 330 eurot enam kui kutseõppe lõpetanud naised.¹⁰⁶

Õppesuundade lõikes teenivad kõrgeimat palka tervise, transporditeenuste ning äriduse ja halduse õppesuuna lõpetajad. Madalaimad palgad on kunstide ja isikuteeninduse õppesuuna lõpetajatel (Joonis 93).

Joonis 93. Kutseõppe 2020. a lõpetanute keskmine brutokuupalk 2021. aastal õppesuundade kaupa, eurodes

Kõrgharidusõppe lõpetanute hõive ja sissetulek

“Edukus tööturul” andmestiku analüüsist selgus, et hõivatute osakaal kõrgharidusõppe 2020. a lõpetanute hulgas oli 2021. aastal eelneva aastaga võrreldes pisut suurem (2021 – 79%, 2020 – 77%).¹⁰⁷ Naistest oli hõivatud 81% ja meestest 75%. Vahe meeste ja naiste hõive näitajas tuleb sellest, et meeste seas on enam neid, kelle seisund tööturul on teadmata (meestest 15%, naistest 9%).

¹⁰⁶ Leppik, M. (2022). Kutse- ja kõrgharidusõppe lõpetanute edukus tööturul 2021. aastal: statistiline ülevaade.

¹⁰⁷ Leppik, M. (2022). Kutse- ja kõrgharidusõppe lõpetanute edukus tööturul 2021. aastal: statistiline ülevaade. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

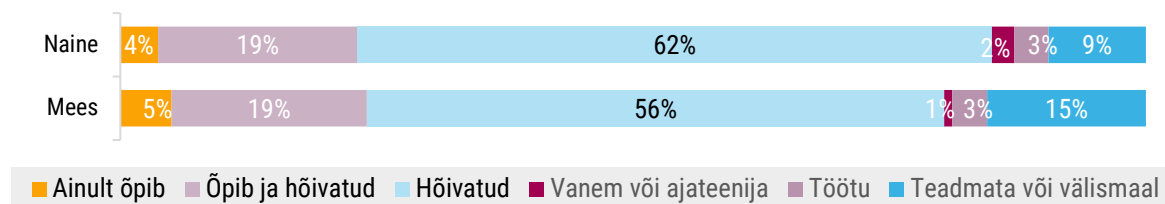
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

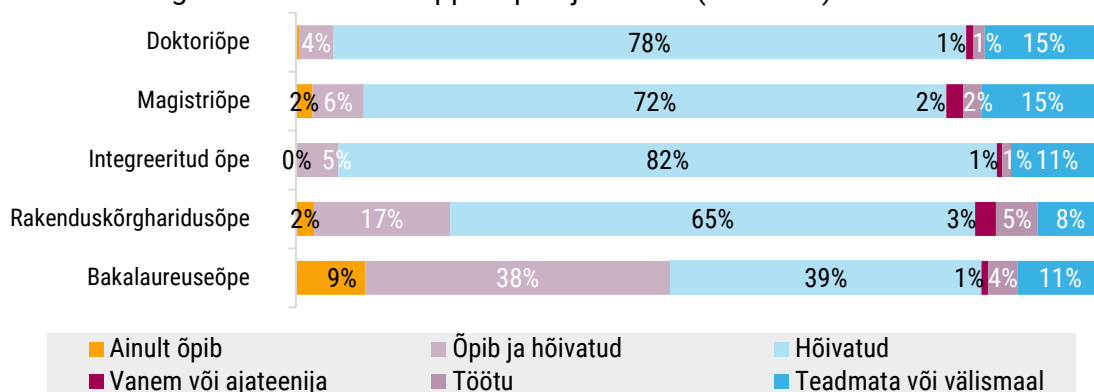
Töötud olid 3% kõrgharidusõppe lõpetajatest. Meeste ja naiste seas oli töötuid samal määral (**Joonis 94**).

Õpinguid jätkab 23% kõrghariduse lõpetanutest, üle 80% neist õpib ja töötab samaaegselt.

Joonis 94. Kõrghariduse 2020. a lõpetanute seisund tööturul 2021. aastal, osakaal lõpetajatest, (%). Allikas: "Edukus tööturul" andmestik

Hõivatute osakaal on kõrgeim integreeritud õppe lõpetajate seas, õpingute jätkajate osakaal on kõrgeim bakalaureuseõppe lõpetajate seas (**Joonis 95**).

Joonis 95. Kõrghariduse 2020. a lõpetanute seisund tööturul 2021. aastal, osakaal lõpetajatest, (%). Allikas: "Edukus tööturul" andmestik

Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035 üldeesmärgi ¹⁰⁸ üheks tulemusindikaatoriks on nutika spetsialiseerumise kasvualadel aasta pärast lõpetamist rakendunud kõrghariduse I ja II astme lõpetajate osakaal kõigist hõivatutest. 2021. a oli see näitaja 27,3%. Seoses nutika spetsialiseerumise kasvualade määratluse muutumisega¹⁰⁹ muudeti 2022. a indikaatori arvutamise metoodikat ning seetõttu ei ole tulemus varasemate aastatega otseselt võrreldav. Senine trend on siiski olnud positiivne – nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondadesse kuuluvates ettevõtetes ja organisatsioonides hõivatute osakaal kõrghariduse I ja II astme lõpetajate seas on stabiilselt kasvanud.

Ehkki meessoost lõpetajate seas on pärast lõpetamist nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkonnas hõivatuid veidi enam kui naiste seas (vastavalt 29% ja 26%), ületab neis valdkondades tööle asunud naiste absoluutarv siiski 1,8 kordselt meeste oma.

¹⁰⁸

¹⁰⁹ Nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkonnad on määratletud Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas 2021–2035. Näitaja arvutamisel on arvesse võetud nelja fookusvaldkonda kuuluvaid alavaldkondi: 1) digilahendused igas eluvaldkonnas; 2) tervisetehnoloogiad ja -teenused; 3) kohalike ressursside väärimine; 4) nutikad ja kestlikud energialahendused.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

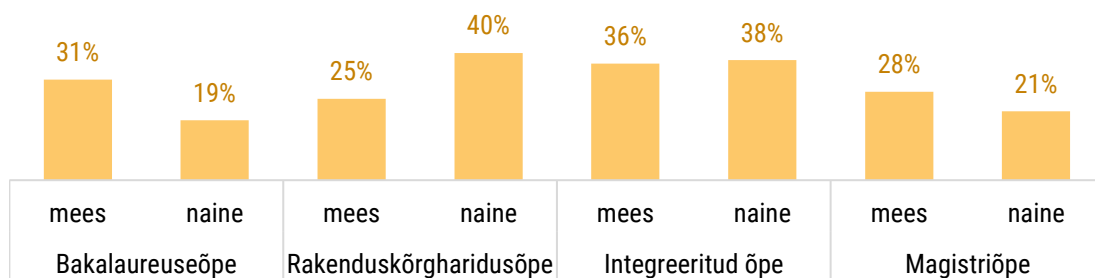
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

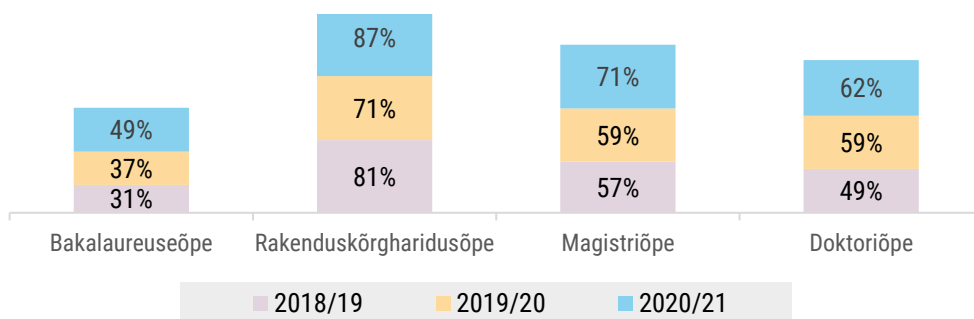
Tasemeti on kõige enam nutika spetsialiseerumise kasvualadel rakendunud integreeritud õppe (37,2%) ja rakenduskõrgharidusõppe lõpetanute seas (35%).

Joonis 96. Nutika spetsialiseerumise kasvuvaldkondades hõivatute osakaal kõrghariduse I ja II astme 2020. a lõpetajatest, kes olid 2021. aastal hõivatud (%). Allikas: "Edukus tööturul" andmestik

Välisüliõpilaste majandusliku mõju uuringust¹¹⁰ selgus, et 2020/21. õa lõpetajatest töötas lõpetamisele järgneval õppeaastal Eestis 94% kohalikest vilistlastest ja 63% välisvilistlastest. Eestisse tööle jäänud välisvilistlaste osakaal on kasvanud, varasematel aastatel jäid Eestisse tööle napilt pooled lõpetajad (50–52%). Meessoost välisvilistlastest on Eestisse tööle jäänud 69% ja naistest 56%.

Eestisse tööle jäänud välisvilistlaste osakaal on suurenenud kõigil kõrghariduse astmetel (Joonis 97). Kõige suurem on Eestisse tööle jäänute osakaal rakendus- kõrgharidusõppe lõpetanute seas - 87%, kuid tuleb arvestada, et rakendus- kõrgharidusõppe lõpetanud välismaalaste arv on suhteliselt väike.¹¹¹ Integreeritud õppe lõpetanud välismaalaste kohta käivat näitajat uuringus ei avaldatud.

Joonis 97. Pärast lõpetamist järgmisel õppeaastal Eestis töötavate välisvilistlaste osakaal (%). Õppeaasta näitab lõpetamise aastat. Allikas: Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju Eesti tööturul osalemine 2021/22.

Enim jäävad Eestisse tööle välisvilistlased, kes on lõpetanud IKT (82%) või tehnika, tootmise ja ehituse (79%) õppevaldkonna. Eestisse tööle jäädes aitavad Eesti kõrgkoolides õppinud välispäritolu inimesed leevendada tööjõupuudust neis valdkondades. Kõige vähem jätkavad Eesti tööturul tervise ja heaolu valdkonna lõpetajad, neist jäi peale lõpetamist Eestisse tööle vaid 28%.

¹¹⁰ Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju Eesti tööturul osalemine 2021/2022.

https://www.stat.ee/sites/default/files/2023-02/valistudengid_2022.pdf

¹¹¹ Uuringu valimisse kuulus 70 rakenduskõrgharidusõppe lõpetanud välisvilistlast.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

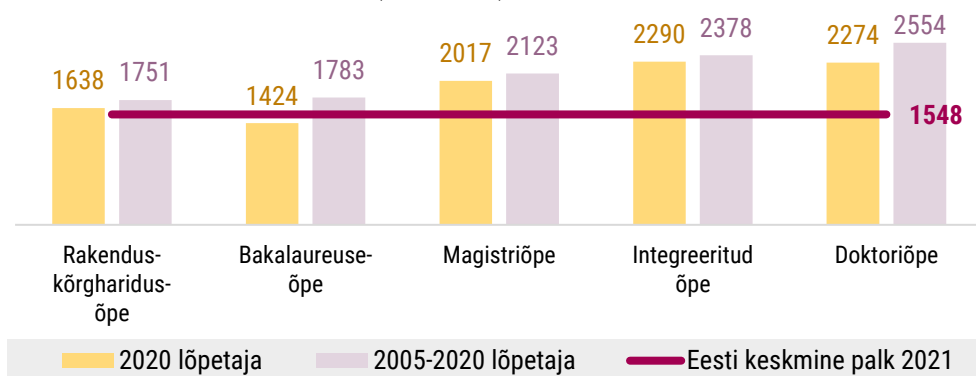
Teadus- ja
arendustegevus

Kõrghariduse lõpetanute palkade analüüs näitab, et Eesti tööturul on väärtustatud nii haridustase kui töökogemus. Mida kõrgem on lõpetaja haridustase, seda kõrgemat palka ta pärast lõpetamist saab. Kuna aja jooksul palgad kasvavad, siis kasvab ka kõrghariduse tasuvus inimese jaoks.

2020. a kõrghariduse kõigi astmete lõpetajate 2021. a keskmine palk (1748 eurot) ületab 13% võrra sama aasta Eesti keskmist palka (1548 eurot)¹¹². Aastatel 2005–2020 lõpetanute keskmine töine sissetulek (1921 eurot) oli 2021. aastal Eesti keskmisest juba 24% kõrgem.

Võrreldes 2020. aastaga tõusid kõrghariduse lõpetajate palgad 2021. aastal keskmiselt 8,6%¹¹³, mis on kiirem kui kõigi Eesti töötajate keskmise palga tõus (6,9%)¹¹⁴.

2021. aastal jäi 2020. aastal kõrghariduse lõpetanutest vaid bakalaureuseõppe lõpetanute keskmine palk Eesti keskmisele brutokuupalgale alla. integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppe, magistriõppe ning doktoriõppe lõpetanute töötasu ületab Eesti keskmist oluliselt (**Joonis 98**).

Joonis 98. Kõrghariduse lõpetajate 2021. a keskmine töine brutosissetulek kuus, eurodes.

Allikas: "Edukus tööturul" andmestik

Lõpetamise järel on kõrgeimad palgad IKT ja tervise õppesuuna lõpetajatel. Võrreldes teiste õppesuundade keskmisega teenisid IKT lõpetajad 2021. aastal 38% ehk 663 eurot enam. Tervise suuna lõpetajate palk oli keskmisest 26% ja 454 euro võrra kõrgem. Kõige madalamad on palgad humanitaaria ja kunstide õppesuuna lõpetanuil (vastavalt 1195 ja 1163 eurot). Hariduse õppesuuna lõpetajate 2021. aasta keskmine töötasu (1488 eurot) jääb samuti lõpetajate keskmisele (1748 eurot) märgatavalt alla.

¹¹² Statistikaamet, (2022). Keskmine brutokuupalk tõusis 2021. aastal 6,9%.

<https://www.stat.ee/et/uudised/keskmine-palk-iv-kvartal-2021>

¹¹³ Leppik, M. (2022). Kutse- ja kõrgharidusõppe lõpetanute edukus tööturul 2021. aastal: statistiline ülevaade. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

¹¹⁴ Statistikaamet, (2022). Keskmine brutokuupalk tõusis 2021. aastal 6,9%.

<https://www.stat.ee/et/uudised/keskmine-palk-iv-kvartal-2021>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Noorte käekäik
tööturul

Õpingud ja
töötamine

Kutseõppe
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Kõrghariduse
lõpetanute hõive
ja sissetulek

Täiskasvanu-
haridus

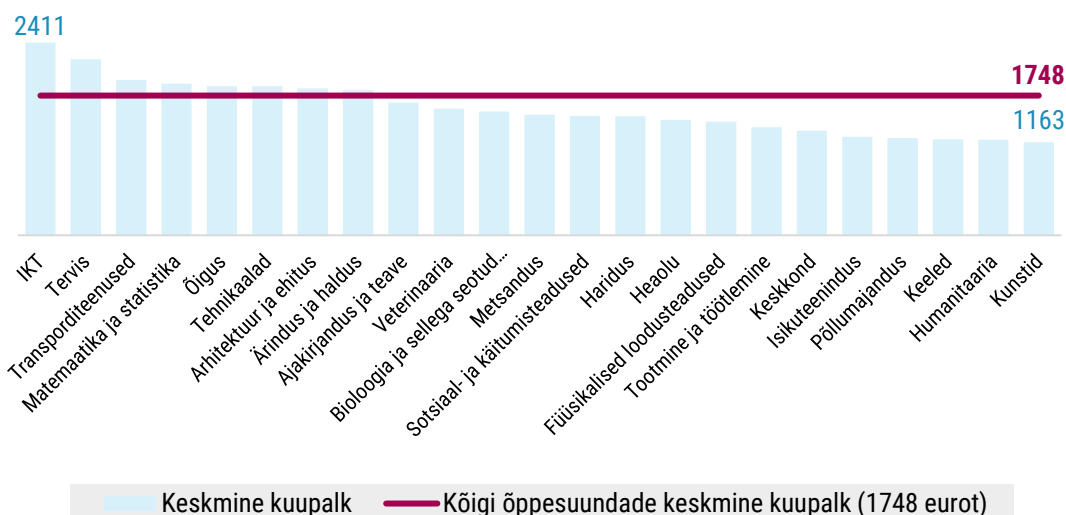
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 99. Kõrghariduse 2020. a lõpetanute keskmine brutokuupalk, eurodes.

Allikas: "Edukus tööturul" andmestik

Kõrgharidusõppe lõpetanud meeste palgad on vahetult pärast lõpetamist ca viiendiku võrra (21% ehk u 280 eurot) naiste omadest kõrgemad.¹¹⁵ Töötasude vahe on suurim bakalaureuseõppe (23%), magistriõppe (17%) ja rakenduskõrgharidusõppe (16%) lõpetanud meeste kasuks. Oluliselt väiksem on meeste ja naiste palgalõhe doktoriõppe (5%) ning integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppe lõpetajate vahel (6%).

Lõpetamise järel saavad kohalikud ja välisvilistlased sarnast brutotöötasu: 2020/21. õa lõpetanud kohalikud vilistlased teenisid peale lõpetamist keskmiselt 1852 eurot ja välisvilistlased 1875 eurot kuus.¹¹⁶

¹¹⁵ Leppik, M. (2022). Kutse- ja kõrghariduseõppe lõpetanute edukus tööturul 2021. aastal: statistiline ülevaade.

¹¹⁶ Rootalu, K. (2023). Välisüliõpilaste majanduslik mõju. Eesti tööturul osalemine 2021/2022.

https://www.stat.ee/sites/default/files/2023-02/valistudengid_2022.pdf

Täiskasvanuharidus

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

**Täiskasvanu-
haridus**

**Osalus
elukestvas õppes**

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane
haridus

Täienduskoolitus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

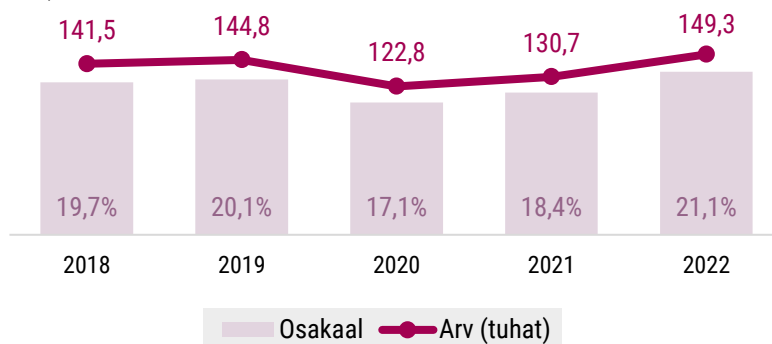
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Osalus elukestvas õppes

Koroonapandeemia, mis 2020. a alguses Eestisse jõudis, tõi täiskasvanuhariduses kaasa elukestvas õppes osalemise järsu languse – õppes või koolitustel osales kolm protsendipunkti ehk üle 22 000 inimese vähem kui aasta varem.¹¹⁷ 2021. a näitas aga, et uue olukorraga kohaneti ja elukestvas õppes osalemine kasvas, kuid kriisieelne tase jäi siiski veel saavutamata. 2022. aastal suurenes elukestvas õppes osalejate määr veelgi – 21,1 %-ni, mis on isegi kõrgem, kui enne koroonakriisi. 2022. a algus tõi kaasa Omicroni-laine, mille tipphetkel diagnoositi koroonaviirus rohkem kui 7000 inimesel (võrdluseks: 2020. a oli tipp veidi üle 1700 inimese). Selles valguses on eriti rõõmustav, et täiskasvanud ei lase nõrgenenud viirusel enam oma õppimisplaane segada. Elukestvas õppes osalemise näitaja ületab oluliselt ka 2022. aastaks seatud sihti (18,9%).

Joonis 100. 25–64aastaste elukestvas õppes osalemise määr ja arv (viimase nelja nädala jooksul, 2018–2022). Allikas: Statistikaamet, tööjõu-uuring

Üks elukestvas õppes osalemisega seotud murekoht on meeste tunduvalt väiksem aktiivsus võrreldes naistega. Ehkki viimastel aastatel on meeste ja naiste osalusmäär kogu aeg suuresti erinenud (vähemalt 7 protsendipunkti), on vahe pigem suurenenud, st probleem süveneb (**Joonis 101**). Ka 2022. a oli meeste elukestvas õppes osalemise määr 8,8 protsendipunkti väiksem kui naistel. 2021. a oli vahe 8 protsendipunkti.

¹¹⁷ Eesti Tööjõu-uuring, küsitud on osalemise kohta viimasel neljal nädalal.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Osalus
elukestvas õppes

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane
haridus

Täienduskoolitus

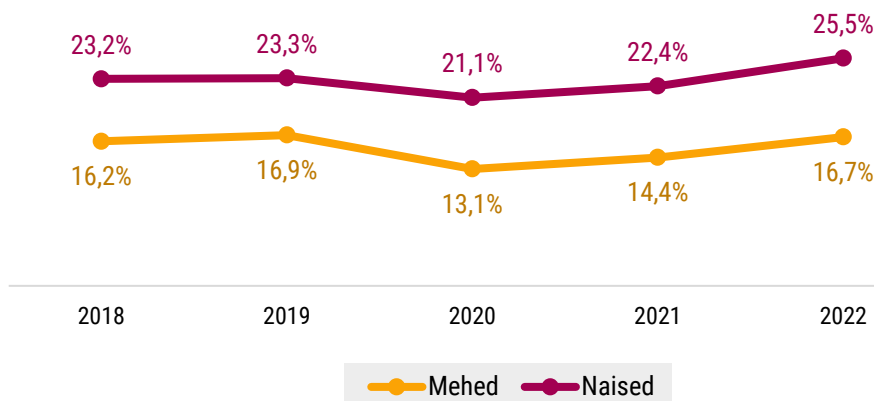
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

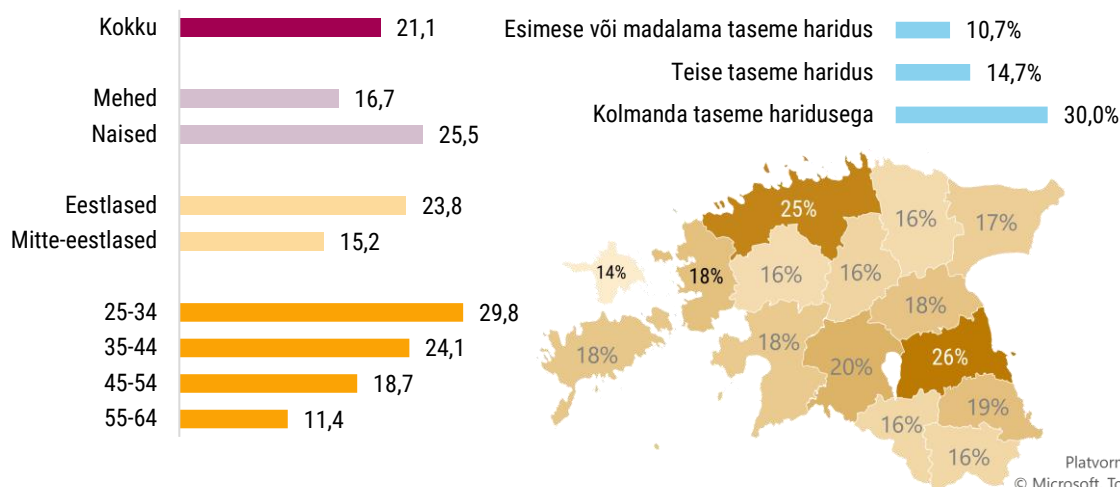
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 101. 25 – 64aastaste elukestvas õppes osalemise määr soo järgi (viimase nelja nädala jooksul, 2018–2022). Allikas: Statistikaamet, tööjõu-uuring

Samamoodi on endiselt murekohaks mitte-eestlaste vähene elukestvas õppes osalemine (**Joonis 102**). Eestlaste ja mitte-eestlaste osalemismäära erinevus on 8,6 protsendipunkti. 2021. a, kui elukestvas õppes osalemine pärast 2020. aasta järsku langust üldiselt kasvas, langes mitte-eestlaste aktiivsus veel 0,4 protsendipunkti võrra. Seega suurendas koroonaperiood eestlaste ja mitte-eestlaste osalemismäära erinevust. Võrreldes 2021. aastaga on mitte-eestlaste osalemismäär küll kasvanud (1,9 protsendipunkti), kuid vahe eestlastega on veelgi suurenenud (2021. a oli see 7,5 protsendipunkti).

Joonis 102. 25–64aastaste elukestvas õppes osalemise määr soo, rahvuse, vanuserühma, haridustaseme ja piirkonna järgi (viimase nelja nädala jooksul, %, 2022). Allikas: Statistikaamet, tööjõu-uuring

Elukestvas õppes osalemise määr on kasvanud igas vanuserühmis: 3,4 protsendipunkti kahes nooremas vanuserühmas, 3 protsendipunkti 45–54aastaste vanuserühmis ja 0,9 protsendipunkti kõige vanemas vanuserühmas. Ehkki viimases oli kasv kõige aeglasem ja erinevus teiste vanuserühmadega on veidi suurenenud, ei ole veel põhjust öelda, et tegu on trendiga.

SISUKORD

Üldharidus

Alusharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Osalus
elukestvas õppes

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane
haridus

Täienduskoolitus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

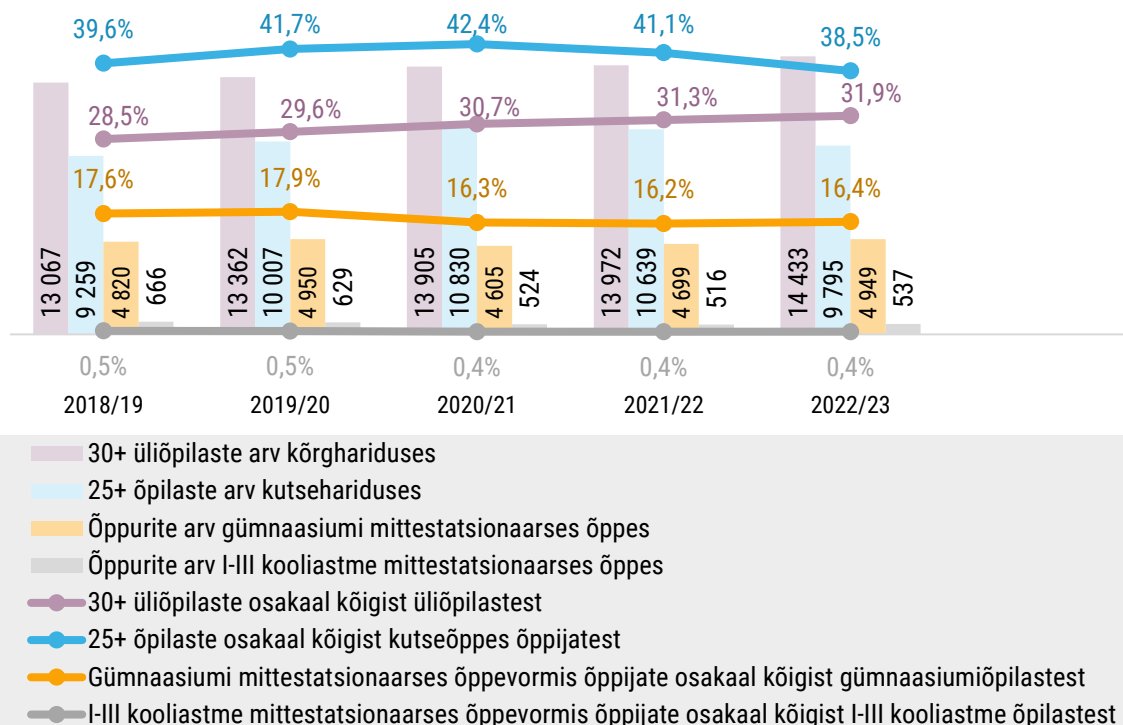
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Elukestvas õppes osalemine on suurenenud kõigil haridustasemetel (1,7–2,0 protsendipunkti). Endiselt on kolmanda taseme haridusega inimeste osalemismäär pea kolm korda suurem kui esimese või madalama taseme haridusega inimestel. Ehkki on väga positiivne, et kõrgemalt haritud on kogu elukaare jooksul õppimisest huvitatud, on just madalama haridustasemega inimestel suurem tõenäosus töötuks jääda ja suurim vajadus täiendusõppe järele. Uutest teadmistest ja oskustest on kasu nii olemasoleva töö säilitamisel kui vajaduse korral uue leidmisel. Pidev uute teadmiste omandamine võiks aidata tööd hoidmisel või kui siis vajaduse korral uue leidmisel. Siiski on positiivne, et esimese või madalama taseme haridusega inimeste elukestvas õppes osalemise määr on viimastel aastatel jõudsalt kasvanud (võrdluseks: 6,6% 2020. a). Piirkonniti on kõige aktiivsemad elukestvas õppes osalejad Harju- ja Tartumaal. Kõige vähem osaletakse Hiiumaal: nt Tartumaa osalemismäär on Hiiumaa omast lausa 12 protsendipunkti kõrgem kui Hiiumaal.

Tasemehariduse omandamine

Kutseõppe õpilaskond on kaks viimast aastat noorenenud. 2020/21. õppeaastal oli 25+ vanuste õppijate osakaal kutsehariduses pärast pikaajalist kasvu kõrgeim: 42,4% (Joonis 103). 2022/23. õppeaastal on 25+ vanuserühma osakaal 38,5%. Absoluutarvudes tähendab see, et 2022/23. õa õppis kutsehariduses 25+ vanuserühmas 1035 õpilast vähem kui kaks aastat varem. Aastaga on täiskasvanud õppurite arv suurenenud mittetatsionaarses üldharidusõppes (gümnaasiumitasemel 250 võrra, põhikooli-tasemel 21 võrra). Mittetatsionaarses õppes õppijate osakaal kõigist üldhariduse õpilastest on viimasel kolmel aastal olnud stabiilne (16%).

Joonis 103. Täiskasvanute õppimine tasemehariduses aastatel 2016/17–2022/23. õa.

Allikas: EHIS

SISUKORD

Üldharidus

Alusharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

Osalus elukestvas õppes

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane haridus

Täienduskoolitus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

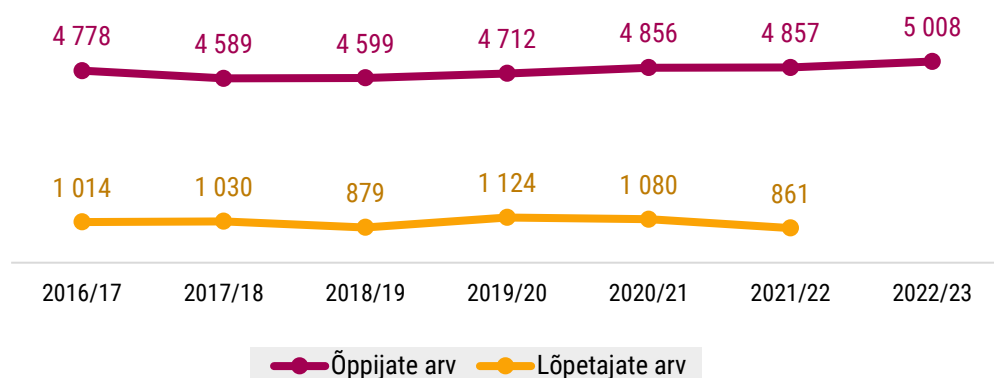
Rahastus

Ukraina sõja- põgenike kriis

Teadus- ja arendustegevus

Kõrghariduses õppijate vanus on erinevalt kutseharidusest viimastel aastatel üha tõusnud. 2022/23. õppeaastal on 31,9% tudengitest 30+ vanuses. Ehkki vanemate õppijate osakaalu suurendab ka see, et nooremaid tudengeid on järjest vähem, väljendub kasv siiski ka absoluutarvus – aastaga on 30+ üliõpilaste arv suurenenud 461 võrra.

Mittestatsionaarses üldhariduses on viimase nelja aasta jooksul toimunud suured muutused. Mitmed täiskasvanute gümnaasiumid suleti ning üldharidusõpet hakati täiskasvanutele pakkuma kutseõppeasutustes. Ehkki õppijate jaoks oli tegu suure muudatusega – koolimaja vahetus, st täiesti uus õppekeskkond, aga mõnel puhul ka õpetajate, klassikaaslaste, tugiisikute jt vahetumine – ei ole mittestatsionaarses üldhariduses õppijate arv viimastel aastatel väga palju kõikunud ning mittestatsionaarse õppe õpilaste arv ei ole ühegi kooli sulgemisega vähenenud muret tekitaval määral (**Joonis 104**). 2022/23. õppeaastal näitaja lausa kasvas. Siiski on kasv liiga väike, et pidada seda liitmiste mõjuks.

Joonis 104. Mittestatsionaarses üldhariduses õppijad ja lõpetajad 2016/17-2022/23 ÕA.

Allikas: EHIS

Tänaseks on kuus kutseõppeasutust avanud mittestatsionaarse üldharidusõppe. Uus õppevorm on Rakvere Ametikoolis, Kehtna Kutsehariduskeskuses, Haapsalu Kutsehariduskeskuses, Võrumaa Kutsehariduskeskuses, Järvamaa Kutsehariduskeskuses, Valgamaa Kutsehariduskeskuses. Läbirääkimised on käimas ka teistes KOVides **Joonis 105** näitab, kuidas on juba liidetud koolides muutunud mittestatsionaarses õppes gümnaasiumi-astmel õppijate arv.

Haapsalu Kutsehariduskeskuses saab mittestatsionaarse üldharidusõppe õpilaste arvu muutumist võrreldes Haapsalu Täiskasvanute Gümnaasiumiga vaadelda juba nelja aasta jooksul, Valgamaa Kutsehariduskeskuses aga näiteks vaid ühe aasta jooksul. Seega ei saa kõikide koolide puhul kindlasti rääkida veel liitmise mõjust.

SISUKORD

Üldharidus

Alusharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Osalus
elukestvas õppes

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane
haridus

Täienduskoolitus

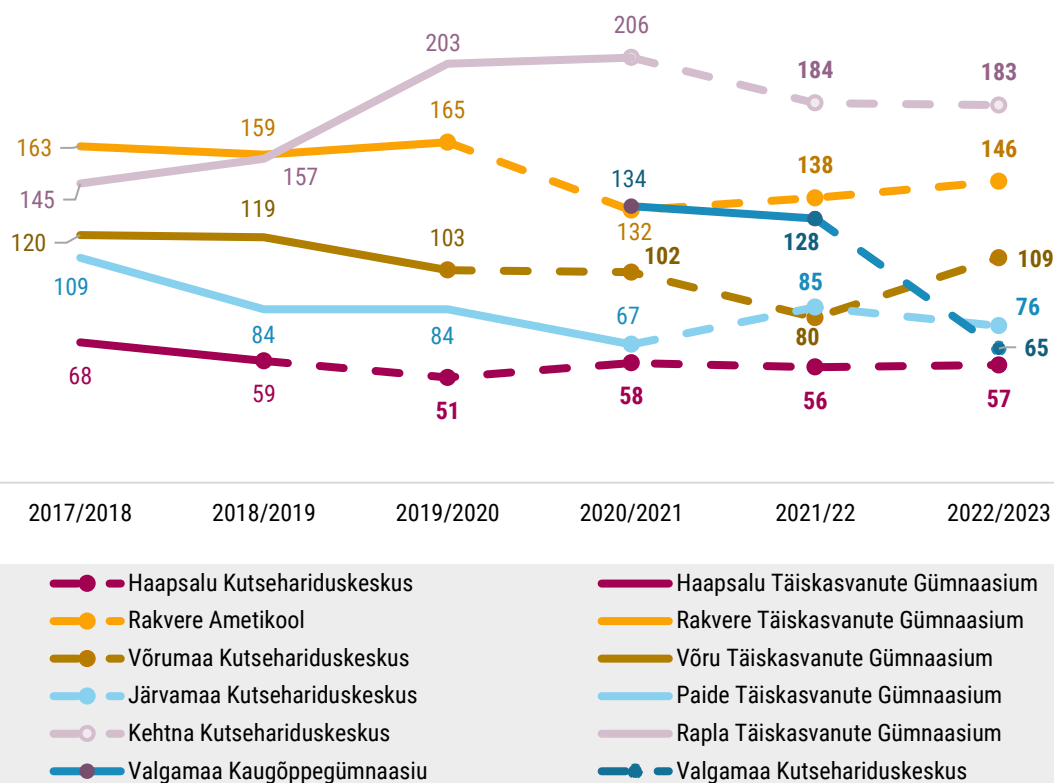
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 105. Õpilaste arvu muutus gümnaasiumiastme mittestatsionaarses õppes täiskasvanute gümnaasiumite kutsekoolidega liitmise tulemusel. Allikas: EHIS

2023. aasta märtsis valmis täiskasvanute gümnaasiumide kutseõppeasutustega liitmise mõjuanalüüs (Praxis, 2023¹¹⁸). Uuringust selgus, et liitmisprotsessiga kaasnes koolipere kõikidele liikmetele palju hirme ja vähe ootusi. Kooli töötajad kartsid tööst, õpilased aga oma õpetajatest ja armsaks saanud keskkonnast ilma jääda. Samuti levisid jutud, et liitmine tähendab seda, et kõiki mittestatsionaarse üldhariduse õppijaid hakatakse kutseharidusse suunama. Oluliselt modernsemast ja rohkemate võimalustega koolimajast eriti ei unistatud ega räägitud. Uuring tõi välja, et õpetajate ja teiste kooli töötajate meelestatuse kandus suuresti ka õpilastele üle. Seal, kus liitmisel algusest peale negatiivselt, on ka praegu rohkem rahulolematust. Siiski sujus liitmisprotsess mõnes koolis valutumatult ning nii õpilased kui õpetajad hindavad mugavamat ja modernsemat õpikeskkonda, paremaid digilahendusi ja häid vaba aja veetmise võimalusi ning õpetajad ka näiteks seda, et ei pea enam töötama mitmes koolis.

Liitunud kutseõppeasutuste juhtkonnaliikmed tõid esile muret tekitava muutuse, mida selgelt kinnitavad ka andmed – noorte osakaalu suurenemine mittestatsionaarses üldharidusõppes. Intervjuudes mainiti, et järjest rohkem on noori, kes astuvad otse põhikoolist mittestatsionaarsesse üldharidusõppesse, soovides näiteks lihtsamalt läbi saada. Koolijuhtide mure tulenes eelkõige sellest, et lihtsamat õpivõimalust otsivad noored on ka kõige tõenäolisemad väljalangejad. Näitab, et ka 2022/23. õppeaastal jätkus gümnaasiumiastme mittestatsionaarses õppes noorte

¹¹⁸ Allemann, M., Lehari, M., Melesk, K., Mägi, E. (2023). Täiskasvanute gümnaasiumide kutseõppeasutustega liitmise mõjuanalüüs. Lõpparuanne. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. ISBN 978-

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

**Täiskasvanu-
haridus**

Osalus
elukestvas õppes

Tasemeharidus

**Eri- ja kutsealane
haridus**

Täienduskoolitus

Noortevaldkond

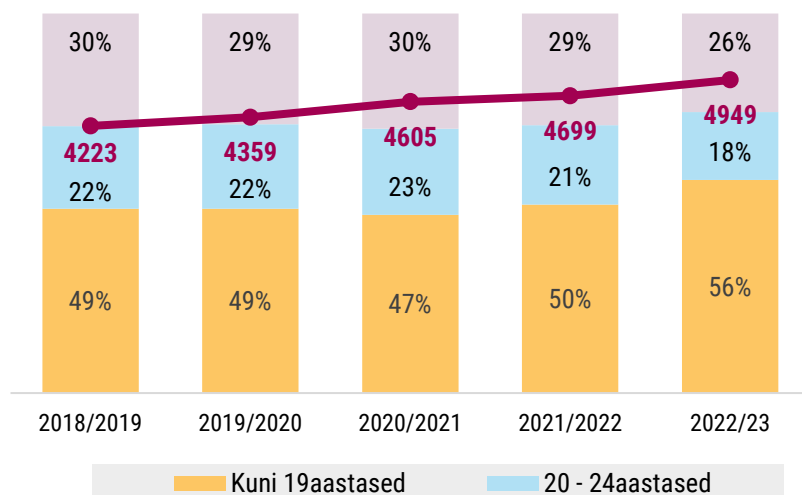
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

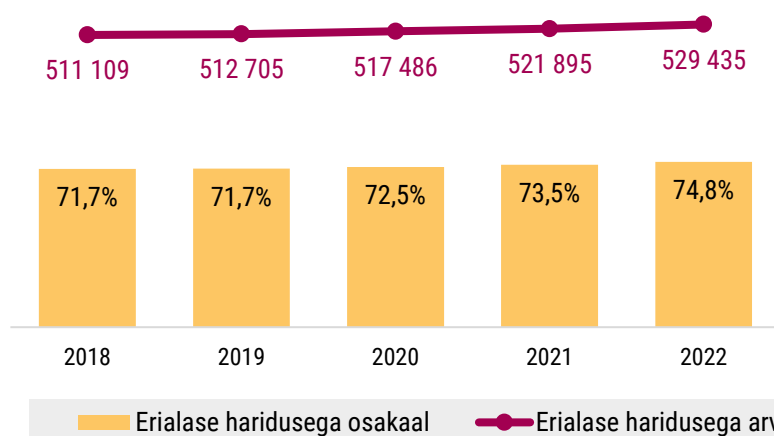
osakaalu kasv. Erinevus 2021/22. õppeaastaga on lausa 6 protsendipunkti. Kui vaadelda mittestatsionaarset üldharidusõpet eelkõige kui täiskasvanute võimalust oma poolelijäänud haridusteed jätkata, tekitab noorte suur osakaal küsimusi. Lisaks on kooli juhtide hirm väljalangevuse suurenemise osas 2022. a õppeaasta andmete põhjal põhjendatud. 2022. a suurenes mittestatsionaarse üldharidusõppe gümnaasiumiastmest väljalangevus kaks protsendipunkti (32% vs 30%). Arvestades, et väljalangejate osakaal on niigi muret tekitavalt suur, on näitaja kasv eriti negatiivne.

Joonis 106. Gümnaasiumiastme mittestatsionaarses õppes õppijad vanusegruppide kaupa aastatel 2018/19– 2022/23. õa. Allikas: EHIS

Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanud

Eri- ja kutsealase haridusega täiskasvanute osakaal on vaikselt kasvanud. 2022. aastal oli see 74,8% ehk 1,3 protsendipunkti (7540 inimest) rohkem kui 2021. aastal (**Joonis 107**).

Joonis 107. 25–64aastaste erialase haridusega inimeste osakaal ja arv (2018–2022). Allikas: Statistikaamet, tööjõu-uuring

Madala haridustasemega täiskasvanute arvu ja osakaalu vähendamine on üks täiskasvanuhariduse valdkonna suurimaid eesmärke ja katsumusi. Erialase hariduse-

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Osalus
elukestvas õppes

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane
haridus

Täienduskoolitus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

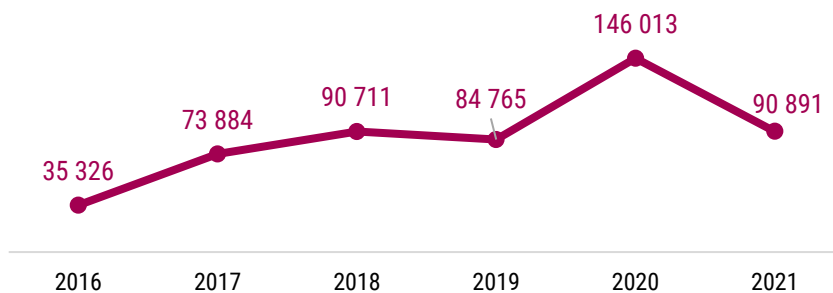
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Täienduskoolitus

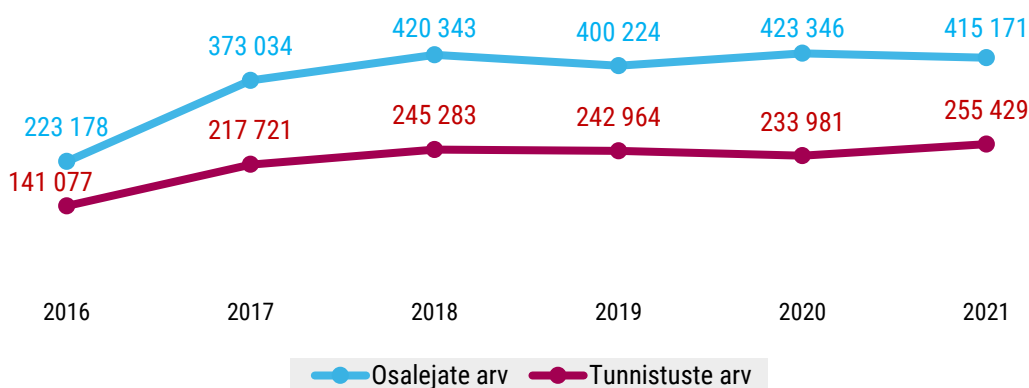
Täienduskoolituste arv kasvas 2020. aastal seoses koroonakriisiga hüppeliselt. Võrreldes 2019. aastaga pakuti lausa 61 248 täiendkoolitust rohkem. Koolitusi vajasisid koondatud töötajad ja tööturg üldiselt, sest ootamatult tekkis väga kiiresti suur vajadus uute oskuste järele. 2021. a langes pakutavate kursuste arv pea sama kiiresti, kui see oli aasta varem kasvanud. Kokku pakuti 90 891 koolitust. Võimalik, et 2022. aasta koolitusmaastikku mõjutas oluliselt uus kriis – sõda Ukrainas, kuid hetkel ei ole see statistika veel teada.

Joonis 110. Pakutud täienduskoolituste arv (2016–2021).

Allikas: EHIS

Arvestades, kui hüppeliselt langes täiendkoolituste arv 2021. aastal, vähenes osalejate arv oodatust vähem (Joonis 111). 2021. a oli täienduskoolitustel osalejaid 8175 võrra ehk 1,9% vähem kui aasta varem, kuid koolituste arv langes 55 122 võrra ehk 37,8%. Samal ajal on väljastatud tunnistuste arv koguni kasvanud (21 448 võrra).

Joonis 111. Täienduskoolitustel osalenute, väljastatud tunnistuste ja pakutud kursuste arv (2016–2021). Allikas: EHIS

Täiskasvanutele pakuvad täienduskoolitust kutseõppeasutused, kõrgkoolid ja paljud erakoolitusasutused. 2021. aastal pakkus täienduskoolitust 1138 asutust. Täienduskoolitust pakkuvate asutuste arv on viimastel aastatel suurenenud. Koolitusi pakkuvate asutuste arv on tegelikkuses aga suurem, sest kõigil ei ole kohustust ennast tegevusloa või majandustegevusteate alusel registreerida.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Osalus
elukestvas õppes

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane
haridus

Täienduskoolitus

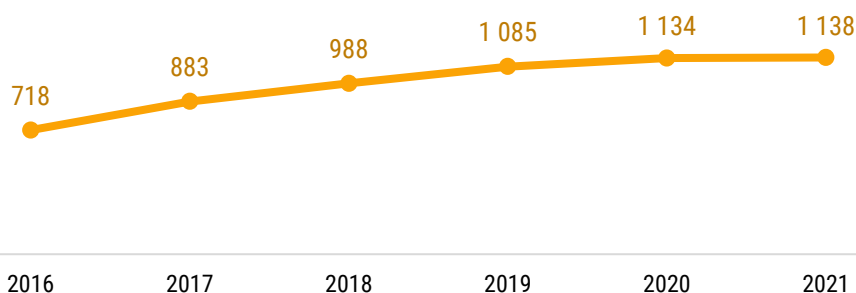
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

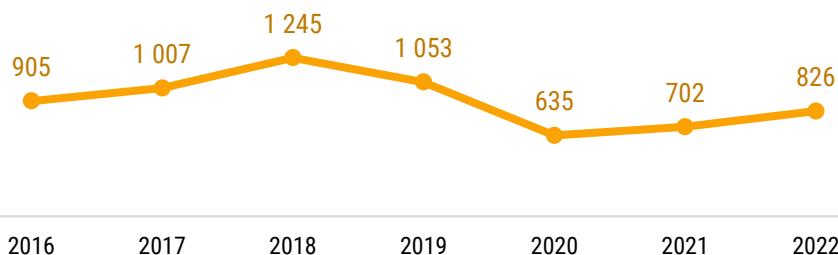
Joonis 112. Täienduskoolituse pakkuvate õppeasutuste arv (2016–2021).

Allikas: EHIS

Riikliku koolitustellimuse koolitused

Riikliku koolitustellimuse koolituste prioriteetsed teemad olid endiselt seotud COVID-19 pandeemiast põhjustatud kriisi sotsiaalmajanduslike mõjude leevendamise ja toetasid ettevõtete ümberkujunemist vastavalt muutunud oludele. Fookuses olid nt uute tehnoloogiate kasutuselevõttu toetavad oskused, viiruskriisiga kohanemiseks vajalik riskijuhtimine, analüüsioskused, tootearendus jms, tööjõupuuduses sektoritesse (töötlev tööstus, IKT, sotsiaalvaldkond, samuti põllumajandus, vee- ja jäätmeäritlus, siseturvalisus) sisenemiseks vajalikud oskused, hooldajate ja õdede täienduskoolitused tervishoiu- ja hoolekande sektori toimepidevuse tagamiseks. Ukraina sõjapõgenike tööturule lõimimise toetamiseks lisati II poolaasta koolitustellimusse ajutise kaitse saajatele suunatud täienduskoolitused ning nendega tegelevate koolitajate, õpetajate ja tugispetsialistide oskuste arendamine.

Riikliku koolitustellimuse koolitusi oli 2022. aastal 826, mis on 124 võrra rohkem, kui aasta varem (**Joonis 113**). Koolituste arv on viimased kaks aastat kasvanud, kuid on see endiselt väiksem kui aastatel 2016–2018. Koolituste arv vähenes hüppeliselt 2020. a.

Joonis 113. RKT koolituste arv (2016–2022), seireandmed

Vaatamata koolituste arvu kasvule, on osalemiste arv viimasel aastal hoopis vähenenud. 2021. aastal osaleti riikliku koolitustellimuse koolitustel 1304 võrra enam. Koolituste arv ja osalemiste arv ei pruugigi alati käsikäes käia, sest palju oleneb sellest, milliseid koolitusi ja kus pakutakse. Osalejate arv koolitustel varieerub oluliselt.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Osalus
elukestvas õppes

Tasemeharidus

Eri- ja kutsealane
haridus

Täienduskoolitus

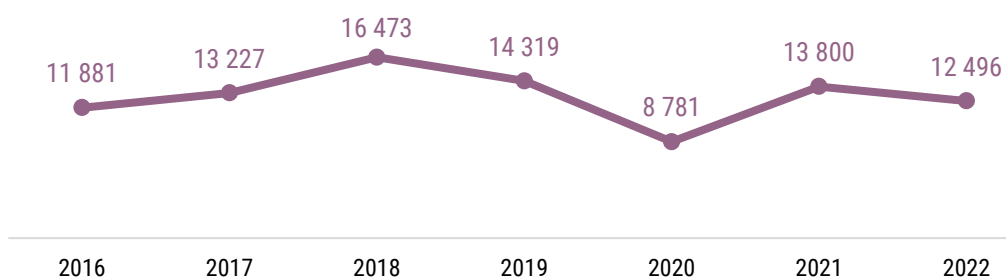
Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

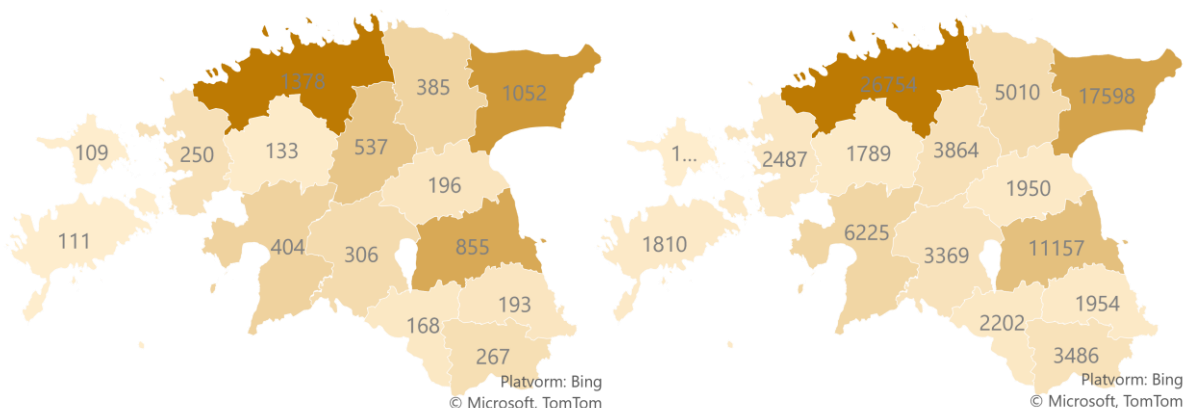
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 114. RKT koolitustel osalemiste arv (2016–2022), seireandmed

Maakonniti on kõige enam koolitusi ja koolitatavaid olnud Harjumaal. Arvestades Harjuma rahvaarvu, ei ole see üllatav. Nagu suur osa elanikkonnast, on ka koolitused ja osalejad koondunud keskustesse. Rahvaarvuga võrreldes on koolitusi rohkem suunatud Ida-Virumaale.

Joonis 115. RKT kursuste ja neil osalemiste arv maakonniti (2022), seireandmed

Noortevaldkond

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

**Noorte
statistiline pilt**

Noorsootöö ja
huviharidus

Spetsialistide
kvalifikatsioon ja
töötasu

Noored kui
aktiivsed
kodanikud

Eesti keel ja
keeleoskus

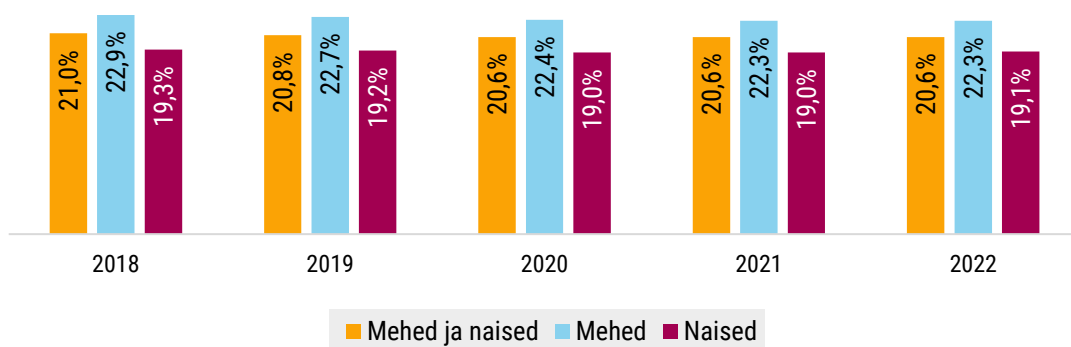
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

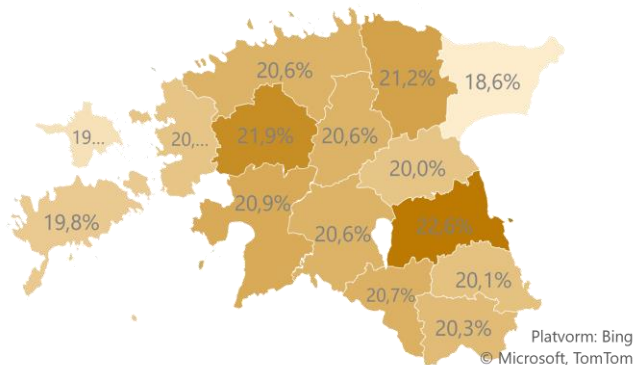
Noorte statistiline pilt

Noorsootöö tegevuste ja huvihariduse sihtrühm on 7–26-aastased noored. Statistikaameti andmetel elas Eestis 2022. aastal 274 673 7–26-aastast noort, mida on 1046 võrra enam kui eelnenud aastal. Noorte osatähtsus rahvastikus jäi aga samale tasemele (20,6%). Käesolevaks kümnendiks ehk ka järgnevatiks aastateks on Statistikaamet prognoosinud noorte arvu kasvu. Noorte earühma sooline struktuur ja ka jaotus maakondade lõikes ei ole aastate jooksul muutunud – noormehi on mõnevõrra rohkem kui neidusid ning enim noori on Tartu maakonnas.

Joonis 116. Noorte osatähtsus rahvastikust soo lõikes, 2018–2022

Noorte sihtrühmast valdav osa on kooliealised. Koolikohustuslikud on 7–17-aastased ning gümnaasiumi lõpetajad on valdavalt 19-aastased. Edasi siirduvad noored täiskasvanud kõrgharidusse või tööturule. Kõikidest noortest (7–26a) oli 7–19-aastaseid 68% (185 944) ning 20–26-aastaseid noori 32% (88 729).

Joonis 117. Noorte osatähtsus rahvastikust maakondade lõikes, 2022

Noori, kes ei õpi ega tööta, oli 2022. aastal vanuserühmas 15–29-eluaastat 10,6 %, mis küll aastaga langes (0,6 protsendipunkti), kuid tähendab siiski ligikaudu 21 300 noort. 15–26-aastaste seas on mitteõppivaid, mittetöötavaid ja koolitustel mitteosalevaid noori 10,5%.

Noorte töötus on pidevalt kõikum, olles mõjutatav ühiskonna käekäigust. Pandeemiakriisi eel langes noorte töötuse määr alla 10% earühmast, kuid kriisi vallandumise järel on näitaja taas tõusnud (Joonis 118). Noorte hulgas on töötute osakaal oluliselt suurem kui kogu elanikkonnas – 15-26-aastaste vanuserühmas oli töötuse näitaja 14,2%, aga tööealisest elanikkonnast vaid 5,6%. See tähendab, et noortel on üsna keeruline alustada iseseisvat elu ja saavutada majanduslik

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Noorte
statistiline pilt

Noorsootöö ja
huviharidus

Spetsialistide
kvalifikatsioon ja
töötasu

Noored kui
aktiivsed
kodanikud

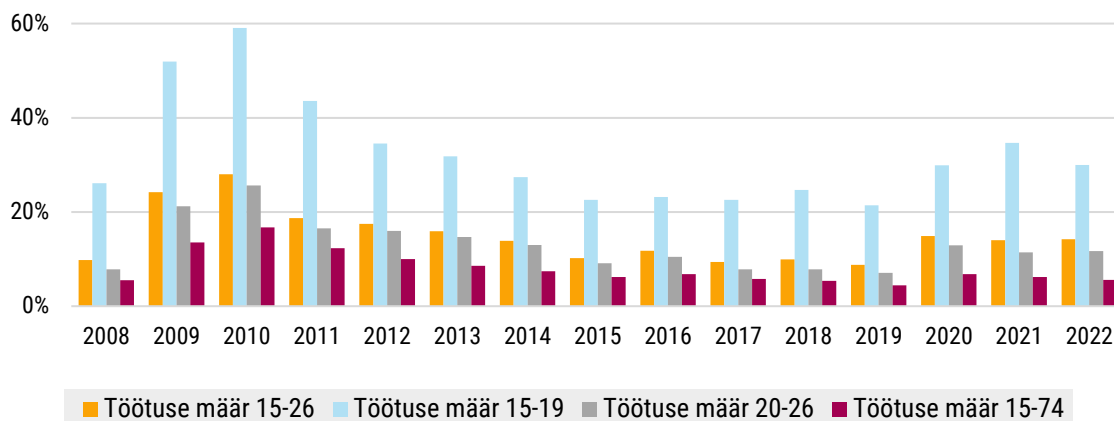
Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

sõltumatus vanematest. Võrreldes eelmise majanduskriisi aegade, ei ole töötuse määr sel korral nii kõrgele tõusnud (2010a 28%).

Joonis 118. Noorte töötuse määr, vanuserühmades 15–19, 20–26 ja 15–26 ning tööealise elanikkonna töötuse määr, 2008–2022

Noorsootöö ja huvihariduse võimalused ning osalejate arv

Noortevaldkonnas pakuvad mitteformaalset õpet peamiselt huvikoolid ja noortekeskused.

Huviharidust pakuvad Eestis 807 huvikooli¹¹⁹. Valdav enamik neist on erahuvikoolid (668). Aasta-aastalt huvikoolide arv kasvab, viimase viie aasta jooksul on lisandunud ligi 100 huvikooli. Huvikoolides saab õppida 5040 õppekaval, kõige rohkem on õppekavu muusika ja kunsti huvialal (2974), vähim tehnika (277) ja looduse (112) huvialadel (vt rohkem [Haridussilmast](#)).

Avatud noortekeskuses saavad noored osaleda erinevates projektitegevustes, huviringides, aga ka lihtsalt kasutada avatud ruumi¹²⁰. Eestis on 2022. aastal Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse andmetel 307 noortekeskust, millest 288 oli 2022. aasta lõpu seisuga avatud (ülejäänud noorsootöötaja otsingul või muul põhjusel ajutiselt suletud). Noortekeskused tegutsevad peamiselt kohaliku omavalitsuse allasutusena ja pakuvad tegevusi osalustasuta, olles seega noorte jaoks kõige kättesaadavamad osalusvõimalusi pakkuvad asutused.

¹¹⁹ Huviharidust saavad pakkuda vaid Eesti Hariduse Infosüsteemis (EHISes) registreeritud huvikoolid. Statistikkasse arvestatakse EHIS-es 10. novembri seisuga andmed kinnitanud huvikoolid, kus on kinnitatud õppurid.

¹²⁰ Avatud ruum või avatud ruumi teenus on avatud noorsootöö meetodil toimiv teenus, kus noortele on loodud mitmekülgse eneseteostust ja arengut võimaldavad tingimused, tegutsemaks ühises füüsilises või virtuaalses ruumis, mis võimaldavad luua noortega vahetuid kontakte ja toetada neid lähtuvalt individuaalsetest vajadustest ja eelistustest. [Noortekeskuste miinimumstandard 2020](#)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Noorte
statistiline pilt

Noorsootöö ja
huviharidus

Spetsialistide
kvalifikatsioon ja
töötasu

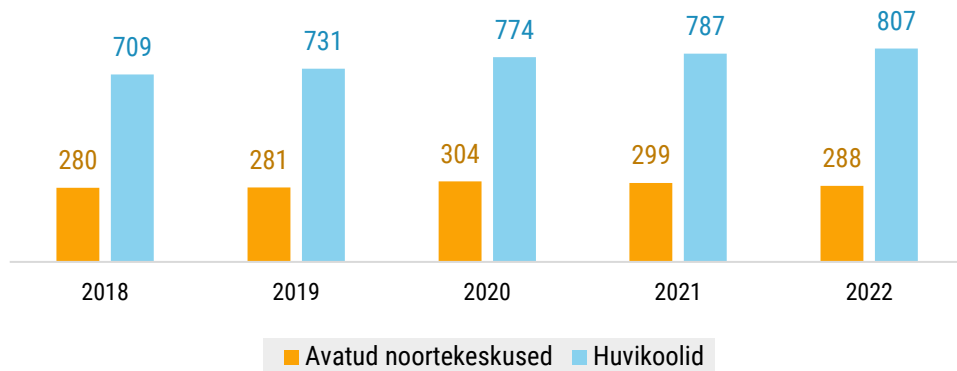
Noored kui
aktiivsed
kodanikud

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

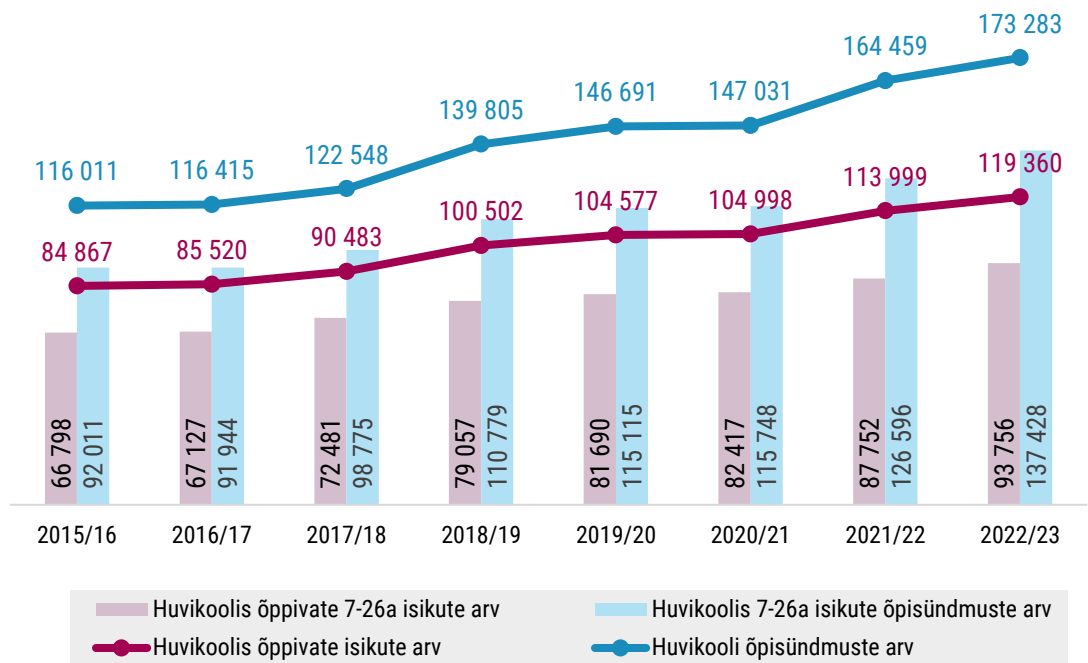
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 119. Noorte osatähtsus rahvastikust maakondade lõikes, 2022

Eesti hariduse infosüsteemi andmetel osaleb huvihariduses 93 756 noort vanuses 7–26. Üks noor võib aga õppida mitmel õppekaval (nt käia nii klaveritunnis kui jalgpallitrennis), seetõttu arvestatakse eraldi ka nn õpisündmusi, ehk noorte osalust õppekavade järgi. Selliseid õpisündmusi oli 2022a. kokku 137 428. Huvikoolides võivad õppida ka nooremad kui 7-aastased ning vanemad kui 26-aastased, seega on kõiki huviharidust omandavaid isikuid 2022. aastal huvikoolides 119 360 ja kõikide õpisündmuste arv 173 283.

Joonis 120. Huvikoolis õppivad isikud ja õpisündmused, kõik vanused ja 7–26-aastaste vanuserühm

Noorte osalemise kohta noorsootöö tegevustes puuduvad kogu Eestit ja kõiki erinevaid tegevusi hõlmavad registripõhised andmed. Osati on põhjus selles, et seadusandja ei ole õigusaktidega kehtestanud kohustust taoliste andmete kogumiseks, aga teisalt on noorsootöö korraldamine suuresti kohalike omavalitsuste kanda ja seetõttu on ka noorte osalemise üle arvestuse pidamine omavalitsuste hallata. Riik eraldab noorsootöös osalemise toetamiseks täiendavaid eelarvevahendeid omavalitsustele ja projektitoetuste kaudu noorsootöösutustele. 2022.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Noorte
statistiline pilt

Noorsootöö ja
huviharidus

Spetsialistide
kvalifikatsioon ja
töötasu

Noored kui
aktiivsed
kodanikud

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

aastal eraldati riigi toetust noortemalevate, noorte projekt- ja püsilaagrite ning noorte osalus kogude tegevusteks. Nendes tegevustes osales osalus kordi arvestades (st üks noor võis osaleda mitmes eri tegevuses) kokku 35 723 noort (sh malevates osales 4941 noort, noorte projekt- ja püsilaagrites 29 714 noort ning noorte osalus kogudes (noortevolikogud, maakondlikud noortekogud, aktiivgrupid ja riiklikud noortekoogud) 1068 noort).

Lisaks toetab riik huvihariduse ja huvitegevuse lisatoetuse kaudu noorte osalemist mitteformaalõppes. Toetuse aruannete esialgsete andmete põhjal osaleb huvihariduses ja huvitegevuses 7–19-aastaseid noori 149 252, mis on 80% kõigist samaealistest. Aasta aastalt on huvitoetuse aruannete järgi kohalikes omavalitsuses huvihariduses ja huvitegevuses osalevate noorte arv kasvanud ja seda ka hoolimata viimaste aastate kriisidest. Toetuse abil on loodud 3630 huvihariduses või huvitegevuses osalemist toetavat tegevust, sh 788 LTT valdkonnas, 1162 spordivaldkonnas ja 1452 kultuuri valdkonnas. Omavalitsuste põhise ülevaatega on võimalik tutvuda veebilehel [Noorte huvi heaks](#). Tuginedes lisatoetuse aruannetes kohalike omavalitsuste esitatud andmetele huvihariduses ja huvitegevuses osalevate noorte kohta, võiks eeldada, et Eestis elavatest 7–19-aastastest noortest koguni ligikaudu 20% ei saa osa huviharidusest ega huvitegevusest¹²¹.

Noortevaldkonna spetsialistide kvalifikatsioon ja töötasu

Noorsootöö ja huvihariduse võimaluste kättesaadavus ja kvaliteet sõltub noortevaldkonna spetsialistide kompetentsusest ja järelkasvust. 2021. a ilmunud uuring¹²² toob esile, et noorsootööl, huviharidusel ja -tegevusel on suur potentsiaal ennetada ja vähendada noorte tõrjutust, suurendada kaasatust ja arendada noorte üldpädevusi (nt kultuuri- ja väärtuspädevus, sotsiaalne ja kodanikupädevus, enesemääratluspädevus, õpipädevus, ettevõtlikkuspädevus, digipädevus), kuid selle potentsiaali avaldamiseks on vaja, et noorsootöö, huviharidus ja huvitegevus oleksid kvaliteetsed.

Huvikoolide õpetajate arv on järjepidevalt kasvanud ning 2022. on huvihariduse õpetajaid EHISE andmetel 6219. Noortekeskustes töötavate noorsootöö spetsialistide kohta riigi tasandil andmeid ei koguta, kuid Eesti Avatud Noortekeskuste Ühenduse hinnangul töötab keskuse kohta umbes 1,5 spetsialisti¹²³, mis teeb 2022. aastal 288 noortekeskuse puhul hinnanguliseks noorsootöötajate arvaks u 430 spetsialist.

Noorsootöö ja huvihariduse kvaliteet sõltub suuresti valdkonna spetsialistide erialasest ettevalmistusest. Eestis ei ole sätestatud kvalifikatsiooninõudeid noortevaldkonnas töötamiseks, v.a noortelaagri juhataja ja kasvavad, kellel peab noorsootöö

¹²¹ Huvitegevus on lisatoetuses defineeritud laialt, hõlmates erinevaid noorsootöö tegevusi. Huvitegevuse eesmärk on luua võimalusi isiksuse mitmekülseks arenguks ja toetada noore kujunemist hästi toimetulevaks ühiskonnaliikmeks. Huvitegevus ei pea olema õppekavapõhine ning võib toimuda erinevates asutustes ja erinevate organisatsioonide poolt korraldatuna, nt avatud noortekeskustes, noorteühingutes, üldhariduskoolides jne. Vt [juhendmaterjali](#).

¹²² Avatud noorsootöö, huvihariduse ja huvitegevuse võimalused noorte, eelkõige tõrjutusriskis noorte, sotsiaalse kaasatuse suurendamiseks ning vajadused nende võimaluste arendamiseks. 2021 <https://haridusportaal.edu.ee/uuringud/avatud-noorsoot%C3%B6%C3%B6-huvihariduse-ja-huvitegevuse-v%C3%B5imalused-noorte-eel%C3%B5ige-t%C3%B5rjutusriskis>

¹²³ [Eesti noortekeskuste hetkeseisu kaardistus 2020](#)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Noorte
statistiline pilt

Noorsootöö ja
huviharidus

Spetsialistide
kvalifikatsioon ja
töötasu

Noored kui
aktiivsed
kodanikud

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

seaduse järgi olema vastav osakutse. Üks noortevaldkonna arengukava (2021–2035) prioriteete on noorsootöö ja huvihariduse kvaliteedi tõstmine ja noortevaldkonna spetsialistide kvalifikatsiooninõuete kehtestamine.

Noorsootöö kutset on võimalik taotleda 2006. aastast. 2022. a oli Kutsekoja andmetel kehtiv laagrikasvataja ja -juhataja osakutse kokku 3010 isikul (kutsetasemed 4, 6 ja 7 kokku). Noorsootöötaja täiskutse kehtis aasta lõpu seisuga 381 isikul. Noorsootöötaja kutse saab omandada ka erialase hariduse omandamisega ja sel moel on noorsootöötaja kutse saanud 216 isikut. Omandatud kutsetase kutse taotlemisel (nii täis kui osakutse puhul) kehtib 5 aastat ja seejärel tuleb kompetentse uuesti tõendada, kuid kõrgkooli lõpetamisega saadud kutse on tähtajatu. Noorsootöö-alane kutse on omistatud 3607 isikule¹²⁴.

EHISE andmetel on huvikoolides töötavatel pedagoogidel enamasti kõrgharidus – u 70% on bakalaureusekraad või kõrgem haridustase (sh võrdsustatud haridustasemed), kuid ainult kümnendikul kõigist huvikooli õpetajatest on pedagoogiline haridus vm inimestega töötamise komponendiga kutse (noorsootöötaja, õpetaja, kutseõpetaja, treeneri, tantsuspetsialisti, sotsiaalpedagoogi, koorijuhi, puhkpilli-orkestri juhi, rütmimuusiku kutse). Olenemata kõrge haridustasemest on huvihariduse spetsialistide seas oluliselt vähem neid, kel on erialased oskused noorte arengu toetamiseks ning laste ja noortega töötamiseks.

2022. aastal valminud uuringus „[Noortevaldkonna tulevikutsenaariumid aastaks 2030](#)“, mis tugines sise- ja välisekspertide hinnangute, rahvusvaheliste megatrendide ja siseriiklike arengusuundade analüüsile, on selgelt viidatud kvalifitseeritud haridus- ja noortevaldkonna töötajate puuduse süvenemisele kui ühele olulisimale riskile, mis ohustab Eesti noorte arengut ja heaolu. Uuring toonitab, et oluline on senisest enam tegeleda noorte- ja haridusvaldkonna töötajate väärtustamisega, sh noorsootöötajate palgakasvuga, ning analüüsida ja ühtlustada noorsootöö ja huvihariduse kättesaadavust ja kvaliteeti kohalike omavalitsuste lõikes, arendada õpetajate ja noorsootöötajate baas- ja täiendkoolitussüsteemi fookusega 21. sajandi oskustele jm.

Noortevaldkonna töötajate seas pärsib erialase kvalifikatsiooni omandamist osati valdkonna madal palgatase. Mitmed uuringud on esile toonud erialase hariduse või kutse omandamise seost palgaga –kvalifikatsioon jäetakse omandamata, kuna sellega ei kaasne lisandväärtust tööalaste hüvede, eeskätt palgakasvuna^{125, 126}.

¹²⁴ Kutseregistri ei ole võimalik eristada väljastatud kutsetunnistustes unikaalseid isikuid ja seetõttu isikuid, kes omavad samaaegselt mitut kutsetunnistust (nt on omandanud kutse/osakutse ning selle kehtivusaajal ka erialase kõrghariduse). Eeldatavasti on tegu siiski pigem üksikute juhtudega, kuna kõrgema taseme kutsetunnistus kätkeb endas ka oskusi ja kompetentse madalamast kutsetasemest, mistõttu teoreetiline vajadus erineva taseme kutseid omandada puudub.

¹²⁵ Käger, M. Kivistik, K. Tatar, M. (2017). “Noorsootöötajate koolitusvajaduse uuring”. Aruanne. Balti Uuringute Instituut: Tartu.

¹²⁶ Paabort, H., Liiskmann, M., Kõiv, K., Mets, C. (2020). Eesti noortekeskuste hetkeseisu kaardistus 2020. Eesti ANK 2020.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Noorte
statistiline pilt

Noorsootöö ja
huviharidus

Spetsialistide
kvalifikatsioon ja
töötasu

Noored kui
aktiivsed
kodanikud

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Palk on noortevaldkonnas kriitiline probleem. Eesti keskmine brutokuupalk oli 2022. aastal 1685 eurot, meestel 1846 ja naistel 1495 eurot¹²⁷. Riigi, kohaliku omavalitsuse ja vähemalt 50 töötajaga majandusüksuste keskmine palk oli 1887 eurot, haridusvaldkonnas 1705 eurot ning spordi ja vabaajategevuste valdkonnas 1311 eurot¹²⁸.

Noortevaldkonna palgatase on aga oluliselt madalam. Noortekeskustes 2020. aastal läbi viidud uuringu järgi oli noortekeskuses täiskoormusega töötava noorsootöötaja töötasu enamasti 40% Eesti keskmisest palgast (1451 eurot) madalam, jäädes umbes 700–1000 euro vahemikku¹²⁹. 2022. aastal Maksu- ja Tolliametile tehtud päringu järgi on täiskoormusega ja töölepingu alusel töötava huvikoolitöötaja keskmine brutokuutasu¹³⁰ umbes 1300–1400 eurot, seejuures erahuvikoolides kõrgem (1411 eurot vs 1320 eurot munitsipaalkoolides). Noorsootöötajate (ametikohad: noorsooteenuste spetsialist, noorsootööjuht, noortekeskuse juht, rühmajuhendaja) keskmine brutokuutasu oli sellest veelgi madalam: ligikaudu 1200–1300 eurot. Eristub huvijuhi ametikoht, s.o tõenäoliselt üldhariduskoolis töötav noorsootöötaja – selle ametikoha keskmine brutokuupalk oli 1570 eurot. Formaalaridussüsteemis püütakse ilmselt asutusesiseseid palgavaheid õpetajate ja teiste spetsialistide vahel vähendada. Noorsootöötajate ja huvikooli õpetajate keskmine brutokuupalk jääb oluliselt alla Eesti keskmise töötasu ka 2022. aastal. Noortevaldkonna töötajaskonna töötingimustesse vaatab täpsemalt sisse 2022. a tellitud vastavasisuline uuring, mis ilmub 2023. I poolaasta.

Noored kui aktiivsed kodanikud ja ühiskonna edasiviijad

Eesti rahvastikuproгноos ennustab tööealise elanikkonna vähenemist ja vanemaaliste osakaalu kasvu. Vananev rahvastik tähendab ühelt poolt seda, et noorte hääli ja vajadused võivad jääda suurema osatähtsusega elanikkonna vajaduste varju (nt sotsiaalhoolekanne), ning teiselt poolt seda, et väheneva tööealise elanikkonna tõttu ei ole piisavalt tööjõudu, et tagada kõiki vajalikke teenuseid vajalikus mahus. Seetõttu muutub järjest olulisemaks elanikkonna aktiivsus ja panus ühiskonnaelu edendamisse.

Noortes kodanikuaktiivsuse kasvatamise kõrval on oluline jälgida, kuivõrd võimestatud on noored, st mil määral on noortel ühiskonnas reaalset otsustusvõimalust. Noorte valmisolek võib kergesti takerduda jäikadesse struktuuridesse ja sissejuurdunud tõekspidamistesse, mis takistavad noortel ühiskonna arengusse panustada.

Noortele ühiskonnas kaasaráákimise võimaluste tagamiseks on 2010. aastast alates strateegiliselt arendatud noortevolikogude süsteemi¹³¹. Tosina aasta jooksul on noorte osaluskogu loodud pea iga kohaliku omavalitsuse juurde – põhikirjaline noortevolikogu 57 omavalitsuses ja vabama reguleeritusega noorte aktiiv täiendava 19 omavalituse juures. Ainuüksi struktuuri olemasolu aga ei taga veel reaalset kaasa

¹²⁷ <https://palgad.stat.ee/>, <https://www.stat.ee/et/avasta-statistikat/valdkonnad/tooelu/palk-ja-toojoukulu/keskmise-brutokuupalk>

¹²⁸ https://andmed.stat.ee/et/stat/majandus_palk-ja-toojoukulu_palk_aastastatistika/PA003/table/tableViewLayout2

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Kontrollkuuks oli november 2022.

¹³¹ Ehk kohaliku omavalitsuse volikogu juurde loodud noortest koosnev nõuandev kogu. Vt Noorsootöö seadus <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020010?leiaKehtiv>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Noorte
statistiline pilt

Noorsootöö ja
huviharidus

Spetsialistide
kvalifikatsioon ja
töötasu

Noored kui
aktiivsed
kodanikud

Eesti keel ja
keeleoskus

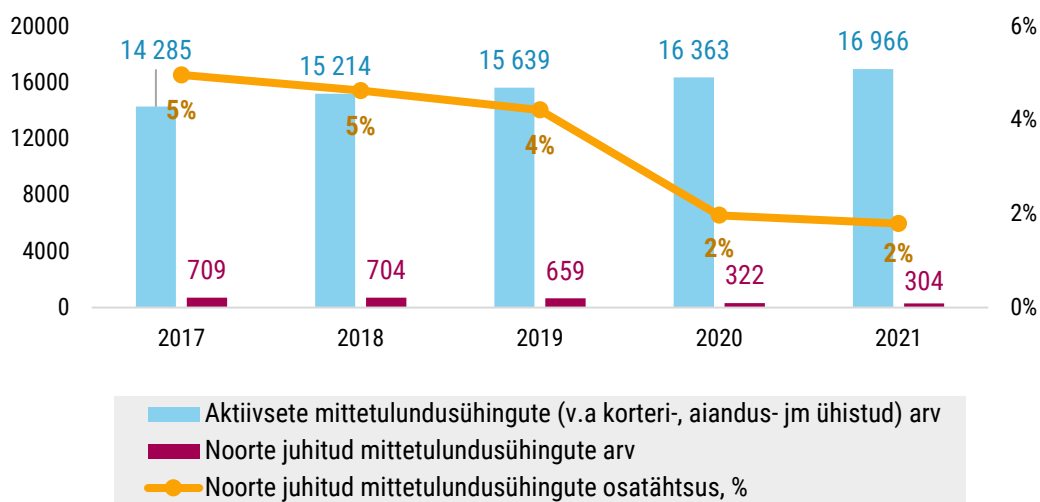
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

rääkimist ühiskondlikes otsustes. 2022. a kaardistas Eesti Noorteühenduste Liit noortevolikogude osalust valla- või linnavolikogude komisjonides. Vastanud 42-st noortevolikogust oli kuulamis/osalemisõigus 40%, istungil sõnavõtuõigus 32% ja hääleõigus vaid 27%¹³². Noorte sisuline kaasamine otsustusprotsessidesse vajab jätkuvalt tähelepanu – võimestamist vajavad nii noored (aga ka võimustamist) kui ka poliitikate kujundajad sihtrühma tähendusrikkaks kaasamiseks.

Noorte panust ühiskonna edendamisse mõõdetakse ühe näitajana veel ka noorte juhitud mittetulundusühingute osakaalu kaudu. Tegemist on vabatahtlike ühendustega, mille eesmärk ei ole tulu teenida, vaid ühiskonna või väiksema sihtrühma huvide eest seismine ja tegutsemine. Näiteks on noorteühingud (Eesti Õpilasesinduste Liit jt) mittetulundusühingud¹³³. Noorte juhitud MTÜd on aktiivsed mittetulundusühingud¹³⁴, mille juhatuse liikmete seas on vähemalt üks 18–26-aastane noor. MTÜ-de arv on üldjoontes aasta aastalt kasvanud, kuid 18–26-aastaste juhatuse liikmetega MTÜ-de arv langes järsult 2020. aastal pea poole võrra. Noorte juhitud MTÜ-de arvu vähenemine võib olla tingitud nii sellest, et noorte juhatuse liikmetega mittetulundusühingute arvu kasv on pidurdunud, kui sellest, et noored juhatuse liikmed on vanusepiiridest välja jõudnud. Need hüpoteesid vajavad aga täiendavat analüüsi, sest muutus noorte juhitud mittetulundusühingute arvus on märkimisväärne, mis võiks osutada struktuursetele muudatustele (nagu seadusloome muutus, andmekogumise viisi muutus vmt).

Joonis 121. Mittetulundusühingute arv ja noorte (18–26a) juhitud mittetulundusühingute arv ja osatähtsus, 2017–2021

¹³² ENL. Kaardistus noortevolikogude seas: osalus komisjonides. Kättesaadav: https://osaluskogud.ee/wp-content/uploads/NOF_one-pager.pdf

¹³³ Mittetulundusühingud on näiteks noorteühingud, mis noorsootöö seaduse järgi peavad koosnema 2/3 mahus noortest ja mille eesmärk on noorsootöö korraldamine ja läbiviimine.

¹³⁴ Välja on jäetud korteri-, aiandus jmt ühistud.

Eesti keel ja keelteoskus

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

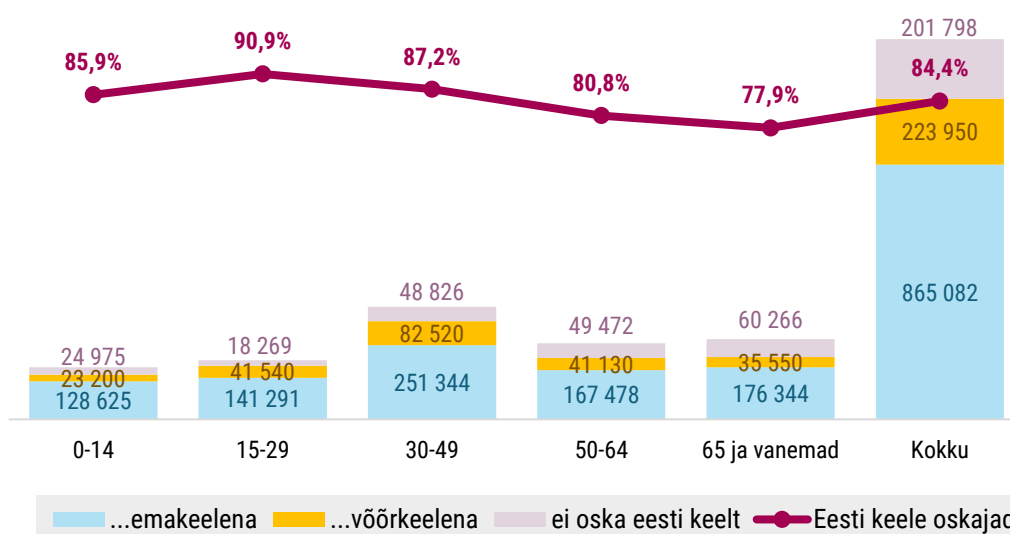
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Eesti elanikkonna etnolingvistiline koosseis ja eesti keele oskus

Eestlaste osakaal rahvastikust on pärast taasiseseisvumist järjekindlalt kasvanud. 2022. aastal on eestlaste osakaal rahvastikust 69,1%. Ligi kolmandiku elanikkonnast moodustavad teisest rahvusest inimesed. Kõige suurema osa moodustavad vene rahvusest inimesed, keda 2022. aastal oli 23,7%. 2021. aasta rahvaloenduse andmetel on Eestis kokku esindatud 211 rahvust ja siin räägitakse 243 erinevat emakeelt¹³⁵. Eesti keelt räägib emakeelena 67,2% ja vene keelt 28,5%. Võrreldes 2011. aasta rahvaloendusega on 2021. aasta loendusel eesti keelt emakeelena kõnelejate osa kogu rahvastikust vähenenud 0,9% võrra. Samas on eesti emakeelega inimesi arvuliselt 8277 võrra rohkem kui oli 2011. aastal.

Eesti keelt räägib emakeelena 67,2% ja võõrkeelena 17,3% eestimaalastest. Seega kõneleb või saab eesti keelest aru 84,5% Eestis elavatest inimestest (Joonis 122). Eesti keele oskajate osakaal on võrreldes eelmiste loendustega tõusnud (2000: 80%; 2011: 82%) ja seda eriti inimeste arvelt, kes räägivad eesti keelt võõrkeelena (2000: 12%; 2011: 14%). Vanuserühmade lõikes on eesti keele oskajate osakaal kõige suurem 15–29-aastaste seas ning madalaim 65-aastaste ja vanemate elanike seas.

Joonis 122. Eesti keelt oskavate inimeste arv ja osakaal vanusegruppide kaupa 2021. aastal.
Allikas: Statistikaamet, rahvaloendus

Eestis elas 2021. aastal 30 000 inimest, kellel on kaks emakeelt. Kõige suurema osa neist moodustasid inimesed, kelle emakeelteks olid eesti ja vene keel: 18 000.

¹³⁵ <https://rahvaloendus.ee/et/uudised/rahvaloenduse-tulemused-avaldatud>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

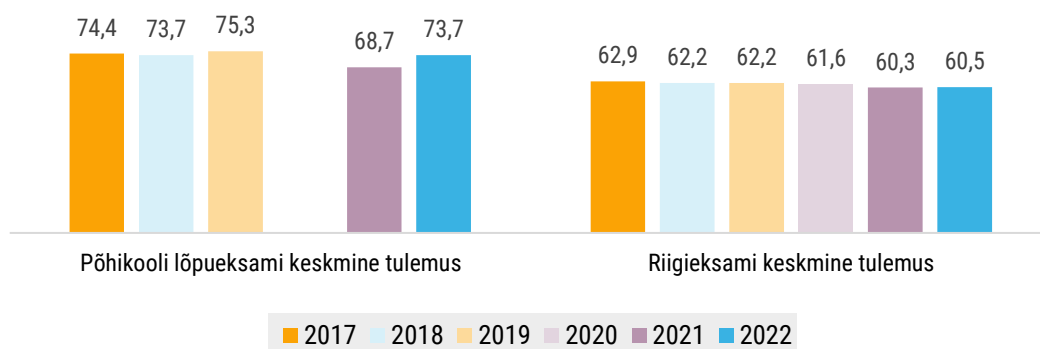
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Eesti keel emakeelena

Üleriigiliselt hinnatakse eesti keele kui emakeele õppe tulemusi põhikooli lõpus sooritatava eesti keele eksami ja gümnaasiumi lõpus sooritatava eesti keele riigeksami.

Põhikooli eesti keele eksami keskmine tulemus oli 2022. aastal 73,7% (Joonis 123), mis on küll võrreldes eelmise õppeaastaga viie punkti võrra kõrgem, kuid pandeemiaeelsete aastate keskmisest tulemusest erines vähe. Paremini lahendavad õpilased lugemisosa ülesandeid (keskmine tulemus 79%) ja halvemini kirjutamisosa ülesandeid (keskmine tulemus 71%). Tulemuste analüüs näitas, et tüdrukute üldine keskmine tulemus oli poiste omast 8,7 punkti kõrgem. Piirkondade kaupa on lõpuksamite tulemusi kajastatud üldhariduse peatükis.

Joonis 123. Eesti keele kui emakeele põhikooli lõpueksamite ja riigeksamite keskmised tulemused 2017.–2022. aastal (punktid). Allikas: EIS

Gümnaasiumi lõpus sooritatava eesti keele riigeksami keskmine tulemus on viimastel aastatel olnud küllaltki stabiilne. Kuigi keskmine on 2020. aastast alates varasemate aastatega võrreldes kergelt langenud, ei erine see 2022. aastal oluliselt kahe eelmise aasta keskmistest tulemustest. 2022. aastal oli keskmine tulemus 60,5 punkti (Joonis 123). Sarnaselt põhikooli lõpueksamitega sooritavad ka riigeksameid paremini tüdrukud – tüdrukute üldine keskmine tulemus oli poiste omast 7,7 punkti võrra kõrgem. Piirkondade kaupa on riigeksamite tulemusi kajastatud üldhariduse peatükis.

Eesti keel teise keelena

Keeleõppes on tuntud nn kriitilise perioodi hüpotees¹³⁶, mille järgi lastel on vanemate inimeste ees nii esimese kui ka teise keele omandamisel eelis: mida vanemas eas keelega esmalt kokku puututakse, seda tagasihoidlikumaks tulemused jäävad. Seega on eesti keele omandamiseks oluline alustada keeleõppega võimalikult varakult. Alushariduse andmed näitavad, et aasta aastalt suureneb nende laste osakaal, kes omandavad alusharidust eestikeelsetes ja keelekümbelusrühmades (Joonis 124) ning väheneb venekeelsetes rühmades käivate laste osakaal.

¹³⁶ Wilder ja Lamar Roberts (1959). Speech and brain mechanism. New York: Atheneum.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

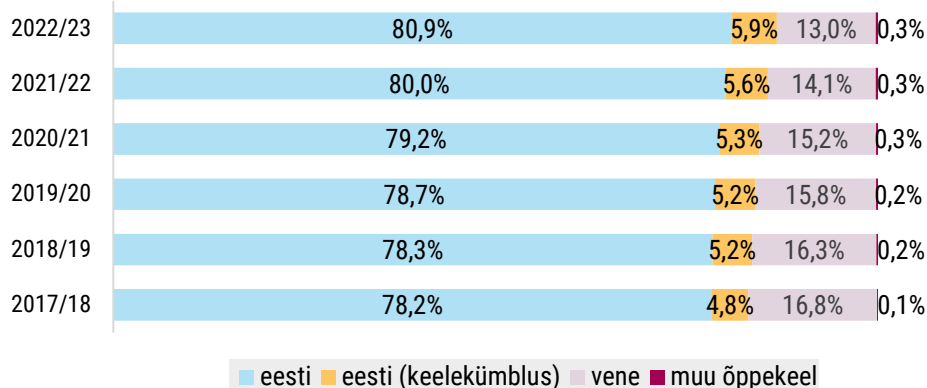
Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

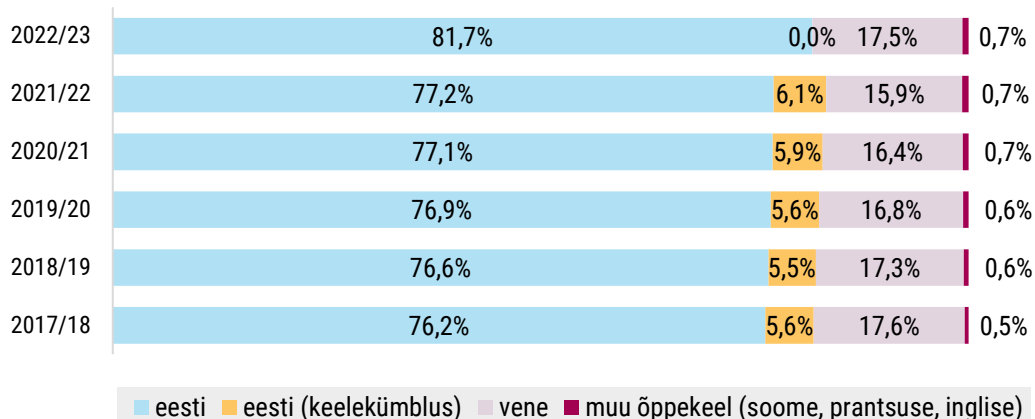

Joonis 124. Alushariduse õppekeel 2017/18. – 2022/23. õa (%).

Allikas: EHIS

Seda, et eestikeelne õpe peaks algama võimalikult varakult, kinnitavad osaliselt ka lõimumismonitooringu¹³⁷ tulemused – üle kolmveerandi Eesti elanikest (76%) on seisukohal, et eestikeelne õpe peaks algama lasteaias, teisest rahvusest elanike seas on toetus madalam (66%). Piirkonniti toetatakse lasteaias eestikeelse õppega alustamist vähem Tallinnas (68%) ja Ida-Virumaal (70%), rohkem mujal Eestis (82%). Samas soovib vaid 29% teisest rahvusest vastajatest, et nende lapsed või lapselapsed käiksid eestikeelses lasteaias. Seega toetatakse küll eestikeelse õppega alustamist lasteaias, ent mitte täielikult eestikeelses lasteaias.

Põhihariduses on samuti aasta-aastalt vähenenud vene keeles õppivate laste arv ja osakaal. 2022/23. õppeaastal õpib põhikoolis eesti keeles 82% kõigist põhikooli-õpilastest (Joonis 125). Vene õppekeelega klassides õpib 17,5% kõigist õpilastest. Alates 2022/23. õppeaastast ei eristata statistikas keelekümblusklasse.

Joonis 125. Põhihariduse I–III kooliastme õppekeel 2017/18. – 2022/23. õa (%).

Allikas: EHIS

¹³⁷ Mägi, E. ja Murasov, M. (2020). Eestikeelne ja segarühmas õpe, emakeel(t)e toetamine ja hariduse kättesaadavus. Eesti ühiskonna lõimumismonitooring 2020, 13-27 <https://www.kul.ee/eesti-integratsiooni-monitooring-2020>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

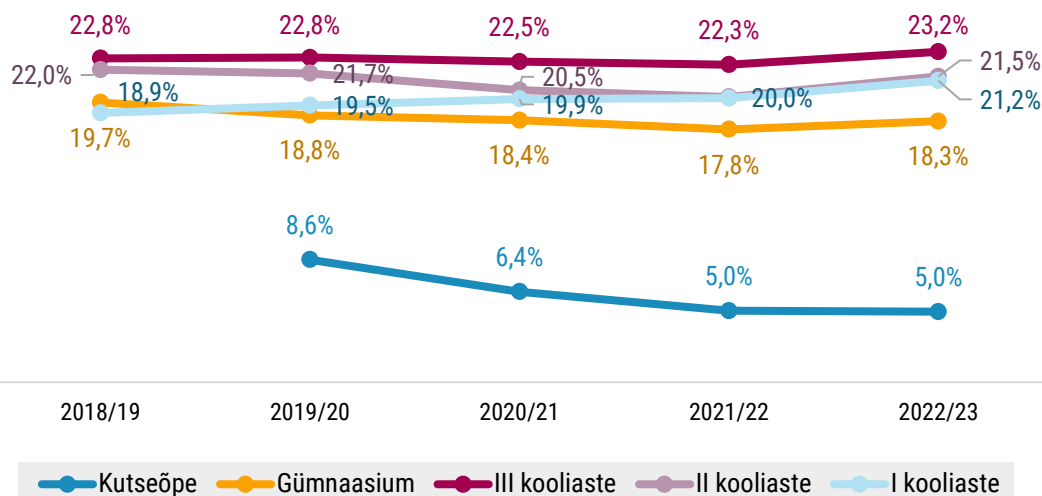
Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

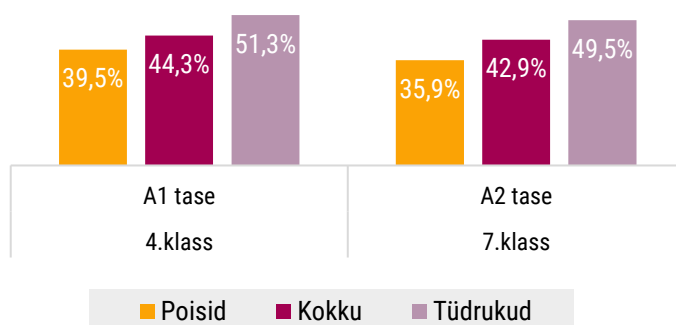
Teadus- ja
arendustegevus

2022/23. õppeaastal õpib üldhariduse statsionaarses õppes eesti keelt teise keelena kokku ca 35 000 õpilast (21,4% kõigist õpilastest), kutseõppeasutustes 1262 õppijat (5% kõigist õppijatest).

Joonis 126. Eesti keelt teise keelena õppijate osakaal üld- ja kutsehariduses 2018/19. – 2022/23. õa (%). Allikas: EHIS

Eesti keele kui teise keele õpetamise eesmärk on tagada õppuritele selline keeleoskus, mis võimaldaks neil jätkata haridusteed eesti keeles ning tulevikus kasutada eesti keelt tööalaselt, tulla toime eestikeelses keskkonnas ja laiemalt ühiskonnaelus. Eesti keele kui teise keele õppe tulemusi hinnatakse 4. ja 7. klassis toimuvate tasemetöödega. Esimese kooliastme lõpuks tuleks saavutada eesti keele oskus A1-tasemel, teises kooliastmes A2-tasemel. 2022. aastal olid 4. klassi eesti keele kui teise keele tasemetööde tulemused võrreldes eelmise aastaga pisut paranenud ja 7. klassis pisut langenud – keskmine sooritusprotsent oli 4. klassis 63,5% (2021. aastal 61,6%), 7. klassis 60,7% (2021. aastal 61,8%). Tulemused näitavad, et 4. klassi alguseks on A1-taseme saavutanud alla poole osalejatest, 45% (2021. aastal 40,6%), 7. klassis saavutas A2-tasemele vastava tulemuse 43% (2021. aastal 44,2%) tasemetöö sooritanud õpilastest. Seega ei jõua üle poole eesti keelt teise keelena õppijatest I ja II kooliastme lõpuks sihiks seatud keeletasemele¹³⁸ ning nõutava keeletaseme saavutanud poisse on jätkuvalt tunduvalt vähem kui tüdrukuid (Joonis 127).

Joonis 127. Eesti keele kui teise keele õppes nõutavale keeletasemele jõudnud 4. ja 7. klassi õpilased (%). Allikas: EIS

¹³⁸ <https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pagelId=144344980>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

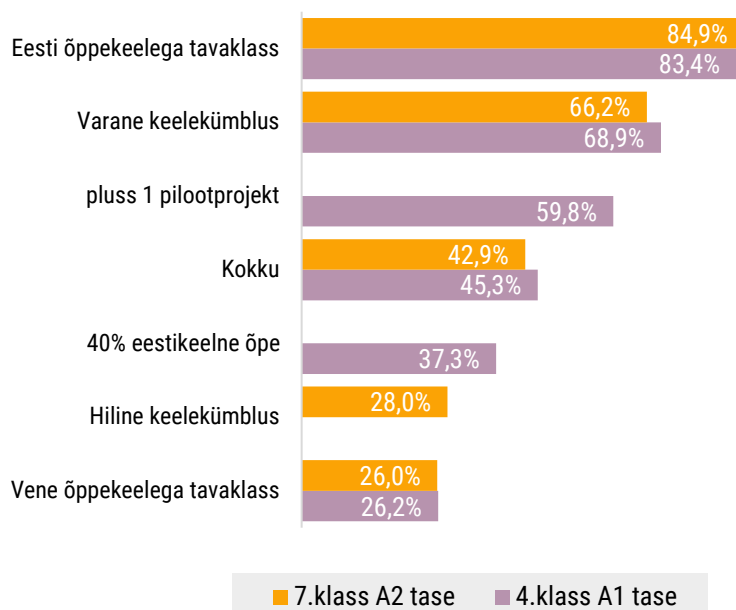
Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

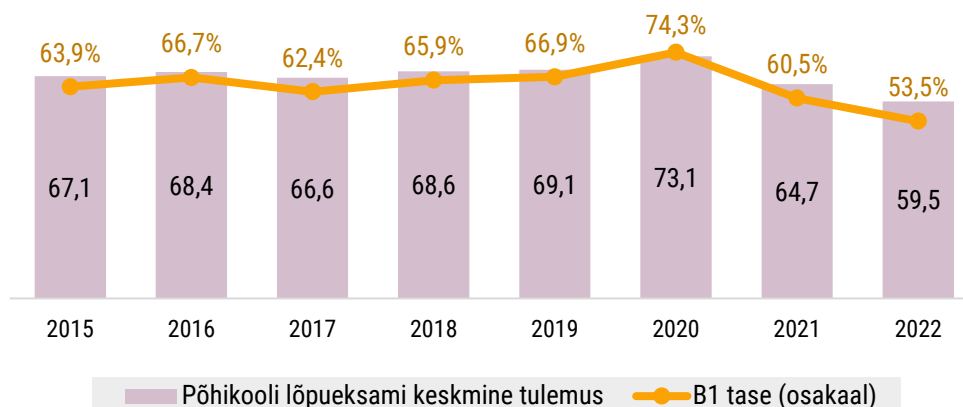
Mõlema kooliastme tasemetööde üks eesmärk on välja selgitada, milline keeleõpe tagab parema tulemuse nõutud keeletasemele jõudmiseks. Tulemused näitavad, et nii 4. kui ka 7. klassis saavutavad kõige kõrgemaid tulemusi eesti õppekeelega kooli tavaklassi kuuluvad muu kodukeelega õpilased (**Joonis 128**).

Joonis 128. Eesti keele kui teise keele õppes nõutavale keeletasemele jõudnud 4. ja 7. klassi õpilased keeleõppe tüüpide kaupa (%). Allikas: EIS

Kõige kehvemad olid mõlemas kooliastmes vene õppekeelega tavaklasside õpilaste tulemused, kusjuures vaid veidi üle veerandi neist jõudis sihiks seatud keeletasemele. Vähem efektiivne oli I kooliastme sihi saavutamisel ka 40% eestikeelse õppe mudel ning II kooliastme sihi saavutamisel hilise keelekümbluse mudel.

Keeleoskuse omandamisest annavad lisaks tasemetöödele aimu ka põhikooli ja gümnaasiumi lõpus tehtavate eksamite tulemused. Põhikooli lõpus peaksid õpilased valdama eesti keelt B1-tasemel ja gümnaasiumi lõpus B2-tasemel. 2022. aasta eesti keel teise keelena põhikooli lõpueksamite keskmine tulemus oli 59,5 punkti (59,6%) ning põhikooli lõpuks saavutas B1-keele taseme 53,5% eksami sooritajatest, mis on 7 protsendipunkti vähem kui eelmisel õppeaastal (**Joonis 129**).

Joonis 129. Põhikooli (riiklik õppekava) eesti keele kui teise keele lõpueksami keskmine tulemus ja B1-keele tasemele jõudnute osakaal (2015–2022). Allikas: EIS

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

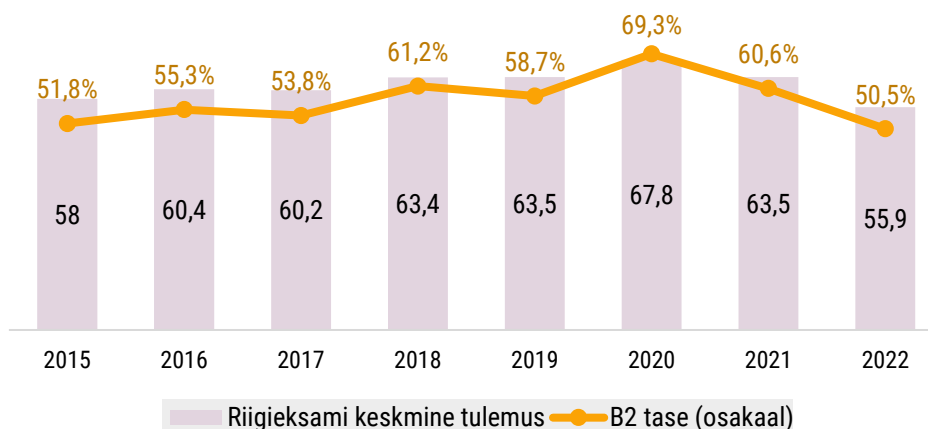
Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Eesti keele kui teise keele põhikooli lõpueksami tulemuste (2018–2021) võrdlevas analüüsis¹³⁹ tõdeti, et tulemused on viimastel aastatel tunduvalt langenud ning see võib olla tingitud üldisemalt pandeemiaolukorrast ja distantsõppest. Lisaks on alates 2020. aastast muutunud kooli lõpetamise kord, nii et eksami sooritamine pole enam kooli lõpetamise eeldus.

Sarnaselt eesti keele kui teise keele tasemetöödega saavutasid paremaid tulemusi eesti õppekeele klasside tavaklassi ja keelekümbelklasside õpilased (üle 80% jõudis B1-keeletasemele), vene õppekeele klasside tavaklassi õpilastest jõudis B1-keeletasemele vaid 44,7% eksami sooritajatest.

2022. aasta eesti keele kui teise keele riigieksami tulemused olid eelmise aastaga võrreldes samuti madalamad (**Joonis 130**) – riigieksami keskmine tulemus oli 55,9 punkti ja B2-keeletasemele jõudis vaid pisut üle poole (50,5%) eksami sooritajatest, mis on võrreldes 2021. aastaga üle 10 protsendipunkti vähem. Siingi tuleb võtta arvesse, et 2020. aastal oli eksami sooritamine vabatahtlik ning 2021. ja 2022. aastal ei olnud eksami sooritamine kooli lõpetamise eelduseks.

Joonis 130. Eesti keele kui teise keele riigieksami keskmine tulemus ja B2-keeletasemele jõudnute osakaal (2015–2022), (üld- ja kutseharidus, kõik õppevormid). Allikas: EIS

Riigieksamil saavutavad paremaid tulemusi üldhariduskoolide lõpetajad (keskmine tulemus 32,6 punkti parem kui kutsekooli lõpetajatel), tüdrukud (keskmiste erinevus 12,5 punkti) ja eesti õppekeele klasside lõpetajad (keskmine 34,5 punkti kõrgem vene õppekeele klasside lõpetajatest). B2-keeletasemele jõudis eksamit sooritanud kutseõppijatest vaid 12,5%, noormeestest 41,6% ja vene õppekeele klasside õpilastest 10,4%.

2022. aastal käis eesti keele tasemeeksamit tegemas kokku 5208 täiskasvanut (**Joonis 131**). Eksami sooritas edukalt 2920 isikut ehk 56,1% kõigist eksamit teinud täiskasvanutest, seega jäi riiklikult seatud siht (≥ 58) saavutamata. Eksami sooritajate osakaal on viimasel viiel aastal püsinud küllaltki stabiilne, aastate lõikes on kõikumised alla kahe protsendipunkti.

¹³⁹

[https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pagelid=88478025#P%C3%B5hikoolil%C3%B5pueksamitev%C3%B5rdlevanal%C3%BC%C3%BCs\(2018%E2%80%932021\)-Eestikeelteisekeelenap%C3%B5hikoolil%C3%B5pueksamitulemuste\(2018%E2%80%932021\)v%C3%B5rdlevanal%C3%BC%C3%BCs](https://projektid.edu.ee/pages/viewpage.action?pagelid=88478025#P%C3%B5hikoolil%C3%B5pueksamitev%C3%B5rdlevanal%C3%BC%C3%BCs(2018%E2%80%932021)-Eestikeelteisekeelenap%C3%B5hikoolil%C3%B5pueksamitulemuste(2018%E2%80%932021)v%C3%B5rdlevanal%C3%BC%C3%BCs)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

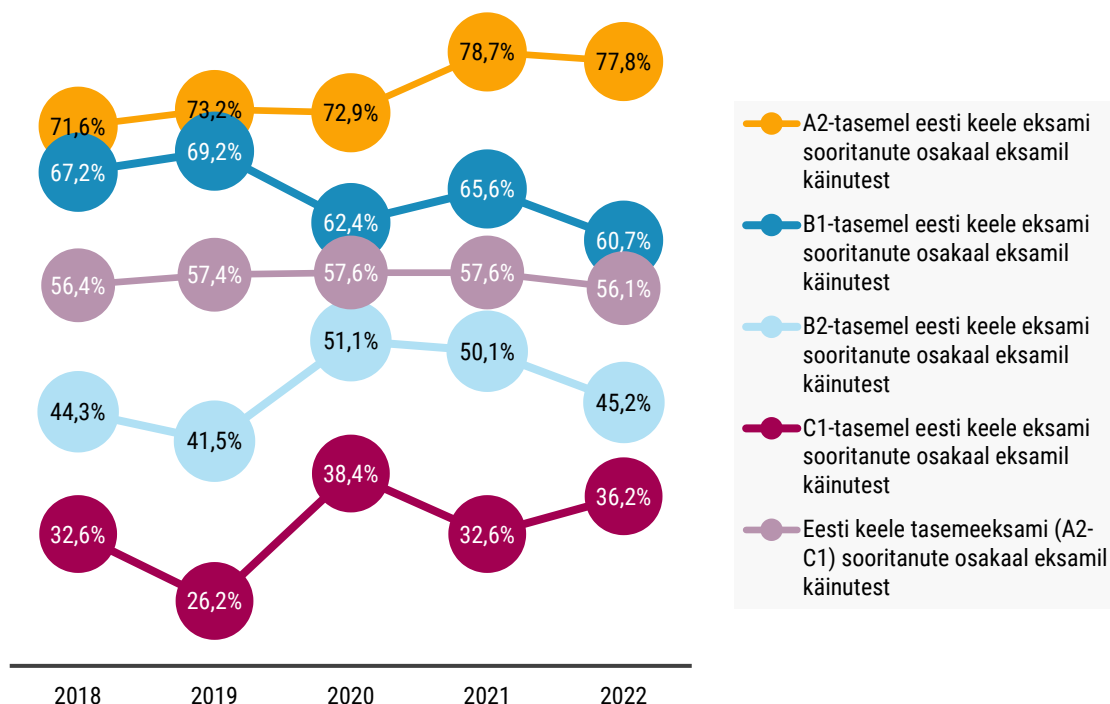
Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 131. Eesti keele tasemeeksami sooritanute osatähtsus kõigist eksamil käinutest.

Allikas: Harno

Võrreldes 2021. aastaga on eksami (A2–C1) sooritajate osakaal langenud 1,5 protsendipunkti võrra, ainsana on kasvanud C1-tasemel eesti keele eksami sooritajate osakaal, ca 5 protsendipunkti võrra on langenud nii B1- kui ka B2-tasemel eksami sooritajate osakaal. Eksamite eel on võimalik osaleda konsultatsioonidel. Seda võimalust on viimasel kahel aastal kasutanud keskmiselt 2000 inimest.

Eesti keele õpe välismaal

Välismaal elab hinnanguliselt 150 000–200 000 eesti juurtega inimest, mis on 15% Eesti elanikkonnast. Välismaal elavate eestlaste keeleõpet ja kultuurielu on Eesti riik süstemaatiliselt toetanud rahvuskaslaste programmi kaudu. 2021. aastal võttis valdkonna keske juhtimise ja planeerimise üle Välisministeerium; keeleprogrammist jätkatakse välismaal eesti keele õppega seotud tegevusi. Stabiilset tegevustoetust saab Haridus- ja Teadusministeeriumi rahastamisel 55 õpetuskohta välismaal ning 2022. aastal osales eesti keele õppes 5300 väliseestlast, mis ületab isegi 2026. aastaks seatud sihti (5100). Õppes osalejate arv on kasvanud nii välismaal loodud eesti keele õpetuskohtade arvu kasvu tõttu kui ka taas aktiivselt toimuvate väliskeelepäevade tõttu. Eesti keele õpetuskohtade arv kasvas 2022/23. õppeaastal üle 80.

Eesti keele ja kultuuri akadeemilise välisõppe (EKKAV) programmi raames õpetavad eesti keelt ja kultuuri rohkem kui 30 kõrgkoolides u 100 õpetajat ja 50 lektorit. Kokku pakutakse eesti keele ja kultuuri õpet 17 riigis. Lisaks rahastati EKKAV programmi raames 2022. aastal 53 taotlust, mille hulgas oli kõige enam suve- ja talvekursustel osalemise taotlusi, kokku 35 taotlust. Lisaks rahastati külalislektorite kutsumist nelja stipendiumiga, välisõppekeskustesse Eesti teemalisi loenguid viie stipendiumiga ning

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

eesti keele ja kultuuri huviliste teadlaste ja õppurite uuringuid ja õpinguid Eestis kolme stipendiumiga. Lisaks jagati veel kuus stipendiumi õppematerjalideks, näitusteks ja kultuurivisiitideks ning teisi projektipõhiseid toetusi. Välisõppe nõukogus on tehtud ettevalmistusi uue õpetuskoha avamiseks Toronto Ülikoolis. Nõukogu esindajate visiit Torontosse toimus 2023. aasta kevadel.

Väliseesti noortele on korraldatud laagreid Eestiga tutvumiseks ja toetatud nende õpinguid Eestis stipendiumitega. 2022. aastal anti välja stipendiumid eesti keele ja tasemeõppeks kuuele inimesele viiest riigist (lirimaa, Rootsi, Kanada, Venemaa ja Austraalia). Õppima asuti Tallinna Ülikooli, Tartu Ülikooli, Eesti Muusika- ja Teatriakadeemiasse ja Eesti Kunstiakadeemiasse. Toimusid 1–2-nädalased keele- ja kultuurilaagrid väliseesti noortele Eestis, kus ühtekokku osales üle 60 väliseesti noore. Laagrites osalevad ka Eestist pärit noored, et oleks võimalik leida Eestist sõpru ja harjutada eesti keelt.

2022. aastal valminud Eesti väliskogukondade uuringu¹⁴⁰ tulemuste põhjal on 87% vastajate emakeel või üks emakeeltest eesti keel, 11% inglise keel ning 8% vene keel (ning paari protsendipunktiga ka rootsi, saksa ja soome keel). Samas uuringus küsiti hinnangut ka eesti keele oskuse kohta. Nendest, kes märkisid ankeedis oma emakeeleks eesti keele, valdavad seda emakeele tasemel 83%, seitse protsenti valdab eesti keelt „vabalt“, kuus protsenti valdab tasemel „saan aru, räägin, kirjutan“ ning ülejäänud kas ainult arusaamise tasemel või üldse mitte. Eesti keele oskust soovitakse edasi anda ka oma lastele. 62% eesti emakeelega vastajatest räägib oma lastega eesti keelt ja 12% eesti ja inglise keelt. Suur enamik (82%) neist, kes räägivad oma lastega eesti keeles, soovivad, et lapsed oskaksid eesti keelt heal või väga heal tasemel.

Samuti küsiti sama uuringu käigus välismaal elavatelt eesti juurtega täiskasvanutelt, millised on eesti keele õppimist takistavad asjaolud ning leiti, et on vajalik pakkuda õppematerjale ja eesti keele õppe võimalusi ka täiskasvanutele. Soovitati pakkuda senisest enam elulisi iseõppimise materjale, ning neid, mis on juba täna olemas, tuleb rohkem ja paremini sihtrühmale kommunikeerida. Lisaks kommunikatsioonile, kus või mis on virtuaalselt kättesaadav (või tellitav), tasub kaaluda keeleõppematerjalide jagamist ka saatkondade poolt. Jätkata tuleb keelelaagreid, kuna nõudlus nende järele on selgelt olemas, ning nende olemasolu tuleb rohkem kommunikeerida.

Laste keeleõppe edendamiseks välismaal soovitati pakkuda paremaid õppematerjale ja õppekava juhiseid koduõppel Eesti kooliprogrammi läbimiseks, sh veebi teel. Välis-Eesti koolidele on vaja välja töötada oma õppeprogramm. Sealhulgas tuleks arvestada väikeste kogukondade spetsiifikaga. Lisaks ootavad Eesti väliskogukonnad üldiselt rohkem tuge ja soovitusi laste eesti keele oskuse arendamiseks. Äärmiselt vajalik on pakkuda lapsevanematele infot selle kohta, kuidas mitmekeelsus kujuneb, millised on selle etapid ning kuidas eri etappides ja eri proovikividega hakkama saada. Info peab nii sisu kui ka ligipääsetavuse mõttes olema kasutaja-sõbralik, soovitatavalt koos võimalusega saada kvaliteetset nõustamist (nt eesti keele majad võiksid arendada nõustamispädevust mitmekeelsust puudutavates küsimustes ja hakata konsultatsioone pakkuma).

¹⁴⁰ <https://www.ibs.ee/publikatsioonid/eesti-valiskogukonnad-identiteet-hoiakud-ja-ootused-eesti-riigi-suunal/>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

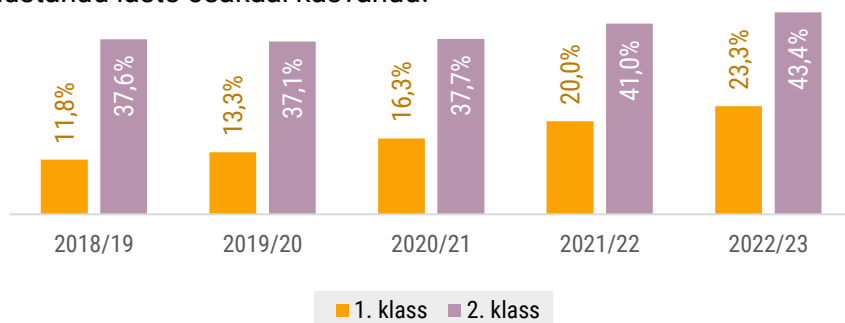
Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Võõrkeelte õpe ja oskus

Esimese ehk A-võõrkeele õppimisega alustatakse riikliku õppekava kohaselt esimeses kooliastmes hiljemalt kolmandas klassis. Paljudes koolides algab võõrkeeleõpe kooli võimalustest ja lastevanemate soovist lähtudes varem: kas esimeses või teises klassis. Kümne aasta jooksul on 1. ja 2. klassis võõrkeeleõpet alustanud laste osakaal kasvanud.

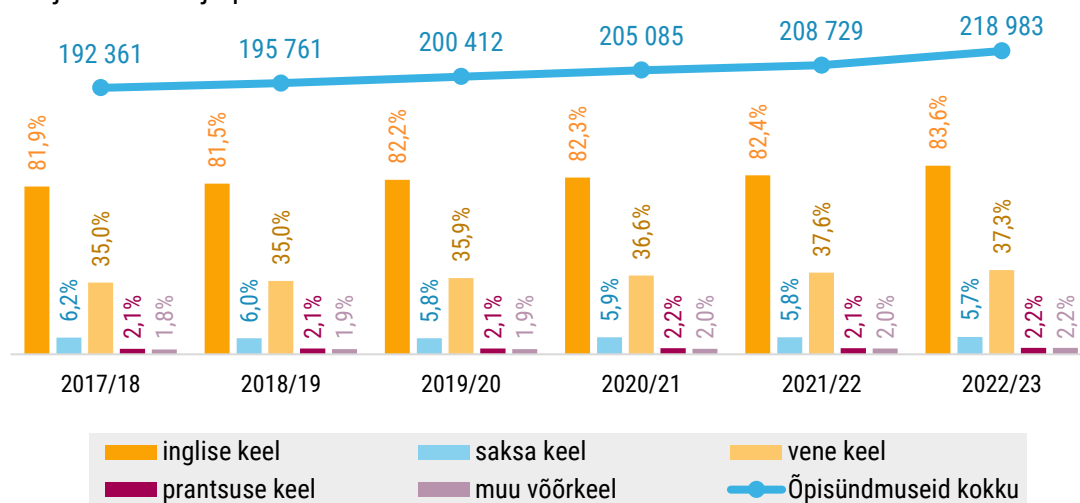

Joonis 132. Esimest võõrkeelt õppivate õpilaste osakaal kõigist sama klassi õpilastest.

Allikas: EHIS

2022/23. õppeaastal alustas esimese võõrkeele õppimist 23,3% kõigist 1. klassi õpilastest ning 43,4% kõigist 2. klasside õpilastest. Esimese võõrkeelena õpitakse ülekaalukalt enim inglise keelt – 27% varakult keelt õppima asunud 1. ja 2.klassi õpilastest õpib just inglise keelt.

Kokku oli üldhariduskoolides 2022/23. õppeaastal ca 220 000 võõrkeele õpisündmust¹⁴¹, inglise keelt õpib 84% kõigist üldhariduskoolide statsionaarse õppe õpilastest, populaarsuselt järgmist keelt, vene keelt, õppis 37% kõigist õpilastest. Lisaks inglise ja vene keelele õpitakse Eesti üldhariduskoolides A- ja B-võõrkeelena enamjaolt saksa ja prantsuse keelt.

Joonis 133. Võõrkeelte õpisündmuste osakaal kõigist üldhariduskoolide statsionaarse õppe õpilastest, 2017/18. –2022/23. õa. Allikas: EHIS

¹⁴¹ Võõrkeele õpisündmuse all peetakse silmas ühe võõrkeeleõppe õppekava läbimist õppeaastal. Näiteks võib ühel õpilasel olla samal õppeaastal kaks võõrkeele õpisündmust (õpib A- ja B-võõrkeelt). Õpisündmuste osakaal leitakse kõigi võõrkeele õpisündmuste arvu jagamisel kõigi üldhariduskoolide statsionaarse õppe õpilaste arvuga.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

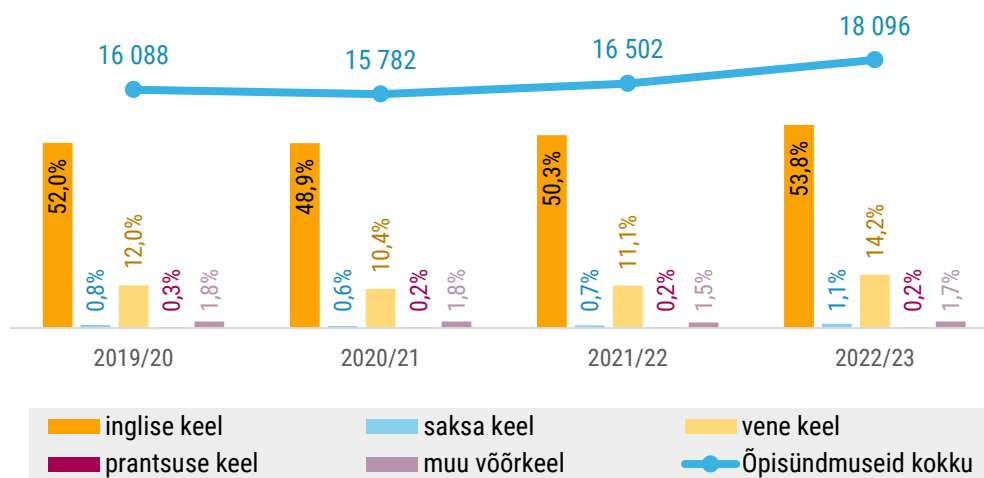
Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Kutseõppeasutustes õpitakse võõrkeeltest samuti enim inglise keelt – 53,8% kõigist kutseõppeõpilastest õpib inglise keelt. Lisaks inglise keelele õpitakse vene keelt (14,2% kõigist õppijatest), teisi võõrkeeli õpitakse juba oluliselt vähem.

Joonis 134. Võõrkeelte õpisündmuste osakaal kõigist kutseõppeasutuste õpilastest, 2019/20. – 2022/23. õa. Allikas: EHIS

Kutsehariduses on võõrkeelte õppimine kohustuslik vaid kutsekeskharidusõppes. 2022/23. õppeaastal õppis 98% kutsekeskhariduse õppijatest inglise keelt, vene keelt õppis võõrkeelena 26,5%, teisi võõrkeeli (prantsuse, itaalia ja rootsi keelt) õpiti juba oluliselt vähem. Inglise keele õpisündmused moodustasid kõikidest õpisündmustest 76%.

Edenemist võõrkeeleõppes mõeldakse analoogselt eesti keele õppele taseme- töödega. Võõrkeelte tasemetööd tehakse teises kooliastmes (7. klassis). Inglise keele tasemetöö teevad inglise keelt A-võõrkeelena õppijad ja saksa keele tasemetöö saksa keelt A-võõrkeelena õppijad. Mõlema keele õppijatelt oodatakse teise kooliastme lõpuks A2-tasemele jõudmist.

2022. aastal tegi põhikooli lõpus inglise keele eksami 7643 õpilast, analüüs valmis 1505 õpilase töö põhjal. Keskmine lõpueksami tulemus oli 88 punkti (sooritusprotsent 88) ning tulemus oli võrreldes eelmise õppeaastaga ca 3 punkti madalam. Poiste keskmine tulemus punktides ning sooritusprotsentides oli 86 ja tüdrukutel 91. Inglise keelt A-võõrkeelena õppinud õpilaste tulemused olid märgatavalt kõrgemad kui B-võõrkeelena õppinutel või nendel, kes ei olnud märkinud, kas nad õpivad inglise keelt A või B-võõrkeelena. Inglise keelt A-võõrkeelena õppijate eksamitulemus oli üle 10% kõrgem teistest sooritajatest, samas ei saa jätta märkimata asjaolu, et valdav enamus (88%) eksaminandidest õppiski inglise keelt A-võõrkeelena.

Vene keele kui võõrkeele eksami tegi põhikooli lõpus 395 õpilast ning keskmine tulemus oli 83,8 punkti, mis on võrreldes eelmise aastaga peaaegu sama (84,1). Saksa keele ja prantsuse keele lõpueksameid tegi juba oluliselt vähem õpilasi (vastavalt 38 ja 8), keskmised tulemused olid 80,2 ja 80,5 punkti.

Inglise keele riigieksamit tegi 2021/22. õppeaastal 4085 gümnaasiumi riiklikul õppekaval õppinud õpilast (4015 põhi- ja 70 lisaeksamil). Võõrkeele riigieksam oli kohustuslik ja gümnaasiumi lõpetamise eeldus. Inglise keele eksami sooritajate osakaal on viimastel aastatel langenud, kuna lõpetajatel on võimalik sooritada tasuta Cambridge English C1 Advanced inglise keele eksamit. Seda võimalust kasutas

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu- haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

2021/22. õppeaastal kokku 4437 õpilast. Lisaks on õpilastel 2014. aastast võõrkeele riigieksami sooritamise asemel võimalus esitada võõrkeeleoskust tõendav rahvusvaheline keeletunnistus. Sel aastal kasutas seda võimalust 176 abiturienti.

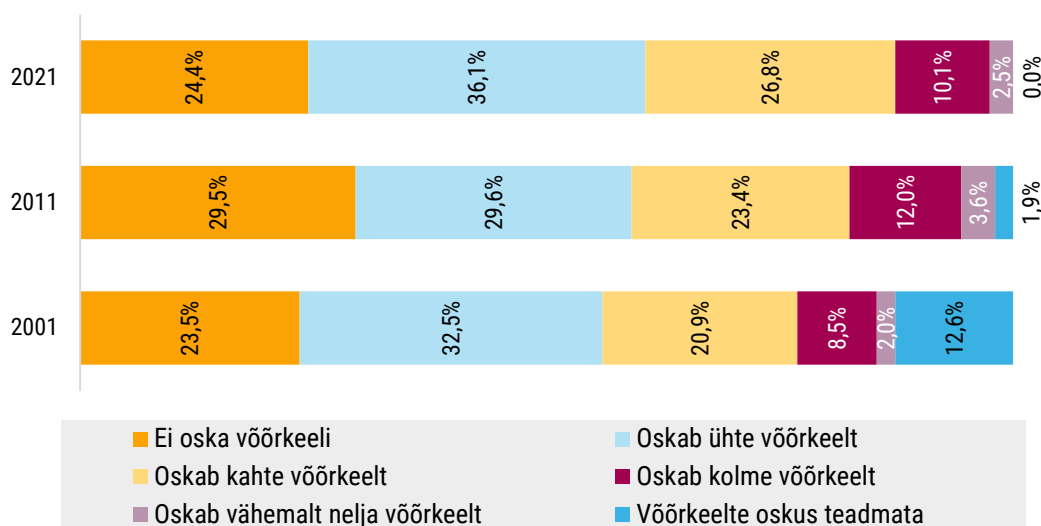
Inglise keele riigieksami keskmine tulemus oli 2022. aastal 66,5 punkti, 76% osalenutest saavutas B1 või B2-keele taseme. B1-keele taseme saavutas 29% ning B2-keele taseme 47% eksaminandidest. Sarnaselt eelmiste aastatega sooritasid poisid eksami tüdrukutest veidi paremini. Poiste keskmine tulemus oli 69,7 ja tüdrukutel 64,2 punkti.

Erinevalt eesti keel teise keelena riigieksamist, saavutasid üldhariduskoolide ja kutsekeskharidusõppe lõpetajad inglise keele riigieksamil sarnaseid tulemusi (keskmine tulemus erines vaid 0,4 punkti) ning poisid sooritasid eksami tüdrukutest paremini (keskmiste erinevus 5,5 punkti). Kui 19,5% poistest ei õnnestunud nõutud keeletaset saavutada, siis tüdrukute hulgas oli selliseid eksaminande 27%.

Cambridge English C1 Advanced inglise keele eksamil osalejatest saavutas 18,8% kõrgeima ehk C2-taseme, 63% sai C1-taseme ja 17,3% B2-taseme. 40 õpilase tulemus jäi alla B2-taseme ja nad ei saanud eksamil keeletaset tõendavat tunnistust.

Lisaks inglise keelele on võõrkeele riigieksamit võimalik sooritada ka teistes võõrkeeltes. 2022. aastal tegi võõrkeele riigieksamit saksa keeles 57 abiturienti (B1- või B2-keele taseme saavutas 87,7%), prantsuse keeles 237 (B1 või B2-keele taseme saavutas 82,5%) ja vene keeles 157 abiturienti. Lisaks esitas saksa keele riigieksamil rahvusvahelise võõrkeeleoskuse tunnistuse 9 abiturienti.

2021. aasta rahvaloenduse andmetel oskab hinnanguliselt 76% (975 320) Eesti rahvastikust mõnda võõrkeelt, sh 36,1% oskab ühte, 26,8% kahte, 10,1% kolme ja 2,5% nelja või enam võõrkeelt. 2011. aasta loendusega võrreldes on mõne võõrkeele oskajate osakaal suurenenud 7 protsendipunkti ja 2001. aasta loendusega võrreldes 12 protsendipunkti võrra, mis näitab, et viimase kahekümne aasta jooksul on võõrkeelt oskavate inimeste arv stabiilselt kasvanud.

Joonis 135. Eesti elanikkonna võõrkeelteoskus 2001., 2011. ja 2021. aasta rahvaloenduse andmetel. Allikas: Statistikaamet, rahvaloendus.

Märkus: arvutustest on välja jäetud alla 3-aastased lapsed.

Vähemalt kaht võõrkeelt oskab kogu Eesti elanikkonnast 39,4%, kõrgeim on vähemalt kahe võõrkeele oskajate osakaal 30–49-aastaste inimeste seas (54,8%).

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Eestlaste
etnolingvistiline
koosseis ja eesti
keele oskus

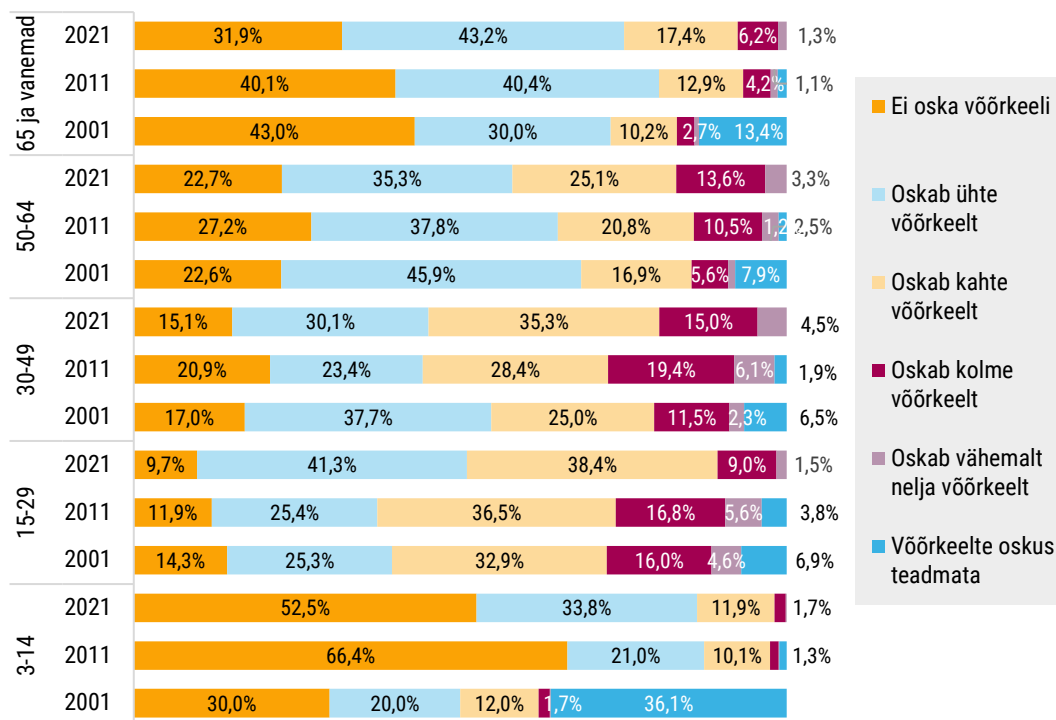
Eesti keele õpe
välismaal

Võõrkeele õpe ja
oskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Joonis 136. Eesti elanikkonna võõrkeelteoskus vanusegrupiti 2001., 2011. ja 2021. aasta rahvaloenduse andmetel. Allikas: Statistikaamet, rahvaloendus.
Märkus. Arvutustest on välja jäetud alla 3-aastased lapsed.

Varasematel loendustel oli kõige levinum võõrkeel vene keel, 2021. aastal aga inglise keel. Inglise keelt oskab 46,7% ja vene keelt 39% eestimaalastest, eesti keelt valdab võõrkeelena 17% (223 950) Eestis elavatest inimestest. 2011. aastal oskas eesti keelt võõrkeelena 14% rahvastikust ja 2000. aastal 13%.

Kui vaadelda keeleoskust eri vanuserühmades, avalduvad selged põlvkondlikele muutustele viitavad trendid¹⁴²: inglise keel on asendanud vene ja soome keele. Vanemate inimeste seas on võõrkeelena vene keele rääkijaid rohkem kui eesti keele rääkijaid. Näiteks 50–64-aastastest räägib vene keelt 90%, eesti keelt aga 81%. Ka soome keele valdajate osakaal on 50–64-aastaste vanusegrupis kõrge – 19%, samas kui 15–29-aastaste seas on neid vaid 5%. Seevastu inglise keele valdajate osakaal on kõrgeim just 15–29-aastaste seas – 85%.

¹⁴² <https://rahvaloendus.ee/et/tulemused>

Valitsemisala rahastamine ning valitsussektori kulutused haridusele ja teadusele

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja keeleoskus

Rahastus

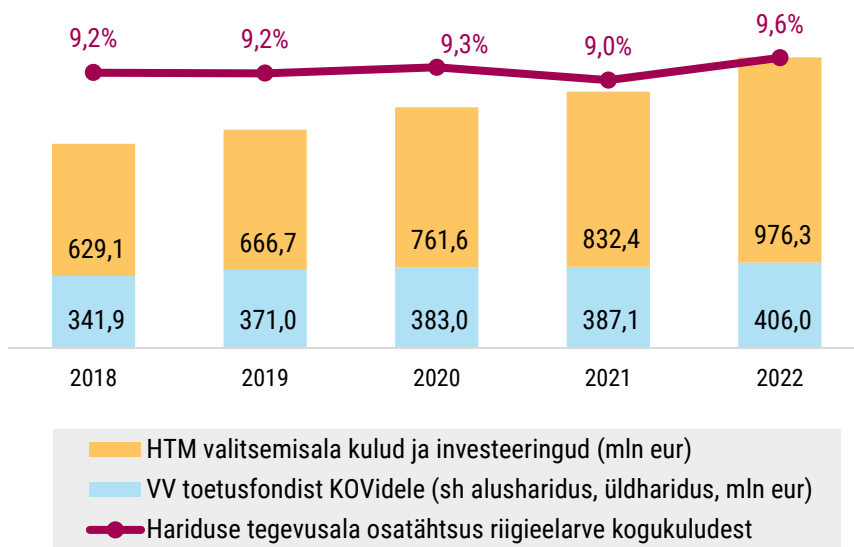
Valitsussektori
kulud haridusele
ning TAle

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

2022. aastal oli riigieelarves kuludeks ja investeeringuteks kokku planeeritud üle 14 mld euro. Eelarve nägi ette kogukulude kasvu 11%.¹⁴³ HTM valitsemisala eelarveks oli 2022. aastal algselt planeeritud 888 mln eurot. Seoses vajadusega võtta kasutusele täiendavaid meetmeid, võeti vastu ka lisaeelarve. Lisaeelarvest nähti haridusele ette täiendavad vahendeid summa 76 mln eurot (Tulemusvaldkond: Tark ja tegus rahvas, haridus-ja noorteprogrammile)¹⁴⁴.

Hariduse valdkonna jaoks on täiendavad summad planeeritud ka Vabariigi Valitsuse toetusfondis - üldhariduskoolide ja alushariduse õpetajate palgakasvuks ning huvi-haridusele kokku 406 mln eurot. Hariduse valdkonna kuludeks oli planeeritud 2022 aasta riigieelarvest 1 385 mln euro, mis ulatub ligi 4%-ni SKPst.

Joonis 137. Ülevaade valitsemisala eelarvelistest kuludest ja investeeringutest perioodil 2018–2022.

Haridusele planeeritud summa moodustas riigieelarve kogukuludest 9,6% ja selle osatähtsus kasvas eelmise aasta riigieelarvega võrreldes (2021.a. oli vastav näitaja 9,0 %) samas kasvasid hariduskulutused kokku võrreldes eelmise aastaga 13% (Joonis 137). Hariduse valdkonna kulude kasv tuleneb teaduse ja kõrghariduse täiendava rahastamisest ning üldhariduskoolide õpilaste arvu kasvust tuleneva baasrahastuse suurenemisest. Samuti on kulude kasv seotud ka tõhustatud, eritoel

¹⁴³ Allikas: 2022. aasta riigieelarve seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/116122021024>)

¹⁴⁴ Allikas: 2022. aasta lisaeelarve seadus (<https://www.riigiteataja.ee/akt/125052022001>)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Valitsussektori
kulud haridusele
ning TAle

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

olevate õpilaste tegevuskulude katmisega, õpetajate palga jätkuva kasvuga ning riigikoolide rajamisega.

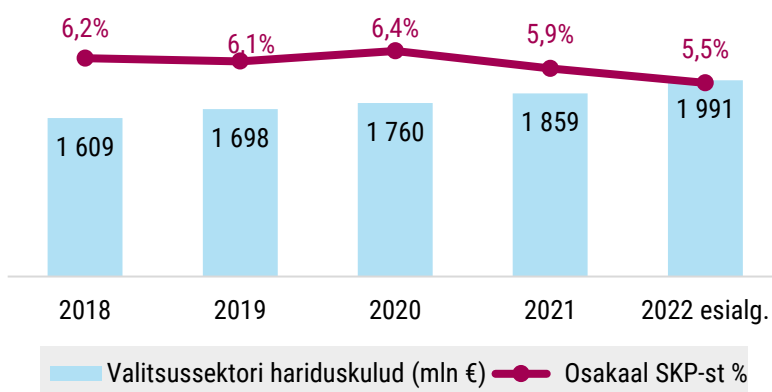
2022. aasta eelarves oli ette nähtud ka koolivõrgu korrastamist toetavaid investeeringuid põhikoolide taristutesse, kõrgkoolide tegevustoetuse suurenemist. Eelarves on ette nähtud valitsussektori teadus- ja arendustegevuse rahastamise jätkuv kasv.

Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisala 2022. aasta eelarve kulud ja investeeringud panustavad Vabariigi Valitsuse eesmärkide saavutamisse viies tulemusvaldkonnas: Tark ja tegus rahvas (Haridus- ja noorteprogramm), Teadus- ja arendustegevus ja ettevõtlus (Teadmussiirde- ja Teadussüsteemi programmid), Eesti keel ja eestlus (Keeleprogramm) ning Tõhus riik (Arhiiviprogramm). Suurim osa eelarve kuludest ja investeeringutest on planeeritud haridus- ja noorteprogrammi (81% kogu kuludest ja investeeringutest).

Programmide eelarved jagunevad omakorda tegevuste vahel. Valitsemisala kulud ja investeeringud jagunesid 2022. aastal suurima mahuga tegevuste vahel järgnevalt: ligipääsu tagamine kõrgharidusele (16%), teadus- ja arendustegevuse arengu toetamine (14%) ning üldharidusele ligipääsu tagamine (38%), haridusvõrgu korrastamine ja arendamine (9%) ja ligipääsu tagamine kutseõppele (7%). Ülejäänud tegevuste mahud on tunduvalt väiksemad ja kokku moodustavad nad 23% kogu valitsemisala eelarvest.

Valitsussektori kulud haridusele ning teadus- ja arendustegevusele

Esialgsete andmete kohaselt moodustasid 2022. aastal valitsussektori hariduskulud 5,5% SKPst.¹⁴⁵

Joonis 138. Valitsussektori kulud haridusele aastatel 2018–2022 (mln eurot).

Võrreldes 2021. aastaga on hariduskulude maht tõusnud 7% võrra, samas SKP on kasv on olnud veel suurem (15% võrreldes eelneva aastaga) ning seetõttu on osatähtsus SKPst võrreldes eelneva aastaga veidi langenud (Joonis 138). Viimase viie aasta lõikes on näha, et valitsussektori hariduskulud on aasta-aastalt kasvanud. Hariduskulude osatähtsus SKPst on püsinud viimase viie aasta lõikes enamasti 6%

¹⁴⁵ 2022. aasta valitsussektori tegelikud hariduskulutused avalikustab Statistikaamet detsembris 2023.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Valitsussektori
kulud haridusele
ning TALE

Ukraina sõja-
põgenike kriis

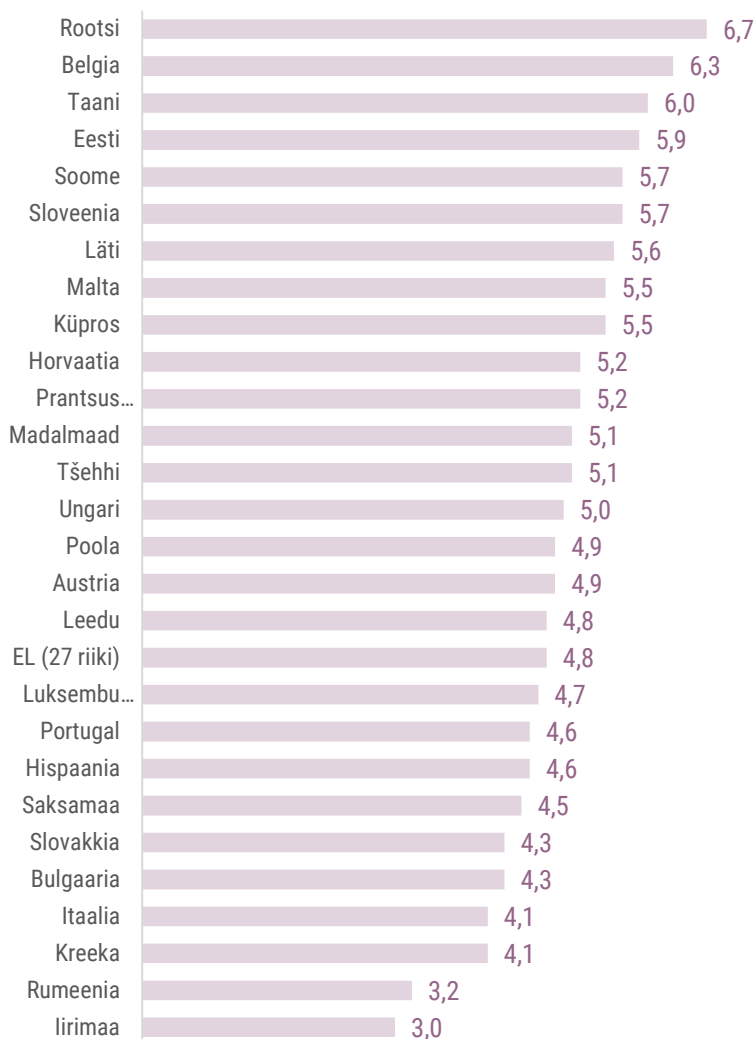
Teadus- ja
arendustegevus

juures SKPst. 2020. a tõusis osatähtsus võrreldes eelneva aastaga, osatähtsuse suurenemise tingis ka asjaolu, et 2020. aastal SKP langes, mis oli erandlik, sest SKP kasv on olnud pidev alates 2009. aastast.

Valitsussektori hariduskulude muutust mõjutavad HTMi ja tema allasutuste eelarvete suurenemine ja KOVide panus hariduskulutustesse.

2022. aasta prognoosi kohaselt moodustavad valitsussektori hariduskuludest 58% keskvalitsuse panus ja 42% kohalike omavalitsuste panus (keskvalitsuse antud toetusteta). Kohalike omavalitsuste kulud haridusele kokku on suuremad kui Vabariigi Valitsuse haridustoetusfondist laekuv summa.

Kui võrrelda Eestit teiste Euroopa Liidu liikmesriikidega, siis paistab silma, et Eesti valitsussektori hariduskulude osatähtsus SKPst on tunduvalt suurem kui Euroopa Liidus keskmiselt (**Joonis 139**). 2021. aastal oli Eesti valitsussektori hariduskulude osatähtsus SKPst EL liikmesriikidest koos Taaniga kolmandal ja neljandal kohal. 2021. a moodustasid valitsussektori hariduskulutused Euroopa Liidus keskmiselt 4,9% SKPst ja Eestis 5,9%.

Joonis 139. Valitsussektori hariduskulude osatähtsus SKPst Euroopa Liidus 2021. a.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

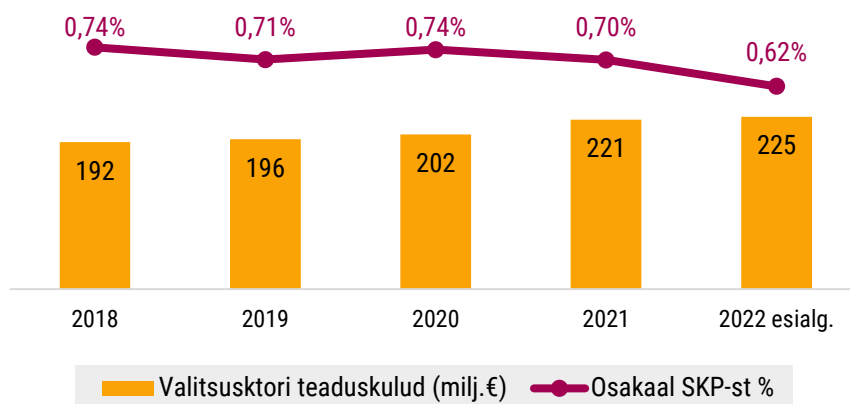
Rahastus

Valitsussektori
kulud haridusele
ning TALE

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Valitsussektori kulud teadus- ja arendustegevusele moodustasid 2022. aastal esialgsete andmete kohaselt 0,6% SKPst (**Joonis 140**). Valitsussektori kulud teadus- ja arendustegevusele (st riikliku sektori kulud TALE ja kõrgharidussektori kulud TALE kokku) on aasta-aastalt püsinud stabiilsena.

Joonis 140. Valitsussektori kulutud teadus- ja arendustegevusele 2018–2022 (mln eurot)

Ukraina sõjapõgenike kriis

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

**Ukraina sõja-
põgenike kriis**

**Sõjapõgenikud
Eesti koolis**

Sõjapõgenike
õppekeel

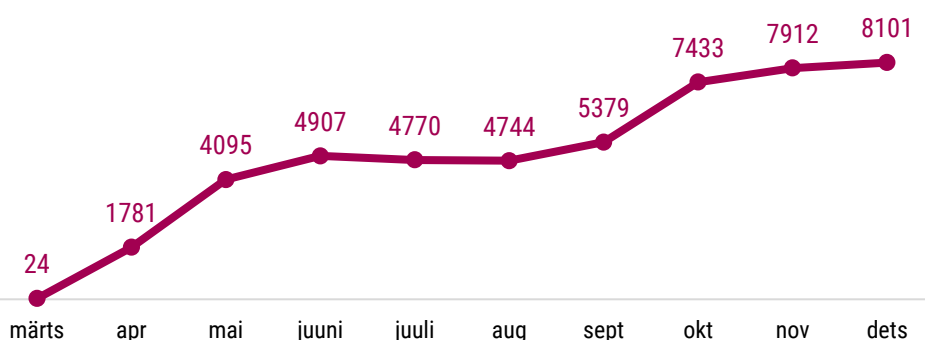
Sõjapõgenikest
töötajad Eesti
koolides

Teadus- ja
arendustegevus

Sõjapõgenikud Eesti koolis

24.02.2022 varahommikul tungis Venemaa Ukrainale kallale. Sõja tagajärjel algas massiline ukrainlaste põgenemine Ukrainast lähiriikidesse. Praeguseks on põgenenud juba üle 8 miljoni inimese¹⁴⁶. Üheks oluliseks sõjapõgenike sihtkohaks sai ka Eesti. Eestis oli märkimisväärne ukrainlaste kogukond juba enne sõda ja see oli ka enne 2022. aastat kasvamas. 2021. aastal elas Eestis üle 27 000 ukrainlase¹⁴⁷. Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuuringute keskuse (RAKE) ja Poliitikauuringute Keskuse Praxis oktoobrist novembrini läbiviidud küsitluse¹⁴⁸ andmetel tuli 70% Eestisse jõudnud Ukraina sõjapõgenikest siia just seetõttu, et neil oli siin mõni pereliige või tuttav juba ees. 64% vastasid, et nad olid Eestist enne positiivset kuulnud ning veidi üle poolte mainisid ka seda, et Eestis on võimalik hakkama saada vene keele oskusega.

Haridus- ja Teadusministeeriumi jaoks tähendas põgenikekriisi puhkemine väga suurt väljakutset pakkuda sõjapõgenikele kvaliteetset haridust (nii taseme- kui ka huviharidust). Sellise kohustuse sätestavad nii Eesti Vabariigi põhiseadus kui ka lapse õiguste konventsiooni artikkel 38 ning ajutise kaitse direktiiv. Eestis kehtib koolikohustus, mis laieneb ka välisriigi kodakondsusega koolikohustuslikus eas lastele ja noortele. Kuna sõja kulgu oli väga keeruline ennustada, oli esmatähtis leida sõjapõgenikele koolikoht õppeaasta lõpuni. Õppeasutused tegid selleks kohati juurde ajutisi koolikohti ning avasid uusi rühmi või klasse. Kuna sõjapõgenikke saabus Eestisse sõja alguses pea iga päev sadades, sattusid mõned kohalikud omavalitsused, eelkõige Tallinn, mh kooli- ja lasteaiakohtade leidmisel suure surve alla. All olev annab ülevaate 2022. aastal Eesti haridussüsteemi jõudnud Ukraina sõjapõgenike arvu muutustest.

Joonis 141. Eesti Hariduse Infosüsteemis registreeritud Ukraina sõjapõgenike arv (2022. a).

Allikas: EHIS

¹⁴⁶ CreAM, „Current migration flows from Ukraine“, 15.02.2023, <https://cream-migration.org/ukraine-detail.htm?article=3573>

¹⁴⁷ Statistikaamet

¹⁴⁸ Lees, K.; Espenberg, K.; Lehes, L.; Anniste, K.; Kender, E.; Kendrali, E.; Allemann, M. (2022) „Ukraina sõjapõgenikud Eestis“ küsitluse ülevaade

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

**Ukraina sõja-
põgenike kriis**

Sõjapõgenikud
Eesti koolis

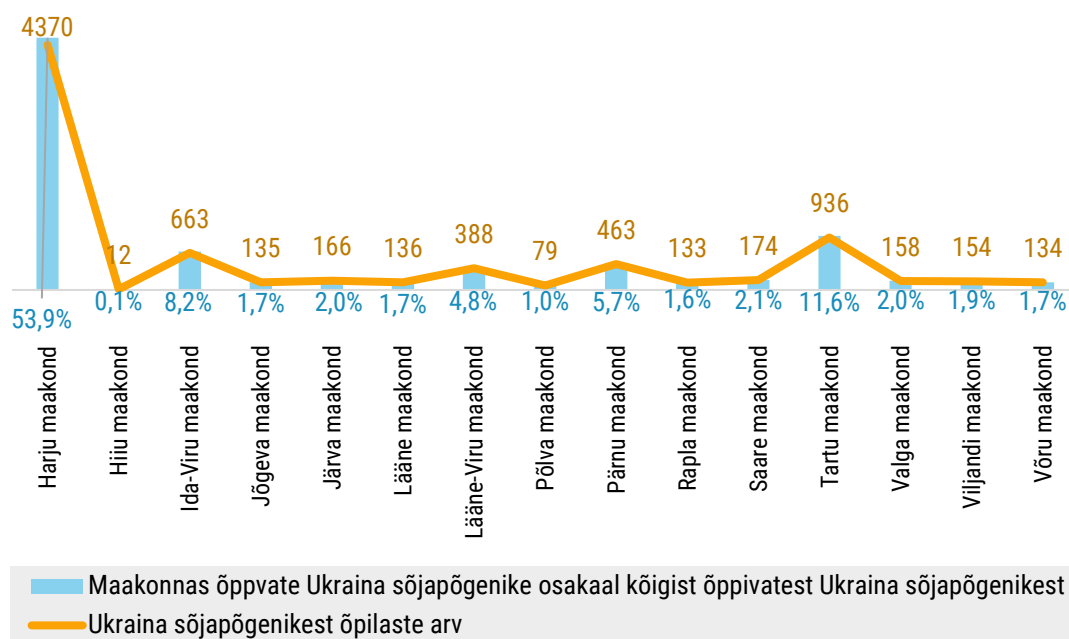
Sõjapõgenike
õppekeel

Sõjapõgenikest
töötajad Eesti
koolides

Teadus- ja
arendustegevus

Sõda algas veebruari lõpus ja aprilli alguses oli Eesti Hariduse Infosüsteemis (EHIS) registreeritud juba üle 1700 lapse. Mai alguseks ka see arv rohkem kui kahekordistus. Suvekuudel ootuspäraselt väga suurt muutust ei olnud, kuid uuel kooliaastal hakkas Eesti koolides õppivate Ukraina sõjapõgenike arv jälle järjepidevalt kasvama. 2022. aasta lõpuks oli EHISes registreeritud 8101 Ukraina sõjapõgenikust õpilast.

Hariduse pakkumisel on üks suurimaid väljakutseid see, et õpilased on üle Eesti jagunenud väga ebaühtlaselt. näitab, kuidas jagunesid Ukraina sõjapõgenikud maakonniti 2022. a detsembri alguses.

Joonis 142. EHISes registreeritud Ukraina sõjapõgenike arv maakonniti (detsember 2022. a). Allikas: EHIS

Tallinna ja Harjumaa olukorra lahendamiseks loodi sõjapõgenike jaoks Tallinna Tõnismäe Riigigümnaasiumi osana Vabaduse kool. Kooli õppekeel on eesti keel, õppetasemeteks on põhikool (alates 7. klassist) ja gümnaasium ning 2022/23. õppeaastal õpib seal ligi 600 õpilast. Lisaks koolikohtadele võimaldas Vabaduse kooli loomine ka Ukraina sõjapõgenikke tööle võtta. Tallinna linn lõi Lilleküla Gümnaasiumi juurde põgenike tarvis Räägu õppekoha.

Kõige suurem uute õpilaste surve oli ootuspäraselt põhihariduses. 2022. aasta lõpus õppis 65% kõigist õppivatest Ukraina sõjapõgenikest põhihariduse tasemel. Alushariduses on neid 24% ning gümnaasiumis ja kutsehariduses vastavalt 5% ja 6%.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

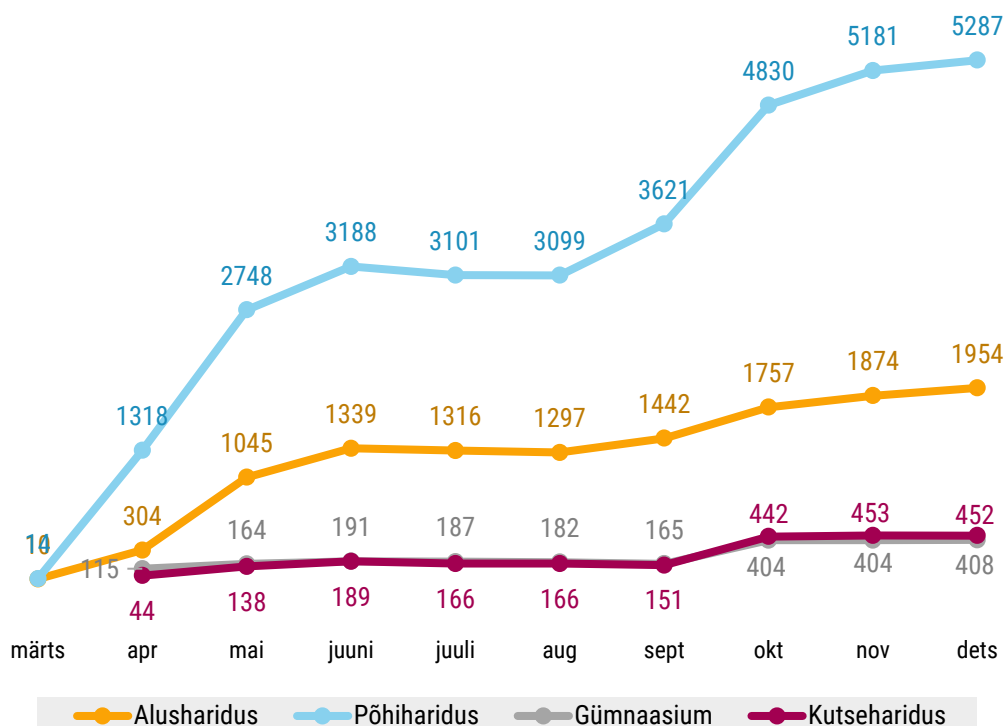
**Ukraina sõja-
põgenike kriis**

Sõjapõgenikud
Eesti koolis

**Sõjapõgenike
õppekeel**

Sõjapõgenikest
töötajad Eesti
koolides

**Teadus- ja
arendustegevus**

Joonis 143. EHISes registreeritud Ukraina sõjapõgenike arv õppetaseti (2022. a). Allikas: EHIS

Sõjapõgenike õppekeel

Üheks oluliseks otsustuskohaks kohe põgenikekriisi alguses oli õppekeel. Eesti riigi eelistus oli suunata sõjapõgenikud esmajoones eestikeelsetesse koolidesse, kuigi Eesti oli algusest peale suures osas transiitriik. Põgenikud saabusid ja väga paljud ka lahkusid kohe, et liikuda mõnda teise riiki. Lisaks plaanis suur osa nendest sõjapõgenikest, kes kohe edasi ei liikunud, esimesel võimalusel Ukrainasse naasta. RAKE ja Praxise küsitluse¹⁴⁹ järgi soovis Ukrainasse naasta 77% küsitletud Ukraina sõjapõgenikest. 18% ei olnud küsitluse ajal veel otsustanud ja vaid 5% ütlesid, et nad Ukrainasse tagasi minna ei plaani. Need põgenikud, kes plaanisid võimalikult kiiresti kodumaale naasta, on ootuspäraselt vähem huvitatud laste Eesti kooli panemisest ja veel vähem sellest, et nad õpiksid eesti keeles.

81% sõjapõgenikest, kellel oli kooliealisi lapsi, olid oma lapsed kooli pannud.¹⁵⁰ Laste koolipaneku otsus sõltus osaliselt kodumaale naasmise plaanist. Kui 94,8% neist, kes ei plaaninud Ukrainasse tagasi liikuda, olid oma lapsed koolid pannud, siis nende puhul, kes olid planeerinud kodumaale naasta, oli osakaal 77,9%. Sama seos kehtib ka õppekeele puhul. Tagasisoovijatest 18,1% eelistasid, et nende lapsed õpiksid eesti keeles. Tagasimineku plaanita sõjapõgenikest eelistasid eestikeelset õpet aga veidi üle veerandi ehk 25,7%.

¹⁴⁹ Lees, K.; Espenberg, K.; Lehes, L.; Anniste, K.; Kender, E.; Kendrali, E.; Allemann, M. (2022) „Ukraina sõjapõgenikud Eestis“ küsitluse ülevaade

¹⁵⁰ Samas.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Sõjapõgenikud
Eesti koolis

Sõjapõgenike
õppekeel

Sõjapõgenikest
töötajad Eesti
koolides

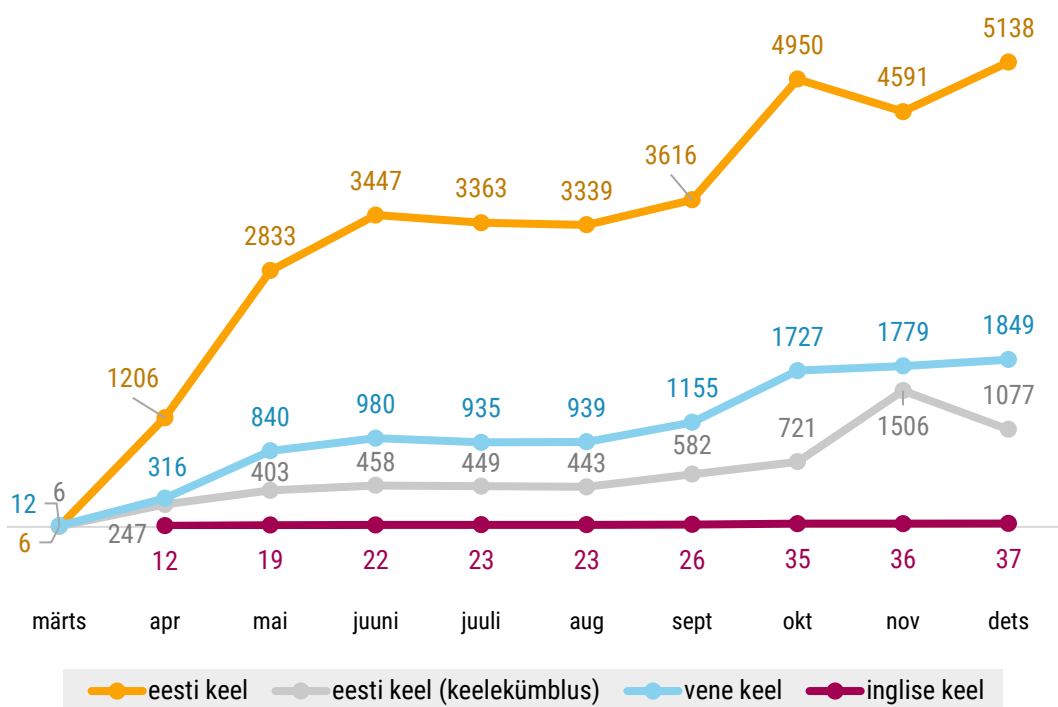
Teadus- ja
arendustegevus

Tabel 18. Vanemate eelistused laste õppekeele osas olid küsitluse järgi

Keel	Osakaal
Muu (enamasti mõeldi ukraina keelt)	58%
Eesti keel	19%
Inglise keel	5%
Vene keel	6%
Pole vahet	12%

Kui oli selge, et sõda kuu või paariga ei lõpe, tekkis arusaam, et põgenikke ei saa edaspidi käsitleda kui ajutiselt Eesti koolis õppijaid, vaid 2022/23. õppeaastal peavad nad hakkama haridust omandama teiste Eesti koolides õppijatega samadel tingimustel, st püsival õppekohal, Eesti õppekava järgi ja paljudel juhtudel ka eesti keeles **Tabel 18**. Vanemate eelistused laste õppekeele osas olid küsitluse järgi näitab, kuidas Eesti koolides õppivad sõjapõgenikud jagunesid õppekeele järgi 2022. aastal.

Sõjapõgenikest töötajad Eesti koolides

Joonis 144. Ukraina õpetajad jt töötajad Eesti üldhariduskoolides ja kutseõppeasutustes

Praxise ja RAKE läbi viidud küsitluse andmetel töötas Eestis 55% tööealistest Ukraina sõjapõgenikest¹⁵¹. Töötute osakaal oli 28% ja mitteaktiivseid oli 17%. Ukrainas jagunes vastanud sõjapõgenike tööturustaatus aga järgnevalt: 67% töötasid, 4% olid

¹⁵¹ Allemann, M., Anniste, K., Anspal, S., Eamets, R., Espenberg, K., Järve, J., Kallaste, E., Kender, E., Kendrali, E., Kivi, L. H., Lees, K., Lehes, L., Saapar, M., Sõmer, M., Trankmann, S. (2023), SA Eesti Teadusagentuur Euroopa Regionaalarengu Fondist toetatud programm (RITA)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Sõjapõgenikud
Eesti koolis

Sõjapõgenike
õppekeel

Sõjapõgenikest
töötajad Eesti
koolides

Teadus- ja
arendustegevus

töötud ja 29% olid mitteaktiivsed. See tähendab, et paljud sõjapõgenikud, kellel oli Ukrainas töö, ei ole seda veel Eestis suutnud leida. Samas on sõjapõgenikke, kes Ukrainas elades olid mitteaktiivsed, aga Eestis on kas töö leidnud või otsivad seda.

Ka Eesti koolid said väga kiiresti Ukraina sõjapõgenikele tööandjateks. 2022. a märtsi kolmandaks nädalaks oli Ukraina sõjapõgenikke tööle võtnud juba 24 kooli¹⁵². Aasta lõpuks oli sõjapõgenikest töötajaid meie koolides juba vähemalt 200. Sõjapõgenike tööandjaks oli 118 kooli.

Ametikohad, millel Ukraina sõjapõgenikud koolides töötavad, on väga erinevad: õpetajad või õpetaja abid, aga ka tugitöötajad, nt psühholoogid, logopeedid, sotsiaalpedagoogid jne. Samuti töötavad Ukraina sõjapõgenikud Eesti koolides kokkade, köögi abitöölise ja koristajate või majapidajatenä. Tabel 19 näitab Eesti koolides töötavate Ukraina sõjapõgenike jaotust ametikoha järgi 13.12.2022 seisuga.

Tabel 19. Koolis töötavate Ukraina sõjapõgenike jagunemine ametikohtade järgi, 13.12.2022.

Allikas: Koolide kriisiteemade küsitlus, HTM

Ametikoht	Arv	Osakaal
Õpetaja	99	50%
Abiõpetaja või õpetaja abi	31	16%
Õppetöö koordinaator	7	4%
Psühholoog	10	5%
Tugiisik	9	5%
Sotsiaalpedagoog	3	2%
Logopeed	4	2%
Kokk või abitööline sööklas	11	6%
Koristaja/majapidaja vms	23	12%
Käsunduslepinguga	2	1%
Teadmata	1	1%

Koolide kriisiteemade küsitlusega uuriti koolidelt ka Ukraina sõjapõgenikest töötajatega seotud murede ja võimalike lahenduste kohta. 61% küsitlusele vastanud koolidest, kus töötab Ukraina sõjapõgenikke, märkisid, et neil ei ole esinenud märkimisväärsed probleeme seoses sõjapõgenikest töötajatega. See näitab, et paljud koolid pakkusid sõjapõgenikele piisavat tuge, et kohanemine isegi nii ootamatus ja raskes olukorras oleks sujuv.

Koolides, kus probleeme välja toodi, oli selgelt kõige levinum probleem Ukraina sõjapõgenike keelteoskus. Mainiti nii eesti keele oskuse puudust kui ka vähest inglise keele oskust. Osade koolide esindajad mainisid, et keeruline on Ukraina sõjapõgenikke ka keelekoolitustele saata, kuna nende koormus on isegi suur.

Teisteks rohkem mainitud probleemideks olid:

- teadmatus, milline leping tuleks sõlmida;
- teadmatus selles osas, kui kauaks töötaja Eestisse jääb;

¹⁵² Koolide Kriisiteemade Küsitlus, HTM

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

**Ukraina sõja-
põgenike kriis**

Sõjapõgenikud
Eesti koolis

Sõjapõgenike
õppekeel

**Sõjapõgenikest
töötajad Eesti
koolides**

Teadus- ja
arendustegevus

- puuduvad või Eesti nõuetele mittevastavad dokumendid.

Mitmetes küsitletud koolides on mõned mured ka juba lahenduse leidnud. Vastustest oli näha, et iga kool kohanes ise vastavalt oma võimalustele ja eripäradele. Paljudes koolides peeti heaks lahenduseks Ukraina sõjapõgenikest töötajate keeleprobleemile lubada neil keelekursustel käia, ka näiteks tööajal. Lisaks olid mõned koolid toetanud sõjapõgenike kohanemist, määrates neile kooli töötajate seast mentorid.

Teadus- ja arendustegevus

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

**Riiklik
rahastamine**

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

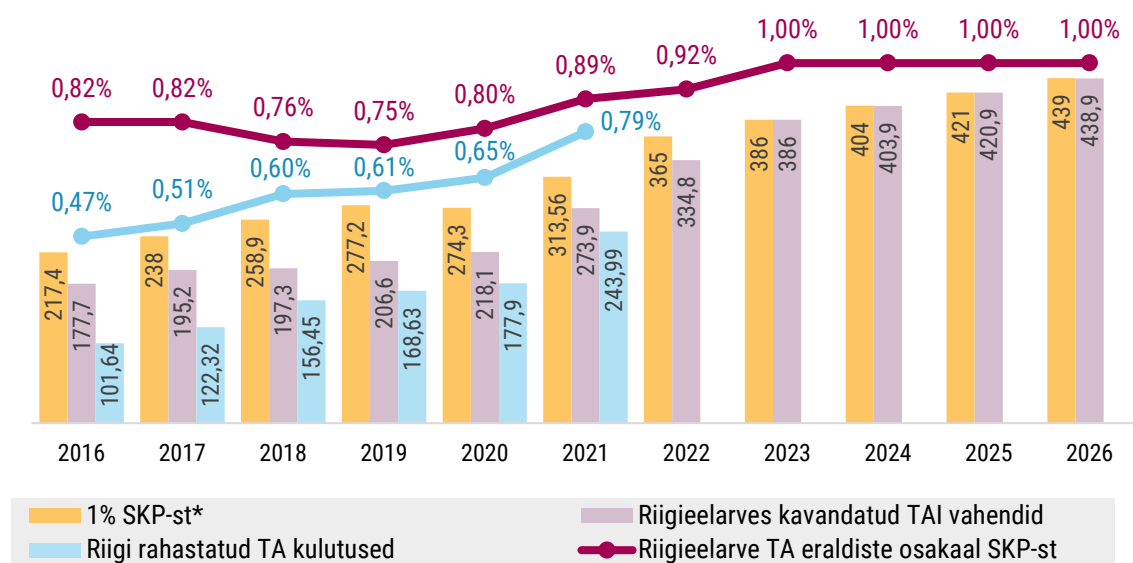
Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
kääkik

Riiklik rahastamine

Teadus- ja arendustegevust finantseeritakse riigieelarvest, valla või linna eelarvest, sihtannetustest, teadus- ja arendusasutuste teadusteemade majandustegevusest laekuvast tulust ja muudest allikatest.

Eesti on seadnud strateegiliseks eesmärgiks hoida riigieelarveline teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni rahastus 1% SKPst. 13.02.2019.a tegi Teadus- ja Arendusnõukogu (TAN) lähtudes 19. detsembril 2018. a allkirjastatud ühiskondlikust kokkuleppes teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) arendamiseks ettepaneku tõsta TAI rahastamine riigieelarvest 1%-ni SKPst. Selleks, et aastaks 2022 eesmärgini jõutaks, oli vaja eelarvesse lisaraha suunata. TAN ettepanek oli lähtuda lisaraha jaotamisel proportsioonidest, kus 40% moodustavad teadussüsteemi ja teaduse arengut soodustavad meetmed, 40% ettevõtete teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni (TAI) kasvu ja teaduskoostööd toetavad meetmed ning 20% moodustaksid valdkondlike poliitikate teaduspõhist kujundamist ning valdkonna eesmärkide elluviimist toetavad meetmed (ehk valdkondlik TA)¹⁵³.

Joonis 145. SKP ja TAI eraldised ja rahastamine riigieelarvest 2016.-2026.a. (*2016.-2021.a Statistikaamet, 2022+ RM suvine prognoos). Allikas: Haridus- ja Teadusministeerium.

Alates 2020. a. on riigieelarve vastuvõtmisel 1% kokkuleppes ka kinni peetud, mõningane kõikumine 1% tasemest on tingitud SKP prognooside täpsustumisest. Küll aga tuleb silmas pidada, et riigieelarvelisi eraldisi planeeritakse võttes arvesse riigieelarve eelnõu koostamisel kehtivat majandusprognoosi, tegelik SKP võib prognoosist erineda. Samuti tuleb arvestada, et riigieelarveliste eraldiste jõudmine

¹⁵³ Rahandusministeerium on riigieelarve eelnõu koostamisel teinud lihtsustuse mille kohaselt lisaraha jaguneb 40% HTM eelarvesse, 40% MKM eelarvesse ja 20% ministeeriumite valdkondliku TA tegevusele.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

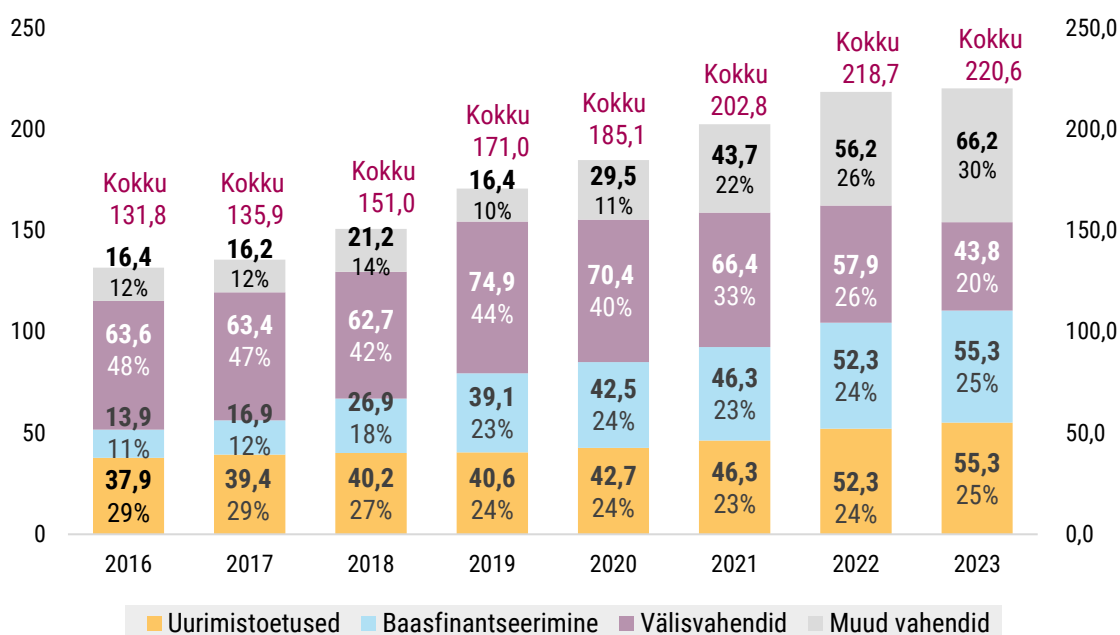
Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

asutustes tehtavate kulutusteni võtab omajagu aega ning seega ei pruugi riigieelarvelised eraldised asutuste kulutustesse samal aastal jõuda. See omakorda tähendab, et teadus- ja arendustegevuse statistikas jääb Eesti riigi rahastatud teadus- ja arendustegevuse kulutustes 1% tasemele SKP-st veel alla.

Riigieelarvest rahastatakse teadus- ja arendustegevust erinevate meetmete kaudu, millest suurimad on baasfinantseerimine, uurimistoetused, teadus- ja arendustegevuse sihttoetused ning muud teadus- ja arendustegevuse rahastamise meetmed.

Baasfinantseerimine¹⁵⁴ ehk korraliselt positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustele raha eraldamine (vastutab HTM) on üks suuremaid riigieelarvelisi teaduse rahastamise meetmeid. 2022. aastal planeeriti riigieelarves teadus- ja arendusasutuste baasfinantseerimiseks 52,3 miljonit eurot, 2023. aastaks planeeritav summa on 6% võrra kõrgem, ulatudes 55,3%-ni. Viimase viie aasta jooksul (2019.–2023.a) on nii baasfinantseerimiseks kui uurimistoetusteks eraldatud summa kasvanud rohkem kui kolmandiku võrra: 2023. a eraldati baasfinantseerimiseks 36% ning uurimistoetusteks 41% rohkem raha kui 2019.a. Seevastu välisvahendite hulk (nt ASTRA, RITA, tippkeskused, COVID-19 teadusuuringud, Teame+ jt) finantseerimises on viimastel aastatel kahanenud ning moodustab 2023. a eelarvest viiendiku (vrdl. 2019.a 44%). Viimasel kolmel aastal (2021.–2023.a) on kasvanud eelarves muude vahendite maht, st summad, mis on eraldatud nt nooremteadurite palgatoetuseks, Eesti Teadusagentuuri ja riigi teadus- ja arendusasutuste tegevustoetustena, riigi teaduspreemiatena, rakenduskõrgkoolide TA tegevuseks jt¹⁵⁵.

Joonis 146. HTMi teadus- ja arendustegevuse ning innovatsiooni programmi eelarve ja selle põhikomponendid 2016-2023. Allikas HTM, ETAG arvutused. Joonis ETAGi kodulehelt.

¹⁵⁴ <https://www.riigiteataja.ee/akt/127012016005?leiaKehtiv>

¹⁵⁵ Vt rohkem siit <https://etag.ee/tegevused/uuringud-ja-statistika/statistika/teadus-ja-arendustegevuse-rahastamise-yldepilt/>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Baasfinantseerimise eraldise määramisel asutusele lähtutakse järgmistest kriteeriumidest: kõrgetasemeliste publikatsioonide arv rahvusvahelist tunnustust omavates ajakirjades; kõrgetasemeliste teadusmonograafiate arv ning registreeritud patentide ja patenditaotluste arv; teadus- ja arendustegevuse finantseerimise maht; asutuse osalus doktoriõppes ning rahvusteaduste arendamise vajadused.

2023. aastal eraldati kogu baasfinantseerimiseks kavandatud summast 45% Tartu Ülikoolile (23,7 miljonit eurot), 22% Tallinna Tehnikaülikoolile (12,3 miljonit eurot), 8% Eesti Maaülikoolile (4,3 miljonit eurot) ning 7% Tallinna Ülikoolile (3,7 miljonit eurot). Eraldatud raha kasutamise kohta on asutustel kohustus esitada aruanne, mis võimaldab seirata, mille jaoks seda raha kasutati. Suurimaks kuluallikaks on personalikulud (TÜ 30%, TTÜ 40%, EMÜ 58%, TLÜ 69%), sh tennuride rahastamine, aga ka kulutused teadusteemade finantseerimiseks ning asutuste infrastruktuuri ajakohastamise, täiendamise ja ülalpidamise kulud.

Uurimistoetused

Kõrgetasemeliste teadus- ja arendusprojektide ja nendega kaasnevate tegevuste rahastamiseks on ette nähtud uurimistoetused ehk grandid. Uurimistoetuste väljaandmist korraldab SA Eesti Teadusagentuur. Uurimistoetusi saavad Eestis taotleda kõikides positiivselt evalveeritud teadus- ja arendusasutustes töötavad teadlased, olenemata nende kodakondsusest või päritoluriigist. Vastavalt teadlaskarjääri eri etappidele eristatakse kolme tüüpi personaalseid uurimistoetusi:

- 1) stardigrant on uurimistoetus esmase teadusliku uurimistöö kogemuse omandanud teadlastele iseseisva karjääri alustamiseks Eesti teadus- ja arendusasutuses, oma uurimisrühma loomiseks ning järelkasvu (sh doktorantide) edendamiseks;
- 2) rühmagrant on uurimistoetus teadlastele iseseisva teadlaskarjääri jätkamiseks Eesti teadus- ja arendusasutuses, teadustöö kõrge taseme tagamiseks, tugeva teadusrühma juhtimiseks ja järelkasvu (sh doktorantide) kaasamiseks;
- 3) järeldoktori grant on uurimistoetus Eestis doktorikraadi omandanud isikutele teadlaskarjääri alustamiseks välisriigi tugevate teadusasutuste ja uurimisrühmade juures.

2022. aastal kulus uurimistoetustele 49 miljonit eurot (**Joonis 147**), sellest ligi 50% loodusteaduste valdkonnale (26% bio- ja keskkonnateadustele ning 21% täppis- teadustele). 15% väljamaksetest läks arsti- ja terviseteadustele ning 14% tehnika ja tehnoloogia valdkonnale.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

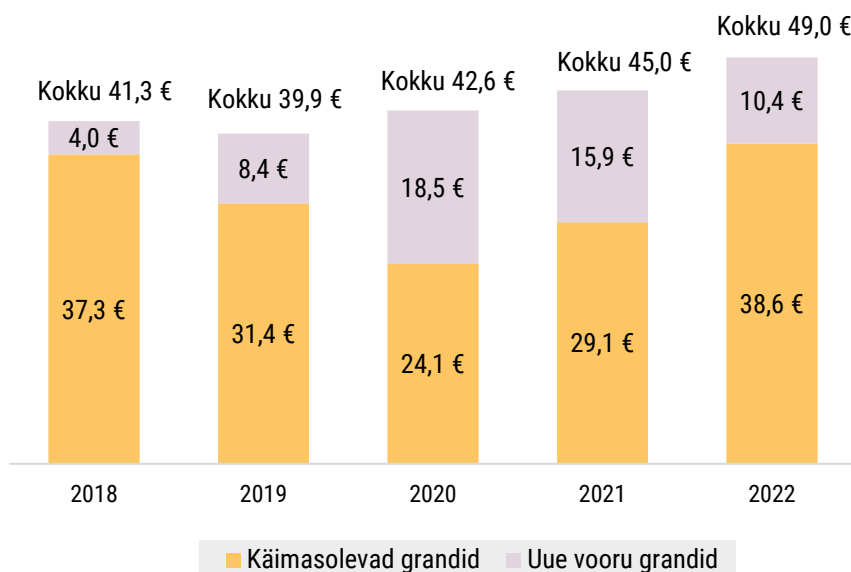
Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

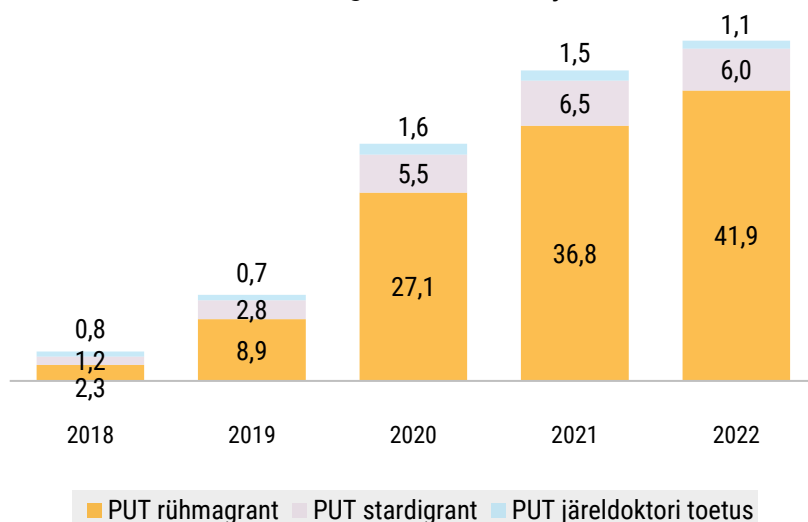
Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Joonis 147. Uurimistoetuste väljamaksete rahaline maht ja uue voozu mahu osakaal 2018.-2022. a, miljonit eurot. Allikas: ETAG

2022. aastal rahastati ligi 42 miljoni euro ulatuses rühmagrante, seda on ligi 15% enam kui aasta varem. Veidi kahanes stardigrantide ja järel doktorite toetusteks eraldatud summa. 2018., 2019. ja 2020. a oli personaalsete uurimistoetuste rahastus tagasihoidlikum, kuna toona maksti välja veel viimaseid institutsionaalseid uurimistoetusi¹⁵⁶ (taotlemisperiood 2012.-2015. a). Nt kulus 2018. a IUT rahastamiseks 29,3, 2019. a 21,6 ning 2020. a 4,2 miljonit eurot.

Joonis 148. Teadus- ja arendusprojektide rahastus rahastusprogrammide lõikes 2018-2022. Allikas: ETAG

¹⁵⁶ Institutsionaalsed uurimistoetused (IUT) oli mõeldud asutustele, et rahastada kõrgetasemelist teadus- ja arendustegevust ning ajakohastada ja ülal pidada selleks vajalikku taristut.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

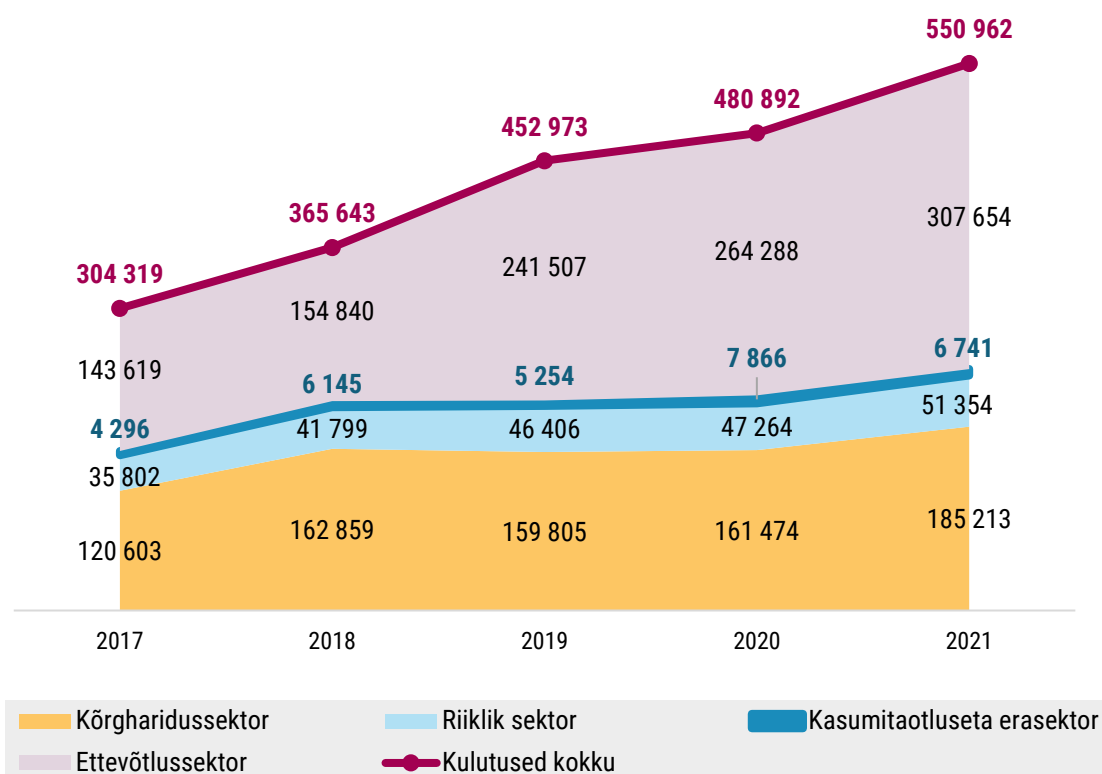
Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Kulutused teadus- ja arendustegevusele

Eestis panustati 2021. aastal teadus- ja arendustegevusse (TA kulutused) kokku 550,96 miljonit eurot, mida on ligi 15% võrra enam kui aasta varem ning u 80% enam kui viis aastat tagasi (2017.a). Viie aasta lõikes on riigi- ja kõrgharidussektori TA kulutused kasvanud u poolteist korda. Enim on aga tõusnud ettevõtlussektori poolt tehtud kulutused, mis 2021.a olid üle kahe korra suuremad kui 2017.a (14,4 miljonit eurot vs 30,8 miljonit eurot). Seejuures on ka riigi roll ettevõtlussektori kulutuste rahastamisel veidi kasvanud, 2021.a rahastas riik 6,7% ettevõtete sisestest kulutustest (u 20,6 miljonit eurot), 2017.a aga 4,4% (u 6,3 miljonit eurot).

Suurema osa TA kulutustest moodustavad tööjõukulud, vähemal määral investee- ringud. Kasumitaotluseta sektorites (riiklik, kõrgharidus- ja kasumitaotluseta era- sektor) moodustasid 2021.a tööjõukulud 56% kõikidest TA kuludest, seda on veidi enam kui aasta tagasi (2020.a 53%). Ettevõtlussektoris oli tööjõukulude maht 63% (vrld 2020.a 60%). Investeeringud moodustasid kasumitaotluseta sektorites 2021.a 7%, ettevõtlussektoris 16% TA kulutustest. Vahemikus 2017.-2020.a on investee- ringute maht kasvanud ligi kaks korda see kasv on tulnud peamiselt ettevõtlussektori arvelt. Ettevõtlussektoris oli 2021.a investeeringute maht veidi üle 50 miljoni euro, mida on 2,5 korda rohkem kui 5 aastat tagasi. Samal ajal on kasumitaotluseta sektorites investeeringute maht tagasihoidlikumalt kasvanud - 2021.a ligi 17 miljonit, st u 15% enam kui 2017.a.

Joonis 149. Kulutused teadus- ja arendustegevusele 2017.a – 2021.a, tuhat eurot.
Allikas: Statistikaamet

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

**Riiklik
rahastamine**

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

SKP

TAIE üks üldeesmärke on suurendada riigieelarves kavandatud TA rahastamist osakaaluna SKP-st, see suurem kui 1%.

Selleks 2 mõõdikut:

- Riigieelarves kavandatud TA rahastamine osakaaluna SKP-st
- Erasektori TA kulutuste tase SKP-st

kindlustada TAI oluline roll riigi poliitikas koos avaliku sektori TAI rahastamise tõusuga 1%-ni SKP-st ja edaspidi hoida rahastus vähemalt samal tasemel.

Nii 2020. kui 2021. aastal moodustasid kulutused teadus- ja arendustegevusele Eestis 1.75% SKP-st (Eurostat¹⁵⁷), Euroopa liidus keskmiselt (27 riiki) 2021.a 2,26 %. Võrreldes teiste Balti riikidega on Eesti kulutused teadus- ja arendustegevusele suhestatuna SKP-sse suuremad, Läti kulutas TA-le 2021.a 0,69% ning Leedu 1,11 % SKP-st. Euroopa riikidest enim panustavad suhestatuna riigi SKP-sse Austria, Belgia, Saksamaa ja Rootsi, kus TA kulutuste maht on üle 3%. Viimase viie aasta lõikes võib aga täheldada teatavat kasvutrendi – kui 2017. aastal moodustasid TA kulutused Eestis 1,28% sisemajanduse koguproduktist, siis 2021.a oli kulutuste maht suhestatuna SKP-sse kolmandiku võrra kõrgem (**Joonis 150**). Seejuures on Euroopa Liidu riikide (27 riiki) võrdluses kiiremas tempos kasvanud vaid Horvaatia, Küprose ning Poola kulutuste maht.

Eesti kulutuste kiire kasv on tulnud ennekõike erasektori TA kulutuste kasvu toel. erasektori tehtavaid TA kulutusi, siis Euroopa 27 riigi keskmine aastal 2021 oli 1,49%, Eestis 0,98%. See on küll väiksem EL keskmisest, ent ületab teistes Balti riikides erasektori tehtavaid kulutuste osakaalu (Läti 0,23%, Leedu 0,54% SKP-st). Viimase viie aasta lõikes on erasektori tehtud teaduskulutuste osakaal SKP-st enam kui poole võrra kasvanud, ka Läti ning Leedu kasvutempo on võrreldav (ehkki panus väiksem). 2017. aastaga võrreldes on praktiliselt samaks jäänud või kahanenud Bulgaaria, Rumeenia ning Slovakkia erasektori teaduskulutuste osakaal SKP-st (Eurostat).

Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava (TAIE) 2021–2035 seab eesmärgiks erasektori kulutuste jõudmise 2%-ni SKP-st aastaks 2035. 2021.a moodustasid erasektori kulutused SKP-st 0,98%, seda on 0,2 protsendipunkti võrra enam kui aasta varem (2020.a) ning 0,6 protsendipunkti võrra enam kui 2017.a. Kui erasektori kulutuste osatähtsus SKP-st on viimase viie aasta jooksul kasvanud, siis kasumitaotluseta sektorite kulutuste maht on viie aasta taguse ajaga küll veidi kasvanud (0,11 protsendipunkti), ent võrreldes 2020. aastaga veidi kahanenud.

¹⁵⁷ https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/RD_E_GERDTOT_custom_5205757/default/table?lang=en

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

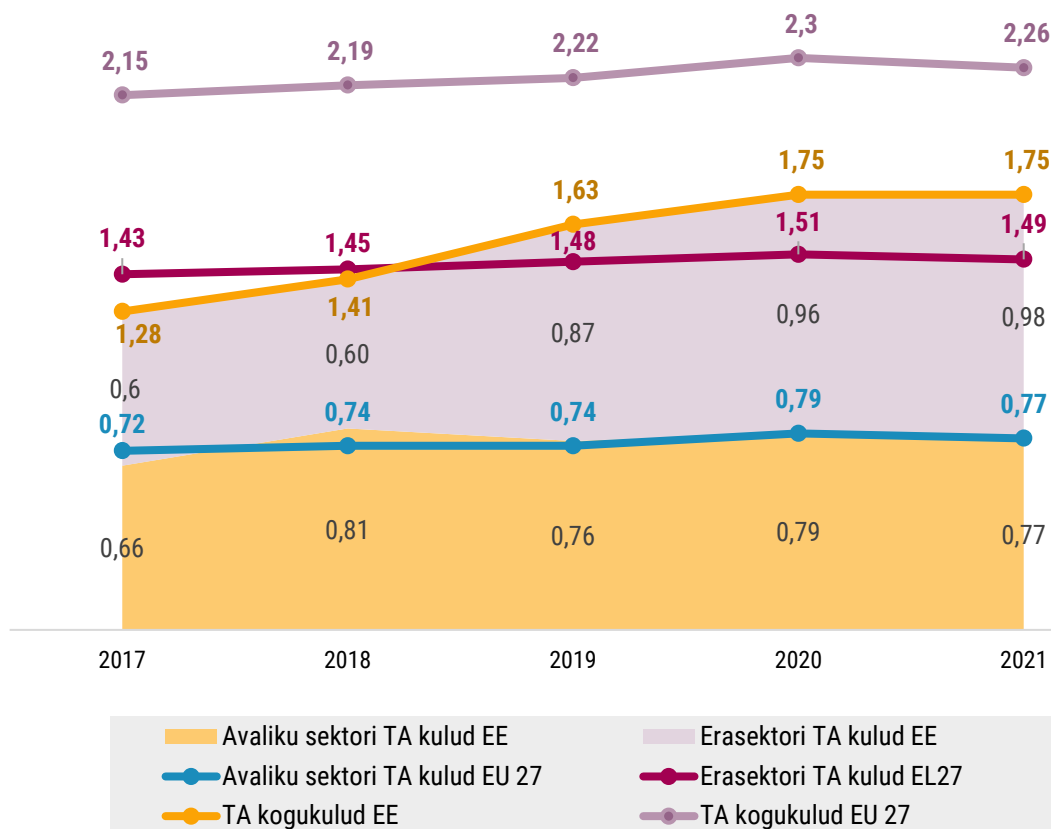
Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Joonis 150. Teadus- ja arendustegevuse kulutuste maht %-na SKP-st Eestis ja Euroopa Liidus aastatel 2017-2021. Allikas: Eurostat

Ootuspäraselt jagunevad TA kulutused oma sisu poolest era- ning avalikus (st kasumitaotluseta) sektoris erinevalt. Kasumitaotluseta sektorites moodustasid 2021. a kulutused alus¹⁵⁸- ja rakendusuuringutele¹⁵⁹ enamuse ehk 82% (sh 41% alusuuringutele ning 41% rakendusuuringutele) kogukuludest. Viimase viie aastaga on avalikus sektoris nii absoluutarvudes kui osatähtsusest kasvanud kulutused rakendusuuringutele: 2017.a oli maht 28%, 2021.a 41% kogukuludest. Ettevõtlus-sektoris moodustasid aga alus ja rakendusuuringud vaid ligi veerandi, sealhulgas kulus 2% alusuuringutele, ja 24% rakendusuuringutele. Valdav osa ettevõtlussektori teadus- ja arendustegevuse kulutustest kulub katse- ja arendustöödele ehk -, toodete, seadmete, protsesside, süsteemide või teenuste väljatöötamiseks. 2017.a moodustasid need kulutused 90%, 2021.a 74% teadus- ja arendustegevuse kogukuludest. Need trendid ilmestavad ka kahe sektori vahelist lähenemist – ühelt poolt teeb kasumitaotluseta sektor rohkem rakendusuuringuid, samas on ettevõtlus-sektori liikunud eksperimenditaalarenduse juurest pisut enam ka rakendusuuringute juurde.

¹⁵⁸ Teoreetilised ja eksperimentaalsed uuringud uute teadmiste saamiseks nähtuste ja sündmuste põhialuste kohta, seadmata eesmärgiks nende teadmiste kohe rakendamist.

¹⁵⁹ Algupäraseid uuringuid uute teadmiste saamiseks ja rakendamiseks kindlas valdkonnas suhteliselt lühikese aja jooksul.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

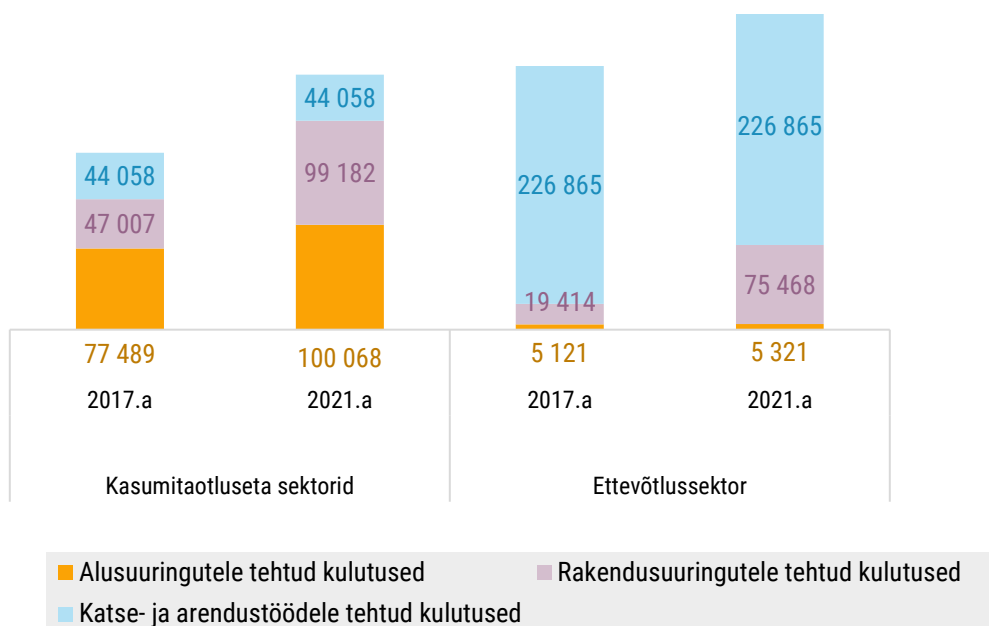
Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Joonis 151. Teadus- ja arendustegevuse kulutuste jagunemine 2017.a ja 2021.a, tuhat eurot.

Allikas: Statistikaamet

Valdkondlik TA: rahastamine ja kulutused

Kõigi ministeeriumide ülesandeks teadus- ja arendustegevuse valdkonnas on korraldada ja finantseerida oma valitsemisala ning teaduspõhise poliitikakujundamise jaoks tarvilikku teadus- ja arendustegevust rakendades selleks erinevaid meetmeid. Nende meetmete hulka kuuluvad nii ministeeriumite valdkondlikud TA programmid (nt kaitseuuringute programm, keelevaldkonna TA-programmid, vms) kui ka konkreetsete uurimisküsimuste lahendamiseks tellitavad uuringud. Valdkondliku teadus- ja arendustegevuse elluviijaks on Eesti teadusasutused ja teadlased, kuid nende vahendite eest tehtav teadustöö on kantud otseselt riiklikest arenguvajadustest. Valdkondliku TA tegevuse edendamisele andis kahtlemata tõuke teadusleppes kokku lepitud TA kulude suurendamine ning sellest tulenev 20% lisarahastus valdkondlike poliitikate teaduspõhiseks kujundamiseks. Siiski on ministeeriumide võimekus ja võimalused valdkondliku TA arendamiseks erinev.

2021. aastal kulutasid ministeeriumid teadus- ja arendustegevusele kokku veidi üle 70 miljoni eurot (siin ei sisaldu HTMi kulutused, mis olid ligi 170 miljonit). Kui välja arvata Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium¹⁶⁰, siis investeerib ministeeriumitest teadus- ja arendustegevusse enim Maaeluministeerium (**Tabel 20**), nt rahastati rakendusüuringute programmi kaudu 26 riigisisest uuringut. Keskkonnaministeeriumi TA kulutuste maht jääb 5,7 miljoni euro kanti, üle 5 miljoni euro on teadus- ja arendustegevusse panustanud ka Sotsiaalministeerium. Väiksemad on kulutused TA-le Kultuuri- ja Rahandusministeeriumis. Andmed võimaldavad küll seirata, millistele tegevustele TA tarbeks eraldatud raha kulus, ent kahjuks ei ole võimalik välja tuua tegevuste elluviijaid ning partnereid.

¹⁶⁰ TAN ettepanekutest lähtuvalt jaguneb TA lisarahastus järgnevalt: 40% HTM eelarvesse, 40% MKM eelarvesse ja 20% ministeeriumite valdkondliku TA tegevusele.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

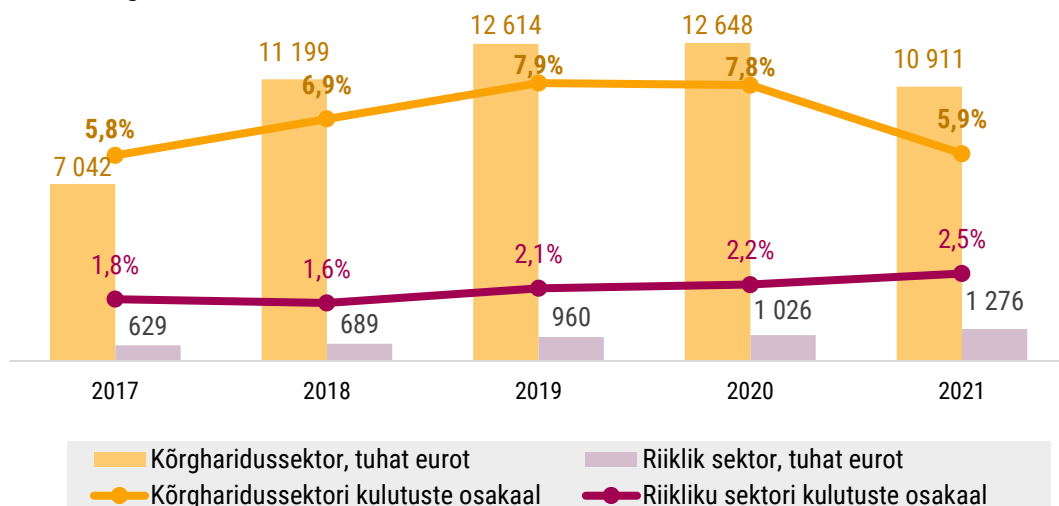
Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Tabel 20. Ministeeriumide kulutused teadus- ja arendustegevusele 2021.a ning planeeritud eelarve 2022.a. Allikas: HTM

	Kulutused 2021.a	Eelarve 2022.a
Riigikantselei	100 615	458 901
Rahandusministeerium	332 299	582 503
Kultuuriministeerium	334 666	813 115
Justiitsministeerium	1 109 992	1 500 127
Välisministeerium	1 478 313	1 090 500
Siseministeerium	2 037 726	3 428 358
Sotsiaalministeerium	5 051 945	8 380 689
Keskkonnaministeerium	5 719 851	6 210 000
Maaeluministeerium	10 146 476	12 416 672
Majandus ja kommunikatsiooniministeerium	39 674 357	89 674 911

Lepinguline koostöö

Üks võimalus ettevõtete ja teadus- ja arendusasutuste koostööd vaadata on läbi rahastamise. 2021. aastal rahastas erasektor (ettevõtted) ligi 6% kõrgharidus- ja 2,5% riigisektori teadus- ja arendustegevuse kuludest. Riigisektori kulude rahastamisel on erasektori panus iga aastaga kasvanud, 2017.a moodustas erasektori rahastus 1,8% riigi tehtud TA kulutustest, 2021.a aga eespool mainitud 2,5%. Mis puudutab aga ettevõtete poole rahastatud kõrgharidussektori TA kulutusi, siis on eraraha osakaal 2021.a võrreldes aastatagusega (2020.a) vähenenud (7,8% 2020.a vs 5,9% 2021.a). Absoluutarvudes on rahastamise maht kahanenud 12,65 miljonilt eurolt 2020.a 10,91 miljoni euroni 2021.a, see võib olla seotud koroonaviirusest tingitud üldise majanduse jahtumisega.

Joonis 152. Erasektori panus kõrgharidus- ja riigisektori TA kulutuste rahastamisel. Allikas: Statistikaamet.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

**Lepinguline
koostöö**

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

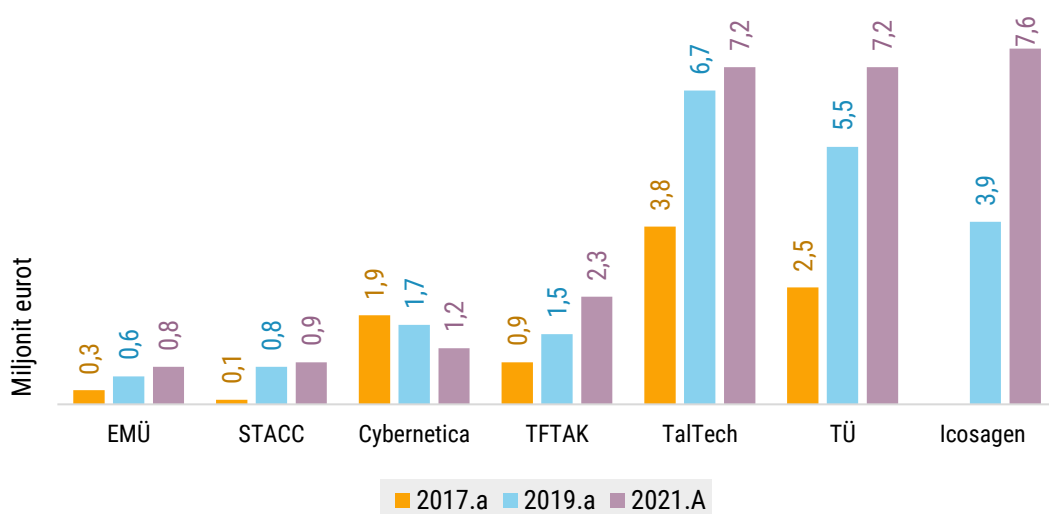
Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Kehtiva TAIE arengukava üks eesmärke on, et Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostöimes Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele. Aktiivne teadus- ja arendustegevus ning TA asutuste ja ettevõtete koostöö annavad majandusele uut hingamist ning loovad suuremat lisandväärtust. Koostööaspekti võetakse arvesse ka TA asutustele baasrahastuse arvestamisel, nt arvestatakse rahastuse jaotamisel muuhulgas ka ettevõtlus-lepingutest laekunud tulu. Lepingute hulk viitab koostööle ettevõtetega, mis on oluline teadmussiirde perspektiivist.

Avaliku sektori TA asutustest oli suurima ettevõtluslepingute mahuga Tartu Ülikool (7,2 miljonit eurot, 25% kõikidest lepingutest), seejärel Tallinna Tehnikaülikool (7,1 miljonit eurot, 25% kõikidest lepingutest). Viimase viie aasta (2017.-2021.a) jooksul on TÜ ettevõtluslepingute mahtu praktiliselt kolmekordistanud, TalTech kahekordistanud (**Joonis 153**). Viimasel kahel aastal moodustavad TÜ ja TTÜ sõlmitud ettevõtluslepingud ligi poole kõikidest ettevõtluslepingutest, mis Eesti teadus- ja arendusasutused sõlminud on. Eraettevõtetest on viimase nelja aastaga eelpool mainitud Icosagen oma lepingute mahtu kolmekordistanud. Positiivselt evalveeritud TA asutustest oli 2021.a suurim ettevõtluslepingute maht Eesti biotehnoloogia-ettevõtte Icosagen¹⁶¹ (7,6 miljonit eurot), lepingute maht moodustas kõikidest TA asutuste sõlmitud lepingutest veidi enam kui veerandi (26%).

Joonis 153. TA asutuste sõlmitud lepingute maksumus 2017, 2019 ja 2021.a¹⁶².
Allikas: HTM

¹⁶¹ Icosagen on pühendunud Eesti biotehnoloogiaettevõtte, mis tegeleb terapeutiliste antikehade arendamise ja diagnostiliste rekombinantsete valkude tootmisega imetajate rakkudes nii teadusuuringute kui ka in vitro diagnostika tarbeks.

¹⁶² Välja on toodud need asutused, kus suurem osa lepinguid sõlmiti. Lühendid: STACC – varasem Tarkvara Tehnoloogia Arenduskeskus AS, TFTAK - AS Toidu- ja Fermentatsioonitehnoloogia Arenduskeskus.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

**Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö**

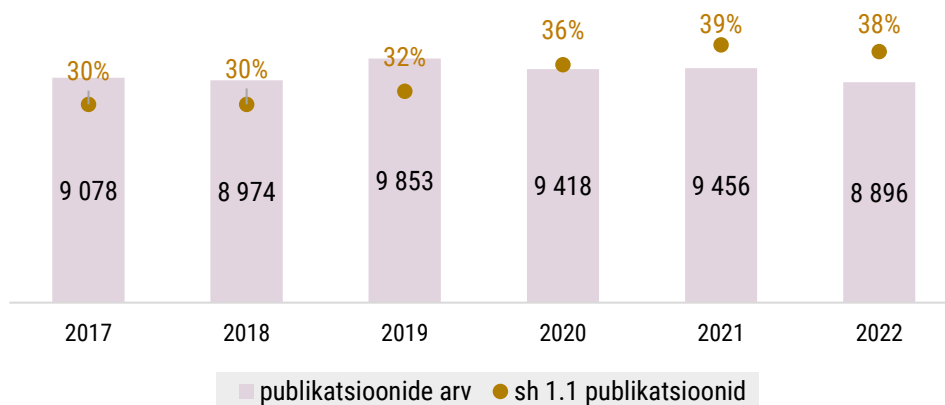
Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Publikatsioonid ja teaduskoostöö

Alates 2007. aastast on Eesti teadlastel ilmunud u 158000 publikatsiooni, nendest ligi veerand ETISE 1.1¹⁶³ kategooria publikatsioone. Viimase viie aasta jooksul on 1.1 publikatsioonide osakaal jõudsalt kasvanud, ulatudes 2022.a 38%-ni, ligi kümnendik avaldatud publikatsioonidest kuulusid 2.1 kategooriasse. Kõikidest 2022.a avaldatud publikatsioonidest moodustasid ajakirjaartiklid 44%, kogumikuartiklid, peatükid raamatutes ja kogumikes u viiendiku ning publitseeritud konverentsiteesid ligi kümnendiku. Asutuste lõikes on suuremad publitseerijad Tartu Ülikool (39%), Tallinna Tehnikaülikool (16%) ja Tallinna Ülikool (13%).

Joonis 154. Eesti asutuste ETISEs kajastatud publikatsioonide arv vahemikus 2007.-2022.a.
Allikas: ETIS, TeadusSilm

Rahvusvaheliste koostööpublikatsioonide arv on Eestis iga aastaga kasvanud. Euroopa innovatsiooni tulemusaruande (European Innovation Scoreboard¹⁶⁴) andmeil on Eesti näitaja miljoni elaniku kohta tõusnud 1345-lt aastal 2017 1889-ni aastal 2021. Samal ajal Euroopa Liidu riikide (27) keskmine on kasvanud tagasihoidlikumas tempos (950 2017.a vs 1181 2021.a). Analoogsele tendentsile osutavad ka ETAGi avaldatud andmed, mis kajastavad In Cites andmebaasi andmeid. Viie aasta jooksul (2017.-2021.a) on koostööpublikatsioonide arv kasvanud rohkem kui 50% võrra (1719 2017.a vs 2660 2021.a). See annab kinnitust, et Eesti teadlased on hinnatud koostööpartnerid ning on hästi sulandunud rahvusvahelistesse teadusvõrgustikesse.

Enim avaldavad Eesti teadlased publikatsioone koosautorluses Suurbritannia teadlastega, järgnevad Saksamaa, Soome ja Ameerika Ühendriigid (**Joonis 155**). Võrreldes 2017. aastaga avaldatakse koostöös Soome teadlastega kolmandiku võrra rohkem publikatsioone, USA, Suurbritannia ning Saksamaa teadlastega aga ligi 50% võrra enam.

¹⁶³ ETISE 1.1 kategooria publikatsioonide all kuuluvad teadusartiklid, mis on avaldatud Web of Science andmebaasis (Science Citation Index Expanded, Social Sciences Citation Index, Arts&Humanities Citation Index, Emerging Sources Citation Index) ja/või Scopus andmebaasis (v.a kogumikud).

¹⁶⁴ Publikatsioonide andmed Scopusest, rahvastikuandmed Eurostatist.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

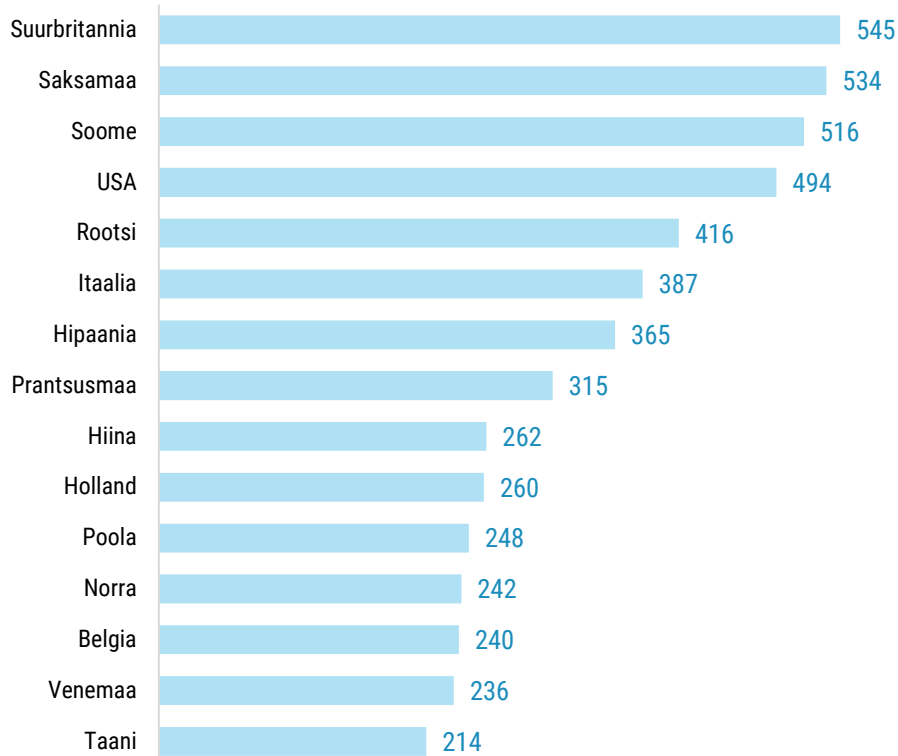
Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Joonis 155. Koostööpublikatsioonid 2021.a
Allikas: ETIS, TeadusSilm

Patendid

Üks võimalus innovatsiooni ning koostööd teadus- ja arendustöös mõõta on läbi patentide, mida antakse Eestis välja teaduse ja tehnika valdkonna leiutistele. Patendiga ei kaitsta arvutiprogramme, taimesorte ega loomatõuge ning raviviise ja diagnoosimeetodeid inimeste ja loomade raviks ning haiguste diagnoosimiseks.

Patentide ja patenditaotluste olukord Eestis on endiselt murettekitav. Patentide vähesus on märk sellest, et riigis tekib vähe kaitsmist väärivat intellektuaalomandit või et Eesti teadlased ja ettevõtted ei pea oma teadus- ja arendustegevuste tulemuste kaitsmist patendiga oluliseks. Eesti Patendiametile esitati 2022. aastal kokku 15 patenditaotlust (neist 10 Eesti taotlejate omad), 43 kasuliku mudeli registreerimise taotlust (neist 35 Eesti taotlejate omad) ning 46 meditsiinitoodete ja taimekaitsetoodete täiendava kaitse taotlust. Rahvusvahelisi patenditaotlusi edasisaatmiseks WIPO-sse esitasid Eesti taotlejad ühe. Patendiameti andmeil on vahemikus 2018.-2022. a taotluste arv kokkuvõttes kahanenud (**Joonis 156**), ent siin on oma osa asjaolul, et Eesti taotlejad ei pea taotlusi tingimata Eesti Patendiametisse esitama, vaid võivad teha neid otse mõne teise riigi patendiametisse või Euroopa Patendiametisse (Eesti on EPO täisliige alates 2002 aastast). 2022.a rahuldatud patenditaotlused (9) kuulusid kõik Eesti taotlejatele.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

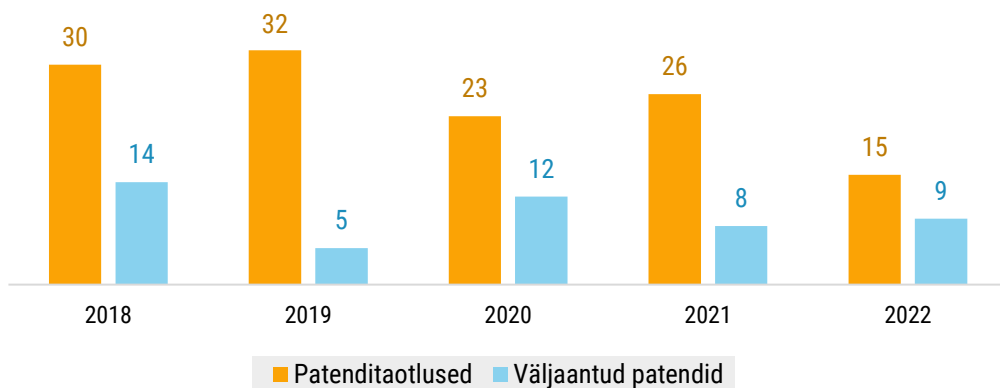
Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

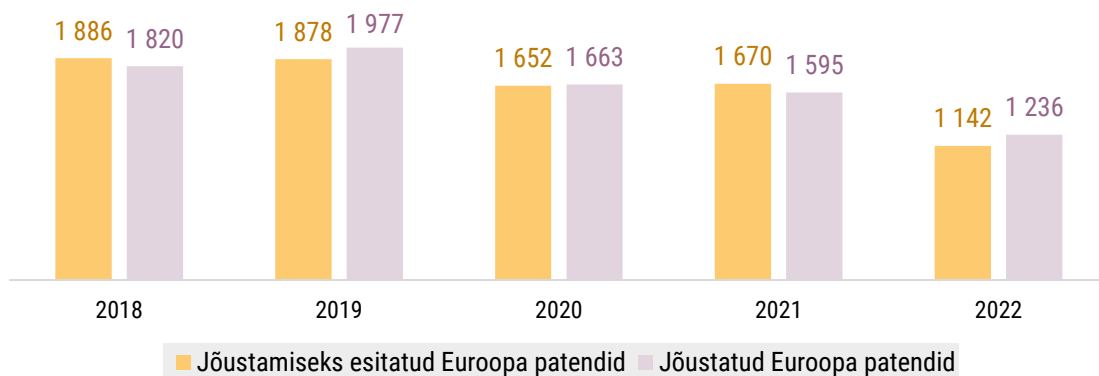
Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Joonis 156. Eesti Patendiametile esitatud ja väljastatud patenditaotlused.

Allikas: Patendiamet.

Eesti sai EPO liikmeks 2002. aastal, mis tähendab, et sellest ajast alates on võimalik Euroopa patendikonventsiooni alusel võimalik Eestit Euroopa patenditaotluses märkida riigina, kus kavatsetakse jõustada Euroopa patent. Samuti on Eesti ja välisriikide isikutel Eesti Patendiameti kaudu võimalik esitada Euroopa Patendiametile (EPO) Euroopa patendi taotlusi. Esimesed Euroopa patendid jõustusid Eestis 2004. aastal. 2022. aastal esitati 1142 Euroopa patendi jõustamise taotlust, sh 1139 (99%) elektroonselt. Kokku oli 2022. aasta lõpuks Eestis jõus 11 633 Euroopa patenti.

Joonis 157. Patendiametile jõustamiseks esitatud Euroopa patendid ja jõustunud Euroopa patendid aastatel 2018–2022. Allikas: Patendiamet.

Teadlased ja insenerid

2021. aastal oli Eesti teadus- ja arendustegevusega tegelevates asutustes hõivatud 9033 teadlast ja inseneri, neist 5370 täistöökohaga¹⁶⁵. 57% teadlastest-inseneridest on hõivatud kasumitaotluseta sektorites. Võrreldes 2017. aastaga on 2021.a teadlasi ja insenere veerandi võrra enam, täistöökohaga töötavaid aga 15% võrra enam. Võrreldes viie aasta taguse ajaga (2017.a) on erasektoris lisandunud üle 1000 teadlase-inseneri, st ligi 50% võrra. Kasumitaotluseta sektorites on võrreldes 2017. aastaga hõivatud 13% rohkem teadlasi-insenere.

¹⁶⁵ Täistööaja ekvivalent (Statistikaameti definitsioon)

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

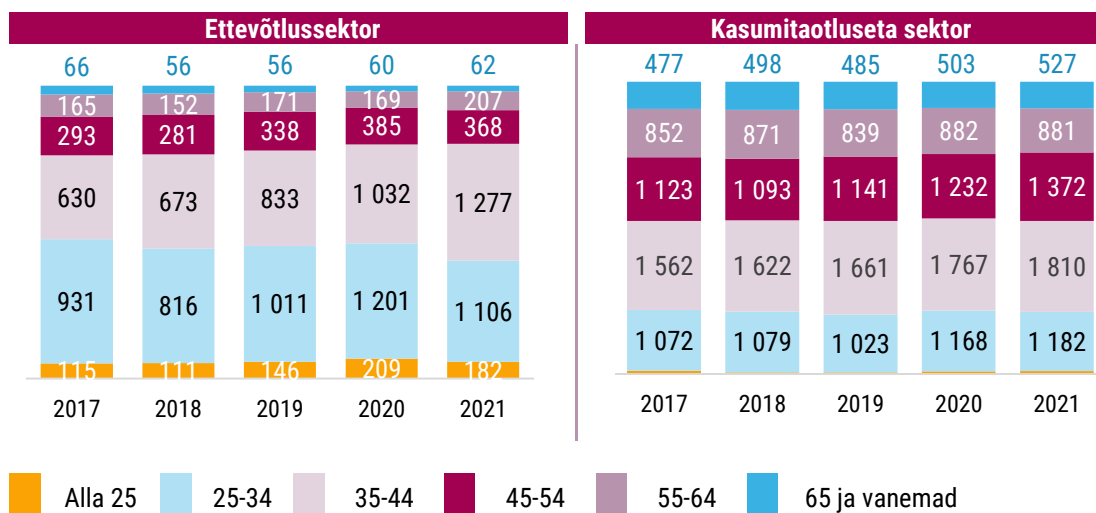
Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

**Teadlased ja
insenerid**

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Teadlastest-inseneridest 40% moodustavad naised ning 60% mehed. Sooline proportsioon ei ole viimase viie aasta jooksul oluliselt muutunud, vahemikus 2017.-2021. a on naiste osakaal kõikunud 40-42% vahel. Naisi on ettevõtlussektoris vähem, ligi veerand. Ettevõtlussektoris hõivatud teadlastest-inseneridest valdav enamus (80%) on nooremad kui 44 aastat. Kasumitaotluseta sektorites hõivatud teadlased-inseneridest on alla 44-aastasi aga 52% ning see proportsioon ei ole viimase 5 aasta jooksul oluliselt muutunud.

Joonis 158. Teadlaste-inseneride vanuseline koosseis kasumitaotluseta ja ettevõtlussektoris 2017.-2021.a. Allikas: Statistikaamet

Kui kasumitaotluseta sektorites hõivatud teadlastest-inseneridest veidi enam kui pooled (55%) omavad doktorikraadi, siis ettevõtlussektoris on doktorikraadiga teadlasi-insenere alla 10% ning nende osakaal on viimase viie aasta vältel langenud (8%-lt 2017.a 6%-ni 2021.a). Kasumitaotluseta sektorites seevastu doktorikraadiga teadlaste-inseneride osakaal muutunud ei ole. Küll on aga mõlemas sektoris kasvanud doktorikraadiga teadlaste-inseneride absoluutarvud - kasumitaotluseta sektoris 13%, ettevõtlussektoris aga ligi veerandi (22%) võrra.

Ettevõtlussektoris on viie aasta lõikes vähenenud magistrikraadiga teadlaste-inseneride osakaal, langedes 39%-lt 2017.a 28%-ni 2021.a ning kasvanud nende osatähtsus, kes omandanud kas bakalaureusekraadi või rakenduskõrghariduse (42% 2017.a, 54% 2021.a). Kasumitaotluseta sektorites on magistrikraadist madalama haridustasemega teadlaste-inseneride osakaal marginaalne, 7% (ilmselt tingituna sätestatud nõuetest ja regulatsioonidest, erasektor ei ole nii reguleeritud). Magistrikraadiga teadlasi-insenere on kasumitaotluseta sektorites 2021.a 38%, 2017.a oli neid 35%.

Väliteadlasi oli 2021. a Eesti teadus- ja arendustegevusega tegelevates kasumitaotluseta institutsionaalse sektori asutustes kokku 928, st 16% sealsetest hõivatutest (vrld 2017.a 10%). Viimase viie aastaga on kasumitaotluseta sektorites välispäritolu teadlaste arv tõusnud 85% võrra (502 aastal 2017 vs 928 aastal 2021). 2021. a oli 8% väliteadlastest pärit Venemaalt, 8% Indiast ning 7% Saksamaalt. Euroopa Liidu ja majanduspiirkonna riikidest on 2021.a 40% väliteadlastest, seda on u 10 protsendipunkti vähem kui 5 aastat tagasi (vrld 2017.a oli 49%).

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

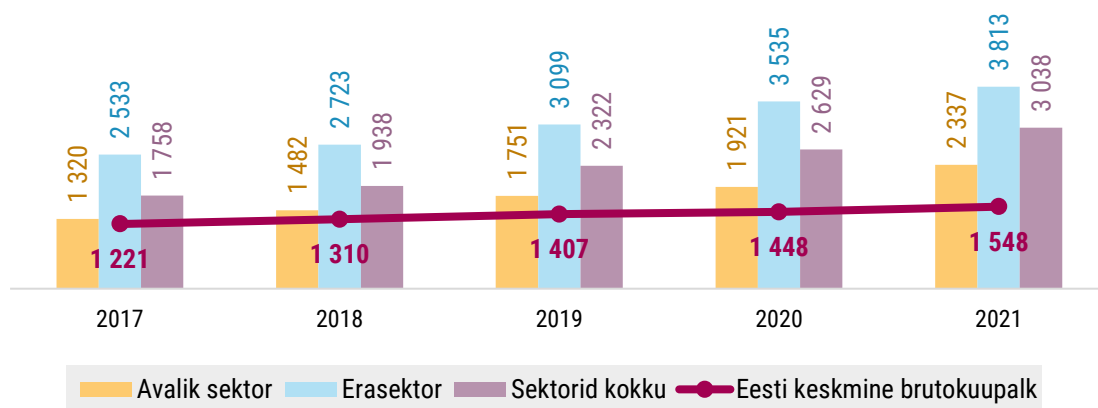
Teadlased ja
insenerid

**Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik**

Teadus- ja arendustegevusega hõivatud teadlasi ja insenere oli 2021.a ettevõtlus-sektoris veidi üle 3200, seda on ligi 50% võrra enam kui 2017.a. Ligi 40% ettevõtlussektori teadlastest-inseneridest on hõivatud info- ja side valdkonnas, tege- vad eeskätt programmeerimise, konsultatsioonide jms tegevuste tegevusalal (31% kõikidest ettevõtlussektori teadlastest-inseneridest). Ligi kolmandik on hõivatud töötlevas tööstuses (sh 12% arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmise tegevusalal).

Teadus- ja arendustegevusega hõivatud töötajate palk 2021. a oli Eesti keskmisest brutokuupalgast praktiliselt kaks korda suurem, sh avalikus sektori TA töötajate palk on ligi 50% võrra kõrgem kui Eesti keskmine (Joonis 159). Erasektoris hõivatud TA töötajad teenivad oma avalikus sektoris hõivatud kolleegidest 63% võrra kõrgemat tulu. Eesti keskmisega võrreldes teenivad erasektori TA töötajad poolteist korda kõrgemat palka, avaliku sektori TA töötajad aga poole võrra kõrgemat. Viimase viie aasta lõikes (2017.-2021.a) on TA töötajate (avalik ja erasektor kokku) palgaskv olnud tempokas, tõustes vahemikus 2017.-2021.a kahe kolmandiku võrra (73%), Eesti keskmine brutokuupalk aga veerandi võrra (27%).

Erasektori TA töötajate kõrgemad palgad on selgitatavad teatud tegevusaladel tööta- misega, nt oli 2021. avaliku halduse ja riigikaitse tegevusalal keskmine brutokuupalk 1904 eurot, hariduse tegevusalal (sh ka ülikoolide tegevus) 1432 eurot. Seevastu info- ja side tegevusala keskmine brutokuupalk ulatus 2021.a 2804 euroni.

Joonis 159. Teadus- ja arendustegevusega hõivatud töötajate palk.
Allikas: Statistikaamet¹⁶⁶, ETAGi arvutused.

Doktorantuuri lõpetanute käekäik

Doktorikraadiga inimesed moodustavad Eesti rahvastikust ligi protsendi (Statistika- amet 2022). Strateegia "Eesti 2035" üks sihte on, et aastal 2035 oleks doktorikraad 1,5% 25-64-aastastest. Sihi saavutamiseks on juurde vaja inimesi, kes doktorikraadini jõuaks. EHISe andmed aga osutavad, et viimase viie aasta jooksul ei ole doktori- õppesse vastuvõetute ega ka doktoriõppe lõpetanute arvud oluliselt kasvanud, pigem on see kõikunud. Kui 2018/2019 astus doktoriõppesse 397 inimest, siis 2021/2022

¹⁶⁶ Statistikaameti avaliku andmebaasi tabelid TD050, TD01, PAA01. Vt ka <https://etag.ee/tegevused/uuringud-ja-statistika/statistika/eesti-teadlased/>

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

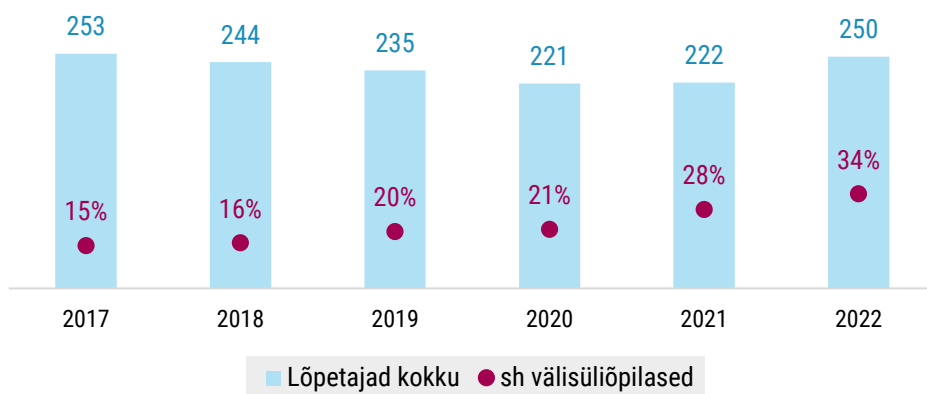
Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

oli neid 400, ent 2022/2023 õppeaastal 362. Haridus- ja noorteprogrammi üheks mõõdikuks on doktorikraadi kaitsmiste arv, aastaks 2035 loodetakse jõuda 300 kaitstud kraadini aastas. 2022. aastal kaitses doktorikraadi 250 inimest (**Joonis 160**), nendest neljandik loodusteaduste, matemaatika ja statistika ning viiendik tehnika, tootmise ja ehituse valdkonnas.

Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse (TAIE) arengukava aastateks 2021–2035 toob ühe valdkonna probleemina välja, et Eestis napib inimesi, kes oskaksid ja tahaksid tegeleda teadus- ja arendustegevusega: mh napib doktorikraadiga töötajaid, teadlaskarjäär ega doktoriope ei ole atraktiivsed, uurimisrühmade rahastus on ebakindel. 2021. aastal oli Eestis tuhande tööealise elaniku kohta 3,5 doktorikraadiga töötajat. Juurde on vaja teadlasi nii akadeemiasse kui väljapoole, see omakorda tähendab, et senisest enam tuleb tähelepanu pöörata teadlaste ja inseneride järelkasvule.

Joonisel (**Joonis 160**) on näha, et võrreldes 2017. aastaga on välispäritolu doktorantide osakaal lõpetanute seas rohkem kui kahekordistunud. Arvestatav osa välisdoktoreid Eestisse ei jää, vaid naaseb peale õpinguid kas kodumaale või liigub teise riiki, nt järel doktorantuuri. 54% 2020.a doktorioppe lõpetanutest on aasta peale lõpetamist Eesti tööturul, 45% välisdoktori kohta registrites andmed puuduvad ehk suure tõenäosusega on nad Eestist lahkunud. Kõigist perioodil 2005.-2020.a lõpetanud välisdoktoritest oli 2021.a Eesti tööturul u kolmandik (32%). 2017/2018 õppeaastal oli informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogia valdkonna lõpetanutest 41% välisdoktorid, 2021/2022 aga juba 77% ehk praktiliselt kaks kolmandikku. Ärinduse, halduse ja õiguse valdkonna lõpetanutest ligi pooled olid välisdoktorid (vrld 2017/2018 oli neid viiendik) ning humanitaaria ja kunstide ja tehnika, tootmise ja ehituse lõpetanutest on 2021/2022.a rohkem kui kolmandik välisdoktorid.

Joonis 160. Doktoriope lõpetajad 2017.-2022.a.

Allikas: EHIS

Doktorantuuri on võimalik tulla lineaarselt, st kohe pärast magistriõppe lõpetamist, või mittelineaarselt, st õpingutes pausi pidades (u 2/3 doktoritest valib lineaarse tee) (vt ka Kindsiko jt 2017). Pärast õpingute lõppu valib u 60% doktorikraadi omandanutest akadeemilise karjääri, 10–15% jätkavad väljaspool ülikooli ning ülejäänud u 30% kombineerivad akadeemilist ja mitteakadeemilist karjääri. Akadeemilise karjääri kasuks otsustavad eeskätt loodusteaduste doktorid (75%) (sealsamas) ning kuna reeglina on nende teekond olnud lineaarne, on nad mitteakadeemilisel tööturul keerukamas olukorras.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

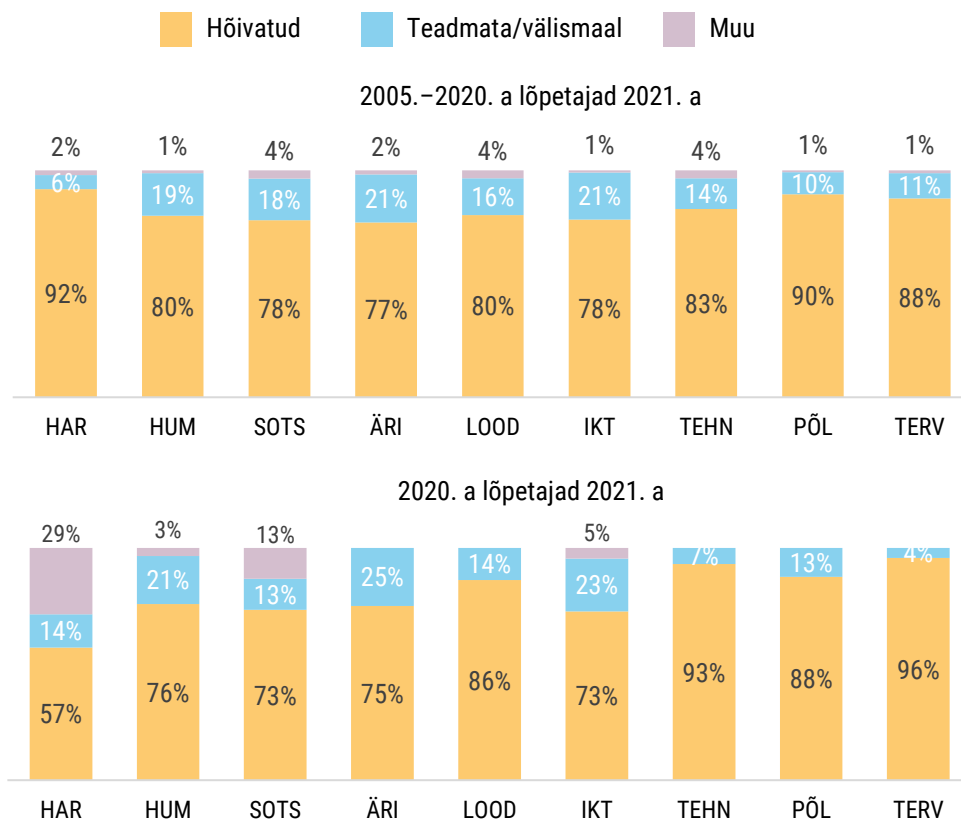
Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Edukus tööturul andmed osutavad, et kõikidest vahemikus 2005.-2020.a doktorantuuri lõpetanutest 81% olid 2021. a Eesti tööturul (**Joonis 161**), 2020.a lõpetanutest aga 82%. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogia ning äriduse, halduse ja õiguse õppevaldkonna lõpetanutest oli aasta peale lõpetamist (2020.a lõpetajad 2021.a) teadmata ligi veerandi käekäik. Seevastu tervise ja heaolu ning tehnika, tootmine ja ehituse valdkonna lõpetanud doktoritest oli Eesti tööturul üle 90%.

Joonis 161. Doktorioppe lõpetanute seisund tööturul 2021.a.
Allikas: Edukus tööturul andmestik

*Valdkonnad: HAR – Haridus, HUM - Humanitaaria ja kunstid, SOTS - Sotsiaalteadused, ajakirjandus ja teave, ÄRI - Äridus, haldus ja õigus, LOOD - Loodusteadused, matemaatika ja statistika, IKT - Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad, TEHN - Tehnika, tootmine ja ehitus, PÕL - Põllumajandus, metsandus, kalandus ja veterinaaria, TERV - Tervis ja heaolu.

Tööturul toob doktorikraad eelise. Kui 2020.a kõrghariduse omandanud inimese keskmine palk 2021.a oli 1748 eurot, siis doktorioppe lõpetanu palk oli kolmandiku võrra kõrgem. Magistriõppe 2020.a lõpetanute palk jäi doktorioppe lõpetanute omale u 15% alla. Viis aastat peale lõpetamist küündib doktorioppe lõpetanu palk 2500 euroni, samal ajal magistriõppe lõpetanu oma 2150-ni, mis teeb palgavaheks 16%. Kui vaadata 10a taguseid lõpetamisi, on palgavaheks 22%. Seevastu integreeritud õppe lõpetanutega vahetult peale lõpetamist palgavad praktiliselt puuduvad, ent eeldatavasti tööturul veedetud aastad toovad kerge eelise (nt 10a peale lõpetamist teenib doktorioppe lõpetanu u 12% võrra enam, 5a peale lõpetamist aga 5% võrra enam).

Teenitav tulu sõltub niihästi omandatud erialast kui ka sellest, millises valdkonnas rakendunud ollakse. Kõrgeimat palka teenivad tervise ja heaolu, info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate ning äriduse, halduse ja õiguse valdkonna lõpetanud doktorid.

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

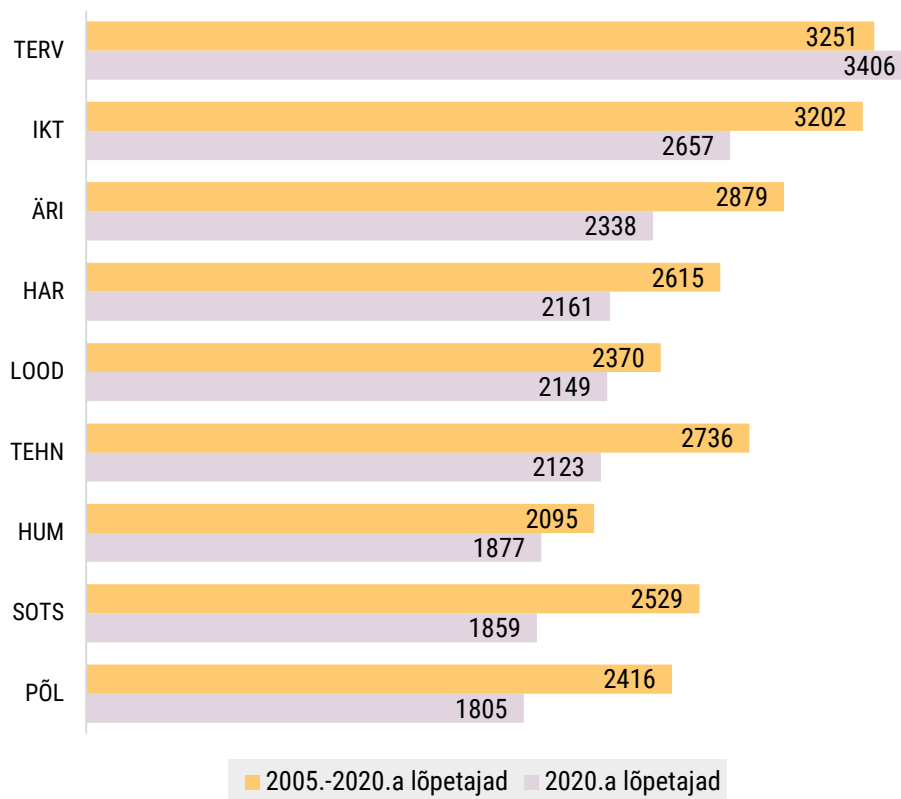
Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

Kui 2020.a doktorantuuri lõpetanu keskmine palk oli 2274 eurot (2021. a), siis tervise ja heaolu valdkonna lõpetanu palk ületas seda ligi 50% võrra, IKT ning ärimise, halduse ja õiguse valdkonna lõpetanu palk oli aga üle 15% kõrgem. Doktoritõppe lõpetanu keskmisele jäävad ligi veerandi võrra alla sotsiaalteaduste, ajakirjanduse ja teabe, humanitaaria ja kunstide ning põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria valdkonna lõpetanute palgad.

Joonis 162. Doktoritõppe lõpetanute palgad 2021.a.
Allikas: Edukus tööturul andmestik

Järeldas silmas pidades on oluline vaadata, millistesse majandustegevuse valdkondadesse on doktorikraadi omandanud tööle asunud. Kõikidest aastaks 2020 doktoritõppe lõpetanutest¹⁶⁷ (2005.-2020.a, kokku 2489 inimest, kel oli 2021.a tulu) töötas 2021.a hariduse tegevusalal 56% (seejuures 50% ülikoolide tegevusalal, 6% mujal), 12% oli hõivatud kutse-, teaduse- ja tehnikaalasel tegevusalal ning 8% avaliku halduse, riigikaitse ja riikliku sotsiaalkindlustuse tegevusalal. 2020.a lõpetanutest oli hariduse tegevusalal hõivatuid 49%, kutse- teadus ja tehnikaalasel tegevusalal 11%, tervise tegevusalal 10% ning 7% info ja side tegevusalal 7%. Ligi kümnendiku lõpetajate (8%) kohta oli majandustegevuse tegevusala teadmata.

Hariduse tegevusalal (sh ülikoolide tegevus) on rohkem rakendust leidnud hariduse, põllumajanduse, metsanduse, kalanduse ja veterinaaria ning sotsiaalteaduste, ajakirjanduse ning teabe õppevaldkonna lõpetanud (Joonis 163). Seevastu tervise ja heaolu ning ärimise, halduse ja õiguse valdkonna lõpetanutest suurem osa on rakendunud mujal, analoogselt ka ligi pooled IKT ning tehnika, tootmise ja ehituse

¹⁶⁷ Vahemikus 2005.-2020.a oli doktoritõppe lõpetajaid 3231, ent neist palgasaajatena läks 2021.a arvesse 2489 inimest (st nende kalendriaasta teenitav tulu oli suurem kui vastava aasta miinimumpalk).

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

Teadus- ja
arendustegevus

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

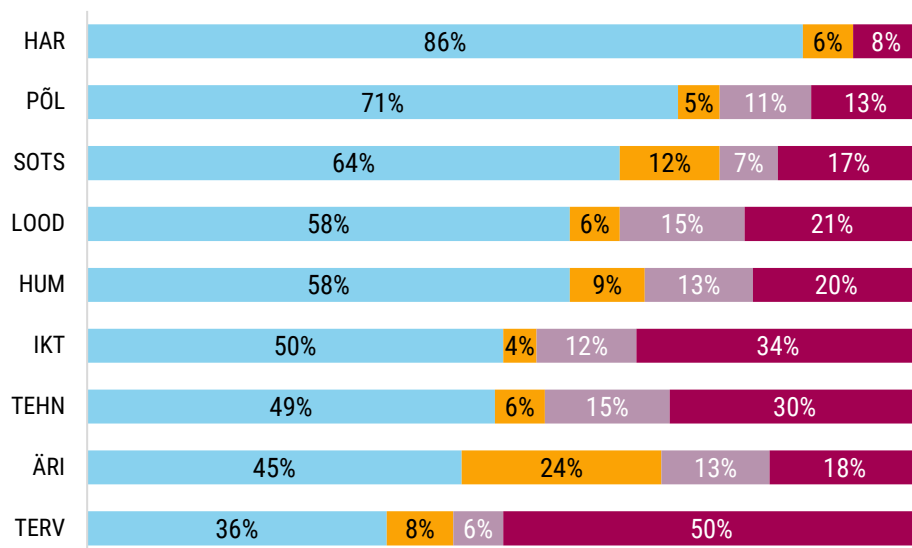
Patendid

Teadlased ja
insenerid

Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik

valdkonna lõpetanutest. Tervise ja heaolu valdkonna lõpetanutest 41% töötas 2021.a tervise tegevusalal, IKT lõpetanutest 18% info ja side tegevusalal, tehnika, tootmise ja ehituse valdkonna lõpetanutest 11% töötlevas tööstuses.

2020. aasta lõpetanute absoluutarvud on liiga väikesed, et sellises detailis rakendumist välja tuua. Üldjoontes trendid ei erine, hariduse valdkonna lõpetanud suunduvad hariduse tegevusalale, tervise valdkonna lõpetanutest üle 50% tervise valdkonda. Sotsiaalteaduste lõpetanutest 36% avaliku halduse ja sotsiaalkaitse tegevusalale, IKT lõpetanutest 21% info ja side tegevusalale.

■ Haridus ■ Avalik haldus, riigikaitse, sotsiaalkindlustus ■ Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus ■ Muu

Joonis 163. Vahemikus 2005-2020.a. doktoriõppe lõpetanute rakendumine tegevusalati 2020. aastal. Allikas: Edukus tööturul andmestik

Kõrgeimat töist sissetulekut teenivad finants- ja kindlustustegevuse tegevusalal (nt pankade tegevus, investeerimine, finantsturgude, fondide haldamine jms), samuti tervishoiu ja sotsiaalhoolekande tegevusalal (olenevalt lõpetamise aastast kuni 40-64% võrra enam kui keskmine lõpetaja) töötavad doktorikraadi omanikud (**Joonis 164**). Madalamad seevastu on sissetulekud kunsti, meelelahutuse ning vaba ajategevusalal rakendunud. Doktoriõppe lõpetanu keskmisele jäävad alla ka nende sissetulekud, kes rakendust leidnud hariduse või kutse-, teaduse ja tehnikaalade tegevusalal. Hariduse tegevusalal rakendunud teenivad aasta peale lõpetamist (2020.a lõpetajad 2021.a) doktoriõppe lõpetanu keskmisest 10% võrra vähem. 2005.-2020.a lõpetanute palk hariduse tegevusalal 2021.a on praktiliselt võrdne tegevusalade keskmisega (2% madalam), ent jääb nt finants- ja kindlustusvaldkonnas või tervishoiu alal rakendunud doktorite keskmisele palgale ligi 40% võrra alla.

Kui vaadata magistri- või integreeritud õppe lõpetanute palkasid alltoodud valdkondades, ilmneb et tegevusalade üleselt teenisid nt 2018. aastal doktoriõppe selleks ajaks lõpetanud (2005.-2017.a) lõpetanud 17% võrra suuremat palka. Sissetulekuvahed olid suurimad tervise tegevusalal, kus doktoriõppe lõpetanu palgaaelis oli üle 70%, samuti finants- ja kindlustustegevuse (palgaaelis 39%) ning hariduse tegevusalal (palgaaelis 37%). Info ja side tegevusalal oli palgavahe väiksem kui 10% ning

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

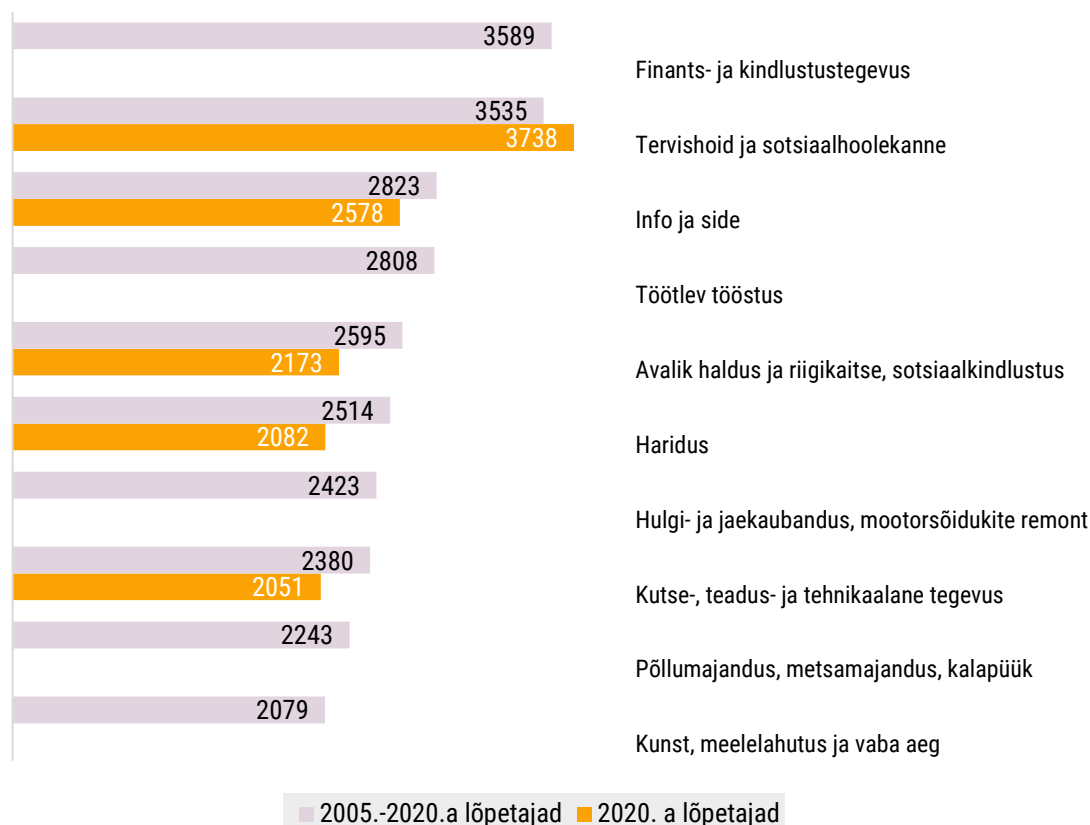
Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

**Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik**

hulgi- ja jaekaubanduse, mootorsõidukite remondi tegevusalal teenisid magistriõppe lõpetanud 7% võrra kõrgemat palka.

Joonis 164. Doktoriõppe 2005.-2020. a ja 2020. a lõpetanute palk 2021. a majandustegevuse tegevusalade lõikes. Allikas: Edukus tööturul andmestik

Valdkond, kus omandatud oskusi rakendatakse, võiks kahtlemata selgitada sissetulekuerinevusi, samamoodi teeb seda omandatud eriala. Nt on hariduse valdkonna lõpetanutel hariduse tegevusalal kõrgem palk kui avaliku halduse tegevusalal, analoogselt sotsiaalteenuste lõpetanutel. Seevastu aga tervise ja heaolu valdkonna lõpetanud teenivad enim tervishoiu või avaliku halduse alal. Lõpetatud valdkonnast sõltumata ei anna aga palgaeelist kutse-, teadus- ja tehnikaalasel tegevusalal töötamine (siia kuuluvad nt erinevad inseneri- ja arhitektitegevused, juriidilised toimingud ja arvepidamine, aga ka erinevat liiki teadus- ja arendustegevus¹⁶⁸).

¹⁶⁸ See hõlmab hõlmab alusuuringuid, rakendusuuringuid ning katse- ja arendustöid loodus- ja tehnikateaduste ning sotsiaal- ja humanitaarteaduste vallas. Vt ka EMTAK 2008 kirjeldusi siit: https://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/emtak_2008_pdf_0.pdf

SISUKORD

Alusharidus

Üldharidus

Kutseharidus

Kõrgharidus

Haridustöötajad

Haridus ja
tööturg

Täiskasvanu-
haridus

Noortevaldkond

Eesti keel ja
keeleoskus

Rahastus

Ukraina sõja-
põgenike kriis

**Teadus- ja
arendustegevus**

Riiklik
rahastamine

Lepinguline
koostöö

Publikatsioonid
ja teadus-
koostöö

Patendid

Teadlased ja
insenerid

**Doktorantuuri
lõpetanute
käekäik**

Tabel 21. Vahemikus 2005.-2020.a doktoriõppe lõpetanute sissetulek sõltuvalt lõpetatud õppevaldkonnast ja tegevusalast 2021.a. Allikas: Edukus tööturul andmestik

Õppevaldkond	Tegevusala					
	Haridus	Avalik haldus ja riigikaitse, sotsiaal-kindlustus	Kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus	Info ja side	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	Töötlev tööstus
Haridus	2672	2757				
Humanitaaria ja kunstid	2229	2245	1923	2026		
Sotsiaalteadused, ajakirjandus ja teave	2539	2510	2293	1705		
Ärindus, haldus ja õigus	3124	3203	2174			
Loodusteadused, matemaatika ja statistika	2302	2165	2537	2679	3342	2723
Informatsiooni- ja kommunikatsioonitehnoloogiad	3140	2537	3054	3733		2646
Tehnika, tootmine ja ehitus	2776	2941	2255	3036	2904	2950
Põllumajandus, metsandus, kalandus ja veterinaaria	2497	1849	2052			
Tervis ja heaolu	2819	3262	3169		3903	
Kokku	2514	2595	2380	2823	3535	2808

Järelkasvu aspektist on murettekitav hariduse tegevusalal rakendumine ning seal teenitavate palkade konkurentsivõimelisus. Kõikidest vahemikus 2005.-2021.a lõpetanud doktorikraadi omandanutest on hariduse tegevusalal, st eeskätt ülikoolide tegevusega seotud tegevusalal hõivatud pooled, nendest kolmandiku moodustavad loodusteaduste, matemaatika ja statistika doktorid, alla 5% on aga hariduse tegevusalal IKT, ärinduse, halduse ja õiguse ning tervise valdkonna lõpetanuid. Kokkuvõttes tähendab see, et ligi pooled doktorikraadi omanikud on suundunud tööle teistesse sektoritesse ülikoolidest väljapoole ning nt info ja side või isegi avalikus sektoris teenitavad palgad võivad ületada seda tulu, mida teenitaks hariduse tegevusalal. Küll aga tuleb silmas pidada, et siinses analüüsis on vaadeldud inimese põhitöökohta¹⁶⁹, seega võib oletada, et ehkki põhitöökoht asub kusagil mujal, on võimalik, et inimene on mingi väiksema koormusega ülikooli palgal.

¹⁶⁹ Põhitöökohta määratlus pärineb Statistikaametilt kasutades TÖR andmeid (Muusikus ja Lehto 2018). Põhitöökoht määratakse suurema tööaja määra alusel, samade väärtuse puhul arvestatakse seejärel suuremat tulu.